ANA BLANDIANA

SERTARUL CU APLAUZE

Scanned with OKEN Scanner

Coperta: Călin Popovici

ISBN: 973 – 9138 – 00– 4

Editura TINERAMA
Str. Ion Câmpineanu 20, etaj 5
C.P. 1-1044
70 700 București

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Ana Blandiana

Sertarul cu aplauze

EDITURA Tineretului

1992

Capitolul 1

"Am început să fug înainte de a mă întreba dacă sînt mai laș sau mai curajos decît ceilalți, fugind".

Cred că aceasta este fraza pe care o caut de multă vreme pentru a declanșa din momentul potrivit – nici prea îndepărtat, nici prea apropiat – povestea și, implicit, explicația începutului. Pentru că, oricît ar părea de incredibil, există un început, există întotdeauna o clipă în care se rupe ceva în încordarea de atîta vreme insuportabilă, încît insuportabilă devine numai nemărginita capacitate de a suporta; există întotdeauna o clipă a cărei bruscă liniște are latitudinea de a fi a sfîrșitului sau a unui alt început. Deci:

Am început să fug înainte de a mă întreba dacă sînt mai laș sau mai curajos decît ceilalți, fugind. M-am ridicat pur și simplu de pe scaun, m-am îndreptat spre ușă și am ieșit, fără ca cineva din încăpere să-și fi dat seama, sau, în orice caz, fără ca cineva să facă gestul de a mă opri. Poate că erau cu toții obosiți, dar, mai ales, erau atît de convinși cu toții că nimic nu se poate schimba în situația nebunească din acea încăpere, încît pur și simplu nu mai înregistrau realitatea. Iar realitatea era că eu mă ridicasem de pe scaun și ieșisem.

Abia după ce am închis ușa în urma mea, am realizat eu însumi că nu fusesem oprit și, în mod paradoxal, în loc să mă bucure, mirarea a funcționat ca o spaimă, făcîndu-mă să mă grăbesc, să renunț la liftul care ar fi trebuit așteptat, să-mi supraveghez zgomotul pașilor pe trepte și, instinctiv, să înconjur blocul, pentru a nu putea fi văzut de la fereastră, înainte de a mă îndepărta. Și, curios, numai după aceea – cînd nu mă mai simțeam de fapt amenințat – am început să fug. Și abia atunci, după încă un timp – pe cînd îmi urmăream cu

Scanned with OKEN Scanner

atenție mișcările mușchilor și ritmul respirației, într-un fel de șiretenie a trupului însuși care încerca să amîne astfel momentul gîndirii –, m-am surprins întrebîndu-mă, ca din afară, cu o voce care se putea nu numai înțelege, ci și auzi, dacă sînt mai laș sau mai curajos decît ceilalți, fugind. Și n-am știut atunci, pe loc, să-mi răspund. Am continuat doar să fug, ca și cum aceasta ar fi putut ține locul răspunsului.

De fapt, oricît de insistentă, întrebarea nu era decît retorică. Ieșirea din încăpere nu fusese o chestiune de morală, ci una de biologie: simțisem într-un mod fizic că nu mai pot suporta, și asta nu ca un avertisment, nu ca un enunț al unei apropiate nenorociri, ci cum nu se poate mai brusc, ca un gest pur, imanent, a cărui singură alternativă era moartea. M-am sculat și am ieșit pentru că altfel aș fi încetat să exist, iar în fața acestei atît de categorice opțiuni problemele de morală își pierd din importanță și se dovedesc oarecum superficiale. Dacă mă gîndesc bine, viziunea aceasta, în care moralei nu-i mai revine decît un rol secundar, oarecum literar, datează în mine dintr-o zi anume – 30 ianuarie 1980 –, s-a născut într-un moment dat – ora șase, șase și ceva, seara – și se leagă de o revelație. Atunci, în ziua și la ora aceea, am simțit ceva ce nu mai simțisem niciodată pînă atunci; am descoperit un sentiment nou, pe care nu-l mai încercasem, pe care nu-l cunoscusem, despre care auzisem vorbindu-se mereu în jurul meu, crezînd că înțeleg despre ce se vorbește, așa cum îmi închipui că înțeleg ceva atunci cînd se vorbește despre moarte. O senzație violentă, declanșată în aceeași secundă în fiecare celulă a corpului și părînd în stare să descompună fiecare celulă, să-i transforme compoziția chimică și să mă prefacă în altceva, și asta fără ca voința sau judecata mea să aibă vreun rol, să fie măcar întrebate. Nu cred că a durat mai mult de cinci minute, poate nici atîta, poate mult mai puțin, și numai umilința m-a făcut să mi se pară timpul lung. Abia după ce a trecut – și a trecut cum ar trece o apă, scurgîndu-se cu totul, aproape fără să lase urme, în afara frigului provocat – am înțeles că-mi fusese frică. În ziua de 30 ianuarie 1980, la 37 de ani, zece luni și cinci zile, îmi fusese pentru prima oară în viață frică. Și abia atunci înțelesesem că era pentru prima oară și că în alte dăți, cînd crezusem că mă tem, nu cunoscusem decît cópii palide, absolut irelevante, ale acestui scurtcircuit – consumat mult mai mult în pivnițele biologiei decît în etajele

Scanned with OKEN Scanner

conștiinței – căruia mă obișnuisem să-i spun sentiment. Motivul acestei revelații este obscur și aproape fără importanță. Ceea ce mi se pare important e descoperirea în sine și concluziile care, în mod necesar, decurg din ea. Descoperisem o stare în necunoștința căreia nenumăratele mele îndrăzneli, curajul pentru care mă obișnuisem să fiu respectat apăreau de-a dreptul insignifiante. Trăisem timp de maximum cinci minute ceva ce unii – pe care îmi permisesem să-i consider lași și să-i disprețuiesc – trăiau de decenii întregi. De atunci am admis că, dincolo de motivațiile morale ale comportărilor noastre, există altele, viscerale, fizice, chimice, infinit mai importante și de care nu sîntem responsabili, iar această fatală și inegală determinare este o nedreptate mai mare încă decît aceea a talentelor sau bogățiilor moștenite. Cele cinci minute de spaimă animalică au reprezentat pentru mine o călătorie într-un infern în care alții locuiau permanent. Spre norocul meu nu m-am mai întors niciodată acolo, în viscerele spaimei, dar n-am uitat niciodată ceea ce am descoperit cu violență atunci: că a nu-ți fi frică nu este un merit, ci un dar, asemenea talentelor artistice, și că tot ce puteam spera era să existe și genii ale curajului.

Dar asta nu era decît o digresiune, menită să amîne răspunsul, o simplă comparație, menită să sublinieze adevărul indiscutabil că nu avusesem de ales. Alergam acum, aproape la întîmplare, prin acel cartier imens și adormit – pe care nu m-am simțit niciodată în stare să-l consider al meu – atît de imens și atît de adormit, încît nu era deloc greu să-mi las fantezia să-l acorde stării mele de spirit și să mi-l închipui aparținînd unei planete părăsite, o planetă de stînci pătrate, aliniate meschin și implacabil, crescute cît vezi cu ochii din solul de asfalt, prin aerul murdar. Așa îmi apărea peisajul acela de blocuri abia decupate pe cerul puțin mai deschis decît întunericul lor cubic, peisajul prin care alergam fără să știu prea exact dacă direcția în care mă îndreptam este cea bună, și ce însemna, de fapt, "direcția cea bună", în timp ce, cu un ochi malefic, simțit în ceafă mult după ce fusese acoperit de suprapunerea clădirilor, geamul luminat – singurul! – al încăperii, pe care o părăsisem și pe care nu o mai puteam numi a mea, mă urmărea.

Totul începuse banal, cu una dintre acele atît de obișnuite în ultimul timp petreceri, care se deosebesc de ședințe doar

Scanned with OKEN Scanner

prin gradul mai mare de libertate a discuțiilor și prin prezența, destul de anemică, a unor gustări și băuturi alcoolice. De data asta ne strînseserăm la mine pentru că, deși burlac, sau poate tocmai de aceea, îmi plăcea să fiu gazdă, cu atît mai mult cu cît statutul de boem nu îmi impunea aproape nici un fel de obligații, iar dezordinea apartamentului și lipsa de pregătiri speciale dădeau oaspeților o senzație de tinerețe care îi flata și-i făcea să se simtă destinși. De fapt, ar fi fost prea mult să ne socotim prieteni. Semănam destul de puțin între noi și, deși ne lega un fel de respect în afara oricărei discuții, aveam multe să ne reproșăm unii altora. Și totuși ne vedeam destul de des, uniți nu atît prin ceea ce aveam comun, cît prin ceea ce ne deosebea de alții, uniți mai ales printr-o tulbure și aproape instinctivă nevoie de solidaritate în mijlocul tot mai explicitei amenințări a mediului exterior. Ne întîlneam ca să ne spunem nu atît ce ni s-a mai întîmplat nouă înșine – pentru că ni se întîmplau destul de puține lucruri – cît pentru a schimba idei despre ceea ce s-a mai întîmplat în general, și, cum tot ce putea surveni era destul de previzibil, amiciția noastră ajunsese asemenea acelor reușite căsătorii în care soții se cunosc prea bine pentru a mai avea să-și spună ceva nou și în care fericirea are patina dulce și liniștitoare a plictiselii. Ne simțeam totuși bine împreună și, în pofida unei ușoare zădărnicii, după fiecare întîlnire ne despărțeam încurajați pentru încă o perioadă de timp. Trecuse de ora 10, cred, ne strînsesem cu toții de mult și aproape o jumătate din sticla de whisky, adusă ca întotdeauna de marele chirurg, fusese băută, cînd se auzise soneria. Se discuta, bineînțeles, despre poporul român. Spun *bineînțeles* nu numai pentru că se ajunsese, ca de fiecare dată, la această temă, ci și pentru că se ajunsese, ca de fiecare dată, la un moment în care din discuția generală, haotică și gălăgioasă, nu mai rămăseseră decît doi protagoniști, ca un fel de soliști, purtători de cuvînt ai comisiilor beligerante, și ca întotdeauna această reducere a numărului luptătorilor implica și o radicalizare a pozițiilor, și o renunțare la nuanțe.

– Am fost întotdeauna slabi, mereu cuceriți, mereu supuși, mereu călcați în picioare – spunea doctorul Dan, singurul neliterat dintre noi și care se simțea obligat să fie, prin chiar formația lui, purtătorul unor opinii mai realiste, mai dure. Alții s-au răsculat cînd au fost cotropiți, au cucerit ei pe alții cînd au fost puternici. Numai noi am fost întotdeauna niște nevolnici.

Scanned with OKEN Scanner

Uită-te la popoarele din jur: chiar dacă acum sînt la fel de prăpădite ca și noi (dar nu sînt!), a avut fiecare clipa lui de glorie, momentul cînd a dominat. A avut fiecare un imperiu sau o jumătate de imperiu, în care a fost *el* deasupra altora. Asta, ca să nu mai vorbesc de marile popoare – mari prin felul în care și-au înscris numele în istoria omenirii, pentru că altfel, englezii, de exemplu, nu sînt cu mult mai numeroși decît noi – care au cucerit lumea fără scrupule, fără odihnă, fără milă, au cărat pe insula lor mică tot ce au descoperit mai bun pe pămînt, iar în acest timp, cu sau fără legătură cu aceste cuceriri – cu legătură, spun eu, dar chiar dacă nu vei recunoaște conexiunea, faptele nu poți să nu le recunoști – pe insula lor se nășteau poeți și savanți de geniu, filosofi și inventatori, castele și catedrale, apăreau capodopere. Pe cînd noi? Ce făceam noi? Eram "sub vremi". Sub vremi! Halal înțelepciune! Dar încercasem măcar să fim deasupra lor? Făcusem măcar o tentativă? Și vrei să știi urmarea? Pe cînd noi aveam scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung, englezii se pregăteau să-l aibă pe Shakespeare.

Doctorul Dan se montase, dus nu numai de propriile argumente, ci și de un fel de sadism, vag amuzat. Adversara – o femeie gingașă, cu ceva de copil în expresia ochilor, clipind ca și cum ar fi făcut în permanență efortul să ascundă o lacrimă – părea să sufere fizic de desfășurarea discuției și tresărea ca lovită la fiecare nou argument.

– Cred că ai dreptate, spuse ea mai încet decît ar fi vrut, dar obligîndu-i pe toți, surprinși de șoapta nesigură, la un spor de atenție. Rezultatele obținute de popoarele care au cucerit, oropsit, jefuit sînt în afara oricărei discuții. Reușise să-și stăpînească vocea care, lipsită de orice ironie, era numai deosebit de tristă. Bogăția pe care au acumulat-o a asigurat un climat de liniște, o siguranță dezvoltării științelor și artelor. Poate că, într-adevăr, Shakespeare a putut scrie și pentru că regina Elisabeta era patroana piraților. Îți înțeleg argumentația și într-un anume sens o și admit. Dar eu personal, eu, un om care încerc să nu fac nici un act de care ar putea să-mi fie rușine, eu care nu vreau să obțin nimic în detrimentul altuia, care nu vreau să jignesc pe nimeni, care nu vreau să fur, să nedreptățesc, să ucid, eu nu pot să condamn la poporul meu calitățile de care sînt mîndră pentru mine însămi.

– Calități care nu-ți aduc nici ție cine știe ce profit –

Scanned with OKEN Scanner

încercai eu să intervin, pentru a destinde puțin discuția ce amenința să devină prea serioasă.

– Exact. Ceea ce nu mă determină totuși să mă schimb – replică Valeria, fără să accepte umorul. Dar nu numai despre asta e vorba. Ne-am născut din contopirea unor oameni care renunțaseră la luptă. Pe de o parte localnicii, care după o rezistență eroică de aproape un secol fuseseră cu desăvîrșire înfrînți, iar din sinuciderea "ducilor daci", vorba lui Eminescu, trăseseră pentru totdeauna nu numai lecția plină de demnitate a tăcerii, ci și concluzia definitivă a inutilității luptei; pe de altă parte, veteranii romani, obosiți de războaie și căutînd în acest ținut bogat și virgin liniștea și pacea. Sîntem copiii unor soldați bătrîni și-ai unor mame care credeau că a te naște este cea mai mare nenorocire. Un popor pașnic, nerăzboinic, păstori și crescători de albine, țărani, un popor care de la fuga în păduri pînă la fuga în umor a încercat totul înainte de a recurge la sabie, un popor esențialmente nerăzboinic, care n-a atacat niciodată, s-a apărat numai cînd a fost absolut obligat să o facă – poate chiar mai rar decît ar fi trebuit –, un popor care nu a cucerit niciodată pe nimeni, nici atunci cînd ar fi putut-o face. În rest, am fost dăruiți cu de toate, frumusețe, inteligență, umor, și cu o țară atît de bogată încît a atras din toate părțile cuceritorii, cărora nu le-am putut rezista nu numai pentru că eram lipsiți de vocația luptei, ci și pentru că eram în permanență singuri, străini de cei ce ne înconjurau, altfel decît ei. Nu pot să condamn la poporul meu ceea ce simt, clipă de clipă, pentru mine.

Sfîrșise din nou aproape în șoaptă, înecată parcă de intimismul patriotismului ei. Și în secunda de tăcere care s-a așternut, ca un mic omagiu adus emoției Valeriei, s-a auzit soneria. Suna violent și nerăbdător, ca și cum ar fi fost la a zecea încercare, disperată, de a ne face să răspundem, și chiar așa m-am și îndreptat spre ușă – cu un fel de grabă vinovată, ca și cînd n-aș fi auzit la timp și acum trebuia să mă scuz pentru întîrzierea cu care răspundeam. Înainte de a declanșa yala am întors totuși capul spre odaie, ca și cum aș fi vrut să trec și asupra oaspeților răspunderea acelei deschideri sau acelei întîrzieri a deschiderii, și alarma din ochii lor (abia atunci realizai și eu: cine putea suna astfel, la o astfel de oră?) m-ar fi făcut să șovăi dacă în aceeași secundă soneria n-ar fi izbucnit într-o nouă rafală, mai imperioasă, mai nestăpînită, și

Scanned with OKEN Scanner

într-un gest automat mîna mea n-ar fi apăsat – nehotărîtă, dar supusă – pe clanță. Era de altfel tîrziu, în fața ușii stăteau trei bărbați furioși, despre care, înainte de a mă da deoparte și de a intra peste mine în casă, n-am reușit să observ decît că-mi sînt necunoscuți. Cred că vociferau dinainte de a deschide ușa, în orice caz nu-mi amintesc un moment oricît de scurt al salutului sau cunoștinței.

– Ce-aștepți, dom'le, ca să deschizi – s-a răstit la mine cel mai gras, împingîndu-mă literalmente cu burta ca să poată trece, în timp ce al doilea, mai subțirel, mă depășise de mult și se auzea în încăpere. Invitație specială, ordin de percheziție, acatiste? Încăleca și deforma silabele într-un exces de salivă care, împroșcînd, m-a făcut, ca o adevărată artilerie, să dau înapoi.

– Cum poți să vorbești în felul acesta, Ilie, cu prietenul și gazda noastră? Se poate? – îl întrebă retoric pe namila care dispăruse în spatele meu, cel de al treilea personaj, ceva mai în vîrstă decît primii, căruia, în pofida unei impozante pipe stinse între dinți, nasul și bărbia ascuțite, ca și un imens neg pe umărul obrazului drept, îi dădeau un neplăcut aer feminin. Bucuroși de oaspeți, tovarăși? – continuă el, la fel de retoric, trecînd pe lîngă mine cu aerul aferat al unuia care, deși neanunțat, se știe primit oricînd cu plăcere.

– Dar cine sînteți dumneavoastră? – am reușit să îngîn, ajuns lîngă prietenii mei, care își mișcau cu uluire privirile de la mine la noii veniți fără să înțeleagă ceva, dar fără să creadă, evident, că nici eu nu înțeleg mai mult.

– "Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști", psalmodie, ca și cum abia ar fi așteptat întrebarea mea, cel ce intrase ultimul, cu o voce subțire și amuzată, contrazisă doar de expresia scîrbită a feței.

– Ce spui, patroane, cum să nu ne cunoască, ne cunoaște foarte bine – își recită replica cel mai subțirel, grăbindu-se parcă să nu rămînă în urmă cu debitarea piesei dinainte învățate, și mai ales o să ne cunoască, nu-i așa, domniță? – zîmbi el arătîndu-și dinții galbeni încălecați și făcîndu-se că mîngîie părul lung și dezordonat al Valeriei. Dar cum, în aceeași secundă, ea se strînse ca un arici închizînd cu oroare ochii, iar Florin și eu am făcut mișcarea de a-i sări în ajutor, el se îndepărtă demonstrativ, rîzînd gros (Ho, ho, stați blînzi) și continuă să rîdă încîntat de gluma sa. În timp ce noi ne uitam

Scanned with OKEN Scanner

înspăimîntați unii la alții, cel numit "patronul" cerceta cu aceeași expresie de plictiseală scîrbită pe față cărțile din bibliotecă, iar grasul intrase pur și simplu în baie, de unde se auzea golindu-se zgomotoasă cupa WC-ului.

Îmi dădeam seama că situația era intolerabilă și, mai ales, că eu eram acela care trebuia s-o rezolve. Nu-mi aminteam să mai fi trecut vreodată prin ceva cît de cît asemănător. Eram un scriitor destul de cunoscut și se împliniseră destui ani de cînd nu mai fusese cineva nepoliticos cu mine. În ceea ce mă privește, nu cred să fi fost vreodată nepoliticos cu cineva. Constatare care, abia acum realizam în ce măsură era nu o calitate, ci o carență. În plus, mai mare decît furia mea îmi era curiozitatea, ceea ce evident îmi scădea reacțiile și le lua din credibilitate. Cine erau aceste personaje care își permiteau să intre noaptea în casa unui om și să se poarte cu o asemenea insolență? Și chiar dacă mi-aș fi putut răspunde acestei prime întrebări (nu supozițiile și nici fantezia îmi lipseau), ar fi rămas dorința de a asista, de a vedea cu ochii mei cum funcționează o asemenea insolență. Dacă nu ar fi fost musafirii, prietenii mei, în fața cărora era evident că urma să dau un fel de examen (în mod curios, această idee a probei pe care trebuie s-o trec în ochii lor mă enerva mai tare chiar decît aberanta prezență a celor trei haimanale), dacă aș fi fost singur acasă, cred că aș fi fost în stare să mă așez comod într-un fotoliu și să aștept răbdător și chiar amuzat urmarea. Așa însă, tot ce-mi rămînea de făcut era să-i dau afară din casă.

– Ieșiți, vă rog, afară din casa mea – am spus, deci, cu o voce atît de neconvinsă ea însăși de ceea ce spune, încît mi-am auzit-o singur cu nemulțumire și, aproape înainte de a termina propoziția, am reluat-o da capo, mai hotărît, atît de hotărît încît m-am simțit și ridicol puțin, ca și cum aș fi interpretat un rol de compoziție – ieșiți, vă rog, afară din casa mea!

Dar, așa cum era de așteptat, efectul intervenției mele a fost nul: cel de la bibliotecă nici nu s-a obosit să se întoarcă, în baie se auzea acum curgînd apa la cadă (pentru o secundă am avut viziunea nudă a muntelui de grăsime roșcată care mă împinsese în ușă), numai tînărul brunet, cu ochelari fumurii și mustață atît de neagră încît părea desenată cu tuș, mă privi ironic (sau cel puțin ochelarii luciră într-un fel care putea fi interpretat astfel) și chicoti obraznic:

– Au prins glas celebrițățile. Stăm bine, stăm bine.

Scanned with OKEN Scanner

Ceea ce mă impresionă însă mai mult decît insolența negriciosului au fost semnele discrete și nemulțumite pe care și Mihai și doctorul încercară să mi le facă pe la spatele lui, semne din care nu puteam să deduc – cu stupoare – decît că am făcut o greșeală, că nu trebuia să-i contrariez. Ceea ce mi se părea cu desăvîrșire absurd. Singura explicație logică putea fi aceea că ei știau ceva ce eu nu reușeam încă să înțeleg. Am făcut un pas înainte, încercînd să-i întreb din priviri, dar – ca și cînd apropierea aceea i-ar fi amenințat, sau, poate, interpretîndu-mi gestul ca pe o nouă inițiativă de protest – cu excepția Valeriei, care privea în gol cu o expresie de mare suferință asumată, ca și cum ar fi știut ceea ce nu putea fi împiedicat să urmeze –, toți ceilalți, chiar și Florin, atît de blînd de obicei, chiar și Maria, atît de nesupusă, și Mihai, și doctorul, îmi făcură semne disperate și energice, fără echivoc, să mă potolesc, să stau cuminte, să nu complic lucrurile. Evident, nu puteam lupta cu toți, iar dacă doream cu adevărat ceva în clipa aceea, nu era atît încheierea situației absurde care se desfășura în jurul meu, ci înțelegerea ei. M-am așezat deci pe fotoliul de lîngă ușă, propunîndu-mi să nu mă enervez, ci să asist. La urma urmei, totul putea să fie o foarte interesantă experiență, chiar dacă participam la ea din greșeală, sau tocmai de aceea. Pentru că asta mi se părea cel mai probabil: bărbații necunoscuți greșiseră apartamentul, își încheiau socotelile din greșeală cu noi. Nu trebuia decît să le-o spunem. Dar nu mă grăbeam s-o fac. Preferam – tocmai pentru că nu mă mai simțeam nici amenințat, nici responsabil – să privesc. Așezați pe potcoava fotoliilor din jurul măsuței, prietenii mei – cu excepția Valeriei care stătea pe unul din scaunele sprijinite de bibliotecă – ofereau ochilor mei o priveliște inedită. Aveam senzația că-i privesc pentru prima oară și nici nu eram sigur că nu era așa. Mircea Dan, căruia noi îi spuneam în glumă "celebrul chirurg", dar care era într-adevăr un chirurg celebru, fuma cu un aer ciudat de lipsit de aplomb, ca și cînd nu s-ar fi hotărît încă ce atitudine să ia, simțind în același timp că această ezitare precaută nu face decît să-i tocească reacțiile și să-l îndepărteze de conduita care ar fi fost nu numai cea mai exactă, ci și cea mai înțeleaptă. Deocamdată semăna, într-un fel care mă făcea aproape să zîmbesc, cu ceea ce trebuie să fi fost pe la 10 – 11 ani: încăpățînat și nesigur, mereu gata să facă o prostie și oprindu-se totuși în ultima clipă să o facă.

Scanned with OKEN Scanner

Maria și Mihai, cuplu celebru în lumea noastră prin inexplicabila lor coeziune, stăteau alături, părînd nu numai cu deosebire străini și deosebiți unul altuia, ci și ostili. Ea părea să fi îmbătrînit brusc, cu trăsăturile căzute și ochii întunecați, implacabili, cu gura, de care se temea întreaga lume literară, închisă, cu buzele strînse. În mod ciudat însă, dușmănia evidentă care i se citea pe față nu părea îndreptată împotriva năvălitorilor, ci împotriva propriului ei soț, care se strînsese alături în el însuși, aruncînd spre lumea exterioară, asemenea unor sonde, niște zîmbete nesigure, aproape scuze, gata în orice secundă să-și schimbe semnificația. Florin, soțul Valeriei – ciudat cum simțeai nevoia să precizezi de fiecare dată această relație – își privea mîinile cu degete boante în care n-ai fi putut să bănuiești niciodată marele pianist care era, în timp ce figura cu linii atît de expresive de obicei părea redusă brusc la schema unui arhetip, așa cum o statuie, oricît de frumoasă, ținută în ploaie și vînt, mai păstrează cu timpul numai teoretic sugestia trăsăturilor, locul ochilor, nasul și gura. Nici unul nu se uita la mine și nu se priveau nici între ei, într-un simulacru de înstrăinare care, în mod evident, îi jena și-i făcea să se antipatizeze reciproc. Situație care, simțeam, nu trecea neobservată de cel ce, cu spatele la încăpere, continua să răsfoiască volumele cu un dispreț care – detectabil în fiecare mușchi al spinării și-al cefei întoarse spre noi – trecea de la cărți asupra noastră și ne crispa ca o amenințare. În liniștea care continua să stăpînească încăperea, se auzeau numai zgomotele apei în baie și scîrțîitul pick-up-ului, pe care tînărul cu ochelari fumurii îl pornea în gol și-l oprea imediat, ca să-l pornească din nou, în timp ce mă fixa provocator, așteptînd să protestez.

Aș fi făcut-o, poate, dacă tocmai atunci n-ar fi ieșit din baie, uluitor, cel de al treilea personaj, lăsînd dîre de apă și învelit numai în jurul șoldurilor cu prosopul meu flaușat. Era mult mai gras decît păruse îmbrăcat, iar părul blond, care așezat pe craniul său rotund mă impresionase prea puțin, forma acum o adevărată aură roșcată în jurul pieptului dolofan și al membrelor flasce, în jurul coapselor, de pe care prosopul legat neglijent stătea să cadă la fiecare mișcare. Înșiși colegii săi păreau uimiți de apariție. Lăsînd în pace aparatul, tînărul negricios se întoarse uluit spre apariție, strigînd cu un umor intenționat gros:

Scanned with OKEN Scanner

– Patroane, patroane, io-te ce ne-a pregătit nea Ilie. Ne-a tăiat, trebe să recunoaștem că ne-a tăiat. Premiul unu cu cunună!

Patronul se întoarse puțin și zîmbi aprobator, fără să renunțe totuși la expresia de scîrbă prevestitoare de vomă, în timp ce numitul Ilie, transpirat de baie și strălucind de mulțumire, zîmbea pînă la urechi cu o gură în care, surprinzător de frumoși, dinții reușeau să eludeze o parte a vulgarității. Mi-am privit prietenii: nu păreau să se mire. Dimpotrivă, priveau liniștiți, cu un fel de demnitate a liniștii lor chiar, spectacolul pe care aveau aerul că-l prevăzuseră și că știu cum se va desfășura. Începeam să mă înfurii, dar în aceeași clipă m-am gîndit că nu era exclus ca, la rîndul meu, să le par și eu liniștit și atoateștiutor (la urma urmei, totul se desfășura totuși în casa mea), mai ales că, dacă eram cu adevărat sincer, trebuia să-mi mărturisesc că nici eu nu mă miram prea mult.

– Loc, loc, striga aburindul Ilie, rîzînd și lăsînd bălți pe parchet, făceți-mi și mie loc pe fotolii.

Ceea ce se și făcu. Maria îl înghesui puțin pe Mihai, Florin se dădu cît putu mai spre margine, iar Mircea, ca și cum chiar de acest impuls avea nevoie ca să se hotărască, se ridică brusc și ieși de după măsuță cu un aer îndatoritor și aproape exultant:

– Vă rog, vă rog, eu oricum voiam să dau un telefon.

– Telefon? – se miră negriciosul, ca și cum ar fi auzit pentru prima oară cuvîntul.

– Da, soției mele, care este de gardă, lămuri cu cel mai firesc dintre tonuri doctorul.

– Ei, ce să-i faci, are și-o soție, adăugă, oarecum încurajator, ca și cum l-ar fi completat, patronul.

– Soție? De unde pînă unde soție? – se arătă la fel de surprins, aproape jignit, tînărul mascat de mustață și ochelari.

– Soție ca toate soțiile, replică bonom, lăsîndu-se peste două fotolii, Ilie. Ce, n-ai mai auzit de soții? Apoi, întorcîndu-se respectuos spre Mircea: Aveți una, sau mai multe, domnule doctor?

"Domnule doctor"? M-am ridicat în picioare fără să vreau. Deci supoziția mea era nu numai inexactă, ci și ridicolă. Nu era vorba de nici o greșeală. Știau cine sîntem. În aceeași clipă mi-a revenit în minte replica ochelaristului, cînd încercasem să

Scanned with OKEN Scanner

protestez ("Au prins glas celebrităţile. Stăm bine. Stăm bine."). O socotisem o vorbă în vînt. Dar nu. Ştiau cine sîntem. Veniseră anume pentru noi. Şi totuşi îşi permiteau să se poarte astfel. Mircea se întorsese şi el, ca lovit, sub batjocură şi se aplecă spre grăsimea jilavă de pe fotoliu, roşu de furie şi descumpănit de a nu şti de unde s-o apuce.

– Cum îndrăzneşti? se bîlbîi el – cum îţi permiţi?

– Ce anume? se ridicară cu nevinovăţie ochii lui Ilie din incredibila poziţie în care încerca să-şi scoată apa din urechi cu marginea prosopului înfăşurat în jurul coapselor. La ce vă referiţi?

Acum, cu excepţia lui Ilie, stăteam cu toţii în picioare.

– În această casă, sau voi, sau noi, sîntem nebuni – spuse cu o voce albă, ca trezit din somn, Florin. Şi, deşi vorbise foarte încet, în liniştea încordată din încăpere fraza se auzi deosebit de limpede.

– Iată o afirmaţie cu adevărat periculoasă, îi răspunse la fel de alb, fără să se întoarcă, patronul. Vă rog să observaţi că n-am făcut-o eu. Şi, fără să le fi subliniat în vreun fel, cuvintele sale se risipiră în cameră ca o ameninţare.

– Trebuie să dau un telefon, i se adresă Mircea, ca unui şef recunoscut, omului de lîngă bibliotecă, pe un ton a cărui fermitate cuprindea şi o nuanţă involuntară de acceptare a situaţiei şi de oportunism.

– Şi vă împiedică cineva? – se interesă patronul, întorcîndu-se plin de solicitudine, cu faţa.

Mircea păruse o secundă descumpănit, apoi se îndreptă spre aparat furios pe el însuşi, cînd, înainte de a ajunge la el, îl ajunse din urmă vocea strecurată neglijent pe lîngă pipă:

– Sper să funcţioneze...

Doctorul se poticni atît de jalnic, cu mîna întinsă spre receptor, dar nemaiîndrăznind să-l atingă, încît am intervenit – eram totuşi în casa mea! – liniştitor:

– Bineînţeles că funcţionează!

Dar zîmbetul lăţit strîmb numai într-o parte a pipei mă completă cu perfidie:

– Dacă spuneţi dumneavoastră...

M-am repezit şi-am smuls receptorul: era mort. M-am lăsat pe scaunul de alături şi mi-am privit pe rînd cotropitorii. Mă priveau şi ei pentru prima oară cu un fel de seriozitate. Sau poate curiozitate. Şi pentru prima oară mi s-a părut că, poate, îi

Scanned with OKEN Scanner

mai văzusem cîndva. Nu eram sigur, dar nici nu puteam să jur că îmi sînt necunoscuți. Chiar dacă nu-i cunoșteam pe ei, cunoșteam categoria căreia îi aparțineau. Și era destul. Destul? Destul pentru ce? În mod ciudat, faptul că mă descopeream amenințat direct și fără dubii, în loc să mă sperie mă întrista numai. În orice caz, limpezise puțin, puțin de tot, lucrurile. Mă simțeam parcă mai puțin umilit decît cu cîteva clipe înainte, cînd nu înțelegeam încă nimic.

– Ce vreți de la mine, i-am întrebat privindu-i pe rînd în ochi. E mai bine să-mi spuneți pur și simplu.

Dar clipa adevărului trecuse. Ca și cum și-ar fi regretat secunda de seriozitate, cei trei se porniră să se scălămbăie fiecare în felul lui.

– Pur și simplu, auzi, pur și simplu, nici mai mult nici mai puțin! – se prăpădea de rîs cel numit Ilie, ținîndu-se cu mîinile de burtă și făcîndu-se din timp în timp, buf, că scapă de atîta hohot prosopul care îl înconjoară.

– Patroane, spune-i dumneata, ce să ne mai ascundem după deget. Spune-i ce vrem de la el – se fandosea ironic tînărul care, plictisit de pick-up, trecuse acum la demontarea mașinii de scris. Spune-i, să înțeleagă și el, nu fi egoist.

– Ce-i drept, nici nu vrea mare lucru. De ce nu i-am spune? Spuneți-i voi. Ce vreți de la el? Începe tu, Ilie. Spune-i ce vrei de la el.

– Eu, patroane, ce să vreau eu de la unul ca ăsta?

– Poate vrei tu, mînzule, se întoarse patronul spre tînărul cu mustață și ochelari, care se potrivea mai curînd noțiunii de tablă și de gudron decît aceleia de mînz.

– Eu? Nu-mi amintesc. S-ar putea să fi vrut ceva în clipa în care am venit, dar am uitat. Ce să fac, încep să mă ramolesc. Dar cu siguranță, Dumneavoastră țineți minte mai bine. Ce vrem de la el?

– Ei, uite, asta e, băieți, se izmenea șeful, că nici eu nu-mi mai amintesc. Rușinos, dar asta e. Ce-om fi vrut noi de la ăsta? Oare, ce-am fi putut să vrem?

În timpul acestei scenete, de care nu mai păreau să se amuze nici chiar interpreții ei, mi-am privit prietenii. Stăteau în continuare în picioare, dar ceva părea că se schimbase totuși. Desigur, nu erau prea la largul lor, dar faptul că lucrurile se clarificaseră totuși întrucîtva, faptul că, în mod evident, nu ei, ci eu, eu singur, eram cel vizat, le luase – nu

Scanned with OKEN Scanner

încăpea îndoială – o piatră de pe inimă. N-aș vrea să fiu nedrept. Poate că le era milă de mine, poate că ar fi vrut să mă ajute, dar, oricum, faptul că nu mai erau direct amenințați schimbase ceva în aerul părții lor de încăpere.

– Eu zic să vrem de la el – uite putem inventa și acum o dorință, nu-i nevoie să ne-o aducem numaidecît aminte – eu zic să vrem de la el să scrie un articol în care să ne laude. Pe noi trei deocamdată. Ce părere aveți?

N-ar îndrăzni să se poarte așa dacă ar fi singuri, mă gîndeam uitîndu-mă la ei. Nu cred că-mi era frică. În orice caz nu eram stăpînit de sentimentul de la 30 ianuarie 1980. Cu siguranță, alții stau la ușă, pe palier, în jurul blocului, și pentru o clipă am avut viziunea universului populat de cercuri concentrice de indivizi, asemenea celor din camera mea, supraveghindu-se unii pe alții, dar, în același timp, solidari între ei, cercuri concentrice, tot mai largi, tot mai largi, și așa pînă la capătul pămîntului, cercuri concentrice de indivizi pierzîndu-se printre ceilalți oameni, confundîndu-se pentru un ochi dinafară cu ceilalți, dar nedesrămîndu-și nici o secundă diabolica arhitectură, generatoare de frică. Îmi veni să zîmbesc. Ce prostie să-i întreb ce vor de la mine! Vor să mă înspăimînte, nimic altceva. Dar asta nu se poate mărturisi, pentru simplul motiv că forța acestei voințe stă în neexprimare, în insinuare, în sugestie. Asemenea artei, mă gîndii, și-mi veni din nou să zîmbesc. Am și făcut-o probabil, pentru că, pentru prima oară, patronul a părut să-și piardă pentru o clipă umorul scîrbit. O clipă scurtă, în care mi-a aruncat o privire mată, plină de iritare, repede ascunsă.

– Pe gazda noastră pare s-o amuze situația pe care i-am creat-o. Putem fi mîndri, băieți. Este meritul nostru! – rosti el neglijent, în timp ce, neluîndu-și ochii de la mine, prindea cu grijă, și apoi lăsa să-i scape din mînă, un bol plin cu pietricele colorate de mare, ce stătuse așezat printre cărți. Globul de sticlă se sparse pe parchet și pietricelele se risipiră cu un clinchet mat, rostogolindu-se pînă în colțurile odăii. Am făcut efortul de a nu renunța la zîmbet și de a susține privirea care-mi controla reacțiile.

– Cine se supără i se taie nasul, a spus nemuritorul Păcală – răspunsei eu, cu adevărat liniștit, acelei priviri aproape triumfătoare. Nu eram legat de obiecte. Valoarea acelor pietricele consta în euforia strîngerii lor de pe malul mării.

Scanned with OKEN Scanner

Păstrarea lor era secundară și, ca orice amintire, aproape o povară. Patronul nu-mi răspunse, dar se întoarse brusc cu spatele. Dacă aș fi fost orgolios, aș fi putut înregistra clipa la capitolul victorii. M-am întors și eu, dar spre prietenii mei. Nu, nu era o victorie. M-am întristat de la o fracțiune de secundă la alta, ca și cum un comutator întors brusc ar fi stins lumina în mine. Prietenii mei mă priveau iritați. Îi privisem nu ca să mă aplaude, deși eram mîndru de felul în care mă purtasem, ci pentru a descoperi și în ochii lor ceea ce descoperisem eu: că dacă nu reușesc să ne înspăimînte, nu reușesc nimic. Dar în ochii lor n-am găsit decît un fel de nerăbdare iritată, o nervozitate și o nemulțumire, mai mari decît în clipele disperate dinainte, întoarse împotriva mea. N-am vrut totuși să renunț – nu putea fi decît o neînțelegere – și m-am încăpățînat să-i privesc încercînd să le transmit ideea mea despre situația care – nu aveam nici o îndoială – ne privea în mod egal pe toți. Dar nu reușeam să întîlnesc ochii nimănui. Florin părăsise fotoliile, unde se simțea probabil prea departe de Valeria, și stătea acum în picioare, sprijinit ușor de peretele bibliotecii, lîngă scaunul ei. Priveau amîndoi în pămînt, cu o încăpățînare care îi desprindea de ceilalți, solidarizîndu-i între ei într-un fel care mi se părea aproape jignitor, deși nu aveam cum să susțin că era îndreptat împotriva mea. De altfel și frumusețea lor – în mod ciudat, mai evidentă cînd erau împreună, decît priviți separat – avea ceva iritant pentru ceilalți: era pentru prima oară cînd făceam eu însumi această constatare, care stătea la baza inexplicabilei antipatii pe care acest cuplu, căruia nu i se putea reproșa nimic, o trezea uneori. Totuși, ei erau cei mai aproape de mine nu numai în arhitectura grupului nostru, ci și în topografia odăii.

– Valeria, am strigat încet, ca și cum aș fi vrut să-i trezesc din somn, Florine! Principalul e să nu ne lăsăm înspăimîntați. N-au ce să ne facă.

– Filosofările, cu desăvîrșire interzise! – rîse cu jumătatea de gură neocupată de pipă patronul, ca și cum fraza mea l-ar fi încîntat din cale afară. Eu însumi am simțit-o ca pe-o gafă, nu numai din cauza inexplicabilei lui veselii, ci și pentru că cei doi soți păreau să n-o fi auzit, într-atît nici o fibră a grupului statuar îndurerat și absent, pe care îl formau, nu se clinti și nu strică armonia formelor. Maria, în schimb, mă privea gata să mă sfîșie, cu o furie atît de violentă, încît înceta să fie

Scanned with OKEN Scanner

expresivă și, deși înțelegeam că era vorba de o aversiune puternică și îndreptată împotriva mea, nu reușeam să deslușesc mai mult din emisiunea de ură ce-mi era destinată. Mihai mă privea și el cu un aer de o aproape comică expresivitate, care-ar fi vrut să spună că îi pare foarte rău, dar de data asta și el este de acord cu dezaprobarea Mariei. Doctorul privea ca un animal hăituit, cu o privire exacerbată, ca de miop, mutată cu pedanterie cînd pe unul, cînd pe altul din cei trei intruși, ca și cum atenția aceea exasperată ar fi putut găsi o soluție, o soluție care – scria pe fiecare celulă a trupului său înspăimîntat – să-l salveze numai pe el. În clipa în care privirea lui ajunse din nou asupra lui Ilie, acesta – terminînd uluitoarea gimnastică a ștersului în urechi – își ridică spre el ochii deosebit de albaștri, cu care-și studiase cu o clipă înainte mîinile ca niște pernițe extravagant croite, acoperite cu puf arămiu, și-l întrebă preocupat:

– Aveți cumva o forfecuță de unghii?

– O forfecuță de unghii? repetă Mircea ca trezit dintr-un somn, și cu aerul că pronunță cuvinte într-o limbă străină de neînțeles.

– Da, ce, n-ai mai auzit de forfecuță de unghii? îl încurajă ironic puțin, dar în fond bonom, marele Ilie. Mi-aș aranja copitele, că-s muiate bine, și tot n-am nici o treabă. Mircea păru că înțelege în sfîrșit și se ridică îndatoritor, întrebîndu-mă din ochi dacă pot să-i fiu de folos, dar cum eu mă mulțumii să ridic din umeri, se îndreptă ocolindu-mă spre biroul pe care începu să caute febril, deplasînd hîrtii și dosare într-un fel frenetic, degradant.

– N-am forfecuță, am spus eu, ca să pun capăt scenei greu de susținut, dar el tocmai o găsise și-o ducea radios, convins de iminența recompensei, grăsanului. Acesta o luă aproape recunoscător și începu să-și taie, strîmbîndu-se de atîta atenție, unghiile.

Ochelaristul îl privi o clipă și mi se păru că umbra unei nemulțumiri îi întunecă și mai mult obrazul negru.

– Șefule, spuse întorcîndu-se brusc spre celălalt, care nu mai termina cu cercetarea și aruncarea pe jos a cărților – m-apuc de ceva sau mă duc să mă cîrnesc puțin: de azi-noapte's tot în misiune.

Fără să se întoarcă, șeful făcu un gest ambiguu, un fel de semicerc trasat neglijent în aer, cu mîna în care ținea pipa, un

Scanned with OKEN Scanner

gest pe care negriciosul îl interpretă ca pe-o totală libertate de alegere, pentru că se îndreptă, mișcîndu-și într-un mod absolut dezgustător șoldurile, spre cealaltă cameră, unde se auzi bufnitura lui voluptuoasă pe somieră și, după un timp, un pantof – unul singur – căzînd. Vrea să ne facă să-l așteptăm pe al doilea, mă gîndii, realizînd că de fapt îl invidiez. Întreaga situație începuse să mă obosească.

– O să stați pînă dimineața? – îl întrebai pe patron, și întrebarea sună ironic, deși nu o pusesem decît obosit. Dar el nu răspunse, nu tresări măcar, oricît de imperceptibil, ca și cum într-adevăr nu ar fi auzit. Simțeam însă că nu are rost să o mai repet. Tăcui și eu.

Trecu astfel un timp lung, în care se auzi numai țăcănitul forfecuței chinezești cu care Ilie își tăia unghiile – trecuse acum la cele de la picioare – și din cînd în cînd bufnitura cîte unei cărți aruncate de patron pe covor. Singurătatea din cameră ar fi putut fi tăiată în felii, sau chiar spartă cu barda în așchii."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 2

"Stăteam pe scaunul de lîngă birou, cu spatele drept, cu mîinile pe genunchi, ca la un spectacol sau ca într-o sală de așteptare. Spectacolul însă nu-mi permitea să-i fiu numai spectator, iar de așteptat nu cred că aș fi știut să spun ce așteptam. În mod evident, plecarea celor trei nu ar fi fost de ajuns. Stăteam cu ochii în jos, privindu-mi mîinile, fără puterea de a-i mai privi pe ceilalți. Oricui i-aș fi întîlnit ochii ar fi fost la fel de greu de îndurat. N-am fost niciodată în stare să susțin privirea cuiva fără să-i comunic în felul acesta ceva, iar celor din încăpere nu mai aveam ce să le spun.

În tăcerea destul de lungă care a urmat, a sunat deodată, înspăimîntător, telefonul. Toată lumea a sărit în picioare: chiar și Ilie, ținîndu-și cu mîna prosopul de pe șolduri, cu aerul că își aranjează astfel ținuta pentru a deveni reglementară, chiar și ochelaristul, trezit și apărînd cu un picior încălțat și cu un pantof în mînă; chiar și patronul, care a dat drumul cărților pe care le avea în mînă și s-a grăbit spre aparat cu un aer recules, fără cea mai mică ezitare sau bănuială că eu ar fi trebuit să răspund. De altfel, nici eu nu mă gîndisem nici o clipă că aș fi putut-o face.

Ridică receptorul:

– Da.

– ...

– Nu încă.

– ...

– Refuză.

– ...

– Bineînțeles.

– ...

– Să trăiți.

Vorbise cu pauze mari, ca și cum ar fi punctat, doar, niște ordine detaliate, rostind cuvintele cu grijă, dar fără intonație, într-un fel de deferență albă, subalternă. Din toată discuția nu înțelesesem decît că se referea la mine, sau la mine și la prietenii mei, și că, evident, conținea cel puțin o minciună: nu refuzasem nici unul dintre noi nimic. Înainte de a mă mira de rostul acestei minciuni, m-a frapat evidența constatării adevărului: într-adevăr nu refuzasem de fapt nici unul nimic. Nici unul dintre noi nu se opusese de fapt la nimic. Vagile mele proteste nu fuseseră nici ele un refuz hotărît. Eram trei bărbați și două femei și am fi putut, probabil, fără un efort deosebit, să-i scoatem afară. Ce – în afara lipsei de coeziune dintre noi – ne împiedica s-o facem? Ce – în afara ideii pe care fiecare dintre noi și-o făcuse despre această situație de o absurditate acceptată și paralizantă – ne împiedica să ne purtăm normal, adică respectînd nu regulile oculte ale încăperii ocupate, ci regulile mărturisite, chiar dacă nu mai puțin aberante, ale coabitării sociale?

– Sînteți amabil să ne spuneți și nouă ce am refuzat? – auzii vocea Mariei, care nu mai tăcuse în viața ei un răstimp atît de lung și, deși întrebarea formula cu exactitate propriile mele gînduri, fui mirat să observ că suna mai degrabă prevenitor decît ironic.

– Ia, nu mai fă tu pe deșteapta! – o repezi însă negriciosul, trezit probabil prost dispus și interpretînd, în mod evident, altfel decît mine tonul Mariei. Glasul lui era de data aceasta de o bădărănie voită, demonstrativă, sau poate numai lăsată neacoperită de somn. Fă pe grozava la tine la catedră, dacă vrei, nu aici.

– Dar de unde știi dumneata unde lucrez eu – își reluă Maria aplombul obișnuit – și cum îți permiți să mă tutuiești, cînd eu habar n-am cine ești și nici nu știu cum te chemă?

– Asta e tîmpită sau se face? – se întoarse negriciosul excedat spre patron, ca și cum i-ar fi cerut aprobarea să facă ceva, dar înainte ca acesta să aibă timp să răspundă, el își încleștă degetele în părul blond și drept al Mariei, țipînd cu o voce brusc ascuțită: "Îți bați joc de mine, fă, nenorocito!", și-i clătină de cîteva ori, în dreapta și stînga, capul care închise ochii, lăsîndu-se moale, în voia mișcării. În clipa imediat

Scanned with OKEN Scanner

următoare, însă, Maria se smuci și, fără a reuși să scape, reuși să-și înfigă, la rîndul ei, pumnul în cravata bărbatului, trăgînd cu toată puterea și rostogolindu-se împreună cu el pe covor. Patronul îi privi mulțumit, zîmbi chiar o fracțiune de secundă, ca și cum totul s-ar desfășura potrivit planurilor sale, apoi se întoarse mulțumit spre bibliotecă, în timp ce doctorul se trase puțin mai departe de Mihai, într-o încercare de subliniere a nesolidarității, și se reașeză alături de Ilie, care se lăsase să cadă în perne cu un oftat de spectator fericit. Mihai însuși stătea nemișcat, în picioare, în locul în care îl găsise începutul încăierării, fără să facă cel mai mic gest de a interveni, dar și fără a îndrăzni să se reașeze pe fotoliu. Numai Florin și Valeria păreau să nu fi remarcat nimic, cum stăteau cu ochii în pămînt – ea așezată dreaptă, pe scaun, el în picioare, cu șoldul sprijinit de speteaza scaunului ei și cu spatele de stîlpul bibliotecii – și cu o expresie care părea să spună că nu se miră de nimic și sînt pregătiți pentru orice. În ceea ce mă privește, totul mi se părea grotesc și absurd, de la bătaia care continua pe icnite, cu aerul că va mai dura mult și bine, în colțul camerei, și pînă la faptul că, incredibil, această cameră era a mea. A fi amestecat – și încă într-un mod atît de decisiv – în toată acea farsă grotescă și vulgară mă umilea și mi se părea intolerabil.

– Domnule, mă adresai patronului și, pentru că el păru că nu mă aude, înaintai doi pași și îl prinsei de umărul hainei repetînd – Domnule, cred că sîntem cu toții prea obosiți ca să continuăm această glumă de prost gust. Cum puteți îngădui o asemenea scenă?

El se întoarse și mă privi pentru prima oară nu numai ostil, ci și serios, fără a încerca să-și desprindă umărul din palma mea.

– Așa cum îngădui și dumneata, care ești gazda.

– Ești un laș și un ipocrit – mă înfuriai eu. Știi foarte bine că, de cînd ați intrat aici, casa asta nu-mi mai aparține.

– Te rog să nu mă insulți, îmi răspunse el, calm. Nu mă cunoști, nu știi cine sînt – și de altfel persoana mea particulară nu are absolut nici o importanță. Nu eu sînt aici, ci funcția mea, iar o funcție nu poate fi nici lașă, nici ipocrită. O funcție nu are sentimente, ci indicații și obiective.

– Și ce funcție ai dumneata? – întrebai eu, interzis cu totul, într-un fel absolut prostesc.

– A, asta e cu totul altă mîncare de pește – rîse el bine

Scanned with OKEN Scanner

dispus, dar eschivîndu-se. De altfel, greșești: n-am intrat în casa dumitale cu forța, dumneata ne-ai deschis și numai de dumneata și de prietenii dumitale depindea să ne dați afară, dacă ați fi vrut-o cu adevărat. Faptul că n-ați făcut-o vă caracterizează mult mai mult pe voi decît pe noi, ca și situația creată. Dar nu trebuie să te rușinezi prea tare, mai adăugă el, văzîndu-mi probabil expresia, sîntem cu toții copiii unor părinți bătrîni, cum spune stimata doamnă. De data asta, ironia lui adăugată moralei aproape didactice mușcase adînc, era nerușinată, dezbrăcată de orice haină în stare să-i mai îmblînzească, oricît de puțin, cruzimea. Zîmbea subțire, cu buzele lipite, dar era ca și cum și-ar fi arătat dinții, și dinții lui ar fi fost ascuțiți și plini de sînge.

– Ați ascultat la ușă! țipai eu, și Valeria mă privi cu ochii triști, lipsiți cu totul de mirare.

– La ușă? se miră el retoric. Ne subestimezi.

Între timp lupta se încheiase nu știu prea bine cum, în orice caz cu victoria negriciosului, care își aranja furios în pantaloni cămașa mototolită, iar Maria era așezată ca un morman de fuste învălmășite în fotoliu, cu trăsăturile căzute, accentuate ca de un machiaj grosolan cu tuș, părînd o actriță amatoare travestită într-o babă ce urma să interpreteze un rol de tragedie. Comedia îi revenea lui Ilie, care se lăbărțase peste doctorul înspăimîntat de ridicolul situației fără ieșire.

– Nu te superi... – spunea namila aproape dulceag, încît sarcasmul din care trebuie că izvorîse totul se pierdea prin grăsimea buzelor răsfrînte – nu te superi dacă mă întind puțin, cu capul în poala dumitale... M-a luat o moleșeală după baia asta... – și se foia așezîndu-și cărnurile moi pe genunchii crispați ai lui Mircea. Sper că nu deranjez, mai mormăi el fără să aștepte răspunsul, care veni confuz dar afirmativ.

– Nu... desigur... vă rog... în timp ce Mircea, roșu, aproape de apoplexie, încerca să se retragă, fără a avea curajul să o facă într-adevăr, într-o jumătate de gest care părea să-l suspende în aer, cu tot cu capul lui Ilie pe genunchi. "Ce farsă grotescă, mă gîndii umilit. Parcă sîntem cu toții drogați". Îl văzui pe patron privind cu atenție scena de pe fotolii, într-un fel de calmă așteptare a ceea ce avea să urmeze. Pe fața lui stătea scris cu litere serioase că totu-i în regulă. Evident, în regulă era faptul că ne lăsam manipulați ca niște păpuși de cîrpe murdare înnodate cu jalnică eleganță; în regulă era lașitatea noastră

Scanned with OKEN Scanner

patologică și masochistă, absolut întoarsă împotrivă-ne; în regulă era felul incredibil în care ne lăsam călcați în picioare și batjocoriți. Nu știam cum se numește, cine e, ce funcție are, cărei instituții îi aparține, ce indicații mai are de îndeplinit și cine a dat acele indicații, dar, indiferent care ar fi fost răspunsul la aceste întrebări, devenite existențiale, era evident că el era împotriva noastră și că singurul fel în care ne mai puteam salva era – oricît ar fi părut de improbabil – inacceptarea.

– Destul, am spus cu glasul neobișnuit de ridicat, care în prima clipă mi s-a părut caraghios, dar am uitat din fericire imediat această impresie. Destul! Ce se întîmplă cu noi? Nu vă dați seama că ne purtăm cu toții ca și cum ne-am fi pierdut mințile? Mircea, ai înnebunit? Cum poți să-l suporți pe nerușinatul ăsta pe genunchi? E posibil să fie bătută o femeie și nici unul dintre noi să nu vină în ajutorul ei? Sîntem mai mulți decît ei, îi putem da afară într-o clipă, nu trebuie decît să începem s-o facem. Nu sînt decît niște huligani care urmăresc să ne înspăimînte și, dacă nu reușesc s-o facă, nu ne pot face nimic, nimic altceva. Valeria, nu poți să accepți orice cu acest ridicol sentiment al fatalității, al sorții imuabile, fără să fii tu însuți vinovată de această soartă umilitoare. Florine, n-o să mai poți niciodată cînta cum ai cîntat pînă acum, dacă acum nu faci ceva, un gest cît de mic din care artistul din tine să înțeleagă că nu e suspendat în neant, că în spatele lui se află un om. Mihai... Dar în secunda aceea, impresia de ridicol a revenit cu o violență mult mai mare decît la început, am realizat deodată cît de jalnic trebuie să fiu, proțăpit în mijlocul camerei mele ca la o tribună și urlînd niște banalități pe care le consider eroice, în timp ce nu mă ascultă nimeni și eu însumi pronunț cuvintele ca în vis, ca într-un vis în care îmi dau singur seama că îl visez, și nu mă zbat, și nu vociferez decît în speranța nebună că astfel voi reuși să mă trezesc. De altfel, începeam să mă îndoiesc serios că vorbisem într-adevăr. Nici unul dintre prietenii mei nu dădea cel mai mic semn că auzise. Dacă n-ar fi fost încîntarea evidentă care se desena în jurul pipei pe gura și pe bărbia patronului (pe gură și pe bărbie numai, pentru că ochii și nasul aparțineau unei alte zone, mai reci, de greață și de dispreț) și aplauzele ironice, dar nu mai puțin încîntate, pe care negriciosul le prelungea de lîngă geam aș fi putut crede că am înnebunit cu adevărat.

– Ce ți-am spus eu? ridică – ironic, dar nu fără oarecare

Scanned with OKEN Scanner

prietenie – din umeri patronul. Nu noi sîntem vinovați. Sau, mă rog, nu numai noi. Uită-te la ei! – și-mi arătă cu ochii fotoliile unde Ilie continua să doarmă – cu o figură comic-fericită de copil monstruos, dar nu inexpresiv – în timp ce Maria, apropiată de Mircea îi trecuse acestuia un braț pe după umeri și, cu bustul aplecat mult, ca să nu atingă enormul cap adormit în poala lui, îl mîngîia consolator, cu o fervoare de-a dreptul isterică, pe obraji. Departe de a interveni în vreun fel, Mihai avea cel mult aerul că nu vrea să deranjeze, în timp ce Valeria adormise cu fruntea sprijinită de șoldul soțului ei, care îi netezea mecanic cu palma, privind-o, părul dezordonat.

M-am întors la scaunul meu. Vezi, păreau să-mi spună ochii care mă urmăreau cu bunăvoință, oarecum paternă, ai patronului, ești mai de înțeles. Destinde-te. Negriciosul se dusese probabil din nou la culcare, pentru că nu se mai vedea. Curios este că, într-adevăr, parcă mă liniștisem. Lașitatea mea era mulțumită de proba de curaj pe care o trecuse. Faptul că nu folosise la nimic era un motiv de liniștire în plus. Telefonul care a sunat din nou, după puțin timp, la fel de strident, nu mai reuși să trezească pe nimeni. Nici măcar patronul nu se mai grăbi să răspundă, îmi făcu numai plictisit semn să ridic receptorul.

– Da, am spus eu circumspect, înspăimîntat brusc la ideea că ar putea fi un telefon obișnuit, pentru mine. Din adîncul aberației în care mă găseam, firescul putea să apară ambarasant. Nu era, însă, cazul.

– Alo, a spus la celălalt capăt al firului o voce voluntară, asupra căruia nu am avut din prima secundă nici un dubiu. Și eu am răspuns mecanic și liniștit.

– Da.

– Vreau să vorbesc cu tehnicianul de serviciu, a continuat, puțin agasată că nu nimerise peste cine trebuie, vocea.

– Care dintre ei? am întrebat eu, în mod absurd, fără să presupun măcar că ar putea fi o greșeală.

– Neacșu, bineînțeles – și după o mică pauză bănuitoare, mai grosolan: dar tu cine ești?

– Eu? am întrebat la rîndul meu aproape amuzat. Eu sînt gazda.

– Te bag în p... mă-ti, nenorocitule... – se enervă brusc și absolut coleric preopinentul meu, jignit de lipsa mea de spaimă probabil, căci continuă urlînd – te bag în p... mă-ti cu tot cu

Scanned with OKEN Scanner

rîsul tău. Te-nvăț eu să rîzi, de n-o să mă uiți cît oi trăi. Dă-mi-l pe Neacșu!

"Neacșu" – am silabisit eu aproape în șoaptă, cu mîna pe receptor, spre patronul care părea să-și fi dat seama de urletele de la celălalt capăt. Vorbisem în șoaptă dintr-un reflex idiot, fără să-mi dau seama, fără să-mi dau seama mai ales că intram astfel, o dată în plus, în convenția situației absurde pe care, în felul acesta, o acceptam; mai mult, că acceptam o complicitate.

– Pe Neacșu îl caută, am repetat cu voce tare, punînd receptorul jos și îndepărtîndu-mă demonstrativ pentru mine însumi. De fapt habar n-aveam care dintre ei e Neacșu.

– Cheamă-l pe Neacșu, îi porunci patronul lui Mihai, arătînd spre camera alăturată, și acesta se sculă ca într-o stafetă și trecu dincolo.

– Sînteți căutat la telefon – spuse de două sau de trei ori, cu vocea lui plăcută de bariton, ale cărei inflexiuni intelectuale sunau acum cu desăvîrșire ridicol. În sfîrșit, Neacșu apăru buimac și se repezi spre telefon. În urma lui, Mihai venea cu un mic aer de satisfacție pe față, și chiar și Maria îl învrednici cu o privire aproape binevoitoare.

– Să trăiți – începu negriciosul, care nu apucase încă să-și pună ochelarii după somn, iar fără ei părea cu totul alt om, mai cumsecade și mai lipsit de apărare. Dar nu reuși să spună mai mult, pentru că în cameră se răspîndiră, nearticulate, strigătele celui ce sunase.

– Să trăiți – încerca Neacșu cel fără ochelari să întrerupă debitul condamnator, dar nu reușea să treacă mai departe de acest început protocolar, ținînd loc și de scuză, și de formulă de adresare, încît peste un timp făcea o nouă tentativă: Să trăiți...

– Nu sînt adormit, să trăiți. Cum o să dorm? Ce, avem noi timp de dormit? – reuși Neacșu să protesteze, înarmat în sfîrșit nu numai cu o siguranță de sine plină de revoltă, ci și cu ochelarii care îi consfințeau acest aplomb.

– Datoria, să trăiți! – precizâ el, ca răspuns unei întrebări, după toate probabilitățile ironică, și în orice caz pusă pe cel mai ridicat ton. Și mai departe, explicativ, dar nu deconspirant: îndeplinirea ordinelor.

– ...

– Am recuperat, să trăiți. Raportez: trei muște, cinci țînțari și un păianjen.

– ...

Scanned with OKEN Scanner

– Bineînțeles, în stare de funcționare.

– ...

– Nu, numai Tesla și Unitra.

– ...

De data asta urmă un adevărat discurs, dar mai calm, deduceam asta și după faptul că sunetele guturale, care răzbătură pînă atunci, încetaseră și după destinderea negriciosului care asculta acum liniștit și chiar distrat, mișcîndu-și ochii prin cameră și mutînd din cînd în cînd receptorul de la o ureche la alta. Apoi recuplă fără să mai spună nimic. Nu le spuse nimic nici colegilor săi (mă refer la patron, pentru că Ilie continua să doarmă într-un fel atît de netulburat încît începeam să bănuiesc că nu e decît o stratagemă pentru umilirea doctorului), ca și cum scena petrecută ar intra în obișnuințele tuturor și nu ar mai avea ce secrete ascunde pentru nimeni. Se îndreptă doar, cu un aer decis și preocupat, ca un om care are de îndeplinit o misiune plină de răspundere, spre baie. Peste un minut ieși de acolo, la fel de important, în brațe cu un morman de rufe murdare, pe care le trînti în mijlocul camerei și, după ce își aduse un scaun și scoase din buzunar un stilou, o cutiuță cu ace de gămălie, un carnețel de pungi din folie de plastic, un alt carnețel obișnuit cu foi de hîrtie ușor de desprins (pe care le puse pedant alături) se așeză și începu o ciudată operație îndeplinită cu minuție și, după toate aparențele, cu încîntare.

La început am fost atît de mirat de demersurile sale, încît nu m-am gîndit să mă revolt și, mai ales, nu mi-am dat seama că îmi va fi rușine. Primul lucru care m-a frapat a fost mirosul pestilențial al grămezii de rufe ce păreau deosebit de murdare și pe care, cu o bruscă spaimă, le-am descoperit ca fiind ale mele. De altfel ale cui ar fi putut fi în baia mea? Totuși, nu-mi aminteam să am atîtea rufe murdare și mai ales nu-mi aduceam aminte să fi lăsat vreodată rufele să se murdărească în halul acela grețos. Mai mult chiar, cu o zi înainte făcusem un pachet pe care îl dusesem la spălătoria din colț, plătind surplusul de urgență; la ora aceea fostele mele rufe murdare mă așteptau spălate și călcate, împăturite cu grijă pe un raft, la portarul blocului de peste drum. Și cu toate acestea, nu încăpea nici o îndoială că boarfele acelea cu jegul întărit de vechime, gunoiul acela afînat și rău mirositor îmi aparținea. Neacșu ridica rînd pe rînd fiecare bucată, o ținea suspendată în aer preț de cîteva

Scanned with OKEN Scanner

clipe, rotind-o cu mîna ușor, ca și cum ar fi trebuit admirată din toate părțile, apoi – cu un gest de specialist care nu face decît să repete a nu știu cîta oară operația – o introducea într-o pungă transparentă de plastic închisă cu un ac de gămălie de care prindea și o foaie smulsă din carnețel; în cele din urmă, înainte de a o clasa într-o a doua grămadă, deșurubînd și înșurubînd de fiecare dată stiloul, scria detaliat pe bilet conținutul pungii, silabisind în același timp cu buzele, ca copiii: ciorap gri de supraelastic, rupt la călcîi, grad avansat de murdărie, miros specific. Ciorapi deșirați și răsuciți, prosoape cu urmele degetelor murdare, cămăși cu gulerul negru, chiloți mototoliți și scîrboși, așternuturi cu pete dubioase, defilau astfel birocratic și meticulos, într-o adevărată paradă a maculării. Îmi venea să intru în pămînt de rușine și binecuvîntam faptul că, cel puțin, Valeria dormea. Dar nu, fără ca nimic să o fi trezit, întreaga populație a încăperii asista cum nu se poate mai interesată la acest spectacol promiscuu, ca și cum ar fi fost vorba de ceva cu adevărat fascinant. Mircea, disprețuitor, Maria urîțită de curiozitate, Mihai amuzat și ironic, Valeria dezgustată, Florin jignit și mirat, fiecare reacționa după felul său de a fi, după temperament și după umoarea de moment, dar cu toții aveau aerul că nu se așteptau de la mine la ceva atît de urît și de degradant. Eram atît de umilit încît nu puteam nici măcar să protestez și, în același timp, creștea în mine o furie cu atît mai oarbă cu cît nu aveam cum să o exprim și pe care un anumit sentiment al miraculosului – chiar dacă sordid – o agrava și îi dădea o și mai insuportabilă și ambiguă neputință. Se rotea acum prin aer un cearceaf pe care vărsasem cafeaua băută în pat și pe care îl aruncasem la gunoi (și fusese luat de gunoieri) de mai bine de un an; o batistă în care îmi suflasem nasul la ultimul guturai, pierdută în tramvaiul spre Casa Scînteii și regăsită acum uscată și prăfuită, chircită într-o poziție demnă de o sculptură aparținînd hiperrealismului; un tricou pe care-l cumpărasem de la o tarabă cu solduri din Verona, care-mi fusese furat pe plajă vara trecută la Neptun, dar care nu fusese niciodată atît de murdar și nu purtase acele indecente urme de ruj pe care Neacșu le și înregistră cu domestică sîrguință: "urme distincte de ruj de buze feminin". De unde și cum apăruseră aceste obiecte în baia mea și în mormanul supus cercetărilor lui Neacșu nu aveam cum să înțeleg. Dar, în loc să mă înspăimînte, acest nou mister mă

Scanned with OKEN Scanner

bucura ca o nouă ticăloșie pusă la cale împotrivă-mi.

– Sînteți mai abjecți decît îmi închipuiam, îi spusei patronului, care zîmbi cu indiferență.

– Ce să-i faci? Meseria... apoi scoase și el un carnet din buzunar și începu să-și noteze ceva.

– Ce meserie? – am vrut să întreb, dar la urma urmei îmi era indiferent. Puteau să-mi spună că sînt de la Salubritate, sau de la ICRAL, sau de la ICAB, sau de la IDEB, oricum nu știu ce semnificație au toate aceste înșiruiri de inițiale, ce altă semnificație în afara aceleia de a avea drepturi asupra mea. Cine le dăduse aceste drepturi era și mai greu de înțeles: alte inițiale, probabil, și mai ermetice, împuternicite cu drepturi și mai mari. Îmi era rușine și scîrbă, rușine nu de nenorocitele alea de rufe murdare scoase la vedere ca un curs scurt de istorie a mizeriei mele, rușine de jalnicul interes pe care puteau să-l stîrnească acele biete pete printre prietenii mei, rușine și scîrbă de neputința mea de a mă revolta cu adevărat împotriva acestei oribile condiții, neputință provenită nu din lașitate, ci din înțelegerea blestemată a faptului că revolta însăși nu ar folosi la nimic. Am închis ochii epuizat. Ciudata operație, care semăna atît de bine cu o licitație a murdăriei mele, continua, dar încetase să mă mai intereseze. După ce se va termina, va suna din nou telefonul, sau patronul singur va declanșa o nouă acțiune, la fel de ridicolă și de intimidatoare. De altfel, observasem că, profitînd de interesul ei pentru etalarea rufelor, patronul se apropiase de scaunul Valeriei și începuse să-i ineleze pe deget o șuviță lungă și dezordonată de păr, iar ea nu se mișcase, nu protestase, ca și cum nu ar fi simțit, iar ideea că ea putea fi atît de captivată de acel spectacol încărcat de vulgaritate, încît să nu mai simtă că cineva îi atinge părul, mi se părea mai degradantă încă pentru imaginea din mintea mea a Valeriei, decît chiar faptul că ea s-ar fi putut preta la acceptarea acelei mîngîieri travestite. Nu mai aveam nici puterea, nici dorința să verific. Aș fi vrut să adorm, deși îmi dădeam seama că, oricît de obosit, nu sînt în stare să trec peste surescitarea întregii seri care-mi mișca globuri fierbinți pe sub pleoape. Mi se părea că de-aseară se scursese o întreagă viață și pur și simplu nu-mi aminteam, nu eram în stare să-mi imaginez vremea veche de numai cîteva zeci de ore, cînd scriam la acel birou, cînd vorbeam la acel telefon, cînd mă uitam pe geam sau intram în baie, sau mă îmbrăcam, sau mîncam, și asta nu cu

Scanned with OKEN Scanner

sentimentul unei libertăți totale, nu părăsit cu totul de senzația că sînt urmărit în permanență de cineva sau de ceva (era destul să privesc pe geam, să văd interiorul impudic al apartamentelor blocului din față, pentru a-mi închipui cum, la rîndul meu, pot fi și eu văzut, urmărit chiar, cu minima condiție să aibă cineva curiozitatea s-o facă), dar, oricum, neîmpiedicat de nimeni să fac miile de gesturi neînsemnate din care este formată în cea mai mare parte viața, nestînjenit, atîta vreme cît eram inofensiv, să trăiesc sau să mor în limitele statutate de societate. De altfel, societatea avea pentru mine numai înțelesul vag și oarecum lipsit de importanță al unui cadru necesar scrierii. Faptul că ceea ce scriam vorbea uneori despre ea, ca și faptul că se răspîndea în ea, mi se părea în egală măsură firesc și indiferent, aparținînd unui sector a cărei funcționare nu depindea de mine și de care nu răspundeam eu. Ca și cum în uriașul mecanism al circulației apei în natură eu aș fi fost numai forța, căldura care producea evaporarea, să zicem, fără să se simtă responsabilă de ploi și de inundații, tot astfel nu cred că dacă aș fi aflat că citirea cărților mele dezlănțuie cruciade sau revoluții m-aș fi simțit mîndru sau vinovat de asta: ele ar fi aparținut unui domeniu care nu ținea de competența mea. Singura mea datorie era să mă exprim cu ajutorul scrisului și visul meu unic era să-mi fac în mod ideal, absolut, această datorie. Eram în același timp exigent și modest. Nu cerusem decît să fiu lăsat în pace să scriu, așa cum lacul nu cere decît să fie lăsat în pace să oglindească tot ceea ce îi trece pe deasupra. Nu-mi făcusem niciodată iluzii, ambițiile mele erau minime și nu depășeau dreptunghiul alb al hîrtiei din față, fericirea mea era direct proporțională numai și numai cu numărul de cuvinte care se așterneau sau nu pe această arie absolut privată a universului. De fapt, în afara acelui dreptunghi de hîrtie, viața mea își pierdea importanța și se destrăma. Tot ce fusese important pe lumea asta se petrecuse pentru mine în scris. De asta, probabil, mi se părea normal să fiu iubit. Admirația și simpatia pe care mi-o arătau cititorii, la rarele întîlniri pe care le aveam, nu mă mirau și nu-mi produceau decît o palidă și repede uitată satisfacție, mi se păreau prețul firesc al renunțărilor mele; un echilibru natural, ținînd de mecanismul universului, de care ar fi fost stupid să mă simt uimit sau flatat. În ceea ce privește prietenii...

Topografia și atmosfera camerei s-a schimbat din nou, însă

Scanned with OKEN Scanner

într-un fel senzațional. Ca și cum interesul comun pentru murdăria mea i-ar fi apropiat, invadatori și invadați – mai puțin Valeria și Florin, care păreau închiși din nou în celula, ostilă celorlalți, a durerii lor – se strînseseră în jurul măsuței și înfulecau tartinele cu pateu bulgăresc și feliuțe stîngace de măsline pe care le încropisem în grabă și care acum, privite în noul context, mi se păreau mai jalnice încă decît ar fi fost în atmosfera amicală dinainte. Am vrut să văd ce înseamnă *înainte* și m-am uitat la ceas, dar ceasul stătuse. Patronul însuși se așezase picior peste picior, cu un aer destins, dar și detașat, din care nu lipseau sugestia că tot ce face se înscrie într-un plan și într-o misiune și – ținînd în mînă o tartină din care mușcase o dată și păruse s-o uite apoi – își continua, ușor amuzat parcă, o idee al cărui început nu-l sesizasem, ca și cum n-aș fi fost în cameră.

– ... Ce altceva decît niște personaje, cărora alții le determină comportamentul și caracteristicile? Nu trebuie să vă simțiți jigniți. Ar fi lipsit de inteligență. Faptul că de data aceasta eu sînt autor sau regizor, nu mă împiedică, la rîndul meu, să fiu personajul altcuiva – și făcu un gest ambiguu spre telefon: vorbea cu o evidentă încîntare de sine, iar ceilalți îl ascultau lingușitor, mi se părea.

– ... Personaje, spuneți? – îi răspunse Maria. Transfigurată deodată de acea lumină pe care o aprindea cînd voia să cucerească pe cineva. Dar, pentru a exista personaje, nu e suficientă existența unor autori – sau, mă rog, regizori – trebuie să mai existe și o piesă, o poveste, care să-i lege, o tramă – și îl privea cu ochii rotunjiți și strălucitori, brusc întinerită, ademenitoare.

– Povestea? – se miră rîzînd patronul, intrînd evident în jocul ei, mișcîndu-și între dinți într-un fel mai voluntar pipa. Dar asta ce e? Seara aceasta, povestea care ne-a strîns în aceeași odaie, fără măcar să ne cunoaștem? Aventura asta, din care habar nu aveți cum o să ieșiți?

– Dumneavoastră aveți? – întrebă Maria cu o șmecherie de fetiță și, pentru prima oară de foarte mult timp, îmi fu simpatică.

– Eu? Patronul era și el distrat și, în mod evident, se complăcea în situație. Cu foarte, foarte puțin mai mult decît dumneavoastră. Vreau să spun că, deși nici eu nu sînt decît un personaj, faptul că în partitura personajului meu intră crearea și

Scanned with OKEN Scanner

dirijarea personajelor dumneavoastră îmi dă o altă pondere și o altă viziune asupra lucrurilor. Vreau să spun că, avînd puterea de a vă umili pe dumneavoastră, umilirea mea de către alții își pierde din importanță.

Începui să-l ascult cu atenție. Felul în care amesteca formula de reverență în contextul obiectiv jignitor era de-a dreptul fascinant, fel de care, de altfel, se vedea că era conștient și încîntat, chiar el.

– Dar sensul, sensul acestui întreg joc de pîrghii, sensul acestei distribuiri de roluri strict ierarhizate, îl cunoașteți, rostul poveștii?... interveni Mihai, evident pasionat și el, și încîntat de deschiderea dialogului, mișcîndu-și mustața în felul lui atît de interogativ încît privindu-l îți venea să zîmbești.

– Sensul?! se miră amuzat gros patronul. Știi că-mi placi. De ce nu mă-ntrebi "ce e viața?", s-o luăm de la rădăcină. (Renunțase la farmecul ambiguu de mai înainte.) Da' ce crezi că-s tîmpit? Dacă aș ști, crezi că n-aș avea altceva de făcut decît să ți-l spun dumitale, să vin grăbit și să te trag de mînecă: "Tovărășele, fii atent. Sensul e așa și pe dincolo..." Și la urma urmei, de ce-aș face-o, cînd grija mea e, dimpotrivă, să te sperii că nu înțelegi nimic, să aștepți mereu cu sufletul la gură ce-o să ți se mai întîmple...

– Și ce-o să ni se mai întîmple? readuse Maria discuția pe făgașul în care se simțise bine, oferindu-i patronului jocul ca pe un omagiu, dar nerenunțînd nici la adevăratele ei întrebări.

– Ei, ce-o să vi se mai întîmple, se burzului puțin răsfățat patronul ca și cum i s-ar fi părut sub demnitatea lui să renunțe prea brusc la supărarea de adineaori... O să vi se întîmple pe dracu la toți, asta o să vi se întîmple... Dar, de fapt, supărarea îi trecuse și, în mod evident, avansurile femeii îl flatau. N-aveți, bineînțeles, nici o șansă, asta intră în rolul care vi s-a repartizat. Parcă voi nu știți, doar sînteți oameni inteligenți... intelectuali, de! Schimbase tonul din nou, îl distra evident să facă pe prostul. Ceea ce – la fel de evident – nu era.

– De ce rîdeți? îl întrebă dulce Maria. Dumneavoastră nu sînteți intelectual? – în tonul ei nu era ironie, ci reproș, sau în orice caz mult mai mult reproș decît ironie.

– Eu, intelectual? Ferească Dumnezeu! Oi fi eu prost, dar nici chiar așa! – și se porni să rîdă aproape înecîndu-se și gata să verse paharul pe care i-l întinsese Mariei să-l umple. De altfel, Maria umplea paharele tuturor celor din jurul măsuței, cu

Scanned with OKEN Scanner

o expresie de liniștită amabilitate înscrisă cu hotărîre pe față, avînd aerul că nu a auzit sau nu a atins-o răspunsul. Fața i se întunecă o singură clipă, cînd aruncă o privire iute și ascuțită spre grupul format din Valeria și Florin, întrebîndu-se evident dacă trebuie să-i servească și pe ei și renunțînd la întrebare în aceeași clipă. Pe mine nu mă învrednici cu nici o privire. În fapt, aveam chiar senzația că sînt invizibil. De-o lungă perioadă de timp nimeni nu făcuse nici cel mai mic gest din care să reiasă că sînt și eu acolo. Mai mult chiar, la un moment dat negriciosul Neacșu scosese capul din baie avînd aerul de a căuta ceva, un obiect poate, sau poate o unealtă, și trecuse cu ochii peste mine ca și cum cu adevărat nu m-aș fi aflat în acel loc, închizînd ușa la loc și chiar mormăind printre dinți ceva, ca și cum nu l-ar fi văzut nimeni.

Ca din întîmplare, terminînd cu umplutul paharelor, Maria nu se mai așeză pe locul vechi dintre Mihai și Mircea, ci se mută între Patron și Ilie, cel adormit în poala doctorului. Tot ca din întîmplare, rîzînd încă, patronul își întinse mîna retrasă de pe pahar în jurul umerilor ei, care se lăsară atinși, înclinîndu-se chiar ușor într-o parte. Trezit de toată această mișcare și vorbă, Ilie deschise ochii și dădu să se întindă la rîndul lui spre pahar, dar nu trebui să încheie gestul, pentru că, într-o mișcare aproape maternă și absolut uluitoare, doctorul Mircea Dan, marele chirurg la care făceau bolnavii coadă cu săptămînile și cu lunile, care se specializase la Paris și Seattle, ridică cu gingășie enormul cap care i se sprijinea pe genunchi și, sprijinindu-l cu grijă, îi dădu, ca unui copil să bea. Grasul bău cu lăcomie paharul pînă la fund, lăsîndu-se să cadă cu un oftat fericit la loc, pe genunchii doctorului, care întrebă imediat cu un glas mic, neîncrezător și totuși grăbit să-și primească, dacă există, răsplata:

– Credeți că acum aș putea da soției mele un telefon? Știți, este de gardă, adaugă după un timp, mai puțin sigur de el.

Dar nu-i răspunse nimeni. Cred că, în afară de mine, nici nu îl auzise cineva. Ilie închisese ochii la loc și probabil adormise din nou; Mihai îl privise – pe parcursul scenei care sugera o grotescă Pietà – și încă îl mai privea cu o uluire care excludea comunicarea, iar Maria și Patronul se luaseră pur și simplu în brațe și se sărutau, ca și cum ar fi fost singuri în încăpere.

Nu, nu acesta a fost momentul pentru care am povestit totul. El, momentul acela, a venit cîteva secunde mai tîrziu,

Scanned with OKEN Scanner

cînd mutîndu-mi ochii spre Valeria și Florin, ca spre ultimul punct de sprijin – oricît de precar – în universul grotesc și absurd al acelei încăperi lichefiate de vulgaritate și abjecție, i-am descoperit dormind sprijiniți unul de altul cu o expresie atît de violentă de detașare, cu o grimasă – aceeași! – atît de evidentă de dispreț, încît o ură neagră mă invadă ca o apă, ca o orbire bruscă. O ură mai mare încă împotriva lor – cei ce se retrăgeau într-un mod atît de superior și de inconștient în ei înșiși – decît împotriva celor ce se bălăceau în lașitatea și promiscuitatea lor mărturisită, o ură care mă făcu să mă ridic în picioare, să-mi schimb poziția corpului pentru a putea continua să respir. Lașii!, îmi venea să țip, și poate am chiar țipat, oricum nu era nimeni care să mă audă. Lașii, fug ca niște lași, își închipuie că rezolvă ceva cu disprețul lor nenorocit și împuțit, cu fuga în nenorocitele lor de conștiințe păstrate cu grijă deasupra, ca niște haine ținute deasupra capului cu grijă, ca să aibă cu ce se îmbrăca după ce vor trece de mlaștina care le umple gura și ochii, care le trece peste cap; ca să aibă cu ce se îmbrăca uscat și curat după ce se va termina mlaștina. Dar uite că mlaștina nu se termină, iar ei, în loc să înoate, să lupte să scape, să asaneze noroiul sau cel puțin să ajungă ei la un liman, nu sînt preocupați decît de nenorocitele alea de haine curate, ca și cum pe lumea cealaltă o să mai aibă cineva nevoie de conștiința lor nemurdărită și inutilă, ca și cum o să-i mai întrebe măcar cineva, cum sînt îmbrăcați după ce vor fi murit. Lașii, lașii... și, aproape fără să știu de ce și de cînd, am început să plîng – mi-am dat seama că plîngeam numai cînd mi-am simțit cămașa în jurul gîtului năclăită de lacrimi – și să-mi șterg în neștire ochii cu dosul palmelor, ca și cum aș fi vrut să mă curăț de ele, ca și cum plînsul acela – în care se topea nu atît umilința îndurată din partea celor trei personaje de coșmar, ci mai ales umilința de a nu fi găsit nici o ființă cu care să mă solidarizez împotriva lor – m-ar fi murdărit, ca și cum ar fi fost chiar recunoașterea definitivei mele înfrîngeri. Nu-mi amintesc, stau și mă gîndesc cu tot dinadinsul și nu-mi amintesc, un alt prilej în întreaga mea viață în care să fi urît cu intensitatea de atunci. Poate c-ar trebui să mă mir, dar nu, am înțeles și atunci, și înțeleg și acum, că ceea ce nu puteam să le iert era faptul că mă excluseseră din solidaritatea lor, că ei – singurii asemenea cărora mă simțeam – nu mă simțeau asemenea lor. Fascinația pe care de ani de zile

Scanned with OKEN Scanner

Valeria o exercita asupra mea, fascinație care se transformase cu timpul într-un sentiment straniu, de o mare limpezime și intensitate, de a cărui puritate eram uneori rușinat și alteori mîndru, dar care, ciudat, nu întunecase niciodată simpatia pe care i-o purtam lui Florin, aceste sentimente complexe se transformaseră deodată în tot atîtea frustrări, în tot atîtea circumstanțe agravante ale singurătății mele, pe care o crezusem ani de zile creatoare și care se descoperea deodată numai goală, degradantă, umilitoare. În plus, iluzia lor că, izolîndu-se, nu trădează și rămîn superiori mă scotea din minți. Fizic, fizic, nu spiritual, nu intelectual, nu mai puteam să îndur, trebuia să fac ceva. Și m-am îndreptat spre ușă. În timp ce traversam încăperea, fără ca cineva să-mi dea vreo importanță, auzeam întretăiată de bătaia sîngelui în propriile mele urechi, conversația, reluată printre giugiuleli, a proaspeților îndrăgostiți.

– Trebuie să recunoști că nu sîntem totuși niște personaje tipice – se răsfăța Maria, muind silabele într-un fel senzual, alintat.

– Tipice? – rîdea patronul. Ce importanță poate să aibă? Sînteți în schimb simbolice, în cel mai înalt grad, și se aplecă tare spre ea șoptindu-i ceva, cu gura înfundată în părul zulufat din spatele urechii.

– Nu, nu – se apăra Maria rîzînd gîdilată, vrei să spui că noi reprezentăm chiar popo... ...nu, nu... nu pot să admit, rîdea ea fără să reușească să pronunțe cuvîntul misterios. Ultima întîmplare din cameră a fost privirea lui Mihai, care o întîlni pe a mea într-un fel accidental, fără să o fi căutat și fără să pară că o observă, fără o dorință de comunicare direcționată spre mine sau spre altcineva, dar exprimînd – în felul lui exagerat de expresiv, aproape comic – o mare curiozitate și nici cea mai mică nuanță de revoltă. Cu această uluitoare constatare – desăvîrșita lipsă a revoltei din ochii lui de soț înșelat – cu această uluire amară adăugînd o ultimă trăsătură universului incomprehensibil al odăii, am pus mînă pe clanța, pe care am simțit-o sub degete înțelegătoare și plină de simpatie, gata să mă ajute dacă ar fi avut cum, încît îmi trezi chiar un minuscul, repede uitat, sentiment de recunoștință, și un regret firav, mai mult amabil, ca la despărțirea de o rudă.

Am deschis ușa cu senzația că fac ultimul gest de care mai sînt în stare înainte de a mă cufunda în neant. Nu m-am întrebat

Scanned with OKEN Scanner

dacă eram mai curajos sau mai laș decît ceilalți fugind. Nu m-am întrebat nici ce credea patronul – deși această întrebare a constituit apoi substanța coșmarelor și obsesiilor nenumăratelor mele insomnii – ce credea el că reprezintă, că simbolizează jalnica adunătură a musafirilor mei. În multele, obsedantele reveniri asupra acelei nopți mi-am închipuit uneori că dacă aș fi așteptat să aud acel cuvînt considerat arhetipal de aparentul regizor al reprezentației, aș fi înțeles mai mult din nebunia acelei "piese", cum ar fi zis patronul, din ceea ce a reprezentat în viața mea ruptura între a fi și a privi.

Pentru că – încă de atunci de cînd fuga era un act fizic, simbolic, poate, dar oricum real, o alergare, o goană, o îndepărtare materială, în timpul căreia poți *să vezi*, dar nu poți *să faci* nimic altceva decît să fugi – am înțeles că privitul, contemplația, este o formă a fugii."

(– Și el ce-a răspuns la asta?

– Nu știu, eram foarte obosită și cred că la un moment dat am adormit.

– Haida de, n-o să mă convingeți că ați adormit stînd pe scaun, într-o asemenea tensiune și în timp ce toată lumea vorbea.

– Nu vreau să vă conving de nimic.

– Sau vreți să spuneți că nu era tensiune?

– Nu vreau să spun nimic.

– Nici măcar că n-ați auzit ceea ce ați auzit?

– Dacă nu mă credeți, nu mai are rost să vorbim.

– Nu dumneavoastră hotărîți aici ce are și ce n-are rost.

– Voiam să spun că...

– Nu ne interesează ce vreți să spuneți, ci ce sînteți obligată să spuneți.

– ...

– Cred că am fost clar. Deci, el ce-a răspuns la asta?

– Nu știu, am adormit sau pur și simplu nu-mi amintesc, v-am mai spus, eram foarte obosită, nu dormisem cu o noapte înainte și...

– S-ar putea să nu dormiți nici cu o noapte după, mai ales dacă vă încăpățînați să vă credeți mai deșteaptă decît noi.

– Nu mă încăpățînez, pur și simplu eu...

– Bine, să zicem că vă cred. Deci, nu vă amintiți. Treacă de la mine. Pot să vă ajut. Destul..

Scanned with OKEN Scanner

– Atenție, am deschis citatul – destul, ce se întîmplă cu noi? Nu vă dați seama că... Ei, cum a continuat poezioara? Hai, v-am dat mură în gură...Pot să vă și suflu...că ne purtăm cu toții ca și cum ne-am fi pierdut mințile. Ei? Mai departe...

– Nu înțeleg...Din moment ce știți...ce nevoie mai aveți?...

– Multe nu înțelegi dumneata. Hai, dă-i drumul că n-am timp. Nu ești tu singura tumătoare din lume...

– Cum vă permiteți?

– Cum vezi.

– Nu am venit de bună voie aici.

– Ei, nu mai spune! te-a legat cineva? Te-a tîrît prin țărînă? Te-a violat? Dimpotrivă. Înfățișarea dumneavoastră impecabilă infirmă cu violență o asemenea supoziție. Brățările pe care le purtați sînt de argint sau poate de platină? Nu vi s-a clintit un fir de păr din cap, ciufuleala este atît de artistică, oricine-și dă seama că este realizată de coafor. Despre haine, ce să mai vorbim. Pînă și ultimul nasture este adus de stimatul soț din turneele sale, nici scamele nu cred să fie autohtone...A propos, nu cumva chiar aceste turnee ar avea legătură cu faptul că ați răspuns cu atîta amabilitate invitației noastre? Dar să nu intrăm în amănunte. Principalul e că sînteți aici și că invitația noastră, al cărui mobil nu mă îndoiesc că îl bănuiți, că l-ați bănuit din prima secundă, nu v-a lăsat indiferentă.

– Cred... cred că nu înțeleg despre ce vorbiți...

– Cu atît mai bine. La urma urmei, nici eu nu înțeleg cronicile tale muzicale și, după cum se vede, nu mor. Fiecare cu meseria lui. Iar meseria mea nu-i să te fac să înțelegi, ci să te fac să vorbești. Dă-i drumul. "Sîntem mai mulți decît ei, îi putem da afară într-o clipă, nu trebuie decît să începem s-o facem". Așa a spus, da? Acum continuă!

– Dacă vă închipuiți că aș fi în stare să-mi trădez un prieten.

– O să rîzi, dar chiar așa îmi închipui. După cum îmi închipui că aștepți o viză turistică pentru Grecia și o aprobare pentru Oltcit. Continuă!

– Cine vă dă dreptul...

– Cine-ți dă ție să publici cărți pe care nu le înțelege nimeni. Continuă!

– Dar ce sens poate să aibă?...

– Nici un sens. Continuă!

Scanned with OKEN Scanner

– Sînt convinsă că greșiți alegîndu-mă tocmai pe mine să...

– Continuă, am spus!

– "Nu sînt decît niște huligani care urmăresc să ne înspăimînte", dar din moment ce știți totul, de ce trebuie să vă mai spun și eu... "și dacă nu reușesc s-o facă, nu ne pot face nimic, nimic altceva".

– Vezi că nici nu-i atît de greu? Și, mai departe?

– Mai departe, nimic.

– Nu i-a răspuns nimeni?

– Nu, nimeni. Adică, ba da, domnul, vreau să spun tovarășul, cel cu pipă, celui căruia îi spuneau Patronul... L-a ironizat.

– Și cu boarfele cum a fost?

– Oribil.

– Mai precis, te rog.

– Nu-mi închipuiam că Alexandru poate fi atît de...

– După cîte îmi dau seama, un prieten pe care nu poți să-l trădezi poate totuși să te dezguste...

– Nu, nu asta am vrut să spun, deși...

– Ei, nu te mai rușina, s-au mai văzut amanți dezgustați unul de altul...

– Cum puteți?! Alexandru nu este amantul meu și nu mă îndoiesc că știți asta.

– Ei și? În schimb nu știm cine ți-e amant. Așa că poate aflu cu acest prilej.

– Nimeni.

– Îți plac poate pipițele...

– Sînt la dispoziția dumneavoastră aici, mă puteți jigni cum vreți...

– De ce credeți asta? Te poți scula să pleci, dacă nu-ți place.

– ...

– Poate vrei să zici că nu-ți dă mîna s-o faci? Poate te gîndești atunci că s-ar putea ca stimatul soț să nu mai aibă succes prin străinătățuri? De, ce să zic? Te-ai gîndit destul de bine, deși s-ar putea să nu aibă nici așa. Cine poate ști? Da, fiindcă veni vorba, asta, Maria, cu cine trăiește?

– Presupun că știți mai bine decît mine.

– Da, sigur, nu zic nu, da aș vrea să știu dacă ne gîndim la aceiași. Stai să vedem de cîte mîini avem nevoie să-i socotim pe degete?

– Ceea ce-mi cereți este dezgustător.

Scanned with OKEN Scanner

– Ei, drăcie, doar n-ai vrea să-ți cerem lucruri înălțătoare și să te mai și plătim că le faci!

– Dar știți bine că nu mă plătiți.

– Ba nu știu deloc. Vrei să-ți fac o listă a lucrurilor pe care nu le-ai putea avea dacă nu ți-am da noi voie?

– Bine, dar...

– Lasă, știm prea bine că nu ești nici atît de deșteaptă, nici atît de proastă pe cît vrei să pari. Spune mai bine cum a plecat scriitorul. Despre hăndrălăii ăleia o să meditezi pînă data viitoare. Temă pentru acasă.

– Care dată viitoare?

– Cea care va fi. Doar nu-ți imaginezi că după ce-am avut plăcerea să cunosc o atît de distinsă reprezentantă a lumii artistice o să mă mulțumesc cu cinci minute de conversație?

– ...

– Și te rog fără fițe. Că la noi nu țin. La noi lacrimile sînt monedă neconvertibilă, iar dacă ai de gînd să ți se facă rău, preferăm să-ți dăm motive noi, serioase pentru o asemenea reprezentație. Dar să fim serioși și să ne întoarcem la ale noastre. La un moment dat, în cursul nopții, Alexandru Șerban și-a părăsit locuința plină de musafiri, ceea ce trebuie să recunoști este departe de a fi gestul unei persoane civilizate. Ei bine, ai putea să ne spui exact cînd v-a părăsit?

– Nu, vă rog să mă scuzați... nu cred... era o atmosferă atît de tensionată... Oamenii, și cei veniți din afară, și cei pe care îi cunoșteam de mult, se purtau atît de ciudat... Reacționau atît de straniu, încît... Tot ce pot să vă spun este că la un moment dat... foarte tîrziu... cred că era cel puțin trei jumătate sau patru dimineața... am observat că Alexandru nu mai era în cameră... De altfel, cred că tot atunci am observat și ceilalți, poate că nici nu eu am fost cea care a observat, ci am făcut-o numai cînd ceilalți au început să-și dea seama... În orice caz, la un moment dat cel ce făcuse baie... o persoană așa, mare și roșie... Ilie mi se pare că i se spunea... care dormea de mult întins peste genunchii lui Dan... s-a ridicat nu ca și cînd s-ar fi trezit, ci ca și cum s-ar fi încheiat... cum să spun... secvența unei filmări, sau un act al unei piese... S-a ridicat și a dispărut în baie, de unde a apărut după cîteva minute îmbrăcat, gata de plecare... Celălalt... Patronul, s-a ridicat și el, desfăcîndu-se din brațele Mariei...

– Să nu uiți să-l treci pe lista amanților!

Scanned with OKEN Scanner

– ... S-a îndreptat spre ușă, urmat de ceilalți doi... "Ei, acum că gazda ne-a părăsit, să ne ducem și noi pe la căsile noastre, a spus, fără să se adreseze cuiva, în timp ce tînărul cu mustață strîngea niște hîrtii de pe biroul lui Alexandru... Poate că nici nu mi-am dat seama decît în clipa cînd l-am auzit că Alexandru nu mai era în cameră, deși cred că simțisem cu cîteva minute înainte că ceva se schimbase în compoziția chimică a adunării... Oricum, cea mai puternică senzație era aceea că se terminase un spectacol. Cei trei păreau niște actori obosiți, ieșiți în sfîrșit din rol. Țin minte că mi-a trecut prin cap că Alexandru fusese singurul public care îi interesa... În lipsa lui nu mai avea nici un rost să continue piesa... Cît despre noi...

– Ei?

– Nouă ni se părea că am fost treziți brusc dintr-un coșmar în care visasem că ne-am tăvălit în mocirlă și descopeream cu oroare că eram plini de noroi și în stare de veghe...

– Că frumos le mai zici, mînca-te-ar mama! Dar te pomenești că n-o să mai pot să te opresc.

– Știu că mă disprețuiți și știu și că aveți dreptul s-o faceți, chiar și numai pentru faptul că am acceptat să stăm de vorbă...

– Ei, nu, că asta-i bună!

– ... Dar aș vrea să vă rog... dacă e posibil să fiți rugat ceva... vreau să spun, dacă sînteți destul de... soțul meu să nu afle niciodată... El este atît de fragil... atît de sensibil... un mare artist și în același timp un copil absolut vulnerabil... absolut lipsit de...

– Nici o problemă... Pe cuvîntul meu de onoare! Bravo, am vrut să văd dacă nu zîmbești... Ai cuvîntul meu că nu veți ști unul de altul nimic. Promis! Nici lui despre tine, nici ție despre...

– Ce spuneți?!)

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 3

Scîrțîitul peniței pe hîrtie sună atît de nefiresc în bordeiul acela de pămînt săpat ca în epoca de piatră în malul abrupt al Dunării, încît se amplifică și pare să-și caute o altă cauză, mai apropiată de natură: gîtlejul unei păsări, carapacea mișcîndu-se nevăzută a unei coleoptere. Cu timpul devine un sunet în sine, desprins de determinări și care ar putea continua la infinit. Ca și cum ar vrea să verifice dacă poate să-l facă să înceteze, bărbatul lasă tocul din mînă, adică îl pune frumos alături de caiet și ridică ochii, uitîndu-se pe geam. Geamul este de fapt o bucată de sticlă, mare cam de un sfert de metru pătrat, fixată direct în lutul întărit. Scîrțîitul conteneşte, bineînțeles, dar cel ce scria uită să observe. Prin sticla punctată de muște și efemeride se vede priveliștea fără margini a fluviului etern. Chiar văzut din spate, bărbatul pare cutremurat, ca de o nenorocire, de frumusețea perspectivei născute din apă și murind într-o ceață luminoasă departe, la capătul puterii ochiului de a vedea. La ora aceasta a începutului de chindie, în timp ce soarele începe să coboare deasupra insulei, pielea Dunării se face roz intens, un roz care la cea mai mică dîră trasă de o barcă, sau chiar de atingerea unei păsări adăpîndu-se în zbor, lasă să se vadă sîngele verde izbucnit prin zgîrieturile apei. De altfel, nuanțe ale acestor două, necomplementare, culori – roz și verde – se diversifică pe cer și pe pămînt, într-o economie a mijloacelor de expresie ținînd nu numai de performanță, ci și de ascetism. Cerul e roz puternic la orizont, un roz degradat încet, încet spre verde, încît zenitul e intens ca o apă adîncă sau ca o sticlă topită, pe cînd pe insulă și pe celălalt mal se văd pădurile încăpățînîndu-se să păstreze

Scanned with OKEN Scanner

ici-colo umbre și conture roz-vinețiii în rozul care le confundă cu apa.

Bărbatul privește nemișcat pînă cînd rozul și verdele devin nuanțe diferite de gri, apoi pare că se trezește și ia tocul grăbit, ca și cum ar vrea, rușinat, să recupereze timpul pierdut. Era însă prea tîrziu. Griul peisajului se făcuse înlăuntru bordeiului negru și numai hîrtia albă a caietului mai păstra o ușoară lumină cenușie, gata să se absoarbă, ca un abur. Bărbatul lasă iarăși tocul din mînă și cu un fel de ușurare iese din bordei, dînd la o parte plasa măruntă de plastic care-i servește de ușă și prin care poate intra oricine, cu excepția țînțarilor. Mai stă cîteva minute pe buza de pămînt din fața intrării – unde o bancă și o masă formate din cîte o scîndură sprijinită pe doi pari, ancorați cu greu, par că își vor pierde din clipă în clipă echilibrul și se vor rostogoli în fluviul curgînd cu vreo sută de metri mai jos – apoi, cu aerul că s-a hotărît în ultima clipă, dar că ar putea-o lua în multe alte direcții, începe să coboare poteca abruptă, marcată de diferite smocuri de iarbă mai tare, transformate de pașii repetați în trepte și puncte de sprijin.

Este un bărbat tînăr încă, sau în orice caz fără o vîrstă anume, avînd acel aer de perpetuu adolescent care e marca trupurilor purtătoare a unui suflet nehotărît și lipsit de voința de a învinge. Ar putea avea la fel de bine 35 sau 55 de ani, așa cum coboară înalt și extrem de suplu scara de pămînt și iarbă. Ultima parte a pantei este atît de abruptă, încît coborîtorul nu-și mai poate stăpîni pașii și este obligat să-și dea drumul, așa cum fac copiii, acceptînd legea gravitației și făcîndu-și un joc din îndeplinirea cerințelor ei. Se oprește, gata să se ciocnească de perete, numai în fața intrării unei barăci încropite din paiantă, scînduri și hîrtie gudronată pe un tăpșan înălțat, ca un fel de scenă, deasupra apei. Nu știuse sau nu putuse frîna la timp accelerația mișcării, dar nu pare să se rușineze – așa cum ar face-o orice bărbat – de gestul său imatur și ușor ridicol, ci, dimpotrivă, are un fel de rîs scurt, excluzînd cu desăvîrșire spectatorii, adresat numai sieși, ca un fel de încurajare sau gratulație. Și, pentru că acestui rîs intim îi răspunde din interiorul barăcii un ecou gîlgîind sonor, ca o băutură îngroșată de așteptare, vărsată dintr-un ulcior cu gîtul înalt, bărbatul spune:

– Bună seara – puțin, foarte puțin, intimidat. După cum văd, am ajuns din nou primul.

Scanned with OKEN Scanner

Baraca este un fel de bucătărie de vară, mai spațioasă decît sînt de obicei asemenea încăperi, mobilată – dacă se poate spune așa – într-un colț cu un fel de cuptor de pămînt terminat printr-o plită largă plină la această oră de oale și cratiți mai mari decît pentru uzul unei familii. În partea opusă, un bufet înalt și gata să se desprindă din încheieturi, nu numai foarte vechi, ci și stîngaci încheiat din scînduri abia geluite, își arată prin ușile care nu se mai închid de mult farfuriile desperecheate de faianță, pămînt ars, tablă emailată, ceramică, zinc, paharele de sticlă groasă și cănile ciobite la buze, tacîmuri ordinare îndoite și tocite de folosință, stivuite toate într-o democrație indiferentă pe rafturile acoperite cu ziare. Între bufet și sobă, pe toată lungimea încăperii se întinde o masă nefiresc de îngustă pentru lungimea ei, cu picioarele bătute direct în pămîntul care ține loc de pardoseală, cu lemnul devenit cenușiu de vechime, și lucios de întrebuințare, o masă mărginită de două bănci la fel de lungi și de rudimentare, identice cu masa, dar mai scunde decît ea, ca niște pui de masă, nefixați încă în pămînt (așa cum mînzul nu e pus încă în hamuri) și din cauza asta avînd mereu tendința să se răstoarne.

– Mirosul vă aduce, domnu Alexandru, îi răspunde femeia de lîngă sobă, privindu-l pe deasupra cratițelor și rîzînd în felul acela al ei, gîlgîit, absolut fără legătură cu cele spuse, după cum numele Alexandru păruse și el rupt de context, referindu-se, prin simplul său enunț, la cu totul altceva, complicat și știut dinainte.

– Cei de pe insulă nu s-au întors? – întrebă Alexandru, ca și cum n-ar fi auzit nici rîsul și nici cuvintele femeii, evitîndu-i privirea, stîngaci și în același timp furios.

– Nu încă, răspunde ea, privindu-l susținut, aproape cu sadism și gata parcă să izbucnească în orice clipă în rîs. Nu încă, mai repetă o dată, ca și cum el nu ar fi înțeles de prima dată, dînd în același timp cuvintelor repetate o altă încărcătură și poate chiar un alt sens, ca și aluziv. Și chiar începe să rîdă din nou, prelungind aluzia, victorioasă. Alexandru știe că pînă la urmă nu va avea încotro și va trebui s-o privească, după cum știe că a o privi nu înseamnă în cazul ei pur și simplu a o vedea, ci, dimpotrivă, a luneca deodată, brusc, ca pe o coajă de banană, oricît de precaut ar încerca să își miște ochii spre ea, a se scufunda deodată într-o apă fierbinte și tulbure din care cînd ieși te simți murdar și ți se face frig. Totuși o privește și își

amintește, ca de fiecare dată cînd o face, momentul primei întîlniri, atunci cînd a văzut-o în stația de autobuz de pe șosea stînd în ploaia destul de rece de sfîrșit de primăvară cu picioarele goale în niște cisme de cauciuc îngreunate fiecare de kilograme de noroi și cu o rochie subțire de stambă. Era acoperită pînă mai jos de coapse de o haină bărbătească, pe reverele căreia i se scurgea ca un rîu firav apa din părul mai curînd blond, atîmînd în șuvițe încîlcite și ude pînă în ochii galben-verzui. Fusese trimisă să-i ajute la bagaje și să-i arate drumul, și Alexandru își aduce încă și acum aminte ciudățenia primelor clipe, care avea să marcheze ambiguitatea atît de obositoare a relațiilor lor; cînd – după ce el a coborît din autobuzul care a demarat într-o trîmbă de apă murdară și au rămas singuri în mijlocul șoselei stropiți dir. cap pînă în picioare de noroi – ea a rîs fără motiv, adică a scos acel gîlgîit plin de semnificații, produs undeva la baza gîtului și a rostit o frază care ar fi trebuit să fie o întrebare, dar care era mult mai mult decît o certitudine, un fel de luare bucuroasă în posesie:

– Pe Dumneavoastră m-a trimis Domnu arheolog Țărnea să vă aduc la șantier.

Iar el n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să se încline fîstîcit și să-i sărute mîna acolo, sub rafalele de noroi ale mașinilor care treceau pe șosea, să se prezinte ceremonios, ba chiar cu o nuanță, pe care și-o descoperea cu uimire, de afectare.

– Alexandru Șerban.

După care, bineînțeles, a înșfăcat ambele geamantane pline de cărți și de manuscrise și a urmat-o pe digul de lut lung de cîțiva kilometri, care lega șoseaua de șantier, uimit de privirea mare galben-verzuie, nu încîntată, nici surprinsă, ci ironică și batjocoritoare, pe care a așezat-o peste ochii lui ca pe-o pecete puternică, învingătoare, ca și de rîsul ciudat și interior pe care i-l auzea din spate din cînd în cînd. De cîte ori o privește și alunecă brusc ca pe o coajă de banană în ochii ei – a căror formă ar fi incapabil s-o descrie, într-atît n-a reușit niciodată să-i privească înainte de a aluneca, împotriva voinței sale, în ei – are mereu aceeași senzație neplăcută și tulburătoare de uimire și de inferioritate pe care o avusese urmînd-o pe digul muiat de ploaie, alunecos ca o bucată nesfîrșită de săpun uitat în apă. În timp ce-i privea spatele puternic, aproape bărbătesc (desigur și haina contribuia la această impresie, o scuzase el

atunci), șoldurile înguste, ca de fată, și picioarele din care – între rochia udă, lipită din cînd în cînd, și cizmele grele de noroi – se vedea o fîșie bronzată, ademenitoare. De fapt a fost singura dată cînd a putut-o privi îndelung, mai mult de o oră, cît a durat drumul, și își amintește cum, ca să poată revedea fața udă de ploaie cu părul căzut peste sprîncene pe care o văzuse pe șosea, a întrebat-o la un moment dat ceva, dacă mai au mult de mers, sau dacă plouă de mult, numai ca s-o facă să se întoarcă, iar ea s-a întors rîzînd, ca și cînd l-ar fi pîndit și ar fi știut că întrebarea nu e decît o stratagemă, ca și cum l-ar fi învins din nou.

De data asta, spre surprinderea lui, ca și cum ar fi bănuit că intensitatea purtării ei îl obosește, nu-i mai găsește ochii la pîndă. I-a întors spatele și își face de lucru la plită. E îmbrăcată ca întotdeauna cu un fel de fustă încrețită, cu tivul din loc în loc desfăcut și cu un fel de cămașă cu mînecile suflecate și nasturii neîncheiați, petrecută numai neglijent în față și lăsînd un adînc și aparent neintenționat decolteu. Părul, care-a fost făcut cîndva permanent, e ars la vîrfuri și cade nepieptănat într-un fel de smocuri gălbui, care ar trebui s-o urîțească. E desculță, cu picioarele subțiri, dar puternice, lăsînd să se vadă muchiile subliniate ale mușchilor terminați prin tendoane. Alexandru se gîndește, cred, că fîșia dintre fusta udă și cismele înnoroiate era mult mai ademenitoare decît piciorul întreg, cu laba îngroșată și crăpată la călcîi, cu degetele negre de praf și înfipte oarecum rapace în pămînt.

Fără să se întoarcă, ea spune cu o voce joasă, de o intimitate exagerată, aproape complice:

– Vin studenții cu Domnu Profesor.

Alexandru pornește brusc spre ușă, ca și cum ar fi fost găsit într-o poziție rușinoasă sau nedemnă și furios pe sine însuși, în aceeași clipă, că prin bruschețea mișcării i-a acceptat de fapt intimitatea exagerată a vocii și chiar complicitatea ei atît de aberant triumfătoare. Furios pe ea în primul rînd, și furios mai ales pentru că simte că această furie nu face decît să-i apropie.

– Salutăm literatura contemporană și mămăliga protocronică, izbucnește în baracă un băiat subțirel cu o figură de Micky Mouse ironic, gata să se ciocnească de Alexandru și sprijinind de peretele barăcii un tîrnăcop, niște bețe și o legătură de caiete și cărți învelite într-o foaie de cort. E atît de bronzat încît pare aproape negru, iar părul creț și crescut peste

Scanned with OKEN Scanner

măsură îi formează o aureolă întunecată și exotică în jurul capului cu trăsături ascuțite. E gol pînă la brîu, cu o pereche de tenișI ferfenițiți în picioare și cu niște blugi zdrențuiți și plini de nenumărate petice, incredibil de murdari, de care e, în mod evident, mîndru.

Alexandru se simte puțin obosit de tensiunea încăperii, așa că își urmează drumul mormăind un salut, pe care încearcă să-l facă, printr-un semn amical de mînă, mai amabil decît este, și se îndepărtează spre malul Dunării – unde arheologul mai meșterește ceva în barca din care studenții coborîseră –, nu destul de repede însă ca să nu audă în urmă vocea jucăușă a băiatului cu insuportabile nuanțe de familiaritate.

– Sper că n-ai atentat și la Uniunea Scriitorilor, Frusinico? Și după o pauză: Frusinico, Frusinico, cine-mi ești!...

În secunda următoare trebuie însă să se dea la o parte, pentru că pe poteca îngustă, pe care cobora, urca grupul studenților.

– Bună seara! Bună seara! îl salută studenții cu voci deschise și bucuroase parcă de propria lor existență.

– Bună seara! – le răspunde el mirat de bucuria care i se simte și lui în glas, ca și cum buna lor dispoziție ar fi trecut în secunda în care se intersectaseră asupra sa, și continuă să coboare, ușor, eliberat de neantul zilei, spre fluviu.

– Bună seara, mai spune o dată, ca un ecou, din pură plăcere de a asculta sunetele tinere.

– Bună seara, îi răspunde Tudor, căutînd ceva pe fundul plin de apă al bărcii. Și apoi îndreptîndu-se: A, iartă-mă, nu te recunoscusem. Bună seara.

Este mai curînd scund și extrem de vînjos, evident puternic, sculptat în tușe mari, moderne, lipsite de minuție. Ar putea interpreta cu ușurință rolul unui boxeur fără scrupule, într-un film în care personajele trebuie să fie conforme ideilor pe care le au spectatorii despre ele. Totuși, ceea ce te frapează de la prima privire este, ciudat, tocmai aerul lipsit de apărare, un anumit infantilism care solicită protecție și este recunoscător pentru ea. De altfel, asta a și fost trăsătura care – cu ani în urmă – l-a atras pe Alexandru Șerban spre acest arheolog bizar, învelit strîns ca într-o îmbrăcăminte de protecție în profesiunea sa: îi plăcuse felul aproape indecent al arheologului de a-și recunoaște slăbiciunea și de a cere ajutor. Și scriitorul se simțise nu numai egalul său în vulnerabilitate, ci și – lucru

Scanned with OKEN Scanner

aproape inedit, pe care nu reușise să-l simtă decît extrem de rar, chiar și în preajma femeilor – superiorul său prin echilibru și capacitatea de a ajuta.

– Pot să te ajut? – întreabă Alexandru, prinzînd de bot ambarcațiunea instabilă și, ridicînd-o pe mal, în timp ce Tudor continuă să caute ceva cu picioarele și mîinile în apa care bălțește pe fundul bărcii.

– Trebuie să fie o gaură pe unde pătrunde, mormăie arheologul fără să răspundă. O să ne trezim într-o zi cu toții pe fundul Dunării.

– Pot să te ajut? – repetă zîmbind Alexandru, care cunoaște dispozițiile catastrofice ale prietenului său, dispoziții care îi stîrnesc întotdeauna, și într-un mod de care se jenează adesea, ilaritatea. Și cum, în secundele următoare – în timp ce răstoarnă împreună barca pentru a o goli de apă – Tudor reușește să-și scape ochelarii în Dunăre și abia după ce terminaseră operația își amintește că pe fundul bărcii se afla și briceagul lui pe care îl avea de la un unchi, de care se simțea foarte atașat etc., Alexandru nu se mai poate ține și izbucnește într-un hohot de rîs exploziv, eliberator. Tudor care – cătrănit și răsfățîndu-se oarecum în postura de victimă – este în curs de curățire a ochelarilor plini de mîl și de inventariere a calităților sentimentale ale briceagului, se oprește jignit, gata să protesteze, dar se răzgîndește și izbucnește la rîndul lui în rîs, punîndu-și pe nas ochelarii de o formă incredibil de demodată, care trebuie să fie obiectul glumelor a nenumărate generații de studenți. Și rîzînd, și privindu-se, timp de un minut sau poate chiar două, cei doi prieteni simt ca pe o descărcare, aproape periculoasă, de curent electric, prietenia.

– Cînd se întoarce Turica? întreabă Alexandru, într-un contrapunct logic, întrerupînd dintr-un fel de decență prea intensa comunicare și recurgînd la numele cel mai indicat s-o poată dizolva. Deși între ei doi – între Turica și Alexandru – era o reală simpatie și stimă, și se înțelegeau cît se poate de bine, cînd se descopereau dintr-un motiv sau altul singuri, în trei erau cu toții stînjeniți și nelalocul lor, iar femeia devenea ironică și șfichiuitoare, intrînd de fiecare dată, ca supusă unei obligații, într-un rol pe care-l interpreta cu nerv și tensiune crescîndă și care avea aerul să o epuizeze. De aceea, deși își iubea într-un mod absolut definitiv soția, Tudor accepta și chiar căuta singurătatea cu Alexandru – de care, la urma urmei, îl

Scanned with OKEN Scanner

legau cu mult mai puține lucruri – ca pe un fel de obrăznicie băiețească, ca pe o dovadă că poate fi viu și în afara cuplului, dar, ciudat, în același timp și ca pe o pedeapsă pe care și-o dă singur, pentru că orice îndepărtare de ea este pentru el o pedeapsă.

– Mi-a promis că vine mîine, răspunde Profesorul, dar – adăugă el cu un zîmbet mic și aproape rușinat – ar fi trebuit să vină de azi. Îmi spune întotdeauna cu o zi mai mult, ca să nu fiu îngrijorat și ca să-mi facă surpriza întoarcerii.

Pe Alexandru, care n-a fost niciodată însurat, și nici prea îndrăgostit n-a fost vreodată, aceste complicații la un sfert de secol de la căsătorie i se par cam caraghioase. Tudor știe asta. Tocmai de aceea, mărturisirea lui are un aer nu numai umil – fals umil, de fapt – ci și autoironic, flagelator sau, în orice caz, mimînd aceste intenții. Și tocmai această complicată cazuistică sfîrșește prin a-l înduioșa pe prietenul său.

– Înțeleg că astă seară ne putem face de cap – se distrează Alexandru în a-și pune în încurcătură prietenul, pentru care orice ironie la adresa iubitei este o suferință, dar care nu se poate totuși împiedica că calce, cînd lipsește, nenumăratele interdicții respectate cu strictețe în prezența ei. Tudor îi aruncă o privire de reproș fără a merge însă cu ipocrizia pînă la a-l contrazice, privire care îi face pe amîndoi să izbucnească din nou în rîs. Sentimentul de vacanță școlară, pe care plecarea lunară a Turicăi la București după cumpărături le-o dă îi face fericiți într-un mod ușor, transparent, ce îi apropie, paradoxal, nu numai pe unul de altul, ci și pe amîndoi de cea absentă, care nu bănuia (sau poate intuia, și asta alimenta gelozia ironică a rolului ei) ce subtil și prețios dar le face.

Cei doi bărbați termină acum de urcat panta înspre tăpșanul bucătăriei. În înserarea care se face tot mai deasă, ferestrele luminate ale barăcii au primit un aer idilic, și chiar și silueta ei improvizată se detașează pe cerul și apa, mai puțin negre decît ea, cu un fel de siguranță austeră. Oprindu-se în sfîrșit din rîs – o oprire bruscă, tacită, care ea însăși ar fi putut fi prilejul unui alt rîs – cei doi intră în baracă.

Lumina care se vedea prin geamuri provine de la două lămpi cu petrol, așezate simetric și surprinzător de decorativ la cele două capete ale mesei, pe care a fost întinsă o străveche mușama. În flacăra lor intens galbenă, fețele se modelează altfel și primesc valențe noi, absolut străine de sensurile zilei.

Baraca întreagă se umple de un fel de vrajă violentă. Dacă i s-ar cere să răspundă sincer ce-l atrage de atîția ani la Plai, Alexandru ar admite probabil că, mai mult decît liniștea pentru scris sau decît prietenia care-l leagă de Tudor, trage în cumpănă atmosfera ireală a acestor mese de seară, comuniunea care se naște din elemente fizice mai mult chiar decît din nuanțe sufletești și care pare să creeze un timp suplimentar – nici prezent, nici trecut –, un timp al aberației posibile și necesare. Evident, un rol important în ingredientele acelei bucuroase magii revine lămpilor de petrol, a căror lumină modelează nu numai fețele – dîndu-le acea înfățișare grotescă și patetică, de o urîțenie înduioșătoare, senzuală –, ci și obiectele, cărora le topește muchiile, le estompează colțurile, le transformă în boțuri mari de umbră moale, aproape animală, prevestitoare de plăceri. Dar lămpilor li se mai adaugă mirosul mîncării, mireasma aceea ancestrală nesemănînd cu nici un alt miros din lume pe care îl au numai bucătăriile de vară, clădite parcă nu din materie, ci din sufletul ei olfactiv, încropite ațîțător din miros de fum și de mămăligă, de lapte proaspăt muls și de pămînt bătrîn și ars. Iar miresmei bătrînești și flăcării de petrol li se mai adaugă mișcările continuu auzite ale apei. Văzul, mirosul, auzul, sînt deopotrivă prinse în plasa vrăjii acestor cine de taină, dar fiecare dintre simțuri se lasă topit într-un simț mai adînc, mai ambiguu, mai greu de definit, într-un fel de senzualitate fără obiect, exclusiv interioară, în care se întrupează întreagă violența farmecului, totuși blînd, totuși suficient sieși.

Cînd intră, cei doi îi găsesc pe studenți mîncînd. Alexandru se mirase la început de lipsa de protocol care domnea la Plai, nu pentru că ar fi fost un adept al etichetei, ci pentru că ea, lipsa de protocol, nu părea să se potrivească nici cu disciplina severă impusă de Tudor studenților, nici cu respectul puțin înfricoșat, deși plin de admirație, pe care aceștia i-l purtau. Tot atunci, la început, se mirase de felul în care mînca Frusinica, întotdeauna în picioare, cu farfuria în mînă, cu șoldul sprijinit de colțul cuptorului și avînd pe deasupra aerul că nu se așează nu din modestie, sau din respect al cine știe cărei ierarhii, ci dimpotrivă, pentru că este pur și simplu sub demnitatea ei să o facă.

Cei doi adulți se așează și ei, încălecînd băncile, față în față, simetric, alături de studenți, și își toarnă în blidele de pămînt

Scanned with OKEN Scanner

ars lapte din oala mare care tronează în capătul mesei alături de mămăliga răsturnată pe o scîndură. Alexandru nu-și amintește vreo cină care să fi început în alt fel. Un timp mănîncă în liniște. O conversație, care fusese animată probabil înainte de sosirea lor, se întrerupsese brusc și acum tăcerea avea un aer stînjenit puțin, și chiar ostil. De altfel, ceilalți mănîncă felul doi și par că încetinesc ritmul ca să poată fi ajunși din urmă, ca și cum de sincronizarea mesei ar depinde și reluarea discuției. Cei doi simt asta și mănîncă, fără să-și dea seama, mai precipitat, iar Frusinica își așează farfuria pe marginea plitei aproape stinse și le aduce o cratiță cu un fel de ghiveci, în care pot fi descifrate bucăți de cartofi legate printr-o zeamă roșie și groasă. Tudor își pune în farfurie un munte care – ca în fiecare seară – îl umple pe Alexandru de uimire. Studenții își pun și ei din nou. Sînt patru: trei băieți și o fată. În timp ce-și pune în farfurie, fata pufnește în rîs și, ca și cum numai acest semnal era așteptat, încep să rîdă cu toții, cu Frusinica cu tot, și chiar cu Alexandru. Tudor se face că se supără.

– Evident, numai eu nu știu de ce se rîde aici – spune el, mimînd îmbufnarea. Dar e la fel de evident că nici Alexandru nu știe. Totuși rîde, și încă din ce în ce mai tare.

– O să știți în curînd, Dom' Profesor, îi răspunde Radu, cel mai îndrăzneț, dar și favoritul, recunoscut de toată lumea ca atare, al Profesorului. O să vă spună Ștefana.

Ștefana e o fată subțirică și scundă ca un copil de doisprezece ani. Poartă părul retezat drept la baza gîtului, retezat la fel de drept deasupra sprîncenelor desenate subțire, și întreaga ei ființă este atît de fragilă încît nu poate fi nici băiețoasă, nici feminină, aparține pur și simplu acelei zone incerte de la sfîrșitul copilăriei de unde se recrutează pajii și îngerii. Cel puțin ăsta a fost argumentul profesorului cînd a acceptat-o în practica de la Plai, el, care nu accepta în general fete. "Nu e fată, spusese el, e paj. Sau înger, adăugase nehotărît. Oricum, nu prezintă pericole". Și într-adevăr, băieții se purtau cu ea ca și cum ar fost unul de-al lor, dar mai mic, mult mai mic: cineva pe care este foarte plăcut să-l protejezi. Iar ea se purta ca și cum tot ce-și dorea pe lume era chiar această protecție, dar, în același timp, ca și cînd nimic n-ar amuza-o mai mult decît această protecție. Cerea cu sinceritate ajutor, persiflîndu-se că-l cere și persiflîndu-l că i se dă, și asta fără să aibă aerul că se contrazice sau că – Doamne ferește! –

cochetează. Nu. Acesta era jocul ei și toți erau încîntați nu numai că pot să i-l ofere, ci și că li se îngăduie să se joace cu ea.

– Pot să vă fiu de folos cu ceva, domnișoară? întreabă profesorul, aranjîndu-și ochelarii ce mai păstrează, ici-colo, pete de noroi, și vocea lui este un amestec, pe care Alexandru îl invidiază, de ironie, simpatie și autoritate, ba chiar și puțină bosumflare mimată. Înainte de a răspunde, Ștefana își privește pe sub breton colegii.

– Am făcut un pariu, spune ea – cu ochii din nou în farfurie. Farfuria e plină. Alexandru zîmbește și se uită curios la băieți. Tudor așteaptă. Femeia de lîngă plită se mișcă rotund cu gesturi rare, de umbră. Spală vasele, probabil. Cine nu poate mînca a doua farfurie trebuie să vă vorbească – continuă fata, rușinată puțin. Și deodată, izbucnind: dar ei știau că eu n-o să fiu în stare să mănînc a doua farfurie! Are aerul că băieții n-au jucat cinstit ("Așa nu mă mai joc"), dar sub crusta subțire și grațioasă a dezamăgirii se găsește cea de a doua mască, a rolului în care intră și dezamăgirea.

– Dar ce sînt eu, sperietoare? De cînd vorbitul cu mine e o pedeapsă? – își rostește și profesorul replica, după toate necesitățile psihologice ale piesei.

– Nu, răspunde fata, lungind cuvîntul, fără să protesteze însă suficient, dar era vorba de o cerere.

– În scris și cu timbru fiscal! își recită el, plin de importanță, replica.

– Nu, vă rog. Lăsați-mă să spun despre ce e vorba. Nu e cine știe ce. Pentru Dumneavoastră ar fi un fleac – lungește fata silabele, ca într-un cîntec mic, compus anume pentru captarea bunăvoinței lui, la sfîrșitul căruia se oprește ca și cum ar urma aplauzele. Cum însă toată lumea așteaptă, ea adaugă fără melodie dar la fel de rugător: E vorba de practica agricolă.

Profesorul o privește la rîndul lui serios – ce-i cu ea?

– Am vrea să nu ne ducem, să muncim aici. Și cum el tace, adaugă: oricum, acolo e timp pierdut, pe cînd aici... Simte că argumentația e fără rost. Băieții tac și ei, deodată triști de tristețea profesorului.

– Copii, spune acesta, și ei știu, ca de fiecare dată cînd li se adresează astfel, că nu mai glumește. Nu puteți fi atît de naivi încît să nu știți că asta nu depinde de mine. Și după o pauză, ridicînd privirea și mutîndu-și ochii de la unul la altul, într-un

Scanned with OKEN Scanner

fel în care implorarea se topește și devine aproape acuzatoare:

– Dacă aș ști, dacă aș putea măcar să mă îndoiesc că aveți această naivitate... ar merita... aș putea...

– Nu, domnule profesor, intervine Radu, după o pauză atît de scurtă încît intervenția lui pare aproape precipitată și, în orice caz, are în ea ceva protector, un fel de grabă de a pune ceva în locul unei amărăciuni sau chiar compasiuni ce amenință să se nască. Nu avem această naivitate. Și este pentru prima oară cînd Alexandru, și poate chiar și ceilalți, îl aud vorbind grav, ceea ce pare oarecum nepotrivit, și tocmai nefirescul lor dă cuvintelor neliniște și gravitate. Dar cred că ați înțeles greșit rugămintea noastră. Nu vrem să ne scăpați de practica agricolă, știam că nu puteți, ci doar să ne primiți aici în continuare. De fugit, fugim noi singuri. Și adăugă repede, ca să nu lase nici un fel de răspundere pe umerii profesorului: oricum fugim. Spre mirarea tuturor, însă, Tudor nu răspunde și nici nu continuă să mănînce. În lunga pauză care urmează (și în care se aude mai tare apa Dunării închipuind ritmuri complicate) el stă cu ochii în farfurie, fărîmițînd cu degete harnice, care se mișcă evident fără știrea lui, coaja de pîine veche adusă probabil în urmă cu mai mult de o săptămînă de la București. De data asta nu intervine nimeni. Dar așteaptă toți. Chiar și Frusinica și-a încetat clinchetele de deasupra cuptorului. Dar Profesorul nu are aerul că va spune ceva. Cel mult așteaptă și el. Ba chiar, la un moment dat, face o bruscă mișcare, ca și cum ar vrea să plece. Atunci toate privirile care îl înconjurau – pentru a nu părea că-l grăbesc sau că-l presează – se agață de el cu o uimire imperativă, de neînlăturat. Iar el se așează la loc și în aceeași clipă începe să vorbească deosebit de stins, ca după o mare oboseală:

– Nu puteți începe astfel. Și se oprește imediat, nu ca și cum atît ar fi avut de spus, ci ca și cum n-ar mai fi în stare să continue. Degetele se mișcă mai repede decît înainte printre firimiturile uscate și țepoase de pîine, atît de repede încît dezmint oboseala vocii și te fac să bănuiești că profesorului nu-i lipsește atît forța, cît hotărîrea de a vorbi. Totuși continuă.

– Sînteți prea tineri pentru asta. Pentru această înfrîngere.

Ei îl privesc nu mirați, ci neliniștiți, gata să renunțe la solicitare, aproape speriați și regretînd mecanismul pe care l-au declanșat.

– Pentru că ceea ce trebuie să înțelegeți de la început și să

Scanned with OKEN Scanner

nu pierdeți niciodată din vedere este faptul, adevărul, oricît de ascuns, oricît de eludat, că orice fugă este o înfrîngere. Proverbele nu sînt întotdeauna adevărate. Fuga nu este întotdeauna rușinoasă, dimpotrivă, adesea ea e o dovadă, ultima, singura posibilă a demnității, a unei nevoi, iluzii, de rezistență. Dar întotdeauna, întotdeauna ea, fuga, este nesănătoasă, este o soluție contra naturii – așa cum în anumite operații disperate medicii crează pacientului un organ contra naturii – un artificiu de calcul în socoteala care începe prin naștere și se termină prin moarte. Face o pauză și zîmbește deodată atît de copilăros, de dezarmat, încît ceilalți zîmbesc și ei, fără să știe de ce, din simplă solidaritate.

– Vă rog să mă scuzați, spune, persiflîndu-se puțin, ca într-un exercițiu de umilință, dar există momente și teme în care grandilocvența se cuprinde de la sine. Apoi recade brusc în gravitate, cum ar recădea în întuneric o odaie în care s-a stins lumina prin răsucirea comutatorului.

– Sînt în măsură să vă vorbesc despre fugă. Sînt un fugar. Ca și Alexandru. Fiecare dintre noi a optat pentru soluția fugii de realitate, el în literatură, eu în arheologie. Și ne-am întîlnit în fața acestei insule.

Și tace din nou, ca și cum ar aștepta o confirmare, un semn din partea celui citat. Dar Alexandru așteaptă încordat continuarea, cu o curiozitate plină de dramatism.

– Mi-ați putea răspunde că prin arheologie nu fac decît să caut rădăcinile istoriei, care nu este altceva decît summum-ul realității din toate timpurile, după cum Alexandru nu fuge de realitate decît ca să investigheze realitatea, s-o înțeleagă și să-i pătrundă semnificațiile. Și Profesorul avu un mic zîmbet, aproape frivol, în direcția subiectului frazei sale, ca și cum s-ar scuza pentru cele spuse, sau dimpotrivă, ca și cum s-ar dezice de ele, ca de un compliment pe care îl infirmi printr-un gest ironic sau printr-o privire. Apoi continuă, pe un ton puțin mai ridicat, îngînînd retorica.

– Și eu ar trebui să recunosc că nu vă înșelați, în orice caz că nu vă înșelați întrutotul. Dar că uitați, sau poate pur si simplu n-ați descoperit încă, faptul că una este să investighezi și să înțelegi realitatea și cu totul altceva s-o suporți. "Natura omenească – spune un mare poet modern – nu poate suporta decît foarte puțină realitate". Pare că se scuză, dar nu face decît să explice, deși în cazul lui explicația este întotdeauna atît de

Scanned with OKEN Scanner

personală, atît de încărcată de emoție, încît ia înfățișarea unei scuze. Și-atunci cînd nu mai poți suporta o realitate, dar nu ești în stare – n-ai forța sau n-ai curajul – nici s-o schimbi, nu-ți rămîne decît să fugi. Bineînțeles, fuga poate fi de mai multe feluri. Iertați-mi pedanteria. Unii fug în timp, în amintiri, în arheologie (și avu un mic zîmbet ghiduș și dureros în același timp, ca de clown), sau, dimpotrivă, în planuri de viitor, în speranțe, în copii; alții fug în setea de putere, alții în setea de perfecțiune, unii în propria lor operă, alții în propriile lor mărunțaie, dar esențial e că toți fug, că nimeni sau aproape nimeni nu are curajul să rămînă față în față cu realitatea.

Vorbește precipitat puțin, ca și cînd ar fi băut. Această impresie o are probabil și Alexandru, pentru că într-un fel aproape timid, în orice caz prevenitor, ridică o mînă cu palma în față, așa cum faci cînd vrei să oprești un vehicol care vine spre tine și amenință să te calce și spune șoptit, ca și cînd în felul acesta deranjează mai puțin.

– Iartă-mă că te întrerup. Tudor, ai ceva împotrivă să aduc sticla de care-ți vorbeam? Momentul este, se pare, suficient de solemn ca să... și zîmbește ironic sau poate autoironic, în orice caz într-o încercare – pe care o știe zadarnică, și asta îl face înduioșător oarecum și simpatic tuturor – de a destinde atmosfera clipei; zîmbesc cu toții, evident aprobator. Zîmbește și Profesorul. Alexandru dispare în noapte.

– Luați lanterna, strigă Frusina amuzată ca de o șotie.

– E lună plină – se aude vocea depărtată deja a scriitorului. Și comunicarea banală sună romantic, aproape dulceag. În tăcerea care se lasă, odihnitoare, ascultă cu toții Dunărea și greierii.

– O să fie toamnă lungă, spune Profesorul, fără legătură cu nimic și fără să se fi gîndit măcar cu o fracțiune de secundă înainte la fraza pe care o va rosti din simpla nevoie de a umple cu ceva tăcerea dintre gînduri, așa cum se pune la magazinele de sticlărie fîn de hîrtie sau talaș de lemn între pahare, ca să nu se spargă. Dar tinerii nu-i sesizează dispoziția și, scoși din reveria auditivă, se întorc spre el mirați ca de o informație neașteptată și plină de interes.

Se aude o bufnitură, și Frusina rîde încă înainte ca Alexandru să fi apărut în ușa barăcii, din nou n-a știut să frîneze accelerația coborîrii. Pune, respirînd, cu un fel de precipitare, sticla de vodcă rusească pe masă. Frusina strînge

Scanned with OKEN Scanner

farfuriile. Ştefana aduce pahare. În semn de omagiu jucăuş, dar nu lipsit cu totul de emoţie, alege din adunătura de recipiente desperecheate, pentru profesor, pe cel mai mare şi mai frumos. Totul se petrece cu grabă şi stînjenire, ca într-o pauză de reprezentaţie. Alexandru toarnă frăţeşte şi, cum Frusina refuză, porţia ei o împarte cu grija de a nu nedreptăţi pe cineva, celorlalţi. Apoi aşteaptă cu toţii.

– De altfel, reia Profesorul, sînt tentat să mă contrazic. Spuneam că fuga este o soluţie contra naturii. E adevărat, contra naturii în general, dar nu şi contra naturii noastre. Destinul nostru, fie că începe cu fuga din paradis, fie că începe cu fuga din protozoare, este o continuă îndepărtare de ceva, o veşnică plecare cu adresă neprecizată, asemenea plecării acelor exilaţi care îşi părăsesc patria înainte de a obţine o altă cetăţenie, înainte chiar de a fi siguri că vor obţine vreodată vreuna. Cu asemenea antecedente, n-ar fi exagerat să interpretăm întreaga istorie a omenirii ca pe o continuă, disperată fugă înainte sau înapoi, bineînţeles întotdeauna pe spirală. Studenţii rîd şi el îi priveşte mirat, ca şi cînd nu şi-ar înţelege gluma. În cele din urmă zîmbeşte, totuşi, puţin ruşinat, cu ochii plecaţi.

– Faptul că fuga este o constantă a istoriei nu o împiedică însă să fie un semn de înfrîngere. În pofida opiniei comune, ea aduce rareori salvarea care se aşteaptă de la ea. Mult mai adesea, şi într-un sens mult mai profund, ea este o ars moriendi, o artă a părăsirii vieţii. Şi, în cazurile radicale, ea îmbracă într-adevăr forma sinuciderii. În acest sens, şi numai în acest sens, ea este şi o eliberare...

Tinerii sorb din cînd în cînd înghiţituri mici, ilicite. Alexandru îşi ţine paharul între palme, privindu-l intens. Nu se întoarce nici cînd cineva apare pentru o clipă în deschizătura care ţine loc de uşă. Toţi întorc capetele salutînd tăcuţi, iar Frusina spune "Eu am terminat, noapte bună", şi iese. Ca de fiecare dată, plecarea ei îl frapează – prin brusca insolenţă, infirmînd o participare care cu o secundă înainte păruse reală.

– ...Cum eliberare este orice euthanasie, îşi încheie fraza vorbitorul, privindu-şi deodată cu mirare ascultătorii, apoi, cu aceeaşi mirare, paharul din faţă, pe care îl şi bea, fără să-i remarce în vreun fel conţinutul. Eminescu a înţeles perfect această împletire de înfrîngere şi fericire atunci cînd şi-a botezat eroul, stăpînul insulei: Euthanasius. De la *eu* "bine" şi

Scanned with OKEN Scanner

thanatos "moarte". Insula sa, insula lui Euthanasius, este în afara vieții, deci în moarte, dar o moarte bună, ușoară, frumoasă, o eutanasie. Îi privește din nou, descoperindu-i. E o privire largă, de o mare intensitate, asemănătoare unui zîmbet. Le explică, ușor ironic, cu o ironie imprecisă, despre care e greu să hotărăști dacă li se adresează lor sau poate cuvintelor pe care le însoțește, dacă nu cumva chiar lui, celui ce o emite. De altfel, termenul a fost folosit pentru prima oară de Francis Bacon, după ce ideea fusese admisă și în antichitate de Platon, în partea a treia a *Republicii*. E de prisos să vă spun că azi ea e interzisă de lege. Se oprește din nou. Bea din nou paharul întreg, deși nu-l mai umpluse nimeni (Alexandru împărțise toată băutura de la început) și continuă fără să fi observat că nu băuse nimic. Studenții zîmbesc, prietenul îl privește cu un fel de spaimă admirativă.

– Insula mea, insula noastră, admite el concesiv, și adaugă imediat rușinat, insula asta, cu cetatea ei bizantină cu tot, este o insulă a lui Euthanasius.

Ridică din nou paharul, dar îl pune imediat la loc fără să-l privească, semn că își aduce aminte că este gol. Tace. Tinerii își privesc și ei paharele goale de mult. Pe furiș, se privesc unii pe alții. Poate c-ar trebui să spună ceva sau poate ar trebui să se scoale și să plece. Se hotărăsc să aștepte.

– Sînteți prea tineri pentru ea.

– Dar – începe Ștefana – un fel de protest care poate fi și o scuză – noi...

– Nu trebuie să-mi explici – o întrerupe profesorul. Românii sînt un popor în care fiecare are tendința să se salveze individual. Știți cine a spus asta? Mihai Ralea, care era un mare specialist în salvări... Și – spre mirarea studenților – profesorul începe să rîdă cu o falsă veselie, scrîșnit. Și, deși a fost un rîs scurt, oarecum artificial, cînd se oprește are ochii umezi, ca și cum ar fi rîs cu lacrimi.

– V-ați uitat vreodată la apă îndelung? îi întreabă el, cu o voce absolut deosebită de cea dinainte, mai intimă. Vreau să spun, ați privit Dunărea vreodată îndelung, nu un minut, nu zece, ci o jumătate de oră, o oră, fără întrerupere... Merită să o faceți. Impresia e asemănătoare cu cea obținută după cîțiva zeci de ani de studiu al istoriei. Și rîde din nou, amuzat de propria sa idee, ricanînd.

Și, încă înainte de a termina de rîs, se ridică în picioare:

Scanned with OKEN Scanner

Gata, fuga la culcare! și, realizînd gluma, o reia alert: fugiți în somn, dacă tot vă pregătiți de fugă. Asta are cel puțin avantajul provizoratului.

– Domnule profesor, spune unul dintre băieți, unul lung și filiform, avînd aspectul comic al unui copil cățărat pe catalige, în timp ce se ridicau cu toții de la masă, aș vrea să vă întreb ceva. Ați spus că aproape nimeni nu are curajul să rămînă față în față cu realitatea. Are o voce caraghios de groasă, intimidată, absolut nepotrivită cu subțirimea siluetei sale. Iar această nepotrivire îi dă – paradoxal – un aer neplăcut și antipatic. Acest "aproape" ne lasă să presupunem că, totuși, există și excepții. Care sînt?

În timp ce pune întrebarea, ceilalți ies cu un fel de grabă afară din baracă, fericiți de mișcare, de schimbare, dar după doi sau trei pași se opresc cu toții, izbiți ca de un zid de frumusețea nopții. E o lumină vie, vibrîndă, o lumină pe care ai senzația că o poți prinde cu mîna din aer, ca pe o pasăre, deși comparația nu e cea mai potrivită, pentru că aerul nu pare aer, ci mai curînd apă: material, tangibil, capabil să lase urme pe piele, în păr.

– Doamne, ce idioți am fost – exclamă Alexandru și se așează pe iarbă cu fața spre fluviu. Să stăm înăuntru pe o asemenea noapte.

– Să stai pe malul unei ape mari, spune Arheologul, lăsîndu-se să alunece, și toți îl imită, ca și cum li s-ar fi tăiat deodată picioarele.

– Licurici! – țipă încet Ștefana, trăgîndu-se brusc într-o parte, și încep să rîdă cu toții încet, ca într-o poveste. Luna este atît de puternică încît aerul nopții capătă o nuanță de transparență viorie, rotunjit ca o aureolă deasupra fluviului și oglindindu-se în el, împrumutîndu-i lumină. Dacă n-ar ști cu toții încotro curge Dunărea, ar fi imposibil de determinat direcția mișcării, într-atît ea pare a exista în sine, ca o tresărire pe loc, ca o neliniște de mercur. Argintiul intens pare mult mai mult decît suprafața unei ape sub lună: pielea rece, îmbrobonită de o ușoară transpirație, strălucitoare – de spaimă? de patimă? – a unei ființe. O ființă mare cît Universul, pe care tot ce se vede o ascunde cu grijă și din trupul miraculos al căreia numai rar, în cîte o noapte ca asta, se vede un infim fragment revelator.

– Ce idioți – repetă Alexandru, întins cu totul în iarbă, și de

Scanned with OKEN Scanner

data asta exclamația lui este mai ambiguă, în orice caz nu pare repetarea mecanică a celei dintîi.

– Cînd eram mai mică..., începe Ștefana cu un firicel de voce, dar în aceeași clipă Profesorul spune și el: "M-ai întrebat...", și se opresc amîndoi ca în fața unei uși pe care n-ar putea intra deodată. În aceeași secundă ea uită, însă, ce începuse să spună și chiar faptul de a fi început, iar el își reia fraza ca și cum s-ar fi poticnit puțin de prag înainte de a intra cu hotărîre în încăperea în care se știa așteptat.

– M-ai întrebat care sînt excepțiile..., și se oprește ca și cînd n-ar ști răspunsul la întrebare, căutîndu-l din ochi pe cel ce întrebase: care stă acum așezat în iarbă, stîngaci, ca pe o margine incomodă de scaun. Excepțiile, puține, extrem de puține...

...Și tace din nou, neatent la propria lui frază. De altfel, nici ascultătorii, cu excepția, poate, a celui ce întrebase, nu mai par atenți. Frumusețea nopții bruiază ideile. Mai mult, le ridiculizează, le face fără rost. Cu efort, continuă totuși:

– Sînt reprezentate de cei – și rărește cuvintele pronunțîndu-le pedant, ceea ce nu-i stă în obicei și nu reprezintă (Alexandru își dă seama) decît o formă a neplăcerii sau a nesiguranței – de cei care au curajul sau nebunia de a prefera fugii de realitate tentativa de a o schimba: revoluționarii.

Din nou se oprește. Nu numai nemulțumit, ci și furios pe el însuși. Furios și pentru ce spune, și pentru ce nu spune. Scîrbit de el însuși, încheie:

– Cei mai mulți nu reușesc, sînt înfrînți și sînt numiți eroi, martiri; cîte unul învinge și i se spune tiran. Realității nu-i place să fie schimbată. Face iar o pauză și, în sfîrșit, zîmbește ca un copil, absolvindu-se. Iertați-mi paradoxul. E mai puțin idiot decît pare. Și tace definitiv. Nu prea are chef de vorbă. Sau poate îi este brusc somn. Dar asta nu este decît forma exterioară a unei jene care l-a cuprins deodată. Îi este, evident, rușine de a fi vorbit atît de mult și atît de confuz. Și ca întotdeauna cînd se simte ridicol sau stupid i se face somn.

– ...Totuși..., spune studentul, cu glasul său de bas excesiv, și în corul greierilor silabele lui se aud strident, nepotrivit. Cu toții îl privesc iritați, de altfel Tudor se uită spre fluviu și nu are de gînd să continue. În liniștea care se lasă, greierii se aud atît de asurzitor încît numai ritmul valurilor topite la țărm, perceput miraculos prin vacarm, îl scuză și îi desenează măsura. De

Scanned with OKEN Scanner

altfel, dacă glasul unui greier este melopee nostalgică, melodioasă a unei ființe fragile și înduioșătoare, cîntecul a o mie de greieri nu mai are nimic animal în el, pare mai curînd vuietul triumfal al unei uriașe uzine, scrîșnetul victorios ritmat al mașinăriilor ei, și numai întrebarea cum trebuie să arate acea uluitoare uzină capabilă să-l producă (pereți de cleștar, delimitînd universul întreg și reverberîndu-i respirația electrică), numai întrebarea aceea, logică și aberantă cu aceeași intensitate, basculează totul în feerie.

– Cînd eram mai mică..., începe din nou Ștefana, ca într-un vis, și se oprește cuminte, așteptînd să fie întreruptă din nou. Dar deși întreruperea nu se produce, ea nu mai continuă, ca și cum ar fi uitat continuarea sau ca și cum ar fi vrut doar să spună cîteva cuvinte pentru a adăuga un sunet uman acelui oratoriu triumfător al restului universului.

– Mai mică? Cum mai mică? ricanează Radu, dar o face cu blîndețe și cu un fel ciudat de absență, îndeplinind o datorie parcă, datoria de a avea umor, căruia nu i se poate sustrage cu totul, chiar dacă își dă seama că nu se potrivește cu atmosfera magică a nopții. Apoi renunță cu toții să mai fie ei înșiși.

Așa cum se vede de pe malul înalt, insula cu plopii lucioși de lună și ruinele bizantine vopsite cu un argint aproape la fel de strălucitor, deși mai întunecat, ca și cel al apei, pare că alunecă lin, împreună cu fluviul care-o conține. Alexandru își mărturisește șoptit, dar într-o șoaptă sonoră care se aude fără să deranjeze tăcerea, impresia:

– Faptul că nu dispare, și nici nu-și schimbă poziția în cîmpul nostru vizual, nu e o dovadă că această impresie e falsă, că insula stă pe loc, ci, dimpotrivă, că noi, poate, ne mișcăm ca și ea. Și pentru că nimeni nu dă nici un semn că ar vrea să spună ceva – să-i confirme sau să-i contrazică ideea – adaugă, mai nesigur, cu reticență și chiar cu un început de aversiune (împotriva lui însuși? împotriva celorlalți?): Nu e nimic mai fals decît să-ți închipui că stai și privești de pe mal, cînd de fapt curgi o dată cu apa. Întorc cu toții capul spre el, mirați, fără să fi înregistrat poate nimic altceva decît tonul polemic al ultimei fraze. Așteaptă o explicație, care evident nu mai vine, și atunci își întorc din nou ochii spre fluviu.

– Vreți să spuneți că noi sîntem fluviul. Chiar noi, spune Ștefana după foarte mult timp, atunci cînd nimeni nu mai aștepta vreo replică și nici nu mai ține nimeni minte la ce se

Scanned with OKEN Scanner

referă. Alexandru nu confirmă. Poate uitase și el. Sau poate i se pare ridicol să argumenteze sub luna care transformă ideile în sentimente.

– Nu m-am gîndit niciodată la asta, continuă ea, deodată hotărîtă, fără să-și privească tovarășii și fără să se gîndească măcar la ei. Cînd eram mai mică, îmi plăcea să mă închipui trăind pe o insulă, o insulă mică, nedepășind prin nimic necesitățile mele și fiind în același timp în stare – la limita cea mai de jos – să mi le satisfacă. Întotdeauna mi s-a părut că defectul insulei lui Robinson Crusoe constă în dimensiunile ei exagerate pentru un om. Insula mea ar fi trebuit să fie mică, să o pot înconjura cu pasul fără efort, acoperită cu ierburi înalte și arbori din care să atîrne fructe și sub care să crească ciuperci. Unul dintre cele mai plăcute jocuri ale copilăriei era exercițiul de a-mi imagina o supraviețuire numai cu propriile mele forțe. Îmi încropisem într-un colț al magaziei de lemne o saltea din buruieni uscate, pe care le stivuisem și pe care încercam să dorm fără să mă plîng de țepușele ce-mi intrau în coaste și mă zgîriau; cîte-o zi întreagă îmi impuneam să nu mănînc pîine ca să-mi demonstrez că pot trăi și fără, ascunzîndu-mi cu grijă feliile nemîncate la masă, sau mestecam diferite frunze, încercînd să trec peste gustul amar, și chiar și peste spaima că ar putea fi otrăvitoare, și notîndu-mi-le cu grijă pe cele pe care le socoteam trecute de examenul alimentar. Alteori încercam să lipesc una de alta petale și frunze, să le cos una de alta cu tulpine subțiri împletite între ele și țesute unele de altele, ca să văd dacă reușesc să-mi fac singură haine; sau mă trudeam cîte o oră întreagă să-mi înfășur în jurul tălpilor desculțe frunze de brustur, legate cu nojițe de ierburi răsucite care se dezlegau la primii pași. Dacă aș fi fost obligată de cineva să parcurg toată acea experiență aproape mortificatoare, în felul ei franciscană, deși în ignorarea oricărei idei transcendentale, totul ar fi fost o corvoadă de neînchipuit și chiar un martiraj, dar așa cum se desfășura, într-un adevărat secret al cercetării științifice, era fascinant și mi-a rămas în minte ca un experiment existențial. De fapt, nu întotdeauna mă imaginam ca pe o ființă trăind pe o insulă. Împingeam lucrurile atît de departe, încît alteori mă imaginam eu însămi ca pe o insulă, un fel de insulă-ființă, reprezentată grafic ca o calotă înconjurată de ape, avînd în centru un palmier, așa cum se vede în caricaturi, și care urmărea într-un suspans aproape senzual cum valurile îi

Scanned with OKEN Scanner

erodează țărmurile, cum i le surpă și i le înghit încetul cu încetul.

Tace mult timp, cu obrazul nemișcat și absent, ca și cum nu ea ar fi vorbit, iar ceilalți nu spun nici ei nimic, așteptînd continuarea sau, cine știe, fără să o fi ascultat. Iar ea reia, la fel de impersonal, spunînd parcă un basm de care se miră și se bucură ascultîndu-l.

– Cînd am sosit la Plai și am văzut pentru prima oară insula, mi se părea că visez un vis livresc, în care se închide, ca un citat, visul copilăriei, deoarece mă simt, mă simt oarecum rudă cu insula, mi se pare că am puțin dreptul la ea. Acum tonul ei a primit o coloratură colocvială, intimă chiar, și în mod evident i se adresează Profesorului mai ales. Felul în care se mănîncă aici, felul în care se doarme... – și ea făcu un gest copilăresc cu mîna în jur, un gest pe care îl simți singură comic și teatral, dar teatral într-un fel copilăresc, așa cum sînt învățați elevii să gesticuleze la serbările școlare – totul mi-a fost din prima clipă cunoscut, recunoscut. Poate că aveți dreptate, este poate o fugă de realitate, dar în același timp este o re-creare aproape didactică, în orice caz educativă, a realității.

Își dă seama că a încheiat prețios și în loc de scuză scoate un tril subțire de rîs, atît de melodios încît ar putea fi notat pe portativ printr-un triolet jucăuș și infantil, un hohot scurt care îi face pe toți să zîmbească în întuneric, fără legătură cu spusele ei și aproape acoperindu-le. De altfel, fără vreun semn prealabil, luna asfințește de la o clipă la alta, sau, poate, doar ei realizează brusc că a asfințit, și în întunericul devenit deodată compact, în întunericul în care și greierii au tăcut descumpăniți, singura prezență dominatoare, crescătoare este a ritmului auzit al apei. Ca și cum și-ar fi adus deodată aminte punctul de pornire, ca și cum nu al ei ar fi fost visul acela dulce făcut să șteargă ideile, Ștefana adaugă oarecum explicativ, mai grav decît înainte:

– Insulă, da, am fost în stare să mă imaginez, sau locuitor de insulă, dar mulțime, particulă, fluviu curgînd, niciodată. Poate că, în cazul meu cel puțin, realitatea pe care nu o pot suporta decît în cantități farmaceutice este chiar aceasta. În acest sens, insul nu este decît încercarea fluviului de a fugi de el însuși.

Din nou zîmbesc cu toții și, deși nimeni nu mai vede pe nimeni, simt cu toții că zîmbesc cu toții, ca și cum paradoxul fetei ar fi avut ceva amuzant. Dar tac... Nimeni, nici Alexandru,

Scanned with OKEN Scanner

a cărui observație declanșase totul, nici Tudor, căruia i se adresase, nu spun nimic. Mai mult: simt că nu e nimic de spus. Simt cu toții că spectacolul – al nopții și al lor înșile – s-a terminat, dar nu au puterea să se despartă, să se scoale pur și simplu și să plece, și se lasă fiecare în voia inițiativei celuilalt, mîngîiați de întunericul cald și tot mai amenințător, deși nu încetează să fie catifelat, legănați de noaptea din intensitatea căreia se desprind din nou licurici lunecători ca printr-o poveste.

"Ce-ar fi să adormim cu toții aici, să ne găsească răsăritul încolăciți printre ierburi și uzi de rouă, să ne zvînte, să ne încălzească?" spune unul dintre băieți încet, ca pe-o propunere. Dar nimeni nu-și dă seama a cui a fost vocea și, de altfel, nimeni nu răspunde, semn că propunerea e prea absurdă pentru a merita o discuție, sau pur și simplu semn că toți au adormit.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 4

Astăzi au trecut pe la noi P. și A. Citiseră fragmentul din "România literară" și păreau încîntați, amuzați ca de o experiență inedită, flatați chiar, deși, fizic, portretul lui P. este mult îngroșat, iar A. este aproape absentă din paginile publicate. Cum nu mai fusesem la București de vreo zece zile, nu știam de apariția prozei, încît la început totul a fost de-a dreptul aiuritor.

– Mi-a plăcut Tudor Țărnea – mi-a spus P., urmîndu-mă în bucătărie, unde mixerul, pornit să facă în cinstea lor o spumă de zmeură, producea un zgomot asurzitor.

– Cine? – am întrebat eu, deși înțelesesem numele, dar vacarmul era un bun pretext pentru a obține un timp de gîndire suplimentar, și poate chiar și o sugestie în plus: deși mi se părea cunoscut, nu reușeam să-mi amintesc cine este Tudor Țărnea.

– Tudor Țărnea..., a repetat P. cu un zîmbet larg și oarecum complice, în orice caz încărcat de semnificații care mie îmi scăpau. Mă privea clipind des, în timp ce ochii îi luceau într-un fel complicat, scuzîndu-se oarecum, dar și distrîndu-se de încurcătura mea, mai mult, nevenindu-i să creadă că nu înțeleg la ce se referă, crezînd că mă prefac și amuzîndu-se incredul de întregul joc, de care părea să se și rușineze puțin, ca de o lipsă de modestie. Era evident că ar fi trebuit să știu cine este Tudor Țărnea. Un scriitor? Un pictor? Un istoric, poate? Am oprit mixerul care împroșcase cu stropi mari, roz, lipicioși și decorativi toată bucătăria. În secunda de liniște exagerată care a urmat i-am mărturisit că nu știu despre cine vorbește. S-a uitat la mine o singură clipă, serios, aproape neliniștit, și apoi a izbucnit într-un rîs enorm, strîngîndu-i pe ceilalți.

– Oameni buni, uitați-vă la ea, priviți-o cu atenție, că merită. Mi-a mărturisit că nu știe cine este Tudor Țărnea.

Atunci a apărut și A., încărcată de pachetele scoase din mașină,

Scanned with OKEN Scanner

deasupra cărora era așezat în echilibru instabil ultimul număr din "România literară". N-ați văzut-o? a întrebat ea, zîmbind mai mult cu ochii și înțelegînd în aceeași secundă situația. Ai un fragment de proză.

Am început să rîd împreună cu ceilalți. Nu-mi recunoscusem numele personajului pentru că, scriind, îl chemam în gînd cu numele prietenului care-mi servea de model, încît numele inventat, adăugat ca de fiecare dată numai în ultima clipă, printr-un fel de ultimă mișcare ușor ilicită, îmi rămăsese aproape străin, născut într-o zonă confuză, periferică a conștiinței. Ne-am așezat la masă rîzînd, eliberați parcă – prin confuzia mea – din atmosfera, oarecum solemnă, în care situația lor, de prototipuri ale unor personaje în curs de a se naște, și situația mea, de autor al acțiunii (magice?) de copiere a realității pe care ei o reprezentau, ne cufundase.

– Știți, cred, că primii oameni trași în poză se temeau să nu se îmbolnăvească, să nu le facă rău multiplicarea chipului lor pe placa fotografică, am glumit, împărțind frățește în farfurii ceea ce reușisem să încropim, golind frigiderul nostru și mașina lor. S-ar putea să vă cauzeze...

– Oricum, în locul vostru eu n-aș spune nimănui, rîse și R., serios de fapt, cu felul acela al lui de a se gîndi la toate posibilitățile și de a încerca să le prevină. Ana vă va atribui asemenea idei încît nu v-ar fi ușor să plătiți pentru ele.

Am rîs cu toții din nou, dar am început să mîncăm mai serioși decît am fi vrut.

– Pentru cartea Anei! a ridicat A., în glumă, paharul de șoferiță, cu sirop amestecat cu apă (nu se găsesc capsule de sifon), zîmbind plăcut cu acel zîmbet al ei localizat în irișii cenușii și lăsînd pe buze numai o ușoară strîmbătură, ironică sau autoironică, purificatoare.

– La mulți ani, am răspuns în cor R. cu mine, descoperind în aceeași clipă: E Sfîntul Petru! La mulți ani!

O mică și grațioasă tradiție, statornicită din întîmplare, făcea ca A. și P. să vină la noi în fiecare an în ziua Sfinților Petru și Pavel.

– Mie nu-mi place numele Turica, a reluat A. discuția, considerînd probabil că ne întorsesem oricum în domeniul onomastic.

– Ți-l schimb, am admis eu, amuzată și mărinimoasă. Cum vrei să te cheme?

– Irina.

De fapt, ce-mi venise să o botez Turica? Mai am un personaj cu acest nume, în "Proiecte de trecut". Să fie amintirea Tușii Turica, sora mamei, atît de puternică în mine? Sau poate – pentru că vine din

Scanned with OKEN Scanner

copilărie, pentru că e pierdut în timp – numele acesta pare să aparțină literaturii mai mult decît vieții, să fie mai potrivit unui personaj decît unui om? Tot ce știu despre acest apelativ ardelenesc (sau cel puțin eu l-am întîlnit numai în Transilvania) este că se deduce diminutiv din două nume: Victoria și Veturia. În orice caz, Tușa Turica se numea în acte Victoria, Victoria Bodea, asta țin minte încă din copilărie, cînd descoperirea aceasta mi s-a părut cel puțin stranie, îngrijorătoare, înstrăinătoare, ca și cum aș fi descoperit că femeia deosebit de frumoasă, pe care o iubeam pentru frumusețea ei, nu pentru că era sora mamei, era mai puțin limpede, mai puțin curată decît crezusem eu, pentru că se numea și altfel, ca și cum simplul fapt de a mai avea un nume, altul decît cel sub care o știam eu, ar fi făcut-o duplice, suspectă, trădătoare, amestecată în lucruri pe care nu le înțelegeam, suspecte. ("De ce te cheamă Victoria?" îi reproșam cu rânchiună, încercînd s-o trag furioasă de părul negru lung aproape pînă la genunchi pe care îmi plăcea să-l privesc cînd și-l despletea.) De altfel, faptul că mama are o soră, așa cum și eu am una, capacitatea relației dintre mine și Geta, de a se muta și de a funcționa neschimbată și între Mama și Tușa Turica, era un alt prilej de mirare neliniștită, rău-prevestitoare, a aceleiași perioade. Caracterul malefic al acestei descoperiri – înrudit în ceva, fără a putea spune în ce, cu cealaltă, referitoare la al doilea nume – nu consta în imposibilitatea de a mi le imagina jucîndu-se așa cum făceam eu cu Geta, sau certîndu-se, sau plîngînd, ci în imposibilitatea de a imagina o altă mamă (o mamă a mamei mi se părea o aberație, ceva de neconceput, noțiunea de "bunică" – a altor copii, pentru că noi n-o cunoscusem pe a noastră, murise mult înainte de a ne fi născut – nesuprapunîndu-se în nici un fel, neînrudindu-se măcar, cu acest sens obscur și malefic al maternității de gradul doi).

– Turica vine de la Natura, m-am auzit spunînd, și A. a rîs și mi-a răspuns că vreau s-o conving, dar că tot nu-i place, și dacă îi dau puțin răgaz își va găsi singură un alt nume.

– Ne aflăm, sper, într-o carte democratică, a adăugat ea. Și eu am încuviințat rîzînd.

La drept vorbind, nu sînt chiar atît de sigură. O carte democratică ar trebui să fie o carte care să se lase scrisă, cu luciditate și rigoare, în mod rațional, în timp ce aceasta a început, cu ani în urmă, prin a mă obseda, refuzînd mult timp să fie altceva decît o certitudine aproape neliniștitoare a ceva ce va să vină: prea sigură pe sine însăși pentru a se mai obosi să dea și altora o dovadă materială a existenței sale. Iar acum cînd – printr-un uriaș efort al voinței mele de a arhitectura, de a

Scanned with OKEN Scanner

așeza într-o construcție voluntară, logică, idei și sentimente, oameni și fapte, concluzii și presimțiri – în mintea mea există deja în mod teoretic întreaga carte, un proiect transparent și ideal în care n-a trebuit decît – pentru a deveni viu – să înceapă să circule sîngele cuvintelor; acum ea crește singură, și în mod evident împotriva mea, din bruște inspirații și obsesii vechi pe care le crezusem lăsate deoparte și care nu-și aveau locul în simetriile savante ale construcției mele. Ieri chiar am scris zece pagini, adăugînd un episod la care nu mă gîndisem niciodată înainte și care își lua astfel – oarecum împotriva voinței mele – locul într-un întreg pe care în mod evident îl va schimba, lăsîndu-se asimilat de el, deformîndu-l prin asimilare. Cînd am terminat, am citit totul și – deși îmi plăcea și mă fascina prin noile semnificații, nebănuite cu o zi înainte – nu puteam să nu mă împiedic să consider uluitor și chiar deprimant felul în care se întregește cartea din inspirații de moment, în timp ce lungi planuri și meditații nu sînt în stare – oricît de extraordinare ar părea – să prindă carne, să primească trup. Nu, această carte nu este o carte democratică, și nici una despre democrație. Ea este expresia nevoii mele de a ieși din teluric, de a mă elibera de absurd, expresia convingerii – la care voi ajunge probabil pe parcursul ei – că împotriva absurdului nu se poate lupta cu armele rațiunii, dar că, în același timp, acceptarea armelor absurdului, chiar folosirea absurdului ca unealtă, ca armă, prezintă riscul, marele risc, al pactizării cu el, al convertirii la irațional. Ca într-o vaccinare deci, singura mea șansă este acceptarea bolii, anomaliei, absurdului, nebuniei, în măsura în care raționalitatea, sănătatea, normalitatea mea au nevoie de ele pentru a se apăra împotriva lor, o vaccinare însă neomologată încă, ale cărei teste le fac pe mine, în timp ce în jurul meu zac trupurile intrate în putrefacție ale celor ce credeau că se vor sustrage demenței, înnebunind puțin. Ca să revin însă la A., la ideea ei – exprimată în glumă, desigur – trebuie să mărturisesc totuși că idealul meu ar fi să reușesc să scriu o carte democratică, riguroasă, o carte care să mă asculte. Faptul că n-am reușit niciodată, și n-o să reușesc, evident, nici acum, nu dovedește decît că o adevărată carte seamănă întotdeauna lumii din care se naște, indiferent de ce vrea să spună sau să arate din această lume autorul ei.

– Paradoxul evident pe care îl prezintă psihologia poporului român – tocmai spunea P., cu acea voce arzătoare care mi-l făcuse apropiat din prima clipă, de mult, cînd îl cunoscusem, cu acea voce care, departe de a fi muzicală sau frumoasă, te cucerea prin tensiunea exagerată, aproape adolescentină, pe care o conținea și care te lăsa să

Scanned with OKEN Scanner

deduci în dosul fiecărei propoziții adîncimi de entuziasme și suferințe greu de evaluat – acest paradox subtil, și aproape imposibil de intuit din afară, face din noi unul dintre cele mai necunoscute, sau mai prost cunoscute, popoare ale Europei. Românii sînt poporul cel mai supus, cel mai de nerăsculat, nu pentru că se lasă dominați de ideile celor ce-i stăpînesc, ci, dimpotrivă, pentru că nici o ideologie nu-i seduce, nici chiar revolta, care e întotdeauna o ideologie. Față de tot ce i se spune, față de orice propagandă care se încăpățînează să-l convingă (și cu cît se încăpățînează mai mult), el păstrează o distanță ironică, din ce în ce mai refractară. Această impermeabilitate funciară la entuziasm și fanatism îl face în același timp și de necucerit, și de nerevoltat. Și asta pentru că, pe de o parte, orice revoltă presupune un elan mai mult sau mai puțin entuziast, fanatic, iar românul este nu numai incapabil de fanatism, ci, mai mult, fanatismul îi repugnă și – mai mult chiar – i se pare ridicol și îi trezește hazul; pe de altă parte, pentru că teroarea care pare, văzută din afară, insuportabilă, ricoșează în realitate pe suprafața alunecoasă a ironiei populare, nereușind să pătrundă în interior, nereușind să realizeze o presiune interioară pe măsura grozăviei ei istorice. Deci, revolta nu se produce, pentru că nu are condiții subiective (predispoziția psihologică), dar nici obiective (impactul real al terorii asupra indivizilor). Astfel se ajunge la paradoxala situație în care un popor care nu poate fi manipulat, poate fi totuși guvernat cu ușurință. Libertatea interioară se transformă în condiție și chiar în unealtă a supunerii exterioare.

Încheindu-și demonstrația, ochii lui P. luceau plini de bucurie, de parcă ideile expuse ar fi fost dintre cele mai vesele. Îl priveam cu o anume fascinație, așa cum îl și ascultasem, o fascinație pe care a exercitat-o întotdeauna asupra mea tocmai prin capacitatea lui sinceră, copilăroasă într-un fel, și în același timp cu ceva diabolic în ea, de a se bucura de existența în sine a ideilor, indiferent de conținutul lor, ca și cum originalitatea unei idei despre iminentul sfîrșit al lumii ar putea fi un prilej de mîndrie în stare să rivalizeze cu spaima sfîrșitului propriu-zis.

Istoricul din el avea, cu toată durerea participării, puterea de a se depărta și a privi lucrurile, oricît de tragice, dintr-un punct de unde legăturile dintre ele dezvăluie desene și simetrii, nelipsite de frumusețe. Nu este și cazul meu, care mă simt prea implicată în acest desen pentru a mă mai putea interesa altceva decît ceea ce reprezintă. De aceea, mă îndoiesc că în ochii mei a lucit vreodată acel triumf aproape drăcesc al inteligenței fericite în sine. De altfel, meditația de acest fel, meditațiile asupra propriului popor, conțin întotdeauna

Scanned with OKEN Scanner

pentru mine umilința necesității lor. Dacă aș aparține unui popor mare și triumfător, unul dintre acele popoare care au marcat cu o asemenea forță viața planetei încît noțiunile morale nu mai îndrăznesc să li se aplice, aș fi tot atît de preocupată de caracteristicile și destinul poporului meu? – mă întreb de fiecare dată. Evident, nu. Și mă simt umilită și responsabilă ca un tînăr sărac ce trebuie să-și ajute părinții și să-și crească frații mai mici, în timp ce alții de vîrsta sa sînt liberi nu numai să dispună de averea părinților, ci chiar și să nu dispună de ea, liberi și stăpîni ai propriei lor ființe ca exemplar unic în univers, nu ca particulă a unei aglomerări de legi implacabile: o familie, un popor, o lume.

De fapt, ce vreau eu să arăt din această lume? Dar nu cred că e bine pusă întrebarea. Evident, vreau să arăt totul, tot ce înțeleg. Deci, întrebarea este ce înțeleg eu din această lume, ce vreau să înțeleg. Simplu de tot, schematic și totuși aproape exhaustiv, răspunsul ar fi: Vreau să înțeleg de ce lucrurile sînt așa cum sînt. Curiozitate ontologică și istorică în egală măsură, curiozitate de care simt că îmi depinde viața, nu numai pentru că printre lucrurile acestea mă număr și eu – și părinții mei, și strămoșii mei (despre care nu știu nimic, sau aproape nimic particular, cărora nu pot să le aplic, deci, decît cunoștințele generale ale istoriei), și toți cei pe care îi cunosc, toți cei din jur, poporul român, ca să zic așa – ci și pentru că fac parte, sau mi se pare că fac parte, dintre acele ființe care nu pot fi strivite decît de lucrurile pe care nu le înțeleg. În cazul că asemenea ființe există. Oricum, îmi aduc aminte unul dintre visele predilecte ale copilăriei, legat tocmai de această posibilitate (sau imposibilitate). De fapt, nu un vis propriu-zis, ci unul din acele vise fără somn (le au oare și alți oameni?), una dintre acele întîmplări sau idei absurde care îmi vin în minte fără legătură cu nimic și se desfășoară apoi epic, ca niște adevărate vise. Un fel de "ce-ar fi dacă?..." de la care începe o poveste – uneori aiuristică, alteori cuminte și logică – desfășurată minuțios, cu amănunte, și rămînîndu-mi apoi în memorie ca și cum s-ar fi întîmplat în realitate sau cel puțin în vis. În copilărie, mai ales, asemenea întîmplări erau atît de numeroase încît formau, puse cap la cap, un fel de viață paralelă care, cu timpul, cufundîndu-se în amintire, pierdea granițele dintre ea și viața cealaltă, "adevărată" (de cele mai multe ori mai neinteresantă, mai neesențializată, în orice caz), formînd un singur flux (bun pentru conservarea în memorie), tors, răsucit din cele două fire, solid. Pe atunci, izvorul acestor întîmplări din viața secundă erau mai ales două: cărțile care mă impresionau atît de tare încît simțeam nevoia să le locuiesc, să trec în

Scanned with OKEN Scanner

locul personajelor lor și să le retrăiesc – cu mici variații de corectare sau adaptare – acțiunea; și nemulțumirea față de desfășurarea cîte unui episod în viața reală – nemulțumire față de propria mea reacție și comportare, de cele mai multe ori – care ducea la nevoia de a-l relua într-o versiune îmbunătățită, de natură să-mi satisfacă în mai mare măsură exigențele. Ei bine, una dintre aceste întîmplări secunde, pe care am "visat-o", în numeroase rînduri, care îmi devenise familiară și pe care o simt și acum ca pe o întîmplare trăită – ceea ce nu e nici neadevărat, nici exagerat, din moment ce ea a exersat emoțiile și sentimentele mele mai mult chiar decît dacă s-ar fi petrecut în realitate – este scena întîlnirii cu un leu. Deci, eu, o fetiță de 6, 10 sau 12 ani, traversam o pădure, înspăimîntată de toate pericolele care mă pîndeau (gîndaci, coropișnițe, rădașce zburătoare, furnici, păianjeni, șopîrle, păsări chiar, zburînd brusc din tufișuri, scoțînd sunete ininteligibile și dînd să mă atingă în zbor, și mai ales șerpi, șerpi pe care nu-i văzusem niciodată, dar a căror atingere – era vorba numai de atingere, nu de mușcătură sau de atac – eram convinsă că m-ar fi omorît). Înaintam foarte încet – îmi amintesc perfect acest amănunt care se repeta în toate variantele, deși, în alte privințe, între ele puteau să existe și deosebiri, omisiuni și adaosuri – mergeam foarte încet și cu grija de a nu călca, dacă se poate, nici o gîză, pentru a nu atrage răzbunarea neamului ei asupra mea, cînd am auzit un mare fișîit de frunze, un fel de explozie a frunzișului care pînă atunci abia dacă foșnea la trecerea cîte unei minuscule și amenințătoare vietăți și – în chiar secunda în care m-am gîndit că este vorba de ceva mult mai mare, enorm (dar, ciudat, ideea de mare nu îmi trezea spaima, ci dimpotrivă, mă liniștea) – în fața mea a apărut, pășind calm din tufiș, întrupîndu-se dintre frunze, așa cum știam că se întrupează fantomele din ceață, un leu. (Mai tîrziu, cînd, crescînd, am aflat că în pădurile noastre nu trăiesc lei, din frunziș se întrupa un lup, dar trebuie să mărturisesc că nu mai era același lucru, întîmplarea nu mai avea nici pe departe același farmec, așa că într-un fel ilicit oarecum, în ascuns parcă de propria mea învățătură, am revenit pe furiș la leu.) În clipa cînd l-am văzut am știut – la fel de limpede, de hotărît, de simultan – și că are intenția să mă mănînce, și că nu trebuie să mă tem de el, pentru că n-o s-o facă. Deci nu mi-a fost frică deloc și – deși răgea cu gura larg deschisă încît i se vedeau dinții (urîți, nepotriviți cu blana, coama și ființa lui minunată) și cerul gurii striat – m-am apropiat de el și l-am mîngîiat cu palma pe coamă, apoi pe cap și chiar pe marginea botului puțin umed, care mi-a lăsat o urmă jilavă pe degete. El s-a oprit din răcnet deconcertat (acesta e cuvîntul cel mai potrivit,

Scanned with OKEN Scanner

deși, în mod evident, el nu aparține copilăriei) și m-a privit puțin dintr-o parte, închizînd gura și devenind deodată mult mai frumos. Iar eu l-am îmbrățișat, deși abia îmi ajungeau mîinile ca să-i cuprind gîtul îngroșat mult de coama stufoasă, dar făcîndu-mi plăcere atingerea aspră a blănii. Cu acea senzație de plăcere tactilă însoțită de un sunet difuz ca un tors de pisică ce părea să izvorască din coama aceea, fără să fie prea clar dacă e vorba de un sunet scos de leul însuși sau numai de coama lui, se termina de fiecare dată întîmplarea. Sensul ei, care nu rezultă acum din povestire, dar rezulta foarte clar din trăirea întîmplării, era că fusesem salvată tocmai de posibilitatea de a mă înțelege cu leul, de faptul că-l putusem mîngîia, ceea ce nu s-ar fi putut petrece cu un șarpe de pildă, sau cu o coropișniță. Poate că felul în care îl înțelesesem eu pe leu nu era cel adevărat. Vreau să spun că leul nu era, probabil, așa cum îl credeam eu (blînd, calin etc.), dar important nu era faptul că greșeam, ci faptul că am avut sentimentul că îl înțeleg, ceea ce m-a salvat. Ei, bine: acest salvator sentiment, sentimentul că înțeleg, îl caut prin această carte.

Doamne, cît de infirmă poate să fie proza! Mi-au trecut prin minte (pornind de la gluma cărții democratice) două idei: aceea a nevoii de a înțelege lucrurile, nevoia pe care încerc s-o satisfac prin scrierea acestor pagini (operație în același timp de înregistrare și de cunoaștere) și, înrudită cu ea, ideea salvării prin înțelegere, ilustrată de copilăria acelui vis fără somn, acelei întîmplări secunde. În realitatea minții mele totul (ideile, străfulgerarea, întîmplarea cu amintirea tuturor senzațiilor ce o însoțeau) a durat cîteva secunde, un minut, două cel mult, în timp ce transcrierea pe hîrtie durează de trei pagini (pe care le-am scris în mai multe ore!). Să adaug că, între timp, la masă abia se mai rostise o replică, sau poate se înghițise pur și simplu, o dată sau de două ori, în tăcere. Ceea ce mă supără cel mai mult la scrierea prozei este această încetineală, faptul că descrierea unui gest, de exemplu, poate să dureze mult mai mult decît durata reală a gestului, încît am viziunea eroului rămînînd neclintit cu mîna în aer pentru a aștepta să fie ajuns din urmă în descrierea mișcării.

Între timp, zîmbind ironic cu ochii și chiar strîmbîndu-se puțin, A. tăia din cozonacul pe care-l adusese și despre care știam cu toții, dinainte de a-l gusta, că e minunat. Nu era pentru prima oară cînd mîncam un cozonac făcut de A., dar de fiecare dată descoperirea – pe care o știam dinainte – ne umplea de uimire: A. era ultima femeie despre care să-ți poți imagina că știe să facă așa ceva. De altfel zîmbetul și strîmbătura ei, ghidușă și sarcastică în același timp, chiar asta puteau să însemne, că da, e uimitor, nu prea se potrivește cu ea

Scanned with OKEN Scanner

însăși, dar uite că totuși e un cozonac grozav, făcut chiar de ea. În timp ce-o priveam mi-a dat prin minte că mi-ar fi plăcut să ajung să am față de cartea aceasta sentimentul pe care îl are ea față de prăjitura aceea: de mirare puțin ironică (autoironică), de admirație și chiar de confuzie (nu cred că ar fi în stare să spună exact cum l-a făcut). Am spus cu voce tare ceea ce-mi trecuse prin minte și toată lumea a rîs:

– Pentru asta va trebui mai întîi s-o scrii! – a spus R., care cunoștea deosebirea dintre senzații și pagini. Iar P. a început să povestească despre demolările de biserici.

(– Și cîte ore au stat?

– Păi, să tot fi fost vreo cinci. Au venit pe la unșpe și nici nu trecuse cu mult de patru cînd s-au pregătit de plecat, că ziceau că să mai apuce zmeură pe drum, au și vorbit cu cît se mai vinde. Și doamna Anișoara zicea că-i și mai scumpă decît anul trecut. Că ei la țărani nu se gîndesc, da, ce-i drept, io n-aș da, să mă taie, atîta bănet pe niște boabe acolo de cresc fără să le sapi, fără să le sameni... Da la domni nu le pasă, că la oraș au bani, nu-s ca mine, de număr fiecare para.

– Da dumneata de unde știi ce vorbesc ei?

– Păi, cum să nu știu, că ei, cum vine cineva la ei, se așează la masa de sub gutui, care-i chiar lîngă gard, așa că eu dacă vreau și din casă pot s-aud tot, că Lae, Dumnezeu să-l ierte, a făcut un geam și în spate, să mai vadă ce-i prin curtea maștерei, că pe el l-a alungat taică-so de cînd era copil mic, că bătrînu intrase-n vorbă cu Marița, care era femeie știută pe șapte sate, și s-au vorbit s-o omoare pe nevastă-sa, ca s-o poată lua pe ea în curte, și i-au dat să bea sticlă pisată și pe copil l-au alungat de l-au crescut străinii. Și, numa cînd era pe ducă, l-a chemat, pe patul morții, și i-a dat loc în curte să-și facă și el casă, că ne luasem și n-aveam unde sta, că io fusei de la munte, și Lae n-a vrut să vină în satul meu, că acolo toți-s săraci, pe cînd aici scoteau din baltă peștele cît omu, iar bătrînu era priceput și aprig, singur cu mîna lui făcuse tot ce se vede, că luă scorpia de babă bani buni cînd vîndu casa, da acum o bate Dumnezeu, că n-o lasă nepoții nici să deschidă gura, vine numa pe aici și plînge pe la vie, de, așa-s păcatele, nu știi niciodată cînd te

Scanned with OKEN Scanner

ajung, și avuse cît pentru un sat întreg...

– Și poți să auzi din vorbă în vorbă ce spun vecinii cînd au musafiri?

– Păi, cum, doamne iartă-mă, că doar nu-s surdă ca Lina, că Lina o strigi la poartă un ceas, da ea, neam. Io aud, cum vă spusei, și din casă ce vorbesc cînd au musafiri.

– Și se-ntîmplă des să aibă?

– Păi, cum să vă spun io, sînt zile în care vin și trei-patru mașini, care deodată, care pe rînd, și atunci numa ce o aud seara pe doamna Anișoara plîngînd că ea nu mai poate, că decît așa mai bine pleacă la oraș, că ea veni aici să scrie, nu să facă conservație, sau cum se zice, că io-s bărînă și le mai potrivesc și după ureche, adică cînd stau așa la taclale mai mulți și mai fără rost. Da se întîmplă altădată să se-mplinească o săptămînă și să nu treacă nici o mașină mică pe stradă, numai măgăoaiele astea cu remorcă de cară nisip de la șantier și mai intră și pe-aici să întrebe dacă nu vrea careva, că-l dă pe nimica, o sută de lei, cum se zice, pazgula, ce-o fi aia, că la ei suta-i nimic, nu ca la mine, că luai două sute trei lei mari și lați pe toată iarna, nici de taxa la biserică nu-ți ajunge, că acum și părintele umblă din casă în casă, să strîngă ce-i a lui Dumnezeu, că ajunse și Dumnezeu la sapă de lemn, nu se mai descurcă fără ajutorul nostru.

– Dar ăștia, vecinii dumitale, ei cum se descurcă? Au ce le trebuie? Sînt pricopsiți?

– Ei, pricopsiți... Dac-ar fi pricopsiți n-ar sta zi și noapte cu nasu-n carte, că la orice oră mă trezesc noaptea – ca-așa-s bătrînii, n-au somn, stau cu ochii-n podu casei și mă gîndesc și io la ale mele – la ei e tot lumină, îs ca curcile, nici nu știu cînd dorm și ei, ca oamenii, că-s încă tineri, ar putea să se mai ducă și ei pe-aici încolo, să petreacă, să se mai veselească și ei. Da nu, domnu Romică cînd te cheamă să te cinstească cu un pahar, că nu-i zgîrciog și nici cu nasu pe sus ca alții, el nu poate bea, că are de scris. Ce-o fi și cu scrisu ăsta, că și să stea cineva cu biciu pe el să scrie n-ar fi mai chinuit decît se chinuiește el singur. Și cînd nu-i cu bixu-n mînă (c-așa-i zice ei la condeiu de scrie cu el, bix, numa ce-l auzi strigînd "nu mi-ai văzut bixu meu? Nu știu unde mi-am pus bixu"), cînd nu-i cu bixu și cu hîrtiile, pune mîna pe sapă și nu-l mai scoți dintre straturi. Că Lae,

Scanned with OKEN Scanner

Dumnezeu să-l ierte, l-a și întrebat odată, la gard, văzîndu-l cum se chinuia să copilească și să lege niște bizoni...

– Niște ce?

– ... Niște bizoni, roșii de-astea timpuriile, de acum le zice bizon, după soi, și alea marile-s Aurora, că cel puțin Lina, cît îi ea de surdă, nu mai știe vorbi în alt fel și numa ce-o auzi "făcui o ciorbă de bizoni". Da uite că uitai ce povesteam...

– Că l-a întrebat odată la gard pe...

– ... Da, că Lae, Dumnezeu să-l ierte, nu-i prea plăcea să dea cu sapa și cînd mă puneam io cu gura pe el, că uite, dom Romică cît îi de domn, cum se gîrbovește acolo printre araci, se inerva, că el îi sălăriat, navetist, dacă vrea poa' să-și aducă verdețurile în plasă, ca pîinea. Odată l-a și întrebat pe domnu Romică, da rău trebuie să vă plătească pe cărțile alea de le scrii de nu cîștigi dumneata destul să-ți cumperi un kil de roșii, și-ți lași sudoarea aici pe brazdă, ca țăranu prost. Și domnu Romică s-a uitat numa la el, și n-a știut ce să zică, sau n-o fi vrut să zică nimic, s-o fi supărat, cine poate ști, că-i om așa, cum să spun, ca o fată mare, parcă n-ar fi ditamai bărbatu, nu supără pe nimeni și se poartă prea frumos cu toată lumea, da cînd nu-i place ceva numa ce-l vezi că se întunecă și se-nchide. Că Lae era pesemne abțiguit ca întotdeauna și nu i-o fi plăcut lui domnu Romică cum i-a vorbit, că el, la început, cînd au venit aici, a și vrut să ne învețe să punem tot felul de verdețuri de nu le știam din bătrîni, ba ne-a adus și-o mîncare gata făcută, așa un fel de terci verde, spănac îi zicea, că n-am vrut nici să-l gust, și el mă îmbia că-i bun că are mult fier, da cum să mănînc io fier, Doamne iartă-mă, și n-am vrut, zicea că pentru copii și bătrîni îi mai bun și mai bun. Și-atunci se cam supără domnu Romică, da doamna Anișoara rîdea și zicea să ne lase în pace, să-i dee ei, că ei îi place, că doamna Anișoara îi mai așa, poți vorbi cu ea cum vorbesc femeile, că și eu o întrebai dacă nu-i greu să sape cu casmaua, și ea rîse și zise că-i greu, da pe lîngă cît îi de greu să scrie asta-i floare la ureche. Păi atunci de ce nu-ți găsești și mneata un servici mai ușor, o întrebai io, că știu că cunoști destulă lume, da ea rîse iar și zise că nu caută alt servici că asta îi place. O fi plătit bine, îmi dădui io cu părerea atunci, că altfel nu te-ai chinui mneata așa, pe degeaba, da ea că nu, nu pentru bani

se chinuie, ci numai și numai pentru că așa a făcut-o pe ea Dumnezeu, să nu poată trăi fără să scrie. Acuma, io sigur că n-am crezut tot ce zice ea, da ceva tot trebe să fie adevărat, ceva ce nu înțeleg eu, că prea vorbesc toți de ei de parc-ar fi cine știe cine, ba mai acu cîțiva ani am văzut-o și la televizor în mai multe rînduri, că o dată fuse la mine și Baba Rița și cînd apăru doamna Anișoara în cutie așa cum o știam și începu să vorbească chiar cum vorbește ea, parcă-ar fi fost chiar acolo cu noi, nebuna de Rița mă și întrebă "oare și doamna Anișoara ne vede cum o vedem noi pe ea?" Și io nu știam s-o lămuresc, așa că prima oară cînd o văzui pe doamna Anișoara îi spusei: "Bre, doamna Anișoara, noi te tot văzurăm la tilivizor, da dumneata, ne văzuși și mneata pe noi? Să știu și io, să mai curăț prin casă și să pun o haină pe mine cînd îl deschid." Nu pot să spun ce-o putui face să rîdă, da de-nțeles tot nu-nțelesei din tot ce-mi povesti decît că nu ea-i acolo în cutie, numai umbra ei, cum o mai veni și asta. Da, ca să nu uit vorba dumitale, de pricopsiți tot nu cred să fie prea pricopsiți, că n-ar fi ei nebuni dac-ar avea de toate să se chinuie singuri. Și-apoi am mai văzut eu una-alta, de-o pildă cînd veni Mitică, ăla bețivu de-a dat divorț nevasta de el și i-a luat toată casa pentru ea și pentru fete, și lui i-a lăsat numai un coteț cu un pat și-o masă, că tot nu vede el că nu-i niciodată treaz. Da așa beat cum e, se duce să pescuiască, să mai facă bani, și bea, că nu-i ajunge pensia, deși are pensie mare, opt sute de lei, da lui nu i-ar ajunge nici să fie opt mii, că numa dacă s-ar stîrpi prunii și toate alea din care se face băutură pe pămînt, atunci s-ar opri și el din băut.

– Și ce-are asta cu doamna Anișoara?

– Păi are, că o dată a venit Mitică să-i vîndă niște pește, da era beat mort și-n loc să-i ceară 40 de lei pe kil, cum cer toți țiganii, a cerut 60. C-atîta-i trebuia lui pentru-o sticlă de țuică, și doamna Anișoara n-a mai luat, că n-avea atîția bani, că am auzit-o eu cum i-a cerut lui dom Romică și el a zis că n-are nici el. Și-am mai văzut eu cum luau cîte doi litri de lapte cînd îl dădea Mița cu 10 lei, da' acum cu 15 iau numa cîte unu. Nu-s cine știe ce pricopsiți, vă spun eu, dar nici prea chivernisiți nu-s. C-ar putea să vîndă și ei din cireșe și din prune și să mai scoată un ban, da ei numa ce cheamă toți vecinii să-și culeagă. Cel puțin al lui Ghiju își

Scanned with OKEN Scanner

alege și nechemat, că n-are nici un prun în bătătură, da țuică face în fiecare an, numa din luate, că i-am și spus să se potolească, că-i păcat să-și bată joc așa de oameni, da el numa rîde, zice că de ce nu-l spun, că știe că l-am spus, și încă de mai multe ori, că mă seacă pe mine la inimă cînd îl văd cum îi fură, da degeaba, că doamna Anișoara dă numa din mînă și nici nu vrea să-audă de șefu de post, că zice , "Nime nu fură de prea bine". Păi nu, zic eu, nu fură că-i e bine, fură că-i hoț, c-așa a fost și Ghiju ăl bătrîn, că cel puțin de ăla se luase satul de-un gînd, pusese curse în grîu să se prindă găinile și pescuia gîștele de după gard cu grăunțele prinse în cîrlig. Iar ăsta tînăru l-a moștenit pe ăl bătrîn și mai e prietin și cu păduraru, că-și ține păduraru vaca în curtea lui și-l lasă să fure și din pădure de nu mai știe unde să-și dosească lemnele, și eu am strîns o legătură de vreascuri și mi-a spus brigadieru, că dacă mă mai prinde îmi pune amendă de nu-mi ajunge penzia pe-un an. Da pe el îl lasă să și vîneze, că umblă noaptea ca huhurezii, se duce la pîndă, l-am văzut eu într-o dimineață cînd se crăpa de ziuă cum venea în spinare cu un căprior, de-abia-l ducea. Că dacă știam eu să scriu, direct la ziar scriam, că la șefu de post degeaba, că-s cumetri și-i fin și cu președintele, cu toți îi încîrligat, de unde vrei să-l apuci lunecă. Numa cu ziaru mai poți să-l aranjezi. Da doamna Anișoara nu vrea, că zice că nu-i place să se-amestece în d-astea.

– Da dumneata nu știi să scrii? Ai învățat la școală?

– Păi literele nu le prea știu, c-am învățat numa o clasă, de toamna pînă primăvara, da-mi plăceau tare și știi cu cine eram eu în bancă? Cu doamna Ileana, farmacista, ea era cea mai bună în clasă, și după ea veneam eu. Doamna Ileana, de-au scos-o acum la penzie, să vină una tînără, nevastă de ofițer, că-i aproape de oraș, vine cu trenul de nouă și pleacă cu ăl de doișpe, nici că-i pasă, cînd o cauți, n-o găsești. Că doamna Ileana și în miez de noapte, dacă aveai nevoie, îți deschidea și-ți dădea, nici doctor nu-ți mai trebuia, că și mama mneaiei a fost tot farmacistă aici la noi, și farmacia a ridicat-o farmacistu ăl bătrîn, tataie al ei, cînd eram noi copii. Era singura casă cu etaj pe toate satele din jur. Da de cînd au scos-o cu forța la penzie pe doamna Ileana, nici nu mai vine săraca prin sat, că i-e jale, stă mai mult în oraș, la copii, da și cînd vine, se strînge tot satul, c-o iubesc toți, că

Scanned with OKEN Scanner

nu-i casă să nu fi ajutat ea pe vreunul.

– Ei, păcat, credeam că știi să citești, că te-aș fi rugat ceva...

– Îmi pare rău, maică, da nu știu decît numerele, că astea le-am învățat de pe bani, că mergeam pîn-am fost mai tînără cu flori la oraș, și cu ce mai aveam prin grădină, și cu bureți, cînd ploua, c-a fost odată o vară ploioasă – să tot fie vreo cinci ani – de-am făcut două mii pe bureți, mai eram și eu în putere, căram cîte două găleți pline, odată, și cum le vindeam, înapoi, și mă duceam cu altele, că domnii mănîncă la bureți, le place rău, zic că-s mai buni decît carnea, da eu nu pun gura pe ei să mă omori. Două mii am făcut atunci, nici că mai văzusem atîția bani, nu-mi venea să cred, am pus jumătate deoparte să fie pentru pomană, cînd oi muri, să-mi facă pomenirile, că și Dumnezeu și-a făcut pomană cu mine, că m-o fi văzut așa amărîtă și și-o fi zis: ia să dau o ploaie cu ciuperci, să strîngă și baba asta, să se mai pricopsească și ea puțin.

– Eu te-aș putea ajuta să cîștigi ceva sau dacă ai avea nevoie... dac-ai vrea și dumneata să mă ajuți...

– Da cum să n-am, domnule, da nu cred eu că ai dumneata nevoie de ajutorul meu...

– Ba de avut aș avea, dar nu știu dacă ești dumneata în stare și dacă vrei.

– Cum să nu vreau, vreau orice, numai să-mi spui și să nu mă mai perpelești așa...

– Ai fi dumneata în stare, dacă-ți dau un carnet și un pix să scrii numerele mașinilor care vin aici la doamna Anișoara și la domnu Romică? Ai putea să le scrii, ca să le știu și eu?

– Da ce-ți trebuie dumitale să le știi?

– Păi, treaba dumitale nu-i să întrebi, ci să faci cum îți spun, dacă vrei să ai încă atîta pensie cîtă ai...

– Doamne ferește, da nu-i ceva să le fac rău, te văd om învățat, nu cred să fii în stare...

– Sigur că nu, numai că-i mare secret, nimeni nu trebuie să știe, ca pămîntul. Pot să vorbesc și cu brigadieru să-ți trimită niște lemne...

– Am văzut eu că ești om cu milă și cu frică de Dumnezeu și că nu-mi pierd vremea cu dumneata.

– Păi pe cine s-ajutăm și noi, dacă nu o femeie deșteaptă ca dumneata?

Scanned with OKEN Scanner

– Așa, așa, maică, așa... că ajunsei să am și eu bix ca domnu Romică, că toată viața scrisei numa cu sapa. Da acum, el cu sapa, eu cu mapa, se-nvîrti roata.

– Coană Paraschivo, să știi că eu nu glumesc și să nu glumești nici dumneata, căci cu mine nu-i de glumit. Dacă-i spui cumva doamnei Anișoara sau lui domnu Romică de vorba noastră...

– Da ce-s proastă, maică? Ce le pasă lor de vorba noastră, ce, au ei timp de noi? Toată ziua cu nasu-n carte...)

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 5

"Ca să nu stau acasă mă obișnuisem să accept toate invitațiile, mai ales din provincie, aproape fără să le mai selectez. În felul acesta viața mea nu-și schimbase traiectoria, ci numai sensul mișcării. Evolua exact invers decît înainte. Spuneam *înainte*, eliptic, fără a preciza evenimentul pe care îl precedam astfel, și asta într-un mod atît de firesc, de neglijent, de neintenționat, încît cu timpul ajunsesem să uit cu adevărat ceea ce voisem să eludez, să mi se șteargă aproape cu totul din minte. De fapt, nimic nu-mi mai amintea întîmplarea. Nici măcar Valeria, cu care vorbeam destul de des la telefon, sau Mihai, pe care îl întîlneam la redacție. Și unul și altul se purtau firesc, fără urmă de crispare, dar fără să facă nici cea mai mică aluzie. Ceea ce la început m-a speriat, insinuînd bănuiala că poate nici nu fusese nimic. Ca și cum faptul că întîmplarea nu se petrecuse în realitate n-ar fi fost de natură să mă bucure. Un timp am fost obsedat de ideea de a-i întreba pur și simplu. Dar cum aș fi putut-o face fără a risca să par nebun? Am preferat să-l vizitez, cu un pretext medical, pe "marele chirurg". Speram ca, pălăvrăgind puțin, să se refere singur la ciudata seară din garsoniera mea. N-a făcut-o, dar nici nu părea că se ferește s-o facă. N-am spus nici eu nimic. Totuși, ceva continua să nu fie în regulă. În timp ce mă uitam în altă parte, i-am simțit ochii cercetîndu-mă curioși, aproape răi.

– Soția ta nu s-a speriat? – l-am întrebat brusc, în timp ce mă îmbrăcam să plec, iar el îmi povestea cu antren niște intrigi din clinica lor.

– De ce să se sperie? – se opri el, privindu-mă cu o veselie rămasă din fraza precedentă.

Scanned with OKEN Scanner

– Că ai întîrziat atît de mult la mine data trecută..., rostii eu rar, îngînat, așteptînd cu răutate răspunsul.

– Nu se sperie ea dintr-atît – rîse el, la fel de degajat, și reveni la fraza pe care o lăsase neîncheiată, căutînd ceva cu ochii și cu mîinile prin buzunarele halatului.

N-am insistat. Dacă n-ar fi fost nimic, ar fi trebuit să se mire mai tare de întreruperea mea, să protesteze, să-mi spună "Ești nebun? Cînd am stat eu la tine?" S-a mulțumit însă – în loc de orice – să schimbe vorba și să caute – dînd astfel o întrebuințare ochilor și mîinilor, care l-ar fi putut trăda – prin buzunarele lipite de apretură, țepene, impecabile. Și totuși nu avea aerul de a fi cu adevărat încurcat, sau poate era încurcat numai de bizareria întrebării mele. La urma urmei, între seara pe care o țin eu minte și faptul ca ea să nu fi existat, mai pîlpîia o a treia, firavă, posibilitate: să fi fost o seară obișnuită, cu bîrfe, bancuri, idei interesante, gafe, plictiseală, singurătate, ca atîtea altele. În mod ciudat, însă, nu se mai punea problema întîlnirilor, vizitelor. Pur și simplu, nu mai era vorba despre așa ceva, ca și cum așa ar fi fost firesc să fie. Ceea ce argumenta varianta mea, nu numai cea mai adevărată, ci și cea mai deprimantă din toate.

– De ce nu ne mai vedem? am întrebat-o la un moment dat pe Valeria, nu fără un oarecare sadism.

– Oh, sîntem atît de prinși, a răspuns ea, parcă eliberată, bucuroasă că lămurește ceva și, în același timp, încurcată, sau poate vrînd să pară încurcată. Florin studiază toată ziua, nici curățenie n-am mai putut să fac, nu-mi mai aduc aminte de cînd. (Întotdeauna cînd începea să vorbească despre problemele gospodărești, era semn că Valeria nu se simțea în largul ei.)

– Am putea să ne vedem la mine – am replicat eu, fără milă și zîmbind diabolic, deși vorbeam la telefon. Valeria s-a mulțumit să rîdă lung, nesigur, ca de o glumă ciudată, pe care nu știe cum s-o interpreteze. Dar eu am simțit brusc că nu mai am puterea să continui.

Apoi, cu timpul, nu știu cum, am început să uit. O uitare sinceră, chiar dacă sîrguincioasă. Tot ce rămăsese era această veșnică nevoie de a pleca, de a mă sustrage locuinței mele. Acceptam toate întîlnirile cu cititorii, simpozioanele, conferințele, cu atît mai mare plăcere cu cît erau organizate în colțuri mai îndepărtate de țară. Așa cum înainte răspundeam la

Scanned with OKEN Scanner

orice solicitare de felul acesta *Nu* ("să nu fie în următoarele trei luni", aveam obiceiul să spun, întrerupînd invitațiile telefonice, sau scoteam pur și simplu telefonul din priză, cu săptămînile), acum spuneam *Da*, înainte ca cel ce-și formula invitația să fi precizat data și detaliile programului. Așa s-a întîmplat și cu Tîrgul Mare, localitate îndepărtată, deci acceptată cu entuziasm, și care avea să dea, teoretic, numele întîmplării. Teoretic numai, pentru că tot ce-mi amintesc din el – din orașul acela față de care am un sentiment tulbure, de ușoară remușcare, de parcă l-aș nedreptăți reținînd din el atît de puțin – este un scuar sărac, un biet părculeț cu un rondou de flori sălbăticite, în mijlocul căruia trona un soclu de unde fusese îndepărtat bustul (sau poate nici nu fusese pus vreodată vreunul) și o poartă mare de drugi de metal verde, dublați de o tablă vopsită în aceeași culoare, închizînd în felul acesta, ermetic din punct de vedere vizual, un zid lung, gălbui, prevăzut în proximitatea porții cu o odăiță de portar. De altfel, de cîte ori aud numele acelui oraș din nord, îmi răsare în minte imaginea scuarului, a soclului gol și a porții (ciudat, nu și a tot ceea ce văzusem în spatele ei) și îmi amintesc că am încercat odată un sentiment de frustrare, despre care îmi dădeam seama că e absurdă, atunci cînd, privind o emisiune despre Tîrgul Mare la televizor, nu a apărut și imaginea din mintea mea. Apariția ei ar fi confirmat însă numele episodului trăit de mine, ar fi suprapus, făcînd să coincidă în cîteva puncte de contact, imaginea generală, indiferentă, a orașului peste imaginea reținută de mine, dînd credibilitate celei de a doua și o aură neliniștitoare celei dintîi. Asta nu înseamnă că mă îndoiesc de adevărul propriilor mele amintiri, cel mult de localizarea lor. Ceea ce, la urma urmei, n-are nici o importanță.

În general, cînd am sosit în gara aceea, de care nu îmi aduc aminte, și am fost întîmpinați de un tînăr, pe care nu mi-l mai amintesc, eram destul de plictisit de noaptea petrecută în tren împreună cu încă doi colegi, invitați ca și mine. Nu știusem că nu voi fi singur, nu întrebasem și, probabil, nici nu le dădusem timp organizatorilor să-mi comunice, încît surpriza găsirii celor doi colegi în vagonul de dormit fusese mai curînd neplăcută. De fapt, era o colegă și un coleg, ale căror cărți le citisem și le respectam, dar pe care îi cunoșteam foarte puțin. Am stat mai întîi pe culoar mai bine de o oră, discutînd tot felul de probleme literare curente. De fapt, discutînd e un fel

Scanned with OKEN Scanner

de a spune, pentru că a vorbit aproape fără încetare Maria Sărescu, întrerupîndu-se cu un fel de iritare numai atunci cînd spunea și unul dintre noi cîte ceva, așteptînd nerăbdătoare să terminăm și continuîndu-și peroraţia ca și cum n-ar fi auzit ceea ce spusesem. Vorbea tare, deosebit de răspicat – atît de răspicat încît aveai senzaţia că articulează nu cu buzele, ci cu dinţii – și avea o voce ciudată, absolut specială, care-mi sugera de fiecare dată un obiect dur, plimbat cu nervozitate pe o suprafaţă sticloasă și reușind să scoată un sunet strident, susţinut, și în același timp un altul auxiliar, mai jos și mai nesigur. De altfel, glasul acesta, pe care îl suportam deosebit de greu, influenţa în mintea mea și opinia asupra cărţilor Mariei Sărescu, despre care îmi dădeam seama că sînt adevărate și personale, dar pe care nu le puteam citi decît frazate în gînd de vocea autoarei, ceea ce le dizolva farmecul și le pervertea înţelesul. Din cauza asta – și din cauza întregii ei înfăţișări și purtări care atrăgea, într-un mod fatal și pe nedrept, antipatia – simţeam în faţa colegei mele un fel de continuă vinovăţie, care mă făcea s-o suport cu un, altfel inexplicabil, masochism. Avea păreri tranșante și lipsite de nuanţe în toate problemele și, cu toate că de cele mai multe ori coincideau cu ale mele, intoleranţa, aproape ura, cu care le rostea mă făceau să dau înapoi, să am tendinţa de a mă desolidariza. Era atît de antipatică – chiar și urîţenia ei, celebră, nu era, de fapt, obiectivă, ci tot un reflex al mișcării de respingere – încît îmi producea milă, ca și cum nu ea ar fi fost vinovată de asta, ca și cum antipatia, mai puternică decît ea însăși, ar fi planat deasupra ei ca un blestem, ca o forţă a destinului. Am ascultat-o, deci, cu acest atît de indigest amestec de aprobare sinceră, milă reală și iritare crescîndă pe care mi-l trezea întotdeauna, urmărind ritmul sacadat în care, dezvelindu-și pînă la gingii dinţii, grosolan îmbrăcaţi într-un plastic cenușiu, păreau că muște vorbele dure, pe care le lasă apoi să cadă, grele, deosebit de materiale, cu urma mușcăturii vizibilă în substanţa lor solidă, sticloasă, de cuarţ. Am sfîrșit, evident, prin a obosi, am acuzat o durere – devenită, de altfel, reală – de cap și m-am retras cu un sentiment de acută nemulţumire, cu o furie inexplicabil îndreptată împotriva mea, cu o senzaţie de rău de mine însumi care mi-era destul de familiară, dar pe care de mult nu o mai resimţisem cu o asemenea intensitate. Era ca și cum ura, existînd în sine, de

Scanned with OKEN Scanner

natură aproape magică, a acestei femei s-ar fi turnat în mine ca o otravă. Eram furios pe mine, că-mi fusese milă de ea, și eram furios pe ea, că este așa cum este și că mă făcea s-o urăsc. Eram furios mai ales pe lipsa mea de imunitate la toate toxinele cu care veneam în contact, eram nemulțumit de mine, ca de fiecare dată cînd mă descopeream slab și cînd eram obligat să-mi recunosc vulnerabilitatea, ca pe o carență rușinoasă, cum ar fi o infirmitate sau lipsa de talent. Pe Maria Sărescu o lăsasem pe culoar împreună cu criticul, care mi-a aruncat o privire de-o comică furie și care m-a urmat apoi surprinzător de repede. Împărțeam aceeași cușetă și a trebuit să suport în continuare relatarea cu lux de amănunte – picante, hazlii sau dezgustătoare – a unui surprinzător de lung șir de amoruri ale femeii care ne călcase pe nervi și care dădea impresia că e clădită mai curînd din tablă, cărămidă și vată de sticlă, decît dintr-un sînge și o carne capabile să primească valențe erotice. Și, ciudat, această nepotrivire între impresia pe care o lăsa și faptele – pe care nu i le bănuisem și care i se atribuiau – dădea relatării criticului un iz dezgustător, de o mare trivialitate. De altfel, deși glasul povestitorului nu trăda nici o îndoială, faptele povestite mi se păreau prea exagerate pentru ca să le cred în totalitatea lor. Îl ascultam pe bărbatul tînăr (nu, nu mai era tînăr, dar fața lui netedă – fragedă, aș zice, dacă nu mi-ar fi teamă de ridicol – nu deconspira nici un rid, nici o expresie, putînd părea cu aceeași îndreptățire a unui copil de zece ani sau a unui idol extremoriental), îl ascultam, deci, pe bărbatul cu aspect îngrijit, tineresc, un bărbat care ar fi putut fi socotit frumos – și cred că era într-adevăr socotit – dacă n-ar fi părut sculptat într-o materie prea moale, atît de moale încît îmi dădea senzația că, dacă l-aș fi atins, aș fi rămas cu urme pe degete:

– Asta e absolut sigură, mi-a povestit-o chiar unul din cei ce puseseră microfoanele, un băiat de altfel simpatic, care și-a luat examenele la fără frecvență (i l-am dat, bineînțeles, și eu, deși nu știa nimic, ce puteam să fac?).

– Ce microfoane? am întrebat, puțin aiurit de întorsătura bruscă a lucrurilor și crezînd că urechea mea, nu în întregime atentă, a scăpat o legătură pe parcurs.

– Ei, o glumă. Băieții, care oricum erau dotați cu tot ce le trebuia, le instalaseră, ca să se distreze, în camera ei, la hotel, presupunînd că o să vină și ipochimenul. Trebuie să recunoști

Scanned with OKEN Scanner

că formau o pereche deloc banală. De altfel se pare că a meritat deranjul. Mi-a povestit că s-au distrat ca niște nebuni, pînă aproape de dimineață, ascultînd. Oricum: decan, șef de clinică, academician, membru în diverse comitete și comisii, bunic și prim-amorez, nu e puțin lucru. Cît despre mireasă...

Evident pierdusem ceva, o verigă, pe parcurs, dar am renunțat să mai întreb. După ce fusesem otrăvit pe dinăuntru, acum aveam senzația că mi se întinde o mîzgă pe piele.

– Și știi care-i culmea? Ce i-a uimit cel mai mult pe băieții ăia care, oricît de scîrboșei se dovedeau, erau la urma urmei niște simpluți?! Că ea și atunci, pe parcursul întregii transmisiuni, ca să zic așa, vorbea, n-a încetat să vorbească, răspicat, concret, nesfiindu-se să spună lucrurilor pe nume. Ha, ha, ha, rîse sonor criticul, desprins parcă de plăcerea bîrfei, devenit mai detașat, amuzat de partea semnificantă a lucrurilor. Știi ce-mi spunea ăsta, fefeistul, microfonistul? "parc-ar fi fost un crainic sportiv de la radio". Ce zici? Nu e bună? Nu știa nimic la examen, dar humor nu pot să spun că nu avea. Și mai rîse o dată, mai puțin sonor, cu o oarecare undă de tristețe, umanizîndu-se, fața lui de copil de zece ani devenind oarecum înduioșătoare, reabilitîndu-se surprinzător după trivialitatea în care se bălăcise.

Mi-am adus aminte că era cunoscut ca foarte afemeiat, mi-au trecut vag prin minte cîteva scandaluri de care numele său fusese legat, cîteva nume feminine din lumea literară care-mi trecuseră pe la ureche legate de-al său, și-l privii o secundă cu un surplus de atenție, în timp ce gîndul absurd și amuzant că bărbatul din fața mea este excitat de fapt de femeia dezagreabilă dé pe coridor mă fulgeră și mă înveseli brusc.

– La culcare, spusei eu zîmbind, și el mă îngînă rîzînd încă:

– La culcare.

Și adormii ușor, ca și cum amuzamentul acela trecător, fără importanță, mi-ar fi schimbat brusc compoziția sufletească. Cred că nu mai zîmbisem de mult.

Dimineața ne-am trezit tîrziu, cu cîteva minute numai înainte de intrarea trenului în stație, ne-am îmbrăcat în grabă și am ieșit, buimaci încă de somn, cu bagajele pe coridor, unde colega noastră ne aștepta, sculată evident de mult, cu toaleta făcută pe îndelete și într-o formidabilă dispoziție, tachinîndu-ne, amuzîndu-se din orice, jucîndu-se parcă, reprimîndu-și mereu un fel de rîs interior, nelipsit de nervozitate și totuși

Scanned with OKEN Scanner

plăcut, sau în orice caz uimitor, care o schimba în bine și-o făcea aproape atrăgătoare. N-aș fi crezut-o în stare de o asemenea jucăușă dispoziție și am privit-o plăcut surprins, cu un fel de mică recunoștință, chiar, pentru plăcuta surpriză pe care mi-o făcuse. Țin minte că apoi mi-am amintit în mai multe rînduri că prin acel mic sentiment de gratitudine a început ziua aceea.

Am coborît în gara, pe care nu mi-o mai amintesc, am fost întîmpinați de un tînăr, pe care nu mi-l mai aduc aminte, dar care – da, asta n-am uitat – în timpul drumului, destul de lung, cu mașina ne-a repetat în cîteva rînduri, pe un ton de exagerat, aproape comic respect, că tovarășa Mardare ne așteaptă..., a spus..., i-a indicat..., a precizat..., ceea ce l-a făcut pe Claudiu Iacob, criticul, să întrebe candid dacă tovarășa Mardare știe cine sîntem noi, adăugînd înainte de a-i lăsa timp tînărului supus al tovarășei Mardare, că noi, noi nu știam cine era tovarășa. Cred însă că nu a mai fost timp pentru răspuns, pentru că mașina a virat brusc în jurul unui rondou de flori sălbăticite străjuind un soclu fără statuie și a oprit în fața unei porți largi de tablă neagră încopciind două ziduri lungi care coteau și într-o parte, și în alta, după cîte un colț. În timp ce însoțitorul nostru a coborît să parlamenteze cu portarul deschiderea porții, am privit micul scuar neîngrijit, zidul, poarta, chiar și firma indescifrabilă, mai bine zis conținînd numai o înșiruire de inițiale incomprehensibile.

– De fapt, voi aveți idee de cine am fost invitați? mi-am întrebat colegii, ce priveau și ei acel stop-cadru care, fără să aibă nimic tulburător, a avut totuși puterea misterioasă de a ni se întipări definitiv în minte.

– Cred că e o școală, un grup școlar, ceva de genul ăsta, mormăi Claudiu Iacob, brusc prost dispus. Ce idioțenie să călătorești sute de kilometri fără măcar să știi de ce...

– Pare mai curînd închisoare decît școală, își dădu cu părerea, în continuare veselă, tachinîndu-ne, Maria Sărescu. Urmează să vedem dacă sîntem invitații deținuților sau ai temnicerilor...

– Tertium non datur? glumii și eu, destul de silnic, mai ales că însoțitorul nostru întîrzia să revină, ceea ce, fără a ști dacă e de bun sau de rău augur, ne neliniștea.

– Ce-ar fi să fugim? zise, tot rîzînd, Maria, dar de fapt nu glumea prea mult, iar Claudiu făcu gestul hotărît de a se da

Scanned with OKEN Scanner

jos. Dar șoferul, care coborîse și el și se învîrtea fumînd în jurul mașinii, rîse prelung ca de o glumă bună, deși era singur, de parcă ar fi auzit ce vorbim, și pentru o clipă înghețarăm toți trei, apoi pornirăm să rîdem și noi, umiliți, uitîndu-ne unul la altul, ca și cum ne-am fi transmis niște mesaje pe care le știam fiecare prea bine, dar aveam nevoie să fim siguri că și ceilalți le știu.

Tînărul se întoarse în sfîrșit și ne spuse că ne cere scuze pentru întîrziere, dar tovarășa Mardare e ocupată în acest moment și vrea să ne primească încă de la poartă chiar dumneaei în persoană, așa că nu putem intra încă, ne roagă să mai așteptăm puțin. Ne-am privit din nou, fără să spunem un cuvînt. Am coborît. Afară bătea un vînt urît, ascuțit. După un tur al piațetei – în care dădeau trei străzi și care era formată pe o parte din zidul care ne incitase, iar pe alte două părți din acel gen de clădiri ardelenești cu un singur cat solid, avînd poarta masivă înglobată în corpul clădirii – am reintrat înfrigurați în mașină.

– Tovarășa Mardare este directoarea școlii? – întrebă Maria și, deși nevinovată în formă, întrebarea sună în gura ei casant, punătoare la punct.

– Care școală? se miră imperturbabil tînărul.

– Instituția asta la poarta căreia stăm, izbucni criticul. Ce e, dacă nu e școală?

– A, se dumiri gazda, da, în felul ei este și școală. Desigur, vă rog să mă scuzați. Avea deodată un aer încurcat, sau mai precis avea aerul că vrea să aibă aerul încurcat, ceea ce îl făcea și mai antipatic, și mai suspect.

– Sînteți amabil să fiți mai explicit – am intervenit eu – și să ne explicați ce mai e, în afară de școală, instituția ai cărei oaspeți sîntem. Nu știu dacă vorbele mele au părut ironice sau numai naive, dar, la fel de brusc și de neliniștitor ca și prima dată, șoferul izbucni într-un rîs lung, extrem de amuzat se pare, iar tînărul, după ce îl privi o secundă dintr-o parte, admirativ, consideră că nu mai e necesar nici un răspuns și zîmbi și el modest, ca și cum ar fi lăsat locul la cuvînt celui ce continua să rîdă. Trebuie să precizez însă că nu lăsau impresia că vor să-și bată joc de noi, ci numai că se amuză dintr-o cauză pe care nu au cum să ne-o explice și pe care vom afla-o oricum în curînd. Iritarea mea începea să cedeze în fața curiozității.

Scanned with OKEN Scanner

În clipa aceea, poarta începu să se dea într-o parte, lunecînd pe rotile, și în cadrul ei apăru o femeie grăsuță, între două vîrste, cu un coc imens clădit în creștet, picioarele umflate în niște pantofi înguști cu tocuri înalte și un halat vișiniu, ca cele din spitale, aruncat pe umeri peste un taior îngrijit, care îi strîngea pieptul neobișnuit de proeminent pentru statura ei.

– Bine-ați venit la complexul nostru – întonă ea cu un glas deosebit de sonor, întrucîtva nepotrivit cu înfățișarea ei, și totuși nelipsit de prestanță. Sîntem fericiți să primim în mijlocul nostru reprezentanți atît de iluștri ai literaturii și artei noastre.

Am coborît din mașină, ca să facem cunoștință și să salutăm, și abia atunci am observat că în spatele femeii, la o mică distanță respectuoasă, ne aștepta un grup format din cinci sau șase persoane, bărbați și femei, mai ales bărbați, care ne priveau cu vie curiozitate, mult mai atenți, totuși, la reacțiile tovarășei Mardare decît la ale noastre. Am dat mîna cu toți, apoi am pornit-o în grup compact pe aleea centrală, lată cît o șosea, care părea să străbată de la un capăt la altul domeniul. Domeniul? Da, acesta cred că este cel mai exact cuvînt pentru parcul acela, ce părea imens și părăsit, dar printre ai cărui arbori groși și înalți, foarte bătrîni probabil, se întrezăreau corpuri solide de clădiri cu un etaj, asemănătoare între ele sau chiar identice. Capătul aleii pe care înaintam aproape că nu se vedea; în orice caz, nu puteai să distingi cu adevărat ce mai există în afară de copaci în ceața misterioasă de la capătul privirii. Căci, la ora aceea de dimineață de toamnă, parcul era cuprins de o ceață mată, absorbantă, care nu împiedica lucrurile să se vadă, ci le modifica, le schimba contururile, le îmblînzea muchiile, le rotunjea colțurile, le făcea înșelătoare și nesigure, mai amenințătoare, deși mai blînde și mai de înțeles. Așa cum îl străbăteam înfrigurați și străini (după ce-și ținuse discursul entuziast, tovarășa Mardare înainta grăbită și parcă fără să ne cunoască, pocnind solid din tocurile ascuțite ce păreau că vor sări în țăndări la următorul pas), furioși pe noi înșine și zgribuliți (căci vîntul subțire și intermitent muta din cînd în cînd cîte o plapumă de ceață de pe o latură pe alta a aleii, trecîndu-ne în același timp degete ascuțite printre gît și fular), "complexul", cum se exprimase amfitrioana noastră, semăna mai degrabă cu o scenă pe care puteau să se desfășoare crime sîngeroase și întîmplări înfiorătoare, cu

Scanned with OKEN Scanner

personaje stranii și cu stafii. De altfel, în stînga și în dreapta aleii, printre copacii părînd că se văluresc și ei o dată cu ceața, se vedeau mișcîndu-se nesigur siluete imprecise, care puteau să aparțină oricărei lumi.

– Stăpîniți un adevărat domeniu – mă adresai eu tovarășei Mardare, mai mult ca să zic ceva. N-am fost niciodată în stare să suport trecerea îngerilor în conversație.

– Da, un domeniu al cercetării științifice care a cunoscut un avînt fără precedent în anii din urmă, ani ai construcției și înfloririi științei, cu dublul ei caracter de instrument de cunoaștere și forță nemijlocită de producție.

Am privit-o dintr-o parte, aiurit. Aveam senzația că apăsasem, după introducerea fisei, pe un buton greșit al tonomatului.

– Dar nu sînt clădiri noi – am replicat, mai mult din curiozitatea de a vedea dacă reușesc să o întrerup –, par construite înainte de război, poate chiar la începutul secolului...

– E adevărat, dar pornind de la premisa necesității unei dezvoltări globale care să cuprindă toate sferele cunoașterii și activității practice și care să asigure dezvoltarea generală, armonioasă și echilibrată a unei baze materiale capabile să reflecte...

Părea să aibă o mare practică a vorbirii, pentru că, departe de a-i încetini ritmul pașilor, discursul i-l ritma și-l făcea și mai apăsat, și mai dinamic. Cred c-ar fi putut să continue mult timp fără să dea semne de oboseală și fără să încurce firul absurd tors cu iuțeală mecanică din caierul prefabricat al aberației. Mi-a surprins privirea oblic cercetătoare și, interpretînd-o greșit, mi-a zîmbit o clipă printre cuvinte, surprinzător de plăcut, cu un fel de mîndrie copilărească. Am dedus că-i fusese greu cîndva, la început, să mînuiască această mașină de producere în serie a cuvintelor și că acum era mîndră de stăpînirea ei. Avea aerul că așteaptă, cu orgolioasă modestie, felicitări. I-am zîmbit și eu, încurajat, în încercarea de a o umaniza, de zîmbetul ei nepotrivit cu restul.

– Adevărul e că, mai mult chiar decît parcul unui castel, pare, cu arborii ăștia bătrîni și clădirile astea identice, chiostrul anormal de mare, supradimensionat, al unei mănăstiri. Părăsite, bineînțeles, adăugai în glumă, și în continuare, întorcîndu-mă brusc spre ea, ca să o șochez: Unde e biserica?

Scanned with OKEN Scanner

Dar trebui să mă întrerup. Interlocutoarea mea se oprise cu o comică expresie de uluire, admirație și revoltă întipărită pe față, iar însoțitorii noștri, rămași destul de mult în urmă – abia acum observai cît de repede înaintasem – grăbeau pasul îngrijorați și curioși.

– De unde știți? întrebă ea sever, dar și rugător, și eu îi zîmbii din nou, nu numai pentru că îmi venea să zîmbesc, ci și pentru că intuisem că zîmbetul meu o pune în încurcătură.

– Ce să știu? – întrebai mirat cu sinceritate, dar și distrat de tulburarea pe care o produsesem.

– Că a fost mănăstire...

Era rîndul meu să rămîn cu gura căscată.

– Ce mănăstire? – am întrebat prosteşte, contaminat de stupoarea ei.

– De unde știați că a fost mănăstire? reluă ea, recăpătîndu-și siguranța de sine și în același timp un ton oficial, circumspect și chiar bănuitor.

– Nu știam, am răspuns eu senin, venindu-mi să rîd de întorsătura lucrurilor și dîndu-mi seama că nu ar fi, totuși, cel mai nimerit lucru pe care l-aș putea face. Am glumit, mai adăugai, nevinovat. Dar dacă tot am nimerit-o, unde e biserica?

Între timp, subalternii tovarășei Mardare și colegii mei ne ajungeau din urmă, tocmai bine ca să asiste la întrebarea mea lipsită de complexe. Ceea ce păru s-o înfurie pe interlocutoarea mea.

– Vă țineți de glume, tovarășe scriitor, spuse ea cu asprime. Și noi nu avem timp. Tinerii noștri vă așteaptă dornici să învețe de la dumneavoastră marile idei, călăuzitoare ale pașilor tineri.

– Totuși, unde e biserica? mă încăpățînai eu, cam deplasat, dar negăsind o altă ieșire din situația ridicolă în care intrasem și făcîndu-mi plăcere să mă răzbun pe cea care era vinovată de ea.

– Ce biserică, tovarășe? nu e nici o biserică, de unde ați scos dumneavoastră biserică aici? – vociferă tovarășa Mardare, încercînd să acopere sub vulgaritate chiar spaima care o cuprinsese. În mod evident, ceea ce o înspăimînta era ideea că vreunul din însoțitorii noștri ar fi putut presupune că de la ea obținusem informația despre existența unei biserici, de care nu mă mai îndoiam, și care, de altfel, începuse să mă

Scanned with OKEN Scanner

intereseze. De aceea, ceea ce voia era să se audă negația ei, nu să mă convingă pe mine de ea.

– Iertați-mă, dar dumneavoastră, scriitorii, vă lăsați prea mult purtați de fantezie, în loc să vă întemeiați preponderent pe factorii de calitate și eficiență ai realității cu dezvoltarea prioritară – încheie ea scurt, liniștindu-se deodată și pornind înainte.

– Vai, tovarășă, dar cum puteți crede despre noi asemenea lucruri? – se auzi vocea zgîrietoare a Mariei Sărescu, lungind cuvintele într-un fel atît de batjocoritor încît evitai să o privesc. Cum să ne închipuim noi că aici ar putea fi o biserică? Noi sîntem niște tovarăși conștienți, ajutoare de nădejde, înțelegem prioritățile fundamentale și felul în care se pune problema resurselor ideologice în concordanță cu necesitățile sufletești și cu tendințele implicînd profund știința în întreaga strategie a dezvoltării.

Mă temusem că intervenția romancierei va declanșa o nouă izbucnire, dar, spre uluirea mea, gazda noastră înainta în ritmul delirului ironic, parcă mulțumită că lucrurile au reintrat în tiparele știute, semnificînd ceva nu prin conținutul, ci prin utilizarea, prin acceptarea lor. Atît de liniștitor se dovedea a fi efectul prefabricatelor verbale, încît sarcasmul care șiroia otrăvitor din ele trecuse neobservat. Am îndrăznit să întorc capul și ochii au întîlnit mai întîi ochii puternic machiați, înfrumusețați de un rîs interior ai Mariei, apoi ochii serioși ascunzînd uluirea și spaima ai lui Claudiu, și, pentru prima oară de cînd îi întîlnisem în tren, m-am simțit solidar cu ei și bucuros de a-i ști totuși alături. Am grăbit pașii cu fruntea plecată, obosit deodată de toată zădărnicia acelei fugi care nu reușea să mă îndepărteze de aberație, ci, dimpotrivă, mă familiariza cu ea, mă învăța să-i cunosc formele infinite de manifestare. Tot ce-mi doream ar fi fost să fiu singur într-o cameră luminoasă și caldă, care să aibă un scaun, o masă, un pat, și din care să nu zăresc și să nu aud nici un om.

– Cum să ne închipuim noi că aici poate fi o biserică?! reluă vocea aproape de nesusținut a Mariei. Nici dacă am vedea-o cu ochii noștri n-am crede, nici dacă ne-am afla în fața ei. Și Maria Sărescu începu să rîdă într-un fel atît de sfidător, încît ridicai fruntea din pămînt, hotărît să intervin într-un fel. Dar nu mai era nevoie. În fața noastră, ca într-o ilustrație de basm eminescian, din ceața sură și mată se

Scanned with OKEN Scanner

dezvelea, cu mișcări al căror mecanism nu se bănuia, dar al cărui rezultat uluitor schimba priveliștea amestecînd-o cu ea însăși și făcînd-o să se nască din propria ei magmă, o biserică fragilă și delicată, ca un chivot desenat în palma unui voievod aburos. În preajma conturului ei întunecat, ceața părea prin contrast mai luminoasă decît în rest, încît rezultatul straniu al acestui firesc fenomen optic era că, privită de la distanța de la care ochiul cuprindea întreaga priveliște, silueta ei de o neînchipuită puritate părea înconjurată de o aureolă imaterială, dar de netăgăduit.

Era o biserică de lemn maramureșeană, neînchipuit de înaltă și de subțire, atît de înaltă și subțire, încît, printre valurile clătinate leneș ale ceții, părea că se mișcă, abia ancorată, tatonînd cu săgeata catargului cerul.

Mai întîi m-am uitat la tovarășa Mardare, dar ea era destul de departe, ne lăsase în urmă de mult și, cum noi ne oprisem, distanța care ne despărțea se mărea văzînd cu ochii. Înainta cu atîta lipsă de șovăială, încît mi-a trecut prin minte că ea nici nu zărise biserica, mai mult, că biserica se *arătase* numai după trecerea ei. Cu acest gînd m-am întors, într-un al doilea timp al mișcării, spre ceilalți. Colegii mei priveau fermecați, cu ochii întineriți deodată, mari, luminoși, ca și cum ar fi încercat să profite de scurtul timp pe care-l aveau la dispoziție, ca și cum s-ar fi așteptat ca din clipă în clipă totul să dispară. Restul însoțitorilor – erau cinci, abia acum am avut timp să-i număr și să-i privesc cu atenție – n-o priveau, uitîndu-se încurcați, care în pămînt, care în alte direcții, într-un mod care nu presupunea însă că n-ar fi văzut-o, ci, dimpotrivă, că se străduiesc din răsputeri să facă abstracție de prezența ei. Erau patru bărbați – unul dintre ei era chiar tînărul care ne așteptase la gară – și o femeie îmbrăcată în halat medical, ce mă izbi prin frumusețea ei, pe care mă miram că n-o observasem din prima clipă, și ai cărei ochi nu reușii să-i întîlnesc. De fapt nici unul dintre ei nu mă privea, într-un fel de hotărîre de a nu se implica, de a aștepta să se termine totul – și numai Dumnezeu știe cum se va termina, aveau ei aerul să spună – fără a trebui să răspundă în vreun fel de desfășurarea lucrurilor. Cunoșteam mult prea bine această categorie. M-am întors spre biserica unduită de vînt ca un vîrf mlădios de arbore crescut exagerat spre înalt. Nu era, desigur, decît o iluzie optică, plapumele amorfe ale ceții – clătinîndu-se, schimbîndu-și locul, tîrîndu-se umede și

Scanned with OKEN Scanner

nehotărîte în jurul ei – îi împrumutau impresia mișcării și sensul indeciziei lor, încît întreg peisajul părea să se clatine într-o mișcare moale de pendul care nu se hotărăște asupra orei pe care trebuie să o anunțe. La fel de adevărat era însă că lemnul care trăia încă în făptura ei însuflețită de vînt scotea din cînd în cînd oftaturi șuierătoare, scîrțîituri prelungi, care contribuiau la iluzia vegetală și dădeau credibilitate mișcării. La un moment dat, ceața a lăsat impresia că se pregătește să se retragă înspre înalt și, în încercarea ei de a se desprinde de pămînt, am și zărit talpa bisericii, groasă, mineralizată de vechime – piatră și lemn în același timp, înfrățite în ambiția rezistenței și neînduplecării – deasupra căreia, la mai puțin de un metru, se răsucea un brîu de lemn sculptat, ca un fel de funie tăiată meșteșugit din lemn, pentru a simboliza, în răsucirea fibrelor, legătura dintre cer și pămînt. În clipa imediat următoare, ca și cum nu ar mai fi fost în stare să se mențină în aer, ceața s-a lăsat în jos, din ce în ce mai opacă, asemenea unei cortine care acoperă cu bună știință totul. Spectacolul se terminase. Am pornit mai departe, fără o vorbă, cu sentimentul unei paradoxale victorii și în același timp cu senzația că cei din spatele meu mă urmează ușurați.

Tovarășa Mardare ne aștepta surprinzător de calmă la capătul aleii, iar atunci cînd aproape am ajuns-o din urmă a pornit mai departe, fără să ne aștepte de tot, ca un ghid conștiincios care își face cu pedanterie meseria. Aveam impresia că se hotărîse să evite discuțiile – ceea ce mă făcu să bănuiesc că știa, totuși, de ce ne oprisem – și la drept vorbind nici eu nu voiam altceva. Am văzut-o dispărînd într-o clădire asemănătoare tuturor celor pe care le văzusem de-o parte și de alta a aleii – dreptunghiulare, cu ferestre înalte, așezate simetric, în stînga și în dreapta intrării pătrate, închise cu uși de sticlă, respirînd un aer vechi și obosit, dar nu lipsit de rigiditate – și ne-am grăbit să o urmăm.

Interiorul semăna perfect cu ceea ce îți imaginai că va fi. Coridoare lungi, dreptunghiulare, cu ferestre așezate sus, deasupra staturii umane, și poate din cauza asta luminînd într-un fel impersonal, cu uși înșiruite sever de-a lungul pereților și vopsite într-o culoare brun urît care, împreună cu albul gălbui al pereților, dădea o impresie de curățenie nedusă pînă la capăt, uitată pe parcurs. Tocurile tovarășei Mardare băteau acum mai sonor și mai autoritar pe cimentul sur al pardoselii,

Scanned with OKEN Scanner

iar halatul de molton flutura ritmic, imprimînd înaintării noastre ceva solemn, de stindard. Am cotit de mai multe ori, fără să vorbim, ascultîndu-ne numai pașii răsunînd sub tavanele înalte, intimidați de liniștea care părea să domnească de decenii, apoi am urcat niște trepte late și ciudat de joase, încît la fiecare pas piciorul se poticnea de prea mica deschidere a unghiului urcării, niște trepte tocite la mijloc de pașii generațiilor trecute cu o blîndă perseverență, ce nu violase liniile ferme ale betonului, ci le îmblînzise, le îndulcise, încît acum scara părea făcută dintr-o materie moale atîrnînd netensionată de ajuns, gata să înceapă să curgă din treaptă în treaptă. Astfel urcușul părea deosebit de lin, dar ciudat, tocmai prin asta – prin efortul de frînare a ritmului obișnuit – era deosebit de obositor, iar escaladarea unicului etaj, secționat în mai multe curbe și spaliere, fără sfîrșit. Sus, liniștea perfectă, glacială, fusese înlocuită de un fel de murmur îndepărtat și continuu, care putea fi, în egală măsură, mineral, vegetal sau animal..., agitație obscură de molecule, foșnet de frunze și crengi sau glasuri umane estompate de spaimă. Culoarul de sus era identic cu cel de la parter și noi înaintam identic, urmînd stindardul fluturat ritmic al femeii. Ea alese parcă la întîmplare una dintre ușile brune înșirate militărește de-a lungul peretelui și, în clipa în care mîna ei grăsuță apăsă clanța veche, de un tip ieșit din uz, murmurul care îmblînzise spațiile încetă brusc și lăsă locul unei tăceri înghețate, amenințătoare.

Am intrat într-o sală mare, mult mai mare decît ar fi trebuit să fie o sală de clasă, mobilată totuși cu bănci, catedră și tablă neagră fixată în perete și producînd – tocmai prin contradicția dintre scopul și dimensiunile ei – o impresie stranie, neliniștitoare. Pe podiumul catedrei erau aranjate două rînduri de scaune, desigur pentru noi și însoțitorii noștri, iar băncile erau populate de o sută, sau poate chiar două sute, de tineri mai mari decît ar fi îngăduit vîrsta școlară, înghesuiți cu greu în mobilele prea strîmte pentru ei. În clipa în care am trecut pragul, acești tineri s-au smuls, cu un fel de bruscă mișcare colectivă, amenințînd să facă praf băncile care li s-ar fi împotrivit, și au început să ne aplaude cu frenezie, în picioare. Aplauzele au durat mult – pînă ne-am așezat fiecare pe un scaun, încadrînd-o pe tovarășa Mardare, rămasă în picioare în fața scaunului central, așteptînd să se facă liniște – și cel dintîi lucru care mi-a atras atenția asupra lor a fost felul brusc în ca-

Scanned with OKEN Scanner

re – ca retezate de gestul unui dirijor – aplauzele au încetat. Țin minte că am și privit mîinile celei ce urma să vorbească, dar ele stăteau nemișcate, sprijinite de catedră, așteptînd. În timpul discursului ei, însă, totul a devenit fascinant. La început exagerate doar, dar respectînd oarecum limitele acceptabilului, aplauzele izbucneau furtunoase după fiecare nume anunțat, după fiecare prezentare. Cum Maria Sărescu a fost prima anunțată, am avut chiar un mic recul de mirare în fața entuziasmului stîrnit de numele ei, entuziasm reluat cu și mai mare înfocare după ce i-au fost anunțate titlurile cărților publicate. Cel de al doilea am fost eu, și trebuie să recunosc că mi-au făcut plăcere rafalele dezlănțuite de aplauze care m-au întîmpinat, în mod evident mai lungi și mai puternice decît cele dedicate colegei mele; cel puțin, la auzul titlului ultimului meu volum, entuziasmul a fost atît de mare, încît a trebuit să mă ridic de două sau de trei ori pentru a mulțumi celor ce nu mai oboseau în a-și exprima admirația. Oricît de penibil ar fi, trebuie să mărturisesc că în acest stadiu încă nu mi s-a părut nimic nefiresc. Abia cînd criticul Claudiu Iacob a obținut niște aplauze infinit mai îndelungate decît ale mele, de-a dreptul neliniștitoare (totuși, făcea să-i privești fața bucălată și moale peste lipsa de expresie a căreia lucea, ca un ulei călduț întins în scopuri cosmetice, încîntarea), mi-a trecut prin minte că ceva nu e în regulă și am întors capul spre cei ce stăteau în al doilea rînd de scaune, să văd dacă îmi împărtășesc îngrijorarea. Ei mă priveau serioși, ca la un spectacol de gală despre care știi dinainte că e plicticos și că nu poate rezerva nici un fel de surpriză. De altfel, aș fi putut să jur că și lui Claudiu aplauzele i se păreau deocamdată cît se poate de firești.

Abia după ce prezentarea noastră a fost încheiată și tovarășa Mardare începusé, așa cum era de așteptat, un discurs redundant – asemenea unui joc de puzzle în care bucățelele cu fragmente de figuri trebuiau așezate într-o anumită ordine, pentru a realiza un anume înțeles, dar fiind foarte asemănătoare, ele se potriveau și altfel, dînd altfel de înțelesuri sau realizînd pur și simplu o înșiruire de imagini cunoscute, aiuritoare, încopciate cu aplomb – nimeni, nici unul dintre noi trei, vreau să zic, n-a mai avut vreo îndoială asupra aberației în care evoluam, fără să bănuim, totuși, de pe atunci limitele pe care aceasta, aberația, era în stare să le atingă. Mult mai tîrziu,

Scanned with OKEN Scanner

cînd îmi aminteam – și chiar și acum, cînd fac efortul de a povesti – totul mi se părea exagerat și de necrezut, dar nu așa cum o întîmplare fantastică este greu de crezut, pentru că depășește limitele realului, ci așa cum un tablou de gang este neverosimil pentru că, în lipsa nuanțelor, liniile sînt îngroșate pînă la caricatură, absurd. De altfel, nici chiar imediat după ce se petrecuse totul, nu mai credeam în realitatea scenei tocmai trăite, după cum nici imediat înainte de a începe nu eram în stare să o bănuiesc. Singurul adevăr indubitabil a fost prezentul, desfășurarea pur și simplu a nebuniei, prezentul în timpul căruia abia dacă am avut timp să înregistrez și să cred ceea ce înregistram. De la începerea cuvîntării totul se desfășura într-un ritm accelerat, din ce în ce mai rapid și mai apăsat.

Abia dacă am avut timp să privesc sala de capete care ne priveau cu o ciudată aviditate. Ar fi fost greu să citesc altceva, în afara atenției, în acei ochi, exprimînd o stare de spirit atît de asemănătoare, încît păreau să semene și fizic între ei, ca și cum un același desen ar fi fost multiplicat în misterioase scopuri artistice, ca și cum sala întreagă ar fi fost spațiul unei fascinante serigrafii. Ar fi fost greu, dar nici n-aș fi avut timp s-o fac, pentru că, zvîcnind nestăpînite, mîinile se înălțau și începeau să se zbată ritmic, acoperind fețele care la urma urmei aveau probabil mai puțin de spus. Erau, în orice caz, fețe de oameni tineri, poate chiar adolescenți, pe care însă uniformizarea pînă la schematism a expresiei le maturiza într-un fel curios, dîndu-le o asprime simplificatoare. Atunci cînd începeau să aplaude, în expresia lor nu se schimba nimic, nici un entuziasm nu le degaja liniile rigide, definitiv statice, nici o admirație nu le tulbura golul senin al pupilelor. Cel mult efortul fizic al mișcărilor ritmice tresărea ca un puls bănuit, nevăzut.

– Dragi tovarăși – încerca, răbdătoare, conferențiara să le întrerupă ritmul derutant, dar, ca și cum apelativul ar fi fost chiar hrana necesară combustiei lor, aplauzele porneau cu și mai mare avînt. Un proces de perfecționare și modernizare..., relua ea pe un ton mai ridicat, dar aplauzele creșteau și ele cu un ton, ca și cum era de datoria lor să nu rămînă mai prejos, ...de valorificare a tuturor resurselor de materii prime și energie..., continua ea, curajoasă, dar aplauzele o acopereau întețite de plăcere... De optimizare a eforturilor materiale și

Scanned with OKEN Scanner

umane..., dar tumultul mai făcea un efort și se ridica eroic deasupra,... cu justificată mîndrie..., se mai auzea vocea ca din fundul unei prăpăstii în care erau aruncate peste ea, asemenea unor bulgări precipitați de pămînt, bătăile tot mai precipitate, tot mai irevocabile... Sîntem pe deplin conștienți că trebuie să acționăm..., mai reușea să scape prin sita deasă, aproape opacă a ritmului... în direcția sporirii permanente..., se avînta, dar o explozie repetată îi segmenta sunetele... și contribuției specifice..., mai tresărea ea purtată de valurile delirului dezlănțuit... ridicarea continuă a..., dar de data asta nu se mai auzi cu adevărat nimic, pentru că un adevărat tunet reverberat se rostogoli peste capetele noastre, iar tovarășa Mardare, întorcîndu-se pe jumătate spre noi – de fapt mai mult spre subalternii ei din cel de al doilea rînd de scaune – avu aerul încurcat și nehotărît de a le cere părerea sau de a-i face responsabili, dar într-un fel ambiguu, care nu excludea și mîndria, apoi se așeză simplu, ca și cum și-ar fi făcut datoria. Dar abia acesta păru a fi semnalul începerii nebuniei. Nemaiîntrerupte de cuvinte, aplauzele se dezlănțuiau acum în stare pură, în sine. Nu mai păreau nici măcar ritmice, nu mai pulsau în cadența unui sens; pur și simplu, curgeau vălurite numai de propriul lor capriciu și de propria lor forță, care se anunța inepuizabilă. Tovarășa Mardare încercă în vreo două rînduri să se ridice, pentru a-i întrerupe sau pentru a le mulțumi, dar cel mai mic gest al ei dădea noi avînturi furtunii, vîrtejuri de entuziasm aproape protestatar păreau să se iște din cea mai mică încercare de împotrivire, de reprimare. În cele din urmă, renunțînd, ea aștepta – așteptarăm cu toții – cu un fatalism conștient de propriul său ridicol, dar incapabil să inventeze altceva, ca totul să se termine de la sine, ceea ce nu părea că se va întîmpla. Stăteam pe acel podium școlar, pe estrada aceea de scînduri sărace date cu gudron, aliniați pe scaune, ca la judecată, și deasupra noastră cădea pocnetul aplauzelor ca o aruncare de pietre, sau ca o aruncare de flori, la fel de fără sens, de zadarnice. Îi priveam pe cei ce aplaudă, așa cum și ei ne priveau pe noi, ochi în ochi, ca într-o luptă lipsită de miză, ca într-o înfruntare de priviri care nu aveau să-și transmită nimic. O secundă mi-a dat chiar prin minte că, de fapt, nu e nimic ciudat sau straniu în toată această întîmplare, că nu e vorba decît de niște inși înțeleși să își bată joc de noi, dar știu că ideea mi-a dispărut la fel de repede,

Scanned with OKEN Scanner

pentru că fețele imobile, încremenite într-o indiferență împăcată cu sine, a celor ce aplaudau, excludeau cu desăvîrșire gîndul bășcăliei sau al humorului, după cum, chiar identitatea expresiei lor excludea în mod paradoxal gîndul solidarității sau al premeditării. De încetat, au încetat în cele din urmă, dar nu obosind, nu scăzînd treptat în intensitate, nu epuizîndu-se și oprindu-se treptat, ci așa cum ai tăia o panglică, sau cum ai opri un robinet, dintr-o dată, printr-o bruscă hotărîre ce presupunea în mod obligatoriu o voință dirijorală, pe care am căutat-o, totuși, în zadar.

A urmat o tăcere nefirească, nu numai pentru că urma vacarmului, ci și pentru că era, în mod evident, născută din spaima de a nu declanșa prin cel mai mic sunet noi rafale ale absurdității. Cînd m-am hotărît să mă ridic, am făcut-o cu sentimentul că mă arunc într-o apă în care nu sînt sigur că voi ști să înot, iar faptul că ridicarea și intenția mea de a citi nu a declanșat nici un cataclism și nu a fost urmată decît de o liniște calmă, umplută pînă la refuz numai de propria noastră mirare, m-a lăsat suspendat deasupra unui gol mai de neînțeles sau – pentru a nu mă părăsi metafora cu înotul – m-am simțit ca și cînd m-aș fi aruncat într-un bazin despre care descopeream abia în cursul săriturii că este gol. Am avut chiar o clipă de recul, în care am vrut parcă să dau înapoi – deși ar fi fost greu să spun ce puteam să înțeleg prin aceasta –, apoi am deschis cartea și am început să citesc cu o voce moale, neincitantă. Primele două sau trei versuri s-au auzit în liniștea aceea anormală deosebit de limpezi, aproape sculptate în aer, cu volume exagerate, așa cum apar obiectele peste care cade o prea puternică lumină. Am avut timp să mă gîndesc că aplauzele nu izbucnesc tocmai din curiozitatea celor ce aplaudă de a auzi vorbele acelea decupate net din tăcere, care sunau necunoscute și impresionante. Apoi, absolut inexplicabil, la jumătatea unui cuvînt, înainte de a-l termina de rostit, ropotele au izbucnit cu o forță care mi s-a părut superioară celor anterioare, obligîndu-mă să mă opresc, înterzis nu numai de zgomotul care m-ar fi eclipsat oricum, ci și de incapacitatea de a înțelege care este substanța acelei dezlănțuiri, aproape sportive, de energie. Desigur, îmi dădeam seama că sînt ridicol, stînd în picioare, cu volumul desfăcut în mînă și așteptînd, fără să știu cît, încheierea unui fenomen care părea mai degrabă natural decît social sau sufletesc, dar

Scanned with OKEN Scanner

asta nu mă împiedica să devin la rîndul meu spectator al întregii situații și să observ, fără emoție și fără complezență, ciudatele ființe din fața mea. Ciudate prin ceea ce făceau, desigur, prin misterul comportării lor, dar și prin înspăimîntătoarea egalitate a reacțiilor și înfățișării lor, prin perfecta nivelare – chiar dacă nivelul este cel al absurdității – la care au fost aduși. De cine? De ce? Însuși gîndul că ființa colectivă din fața mea este produsul, opera unei anumite voințe exterioare și, cu siguranță, superioare ei, m-a mirat la început ca o extravaganță, pentru ca în minutele imediat următoare să devină singura explicație inteligibilă și chiar soluția impasului logic pe care-l trăiam. Lăsasem cartea jos și îi priveam în față, întrebîndu-mă dacă fermitatea privirii mele nu va putea avea vreun efect, oricît de neînsemnat. Dar nu, ochii lor mă priveau curați de sentimente și gînduri, nici entuziaști, nici protestatari, cu limpezimea datoriei împlinite, liniștiți. Eu am fost cel ce a trebuit să întorc privirea. Același calm luminat de o mică, foarte mică mîndrie, se citea și pe fețele gazdelor noastre, care păreau să fi scăpat în sfîrșit de emoția că lucrurile nu vor ieși cum trebuie, destinzîndu-se satisfăcute de desfășurarea lor. Puțin neliniștiți de ceea ce se petrece, colegii mei își ascundeau totuși sub masca îngrijorării reale și o mică, foarte mică satisfacție pentru încurcătura în care mă aflam. Am hotărît să mă așez, dar aplauzele au continuat imperturbabile, fără să marcheze în vreun fel inițiativa mea. De data asta a fost rîndul meu să-mi ascund micul zîmbet răzbunător văzînd deruta Mariei, care ar fi trebuit să se ridice – a și făcut-o după o infinitezimală șovăire – dar nu știa ce va face, odată ridicată, dacă aplauzele nu îi vor da dreptul la cuvînt. De altfel, ca și cum ar fi așteptat-o cu nerăbdare și de mult, la ridicarea ei ritmul palmelor lovite între ele s-a accelerat un timp, ca să revină după cîteva secunde la debitul mijlociu, mai ușor de susținut pe durata imprevizibilă a exercițiului. În două rînduri, Maria a încercat să înceapă lectura acoperind cu inimitabila ei voce, mai ridicată încă și mai tăioasă decît de obicei, țăcănitul uniform al palmelor incomprehensibile. Dar de fiecare dată, într-un elan de protest probabil al ignorării lor, palmele începeau să se zbată mai harnic și mai dezordonat, totul devenea un vacarm enervat de sine însuși, insurmontabil, și Maria trebuia să renunțe. Urmărind, cu o atenție cu atît mai liberă cu cît nu mai eram eu

Scanned with OKEN Scanner

în discuție, această scenă de luptă – cum altfel ar fi putut fi interpretată? – mi-a venit, uluită de ea însăși, ideea că tinerii din fața noastră transformaseră aplauzele într-o armă, singura care le stătea la dispoziție, o armă pe care ajunseseră să o mînuiască abil, cu reală măiestrie. Un fel de original filibuster se desfășura în fața mea și nu aveam nici o îndoială că Maria va trebui să renunțe, așa cum renunțasem și eu, învinsă de acest entuziast travesti al unor inexprimabile revolte. Pentru o clipă am avut chiar viziunea unui popor întreg aplaudînd cu disperare, cu furie, cu exasperare, apărîndu-se în felul acesta, rezistînd, transformînd masca anchilozată a admirării într-un scut folosit cu ingeniozitate tocmai împotriva obiectului de admirat. Apoi imaginea s-a stins, înlocuită de realitatea ochilor limpezi, spălați, uniformi, în fața cărora se zbăteau ca niște aripi mecanice, neobosite, palmele roșii de lovituri. Aplauzele deveniseră frenetice, aproape amenințătoare, sacadate, în timp ce Maria Sărescu, cu o expresie de ură încăpățînată care îi dădea un aer de sălbăticie aproape apetisant, scanda solemn și cu o anumită ferocitate niște fraze care – suprapuse peste vuietul ca de valuri lovind în furtună un țărm dușmănos – deveneau nu numai de neînțeles, ci și asemănătoare unor imprecații abracadabrante, vrăjitorești. Ridicolul situației era – dincolo de tot ce putea să te înspăimînte și să te tulbure – atît de enorm, încît Claudiu Iacob a izbucnit brusc în rîs, dar cum nici cei ce aplaudau, nici cea care citea nu l-au luat în seamă, hohotele lui s-au adăugat, ca o notă în plus, scenei demențiale, împletindu-se în vacarmul ei devenit simfonic, în timp ce colegii de podium îi aruncau priviri mirate și reprobatoare, vrînd parcă să sublinieze pe mutește, și fără să deranjeze desfășurarea lecturii, că ei condamnă această manifestare irespectuoasă și se desolidarizează de ea. Ca și cînd ar fi înnebunit însă cu adevărat, Claudiu nu reușea să se mai oprească din rîs și de cîte ori încerca să se stăpînească, ținîndu-și respirația cîteva secunde, izbucnea cu și mai mare putere, cu lacrimile curgîndu-i abundent, ca într-o criză de nervi. De altfel, totul începea să semene cu o criză de nebunie. Opriți brusc cîteva minute – un fel de "pe loc repaus" pe care și-l dăduseră pentru a strînge noi forțe, probabil – aplaudatorii îi dăduseră Mariei iluzia că i-a învins, și ea continuase să citească într-un ritm accelerat și triumfător – ca și cum ar fi vrut să răzbune timpul pierdut – lectura unui fragment de

Scanned with OKEN Scanner

proză în care diferite personaje dialogau mînioase, cu vocea autoarei schimbată de la unul la altul, atingînd astfel registre de-a dreptul grotești. Și, cum peste acest teatru al absurdului hohotele dezlănțuite ale criticului se suprapuneau ca un contrapunct isterizant, recitalul primea aspectul înspăimîntător al unui anunț de catastrofă. Din fericire, aplauzele au reînceput la fel de inexplicabil cum încetaseră și, în continuare, nu s-a mai putut auzi decît ritmul lor sacadat, obsedant, din ce în ce mai marcat, acoperind totul. Rar, din cînd în cînd, un icnet de rîs sau cîteva vocabule interioare reușeau să se strecoare printre rafalele aplauzelor, și atunci totul semăna și mai mult cu unul dintre acele coșmare în care spaima și senzația iminenței unei nenorociri rezultă paradoxal dintr-un amestec baroc de figuri caraghioase și întîmplări vesele.

M-am ridicat și am dat să plec, aproape fără să mă mai gîndesc la ceilalți, într-o mișcare irepresibilă de a face ceva, orice, de a încerca sau de a avea cel puțin scuza că am încercat să fac ceva pentru a opri delirul, care simțeam cum amenință să mă cuprindă, dar spre surprinderea mea ceilalți de pe podium s-au ridicat și ei în clipa următoare și m-au urmat în cel mai firesc mod – ca și cum numai gestul meu ar fi fost așteptat, ba chiar ca și cum de mult ar fi trebuit să-l fac – și astfel – cu Maria încă mușcînd din niște silabe de neînțeles și Claudiu încă rîzînd cu lacrimi și cu mîinile sprijinite de coaste, menite să susțină prea marea încărcătură de hohote dinlăuntrul lor – ne-am îndreptat, printre băncile dezlănțuite și ridicate și ele în picioare, înspre ieșire. Tovarășa Mardare, care luase, așa cum era firesc, conducerea, făcea în dreapta și în stînga semne de mulțumire cu mîna grăsuță, în timp ce spectatorii, cu ochii neclintiți și privirile serioase și goale, își continuau gimnastica neobosită, care putea să semnifice atîtea lucruri, după cum putea – și mai înspăimîntător – să nu semnifice nimic.

Am străbătut în sens invers coridorul, apoi treptele plate, părînd tăiate într-un aluat prea dospit și neînstare să-și păstreze forma, fără să rostim nici un cuvînt, lăsîndu-ne conduși de aripile – zbătute în ritmul auzit încă al aplauzelor – al halatului vișiniu, de spital. Claudiu nu mai rîdea, Maria își închisese cartea în poșetă. Eu încercam să nu-i privesc.

Poate că ar trebui să închei aici, cînd încă asupra întîmplării, oricît de îngrozitoare, mai plutește o aură misterioasă, în stare să estompeze muchiile, să înnobileze

Scanned with OKEN Scanner

formele; cît încă nu a fost azvîrlit – vulgar ca un cadavru ciopîrțit pe o masă de bucătărie – răspunsul, explicația, dezlegarea. În acest punct întîmplarea mai poate fi simbolică, parabolică, fantastică, magică, absurdă, în timp ce mai tîrziu ea nu va mai avea decît o singură semnificație, fără speranță și fără echivoc. Dar la urma urmei nu numai o singură dată am descoperit că pricipalul motor al istoriei este lipsa de speranță, că numai în acel punct zero al tuturor încercărilor de a o scoate la capăt cu binele, numai atunci cînd la ruleta iluziilor *rien ne va plus*, numai atunci se produce sfîșietoarea explozie a mugurelui unui nou anotimp. Nimeni nu-și varsă sîngele atîta timp cît mai are cea mai mică, cea mai neînsemnată speranță că sîngele lui nu va fi oricum vărsat."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 6

Ca întotdeauna cînd nu poate scrie, Alexandru își inventează ocupații; de aceea, cînd se instalează la scris, își aranjează cu grijă un cadru epurat de posibilitatea evadărilor, așa cum se ascund din calea alcoolicelor sticlele de băutură sau din calea copiilor chibriturile. În bordeiul de la Plai nu există decît un pat – format dintr-o saltea umflată comic cu paie și așezată pe niște scînduri negeluite suspendate pe patru pari înfipți în pămînt – și ciudata masă de sub pătratul de sticlă dînd spre fluviu, înaltă ca un pupitru, la care se scrie în picioare. Și tocmai pentru că nu e nimic de făcut, nimic gata să înlocuiască mecanismul blocat al scrisului, Alexandru se învîrte în minusculul spațiu de pămînt, oscilînd între poziția "culcat" și cea "în picioare", reproșînd uneia lipsa perspectivei asupra peisajului, iar celeilalte incomoditatea ascetică a poziției, cu un fel de furie conștientă de ea însăși, conținînd în sine așteptarea de a trece, de a se consuma, ca să lase, în cele din urmă, locul scrisului. Dar deși scena se repetă aproape zilnic și chiar de mai multe ori pe zi, deși a mai trăit de mii de ori disperarea aceasta cu resorturi și rezolvări cunoscute, Alexandru se mișcă în încăperea minusculă așa cum se mișcă o motocicletă pe zidurile morții din bîlciuri, cu cît mai repede cu atît mai aproape de limita de sus a exasperării, limită dincolo de care în afara scrisului nu se mai poate întîmpla nimic. De aceea evită să iasă afară unde totul e ispititor, de la lumina dantelată de frunze pînă la banca și masa – rudimentare, ca desenate de mîna unui copil –, furios și mîndru de această manevră încăpățînată ca un exercițiu de asceză. Iar cînd renunță, totuși, la ea o face cu sentimentul clar al dezertării, al acceptării înfrîngerii. Desigur, poate să-și spună "La urma urmei, n-am

Scanned with OKEN Scanner

omorît pe nimeni, nu sînt ocnaș, am dreptul să nu scriu într-o zi, dacă nu vreau, dacă nu pot", dar ultima propoziție este o infirmare a tuturor celorlalte, o mărturisire plină de umilință și de revoltă care îl face să se disprețuiască violent și, în același timp, să fie furios pe el însuși pentru că se disprețuiește.

Afară, aerul cald îl lovește în față ca o pedeapsă că și-a părăsit închisoarea. Chiar și priveliștea fluviului apare în canicula mai confuză, ca și cînd, de căldură, liniile și-ar fi pierdut fermitatea și culorile ar fi început să se verse, topite, unele într-altele.

– Ce faci aici?

În dreapta intrării bordeiului stă nemișcat, ca un element de decorație arhitectonică, băiatul Frusinei. Nu-l zărise ieșind, îl descoperea abia acum, cînd dă să reintre. Întrebarea nu e atît mirare, cît imputare, iritare, complicitate. Copilul îl privește fără să-și schimbe poziția și fără să răspundă, luînd întrebarea ca pe o simplă formalitate, ca pe un salut.

– Nimic, răspunde cu oarecare întîrziere, îndeplinind adică la rîndul lui formalitatea salutului, fără să acorde nici o importanță sensului vorbelor și fără să-și plece ochii, așteptînd.

Nu are mai mult de zece ani, sau cel puțin așa crede Alexandru, care nu se pricepe la copii și nu e prea sigur de evaluarea sa. E așezat într-o poziție aproape foetală, cu spatele sprijinit de peretele de pămînt uscat al bordeiului și cu una dintre mîini ținîndu-și îmbrățișați genunchii, în timp ce mîna cealaltă se joacă zmulgînd iarba uscată de soare în care stă. Privirea lui, sigură de sine (privirea Frusinei, își spune de fiecare dată Alexandru) este atît de liniștită încît pare batjocoritoare puțin și – tocmai pentru că nu exprimă nimic – cu excepția unui soi de așteptare nedefinită și indiferentă la propriul ei obiect – îl tulbură pe adultul privit, care se simte – deși își dă seama că e absurd – dominat de copil. De aceea sub privirea lui albă, a cărei bizară maturitate nu lasă să transpară nimic, Alexandru reacționează nesigur, infantil, cînd cu duritate, cînd aproape lingușitor.

– Ce faci aici? repetă el mai răstit decît prima oară, adăugînd imediat ca o explicație sau ca o scuză: De ce nu te joci cu alți copii?

Copilul nu răspunde și adultul își aduce aminte că nu mai există nici un alt copil în jur și, jenîndu-se de stupiditatea întrebării, se simte obligat să continue.

Scanned with OKEN Scanner

– Ție nu-ți place să citești?

– Nu, răspunde copilul, scurt și chiar cu un fel de sfidare, încît Alexandru nu știe dacă a înțeles exact sensul întrebării.

– Dar știi să citești? insistă el, privindu-l mai cu atenție, depășind stadiul de conversație al dialogului.

– Nu, repetă copilul, cu același aplomb, și bărbatul are certitudinea că băiatul minte, fără să înțeleagă și de ce o face, iar această nouă confuzie îi mărește contrarierea.

– Dar în ce clasă ești? mai spune, totuși, recăzînd în conversație, fără să mai aștepte răspunsul, care nici nu vine de altfel, ca și cum ar fi ghicit că nu e așteptat.

– În ce clasă ești? mai întreabă o dată, iritat de a-i fi fost ghicite intențiile.

– A patra, vine răspunsul sec și parcă supărat.

– Și nu știi încă să citești? izbucnește intelectualul uluit, revoltat, sincer, revendicativ – dar cum privirea copilului nu coboară și nu clipește, intră grăbit înăuntru, caută ceva grăbit și se întoarce cu o jumătate de tablă de ciocolată pe care i-o întinde, oarecum rușinat de simplitatea gestului său. Copilul se scoală, o ia și se îndepărtează fără grabă, ca și cum și-ar fi îndeplinit misiunea, sau, mai degrabă, ca și cînd totul – așteptarea, privirea, schimbul de replici, darul, plecarea – ar fi intrat într-un ritual care, pentru a fi eficace, trebuie îndeplinit întocmai.

Alexandru rămîne cîteva clipe uitîndu-se după el, apoi reintră obosit în bordei. Dar nu se mai pune problema scrisului. Scena, repetată pentru a nu știu cîta oară îl face să se simtă slab și ridicol, manevrabil pînă și de acest copil despre care nu știe dacă e dotat cu o stranie, aproape magică maturitate sau e pur și simplu cretin. În același timp, într-un mod curios, se simte necinstit față de copilul pe care îl mai vede în gînd îndepărtîndu-se cu un fel de impertinență a mișcărilor, mai necinstit decît dacă, în loc să-i dea ciocolată, i-ar fi tras o bătaie sau l-ar fi alungat răstindu-se la el, pentru că știe că – azi, ca de fiecare dată – ciocolata a fost, de fapt, prețul neangajării sale, al libertății de a nu se interesa ce-i cu copilul ăsta, de ce nu știe citi etc., un mijloc de a fugi din realitate, de a se sustrage, de a se apăra. După cum, faptul că e convins de toate acestea nu-l împiedică să fie umilit de fragilitatea sa sufletească, de faptul că un copil de zece ani poate să-i pună asemenea probleme, poate să-l tulbure și să declanșeze în el asemenea mecanisme.

Scanned with OKEN Scanner

Foaia pe jumătate albă și ultimele cuvinte ("sîngele lui nu va fi oricum vărsat"), recitite de nenumărate ori în speranța că vor putea fi continuate, i se par deodată grotești, fără rost. Iese din nou, căldura îl izbește din nou peste față, privește instinctiv locul în care stătuse copilul, ca și cum s-ar fi așteptat să fie din nou acolo și totul să se reia neschimbat, apoi pornește grăbit – spre bucătărie sau spre fluviu, mai are timp să se hotărască în drum – lăsîndu-și picioarele să se miște singure, accelerate de pantă, cu bascheții lovind elastic smocurile de iarbă asprită de soare și vînt.

Ajungînd în punctul unde cărarea cotește spre mal, se oprește nehotărît. Dinspre bucătărie se aud voci și, ca și cînd acest element nou intervenit ar fi fost suficient pentru a-l opri sau, mai mult, ca și cînd și-ar fi atins țelul drumului, Alexandru se așează pe iarbă sub un măr, mai plin de fructe decît de frunze și desenînd pe pămîntul uscat, în ciuda abundenței sale, o umbră firavă, zdrențuită, mai înecăcioasă încă decît soarele.

– Cum, numai 250 de grame? se miră vocea cu inflexiuni joase, de violoncel, a Irinei. E de necrezut!

– Și numai la cei angajați, băgați de seamă, ori la cei de ies la cîmp, răspunde pe tonuri mai înalte o altă femeie, pe care Alexandru nu o recunoaște de la început. Noi sîntem zilieri, știți și dumneavoastră, c-așa se plătește mai bine. Da, ce folos!

– Dar voi sînteți de-ai casei, sînteți toată ziua la sediu amîndoi, reia vocea Irinei, silabisind exagerat de atent, cu un fel de jenă sau de ipocrizie, cuvintele. De ce nu spuneți?

Un rîs scurt, tulbure, ca gîlgîitul apei într-un ulcior cu gîtul îngust, ține locul răspunsului și demască identitatea vocii. În pauza care urmează tot Irina spune, ceva mai încet și mai grav, o propoziție destul de scurtă, pe care Alexandru nu o poate distinge și căreia îi răspunde un nou gîlgîit vesel și vocea puțin tărăgănată a Frusinicăi:

– Asta nu, că nici eu nu-s proastă. Apoi, pe un ton epic de întîmplare care se anunță mai lungă: secretarul a spus la cooperativă să nu-mi dea rația de ulei și zahăr, că nu lucrăm la colectivă. Eu eram la coadă în față și am auzit cînd mi-a spus numele. N-am zis nimic, am așteptat numai să-mi spună că nu-mi dă, am zis "bine, bună ziua", am plecat liniștită și m-am dus drept la nevasta lui și i-am spus: "Tanti Mița, nu te lega de mine, că o să regreți. Tu știi ce am eu în casă și știi cine ai fost și ce ești. Eu nu sînt mahalagioaică, eu nu strig aici, îți spun ca

Scanned with OKEN Scanner

de la om la om: lasă-mă să trăiesc și te las și eu". Și m-am dus acasă fără ulei și zahăr. Dar a venit ea și mi le-a adus, că știe că am o fotografie în care e toată familia ei în costume de legionari, că ei au fost cei mai mari legionari și acum sînt cei mai mari comuniști din comună. Eu cum să mă duc la colectivă, că se dă 24 de lei pe zi, încheie ea pe cu totul alt ton, explicativ: 24 eu, 24 soțul, mai puțin de 50, și 800 costă numai internatul copilului".

"Mai are un copil, deci", își spune Alexandru, mirîndu-se singur de promptitudinea constatării sale, după cum se mirase de cuvîntul *soțul*, care sunase oarecum ciudat, sau i se păruse lui că sună ciudat, fără să-și poată explica de ce și fără să-și poată explica de ce se întreabă, de ce i se pare ciudat etc. Între timp, Frusina începuse o nouă povestire. Era pusă pe vorbă lungă și Alexandru asculta fără să fie în stare să și-o și imagineze vorbind, în așa măsură vorbele ei nu se potriveau imaginii pe care o avea el despre ea.

– S-a dus soțul meu să strîngă pește pentru iarnă, începuse ea.

– Cum îl puneți? – o întrerupsese Irina, și nici pe ea Alexandru nu și-o putea închipui punînd această întrebare.

– Cu sare, că de unde atîta ulei pentru marinat – și Alexandru are senzația că asistă la o piesă în care cunoaște bine actorii, dar nu și rolurile pe care aceștia le interpretează, dar faptul nu prea are importanță, pentru că actorii sînt ei înșiși cam plictisiți de roluri și le debitează superficial, făcîndu-și pur și simplu datoria, cu gîndul în altă parte. De altfel, nu-și dă prea bine seama dacă atenția lui este cea care scapă din cînd în cînd fragmente și cuvinte sau chiar interpreții sar replicile ca să ajungă mai repede la sfîrșit.

– Și-a înșirat năvoadele și numai ce vede un om de cealaltă parte a bălții într-o barcă. Se uită: era șeful de post. – Ce faci, bre, nea Pandele, zice șeful, ce cauți aici? – Da dumneata ce cauți aici, nea Tudose? zice soțul. N-a mai avut ce face și zice:

– Am venit și eu să strîng pește pentru iarnă. – Păi, și eu tot așa, zice soțul. – Și dacă te prindeam? zice șeful. – Păi, uite că nu m-ai prins, zice soțul. Și și-au așezat amîndoi năvoadele buză-n buză și-au strîns pește amîndoi.

Pentru o clipă, lui Alexandru i se pare că a ascultat sfîrșitul unei evanghelii, prinderea peștilor, replicile reproduse cu greoaie exactitate îi sună cunoscute, dar gîlgîitul apei în

Scanned with OKEN Scanner

ulciorul cu gît îngust șterge repede impresia risipind amintirea. *"Soțul* funcționează ca un radical, ca un semn de distincție", își spune scriitorul înțelegînd de unde provenea ciudata aureolă a cuvîntului. Frusina spunea *soțul* nu numai ca pe un cuvînt mai distins decît celelalte, ci ca pe un semn că ea însăși, cea care îl rostește, aparține prin el unor sfere superioare. Nu m-aș mira nici să nu-i fie soț.

– Mamă, aude vocea copilului, absolut deosebită de cea pe care o știe el, încît se miră chiar că îl recunoaște, iar mi-a dat ciocolată pentru că nu știu citi...

Urmează rîsul dezlănțuit și deosebit de articulat, cățărat parcă prin aer pe frînghiile unui portativ, al Irinei, și Alexandru se îndepărtează, obosit brusc de această piesă care nu-i este destinată. Simte lipsa de rost ca pe o cocoașă de care nu se poate descotorosi, pentru că nu e o povară agățată în spate, un neg, o tumoare, ci spatele însuși, deformat, curbat, frînt, de nesuportat. De obicei, această senzație poate fi îndepărtată prin scris, mai precis scrisul face posibilă nu îndepărtarea ei, ci îndepărtarea de ea, așa cum o durere poate estompa altă durere, nu prin ștergerea cauzelor, ci prin mutarea reflectoarelor conștiinței pe cu totul alt plan, prin deturnarea atenției asupra altor încordări. Poți să uiți lipsa de rost în lumea dată, inventînd o altă lume, al cărui singur rost ești tu, dar pentru asta trebuie să fii convins pînă în vîrful degetelor de necesitatea acestei invenții, trebuie să crezi – tu, cel puțin – în rostul acestei înlocuiri. Alexandru știe că nu are de ce să se întoarcă la scris într-un moment în care cele mai simple vocabule par să-și fi pierdut semnificația. A primi oțet atunci cînd strigi "Mi-e sete" într-o ecuație simplă poate fi, desigur, semnul relei voințe, dar, infinit mai tragic, poate fi dovada că vorbele nu mai reușesc să transmită sensurile, sau și mai rău, că înțelesurile se alterează, se strică, fermentează, se transformă în altceva, între rostire și auz. Buretele cu oțet ca argument retoric al răutății oamenilor apare liniștitor și idilic pe lîngă bănuiala că nu-i decît rezultatul unei neînțelegeri, unei confuzii de termeni, unei erori de interpretare, unei inadvertențe semantice...

Alexandru coboară poteca șerpuind complicat, ca-n desenul unui labirint, spre Dunăre și se oprește în iarba linsă la intervale egale de respirația apei. În mijlocul fluviului, insula pare că lunecă ușor, abia simțit, sau poate se clatină numai ca un vas ancorat, așa cum vîrfurile plopilor se pleacă în boarea

Scanned with OKEN Scanner

stîrnită de propria mișcare. Ovală și verde, pe verdele apei mai stins, foșnind mai intens peste foșnetul apei întoarse din mal, pare să oscileze, din cauza propriei sale perfecțiuni, între regnuri, pentru că – dincolo de abundența vegetației și de pămîntul din care nu se văd decît plajele subțiri dezvelite, ca niște gingii, de atingerea apei – există ceva animal în forma aceea prelungă, întinsă cu senzualitate pe mijlocul fluviului, în tresărirea blănii ei lucioase, de frunze, în ritmul unei secrete respirații. Alexandru se uită cu dragoste – surprins puțin de intensitatea, pe care și-o simte, a privirii – spre insula aceea nelocuită decît de ruinele unei cetăți bizantine și-și imaginează pentru o clipă prietenul, înconjurat de studenți, coborît ca în burta chitului în șanțurile arheologice. Simte elanul de a se sui în barca legată de țăruș chiar la picioarele lui, lîngă baschetul cu vîrful ud de atingerea valului; în secunda următoare însă perspectiva cuvintelor de care ar fi avut nevoie acolo îl înspăimîntă, făcîndu-l să renunțe. Să stai pe malul unei ape mari – își spune, rămînînd nemișcat și continuînd să privească totul, și gîndul îi sună cunoscut, deși nu-și amintește de unde – să o vezi mereu și mereu în fața ochilor, nu poate să nu-ți schimbe perspectiva asupra lucrurilor, nu poate să nu-ți dea o înțelegere mai desprinsă de contingent, mai indiferentă la clipă. Trecerea necontenită a apei, adăugată trecerii necontenite a timpului, face prea evidentă lipsa de stabilitate și de constanță a lucrurilor pentru a nu se lăsa convins de insignifianța lor; pentru a nu se lăsa cuprins de pacea indiferentă și blîndă, egal depărtată de fericire și de dispreț. Să stai pe malul unei ape mari, își mai spune o dată și simte cum în sfera melodioasă a gîndului se cuprinde ușoară, ciudat de derizorie, și intenția scrisului.

Pornește de-a lungul malului încet, cu ochii în pămînt, la firele de nisip lucitoare care apar tot mai des dintre rădăcinile ierbii, pînă cînd, învinsă, vegetația lasă locul unei plaje întinse, aproape marine, cu o fîșie de lună între fluviu și țărmul vertical și gol, de lut. Printre grăunțele mari, exotice, de nisip, se văd cochilii gingașe și grațioase, dungate decorativ cu negru, și scoici strălucitoare, cu luciul multicolor, mari cît niște palme de copil așezate frumos, asemenea unor vase prețioase cu o utilitate necunoscută sau inexistentă. Alexandru pune piciorul cu grijă, ca într-un joc, dar și ca într-un exercițiu de voință, pentru că posibilitatea de a nu călca frumoasele recipiente de

Scanned with OKEN Scanner

care e acoperită plaja se dovedește la fiecare pas iluzorie, iar scrîșnetul mineral al cochiliilor insuportabil. Merge un timp paralel cu insula și, cu coada ochiului – atent la mișcarea catastrofică a basculeților prin arhitecturile scoicilor –, vede sălciile înalte ca niște plopi transformate de iederă în exotice căpițe vii, fremătătoare. Din cînd în cînd, vîntul, bătînd dinspre insulă, aduce pînă la el frînturi de sunete vesele, glasurile studenților care și-au convins în cele din urmă profesorul să-i primească în continuare. Alexandru își amintește tristețea lui Tudor, povestindu-i această înfrîngere: "Nu sînt numai fugari, sînt și delincvenți. Chiulesc de la culesul viilor, unde sînt repartizați cu facultatea, și mai aduc și struguri cînd vin. E adevărat însă că vin aici dintr-o pasiune adevărată, frumoasă pentru istorie și că în vremea asta colegii lor fug ca să facă plajă și să se hîrjonească în Dunăre. Ceea ce mi pare deprimant nu este numai faptul că a trebuit să accept toată această ambiguitate, ci și, mai ales, că aș fi fost ridicol și donquijotesc neacceptînd-o." Amintindu-și, Alexandru se gîndește că este chiar tipul de dilemă care i se potrivește prietenului său, care pare inventată anume pentru el, dacă nu cumva chiar *de* el. Își amintește cum, în timp ce cu toții mănîncă extraordinarii struguri afuzali aduși de studenți – struguri care par o încununare regească, nepotrivit de somptuoasă, a săracelor și stereotipelor mese ale Frusiñicăi, "ca o mantie de dantelă lyoneză peste o salopetă", rîsese Radu – Tudor nu se atinge de ei, într-un fel de sfidare și umilire a propriei lăcomii, desigur, dar și a întregii situații pe care, tocmai pentru că refuză să o accepte teoretic, o respinge și practic, chiar dacă mijloacele de respingere care îi stau la dispoziție sînt comice și copilărești. Adevărul este că, fără efracția studenților, ar trece toamna fără ca vreunul dintre ei să poată gusta o boabă de strugure, pentru că, deși pe zeci și zeci de kilometri în jur sînt numai vii, – celebrele podgorii de la Măgura – întreaga producție se exportă, încît este imposibil, respectînd legile, să cumperi o singură boabă de strugure. Bineînțeles, însă, că altfel e plin peste tot de struguri, toată lumea se hrănește timp de cîteva săptămîni numai cu struguri, mai precis la începutul acelor săptămîni pentru că spre sfîrșitul lor nimeni nu mai e în stare să-i suporte, iar un orășean – care stă ore la coadă ca să prindă un kilogram de struguri acri, necopți, pe jumătate putrezi și striviți – ar rămîne uimit să vadă superbii ciorchini aruncați cu

Scanned with OKEN Scanner

lehamite găinilor. Această imagine – a ciorchinilor magnifici ciuguliți de găini – are în mod ciudat darul să-l hotărască de a merge în sat. Evident, nici strugurii, nici găinile nu au nici o legătură cu hotărîrea lui bruscă, dar Alexandru își cunoaște ciudatele mecanisme sufletești – le cunoaște în sensul că știe că nu pot fi influențate în vreun fel și nici împiedicate să funcționeze așa cum vor ele –, așa că nu încearcă să se împotrivească inspirației de moment, cel mult, într-un plan rămas rațional, schițează o slabă scuză ("oricum trebuia să îmi cumpăr cerneală"), dar în secunda următoare își dă seama că la ora asta cooperativa nu poate fi decît închisă, chiar dacă, prin absurd, ar accepta ideea că la cooperativă ar avea rost să caute cerneală. Dar toate aceste argumente nu-l împiedică să-și continue drumul, cu cît mai lipsit de motive cu atît mai plin de speranța că se supune unor misterioase nevoi ale scrisului probabil. Nevoi, în oriçe caz, despre care el, Alexandru, speră că sînt ale scrisului. Deși un glas și mai adînc, nu lipsit de sadism și chiar răzbunător, îi șoptește silabisind – ca și cum s-ar teme că nu va înțelege: "Nu e vorba de scris, nu pentru el, ci împotriva lui se petrece totul, ceea ce determină această bruscă, imprevizibilă hotărîre nu este nevoia de a face ceva ce va fi folositor scrisului, ci dimpotrivă nevoia imperioasă, *fizică*, de a face ceva care să te apere de scris." Și chiar dacă e adevărat, admite Alexandru însuși, nu fără o oarecare superficialitate de care e conștient – și că e superficialitate și că, ea, superficialitatea aceasta, aparține de fapt unui adevăr și mai adînc, este numai o mică lucire de suprafață a ceva ascuns, indiscutabil – chiar dacă e adevărat, în cele din urmă totul, totul, inclusiv acest drum pus la cale este experiență, deci materie primă, deci...

Această sofistică, pe care o știa pe dinafară și care se repeta în forme fixe, aproape rituale, este pentru Alexandru cam ceea ce în copilărie era rugăciunea de dinaintea somnului: o înșiruire de formule care nu mai însemnau nimic, dar fără de care nu numai că i-ar fi fost frică să adoarmă, dar ar fi scăzut mult din voluptatea somnului care abia așa, amînat, ținut încă cîteva secunde în frîu de bolborosirea mecanică, abia conștientă, se făcea gros, uleios, dulce, și începea să curgă încet, încet, ca o miere abia fluidă, printre silabe, imobilizînd în cele din urmă totul.

Pe malul dezgolit de viiturile mai mari, plopii cu rădăcinile

Scanned with OKEN Scanner

spălate și suspendate în aer, egale aproape crengilor din văzduh, întinse tot în văzduh, dar îndreptate în direcție contrară, deosebindu-se de adevăratele ramuri doar prin lipsa frunzelor neliniștite. Abia ancorați în buza pămîntului și reușind totuși să trăiască astfel, înfloritori chiar, deși fără să-și mai păstreze demnitatea înălțimii, înclinați, cu crengile răsfirate cu încordare în toate părțile, atente să îi mențină în echilibru, plopii sînt – departe de a mai fi frumoși – puternici, vitali, fascinanți prin vitalitatea lor aproape indecentă, dezvăluindu-și cu nerușinare sursele, mîndră doar că supraviețuiește. Pentru Alexandru, pîlcul acela de plopi nemaipăstrînd nimic din definiția numelui lor și totuși – sau tocmai de aceea – plini de viață și de forță, are ceva deprimant și în același timp sfidător.

Ca să ajungă pe dig, traversează grădina de arahide a Irinei, călcînd cu atenție puțin ironică printre cuiburile mușuroite cu grijă. De fapt, ironia nu este decît haina pentru exterior, pentru păstrarea unei înfățișări decente, pe care o îmbracă de mulți ani admirația înduioșată pe care i-o trezește soția prietenului său. Printr-o muncă încăpățînată și întrucîtva fanatică, Irina reușise să amenajeze pe panta bruscă a malului înalt cîteva platforme pe care le cultiva an de an, într-un mod în același timp eroic și fantezist, cu plante exotice sau numai rare, fără să se dea bătută în fața exigențelor lor naturale și tehnologiilor lor complicate. Astfel, săpînd, plivind, cărînd apă cu gălețile, fără să ceară sau să accepte ajutorul cuiva, făcînd totul singură, la început în hazul, apoi în mila și în cele din urmă în indiferența celorlalți, ea produsese ba cîțiva pumni de linte, ba cîteva andive, ba o grămăjoară de năut, ba cîteva boabe pricăjite de cafea, ba o farfurie de bame, ba cîțiva știuleți asimetrici și contorsionați de porumb de floricele. Faptul că producția nu depășea niciodată cantitatea de sămînță nu părea să constituie un impediment al entuziasmului – copilăresc și în același timp existențial – cu care autoarea celor cîteva boabe obținute își trîmbița victoria și accepta felicitări pentru succesul repurtat, pentru ca o dată etapa festivităților încheiată, producția să fie uitată prin vreun fund de sertar (unde era găsită într-un tîrziu mucegăită sau mîncată de gărgărițe și de viermi) iar anul viitor să se treacă cu același încăpățînat entuziasm la o altă cultură. De altfel, fiecare etapă era precedată de studii teoretice, Irina ajungînd cu timpul deținătoarea unei adevărate biblioteci de bizarerii agricole, și dincolo de aspectul oarecum comic al înverșunării ei,

Scanned with OKEN Scanner

Alexandru discerne cu emoție, în pasiunile ei succesive, o profundă tulburare, o uimire (același sentiment de uimire care stă, oricît ar părea de exagerat, și la baza tragediei antice) în fața miracolului vieții, mai evident și mai limpede, mai didactic în lumea vegetală. De altfel, Irina nu făcea astfel decît să aplice în încă un domeniu acea stranie pasiune de a descoperi și de a începe, de a învăța și de a părăsi, ca și cum simpla cunoaștere ar fi o experiență, o împlinire, suficientă sieși, închisă. Totul începuse de mult, de cînd, studentă la conservator, mare speranță a podiumurilor de concert (Alexandru își amintește textul de-a dreptul exaltat care apăruse sub o celebră semnătură în *Contemporanul* după prima ei apariție la Ateneu unde interpretase concertul pentru pian de Ceaikovski), fusese exmatriculată din facultate și arestată sub acuzația de apartenență la o organizație studențească ilegală, apoi, după doi ani, eliberată, fără vreo judecată, explicație sau scuză. Cu o hotărîre siderantă pentru toți cei din jurul ei și pe care nu a lăsat niciodată mai tîrziu impresia că ar fi regretat-o, Irina și-a vîndut a doua zi după exmatriculare pianul, încheind fără comentarii un capitol de viață; și după ce a terminat banii s-a angajat ucenic zidar pe un șantier, ca și cum, stricîndu-și mîinile ar fi vrut să se asigure că nici o punte de întoarcere, chiar involuntară, nu este lăsată în urmă. Totuși Alexandru a mai văzut-o o dată – dintr-o pură întîmplare și fără ca ea să știe că el sau vreun alt cunoscut se află în sală – cîntînd pe scena unei case de cultură, în cadrul unui program ocazional – între niște recitări și programul unei brigăzi artistice – și fusese uimit de strania puritate a sunetelor scoase cu o anumită stîngăcie sau, poate, jenă de degetele ei mișcîndu-se mai rar decît ar fi trebuit, oarecum mirate, pe clape. Etapa următoare fusese a artelor plastice. În această fază o și cunoscuse Alexandru, ca soție – de mulți ani – a arheologului cu care scriitorul se împrietenise brusc, știind despre ea doar (în afara înfățișării puțin hirsute, cu părul blond, deosebit de aspru, amestecat în dezordine cu fire cenușii care îi dădeau o strălucire în plus, cu pulovere neglijente și pantaloni indiferenți care în loc să o urîțească, o scoteau cu grație în afara vîrstelor) că este profesoară de desen. Abia în a doua sa vară la Plai (își amintește Alexandru) sosind descoperise toate acele stranii forme de lut, și de lemn, și de piatră la care Irina lucra cu înverșunare tăcută, răzbunătoare, aproape fără să răspundă uimirilor, observațiilor,

Scanned with OKEN Scanner

complimentelor. A fost o întreagă vară în care Alexandru o văzuse rar și aproape numai din depărtare, încît se surprinsese chiar obsedat de silueta aceea care luneca încet într-o barcă (de fapt trecea o barcă în care se afla ceva neregulat care strica linia pură, geometrică, a bărcii lunecînd) prin aerul încă tulbure al dimineții (tulbure, pentru că noaptea mai uitase încă prin văzduh fîșii destrămate, pierdute în retragere, de întuneric, dar în același timp și străpuns de săgeți luminoase, subțiri, zgîrietoare). Silueta aceea, a bărcii deformate de prezența umană, fusese toată vara ca un fel de ritual al trezirii lui, prima imagine văzută, cînd deschidea ochii, pe fluviu. Urma apoi, la micul dejun, ligheanul cu pești, așezat pe colțul bufetului, vii încă, zbătîndu-se, lunecînd unii peste alții, frumoși, fără să sugereze prin nimic iminența morții lor, totuși indiscutabile, în timp ce undeva departe se auzeau loviturile încăpățînate, în piatră sau în lemn ale dălții.De fiecare dată în fața acelui lighean cu pești încă vii, strălucitori și băloși (două atribute pe care peștii le conțineau, deși ele păreau absolut incompatibile, iar această incompatibilitate făcea imaginea care o cuprindea să persiste în minte, să se fixeze în memorie), acompaniați – ca de un sunet pe care ei înșiși l-ar fi scos – de loviturile daltei, Alexandru avea un sentiment difuz de aversiune și în același timp de înduioșare pentru femeia aflată de mult la muncă, în timp ce el se mai învîrtea pe lîngă vatră, ca și cum dintre ei doi ea ar fi fost bărbatul și el femeia. Toată această tulbure și abia schițată inversiune și intimitate nu avea în ea absolut nimic erotic și nici o legătură cu Tudor, trezit el însuși din zori și plecat cu studenții pe insulă, totul desfășurîndu-se într-un plan absolut nedefinibil, acela al nemulțumirii sale față de sine însuși. Pe scurt, Alexandru simțea că singurul lucru cu care se înrudesc bizareriile Irinei, și sentimentele sale față de ea, este propriul său scris.

– Doamna a avut noroc azi, spunea de fiecare dată Frusinica, mișcîndu-și fusta cu tivul desfăcut și picioarele goale cu degete răsfirate, rapace, în timp ce-i turna în cana de aluminiu laptele proaspăt fiert pe care îl mulsese tot ea de la Apisa, vaca șantierului arheologic, de fapt fostul vițel cumpărat în urmă cu doi ani de Tudor, botezat Apis și lăsat liber în insulă, căreia studentele îi puneau panglică roșie la gît și-l sărutau pe fruntea cîrlionțată, și care se dovedise în cele din urmă vacă și-i hrănea pe toți dimineața și seara cu un lapte

Scanned with OKEN Scanner

spumos, mirosind ancestral a iarbă și a fumul vetrei. Irina nu apărea la mese decît rar, seara, și atunci avea un aer buimac și răspundea aproape dușmănos la orice cuvînt care i se adresa, încît Alexandru ajunsese să se teamă puțin de ea, neștiind niciodată dacă a nu-i vorbi deloc nu este o impolitețe, într-un loc în care – oarecum teoretic, e drept – ea era gazda, după cum nu știa nici dacă trebuie să se supere sau nu de răspunsurile ei monosilabice, ironice sau autoironice într-un fel tensionat, tulburător. Abia în anul următor, în următoarea vară, cînd Irina nu mai sculpta de mult, și vorbea despre perioada sculptatului ca despre ceva depășit și chiar ridicol, Alexandru putuse privi operele ei părăsite printre butucii sălbăticiți ai viei cățărîndu-se pe pantă, sau așezate de Tudor în jurul barăcii și pe marginea debarcaderului, și se mirase de forța dureroasă, incultă întrucîtva și totuși subtilă (subtilă, poate, tocmai prin nefinisare și abandon) care izvora din ele. Dar, cu toate că încercase, nu reușise niciodată să vorbească serios despre ele cu autoarea lor, deși se împrieteniseră între timp. Irina vorbea despre toate acele stranii forme, pe care nu putuse să le facă să dispară ca și pianul din viața ei, cu un fel de ironie disprețuitoare, ba chiar cu un fel de ranchiună mocnită. Și, deși Alexandru bănuise întotdeauna că acest dispreț, departe de a fi sincer, era dimpotrivă învelișul aspru al unui atașament aproape bolnav și nemulțumit de sine sau de ceilalți, nu reușise niciodată să treacă de acest înveliș cum nu reușise niciodată să treacă în imaginație dincolo de învelișul aspru de lut al cuiburilor de rîndunică, spre interiorul strălucitor pe care îl mănîncă chinezii la mesele de lux.

Acum Alexandru pășește pe digul de lut întărit în care seceta a sculptat crăpături exotice, senzaționale, prin care poți să-ți bagi mîna pînă la cot, într-un fel de palpare a centrului pămîntului care – totul lasă impresia – nu poate fi prea departe. Dacă n-ar privi nici înapoi (spre fluviul și insula împădurită), nici în dreapta sau stînga spre cîmpia cu iarbă mare, îngălbenită acum, dar încă mustind de sucul mlaștinilor de peste an, privind numai înainte, digul drept, lung de cîțiva kilometri, lat de trei sau patru metri, crăpat adînc și neregulat dar extrem de estetic, de impresionant – realizînd un fel de tablou abstract cunoscut (da, asta e senzația cea mai curioasă: cunoscut, foarte cunoscut, chiar celebru) sau o hartă ciudată, exactă, a unui ținut de pe altă planetă – peisajul ar putea fi mexican sau extrem

Scanned with OKEN Scanner

oriental. Alexandru păşeşte ca într-un şotron, cu grija de a nu călca liniile crăpăturilor, într-un fel de joc cu sine însuşi a cărei miză, mereu aceeaşi ("o să reuşesc să scriu?") îşi descoperă mereu motive pentru a se îndepărta, pentru a rămîne în viitor. Mergînd, se gîndeşte, dar, ca întotdeauna, toate aceste lucruri care îi trec prin minte (succesivele pasiuni ale Irinei, amintirile propriilor lui senzaţii sau sentimente legate de ea) sînt tot atîtea subterfugii, tot atîtea arme inventate de biata sa fiinţă pentru a lupta împotriva scrisului, împotriva închisorii-pagină din care a reuşit, a avut curajul să evadeze şi, pentru a nu şi-o mai aminti şi a nu fi obligată să se reîntoarcă în ea, se umple cu tot ce-i apare în cale: întîmplări, aduceri aminte, senzaţii, fantezii, comentarii, bîrfe, supoziţii, idei, sentimente. Dacă nu i-ar veni în minte nimic, dacă nimic nu i s-ar întîmpla în aceste evadări scrîşnite şi dinainte condamnate la eşec, ar începe probabil să numere pînă la un milion, şi apoi înapoi, numai pentru a umple cu ceva spaţiul care – rămas o singură secundă gol – s-ar lăsa invadat de întîmplările şi sentimentele celeilalte lumi din care a evadat, pe care vrea să o uite, să o părăsească, pentru o oră, pentru o jumătate de oră, pentru zece minute cel puţin, chiar dacă ştie că, de fapt, nu este posibl, că nu e vorba decît de un simulacru de evadare, că tot ce se întîmplă aici (şi amintirea ciudăţeniilor Irinei, şi harta crăpăturilor digului, şi chiar numărătoarea, dacă ar fi pînă la un milion şi înapoi) se întîmplă spre beneficiul celeilalte lumi, atoate-exploatatoare, lumea aceea care, fără să dispară sau să slăbească o clipă, o singură clipă, ameninţă mereu – ce înspăimîntătoare, dezesperantă, de nesusţinut perspectivă! – că, poate, nu va mai exista.

Atent numai la liniile şotronului, Alexandru simte totuşi la orizontul ochiului – în zona aceea de colţ, haşurată de gene, unde imaginile, percepute automat şi superficial, neomologate de conştiinţă, par să aparţină unui plan mai degrabă oniric, să se înrudească în orice caz cu viziunile iscate de somn – o siluetă mişcîndu-se prin iarba uriaşă dintre fluviu şi dig. Bănuieşte cine e, şi tocmai de aceea amînă să-şi întoarcă într-acolo privirea, amînînd în mod instinctiv, fără să şi-o mărturisească şi fără să o recunoască. Întoarce ochii numai cînd se simte la rîndul său privit, şi chiar în clipa mişcării privirii simte sub talpa flexibilă a baschetului una dintre liniile crăpăturilor de pe dig şi regretă gestul ca pe o greşeală, şi se enervează infinitezimal, dar se enervează, totuşi, ca de o lipsă

Scanned with OKEN Scanner

de fermitate, de seriozitate, ca de un semn rău a cărui îndepărtare ar fi putut-o determina dacă... E, bineînțeles, Tănase.

Alexandru își amintește încă momentul cînd l-a văzut prima oară – în urmă cu mai mulți ani, atunci cînd apăruse ca zilier la șantierul arheologic – pe acest bărbat de vreo patruzeci de ani, înalt și slab, cu un cap ușor cabalin, deosebit de expresiv nu în sensul că își exprima cu elocvență sentimentele, ci dimpotrivă, că nu o făcea deloc, că obrazul său emaciat și prelung, de o ciudată distincție, părea inventat anume pentru a ascunde tot ce exista dincolo de el, lăsînd doar să se înțeleagă – cu o anumită indiferență distantă față de sine însuși și față de cel ce-l privește – că are multe de ascuns. Și tocmai aici, în această subtilă, abia observabilă sugestie, stătea înșelăciunea, se gîndește Alexandru, rememorîndu-și acea primă impresie. De sub înfățișarea de o mare eleganță – pe care salopeta cîrpită și murdară și obrazul veșnic nebărbierit nu reușeau să o estompeze, ci dimpotrivă, o puneau parcă în evidență, ca pe un paradox uimitor și suspect, ca și cum toate elementele aceleași exterioare n-ar fi fost decît niște accesorii ale unui ineficient travesti – ieșea o voce incultă, răgușită parcă de incapacitatea de a formula, un șir de sunete înrudite cu scîrțîitul mai mult decît cu articularea, mereu confuze și nehotărîte dacă trebuie să se lase scoase la iveală sau nu. De altfel ca și cum ar fi bănuit sentimentul de contrarietate pe care discrepanța dintre vocea și înfățișarea sa o trezea celorlalți, Tănase vorbea puțin și rar. Cel puțin cu mine, adaugă Alexandru în gînd, răspunzînd la salutul mut pe care celălalt i-l adresează cu un aer evident încurcat. În același timp, Alexandru observă că, deși o parte din iarba înaltă e cosită, că, deci, Tănase se află acolo la cosit, nu se vede nici o coasă, bărbatul îndeletnicindu-se în mod straniu cu aranjarea cămășii și a părului negru, încărunțit la tîmple cu o distincție în plus.

– Spor la lucru, îi strigă Alexandru, ca răspuns la salutul mut al bărbatului care îl frapează încă o dată prin frumusețea distantă a chipului său, și deși rostise urarea din toată inima se simte o secundă jenat de platitudinea și idilismul ei. O secundă numai, pentru că în clipa imediat următoare se aude un rîs nestăpînit, și din iarba înaltă se ridică în picioare, ciufulită și scuturîndu-se de firele gălbui începînd să devină fîn, Frusinica. Alexandru se oprește, deși știe că ăsta e ultimul lucru pe care ar

Scanned with OKEN Scanner

trebui să-l facă, și-și simte buzele deschizîndu-se într-un zîmbet idiot, în timp ce Tănase se apleacă încruntat, ridică furios coasa și începe să cosească, iar femeia prelungește curățarea hainelor de iarbă prin mișcări lente de palme care lunecă de la umeri peste sîni ca niște mîngîieri. În timpul ăsta îl privește atentă și amuzată, ca și cînd el este cel care a fost surprins într-o situație din care este curioasă să vadă cum va reuși să iasă. Alexandru însuși se simte prins într-o capcană din care își dă seama că poate ieși pur și simplu plecînd, și încearcă chiar să o facă, dar în aceeași clipă își aduce aminte că, nu de mult, îi auzise rîsul și glasul vorbind cu Irina în baracă și se oprește. Simte cum timpul îi scapă, elastic, dilatîndu-se și chircindu-se după nevoi și legi insesizabile simțurilor sale, și-i trece prin minte cu un început de spaimă că ea nu avea cum să ajungă aici, că se află în două locuri în același timp. Poate că e vrăjitoare, își spune, și-și aude singur cuvintele în gînd, ca și cum le-ar fi articulat sonor, ca într-o cutie de rezonanță, acolo în interiorul craniului. Și, ascultîndu-și cuvintele, zîmbește foarte puțin ironic și se uită la ea pentru prima oară fără a încerca să scape, hotărît să înțeleagă ce se întîmplă. În același timp își aude vocea întrebînd moale, aproape șoptit, infantil:

– Cum ai ajuns aici?

Presupunînd că ar fi fost conștient cu numai o clipă înainte de întrebarea pe care o va pune, ar fi știut că nu trebuie să o facă, dar Alexandru e la fel de mirat de cuvintele sale, ca și de întreaga situație, care i se pare străină de sine, de neînțeles. Tănase s-a îndepărtat cosind, mișcările sale au, văzute de departe, o eleganță aproape hieratică, și Alexandru simte o secundă că bărbatul, egalul său, colegul său într-un anume fel, l-a părăsit în mod nedemn, lăsîndu-l fără apărare în fața acestei ființe malefice, răzbunîndu-se astfel pentru că-i surprinsese, pentru că-i deranjase. De fapt, așa cum stă uitîndu-se la el cu mîinile mișcîndu-i-se încă lent, ca filmate cu încetinitorul, peste umeri și coapse, cu ochii galbeni dilatați de zîmbet și curiozitate sub părul dezordonat, femeia are într-adevăr ceva malefic, aproape otrăvitor. Stau cîteva minute lungi față în față, el pe digul înalt, cu bascheții înfipți în crăpăturile exotice ale lutului, ea în lunca joasă cu iarba ajungîndu-i pînă mai sus de genunchi, și nu se aude decît șuierul depărtat ritmic al coasei și gîlgîitul uniform, inepuizabil al rîsului ei aproape nevăzut. Alexandru simte fizic cum clipa se dilată și, chiar și după ce se

Scanned with OKEN Scanner

hotărăște să plece i se pare că o trage după el, forțînd-o să se mărească și mai mult, să se deformeze, să-și schimbe în mod nesănătos și amenințător forma. Nu s-ar mira dacă ar auzi în urma lui o explozie (enorma clipă, decisă în sfîrșit să plesnească, să se spargă, să se fărîmițeze). Dar nu aude decît fîșîitul ca de șarpe al coase', într-un plan depărtat, și rîsul, care probabil nu mai există decît în urechile sale, mult mai aproape. Faptul de a se fi urnit din loc, de a fi întrerupt el, din inițiativa sa, acea clipă fără sfîrșit îl resimte ca pe o victorie. O victorie care îl golește deodată de gînduri, de sentimente, de impresii, făcînd deodată un mare gol în el însuși și în jur, un gol în care Alexandru simte deodată cum se revarsă cu grabă și zgomot conținutul paginilor nescrise încă. Mersul în sat îi apare brusc de o evidentă absurditate și Alexandru se întoarce urmărit de ochii mirați ai perechii apropiate din nou. El însă nu le mai aruncă nici o privire, fără măcar să observe că nu o face. Călcînd din ce în ce mai grăbit, alergînd aproape, ca și cum de graba aceea, de ajungerea la timp în fața hîrtiei albe ar depinde soarta lumii aceleia de fantasme devenite de la o clipă la alta mult mai strălucitoare, mai pline de semnificație decît oamenii adevăratei lumi.

Adevărate? Ca și cum ar vrea să le verifice autenticitatea, Alexandru întoarce din fugă capul spre digul lăsat în urmă. În iarba înaltă nu se mai vede însă nimeni și Alexandru grăbește și mai tare pasul, urcînd cu respirația tăiată panta abruptă a malului, de parcă demonstrase ceea ce era de demonstrat, de parcă enorma clipă trăită nu fusese decît un vis, infinit mai lipsit de consistență decît orbitoarele imagini pulsînd nerăbdătoare să devină cuvînt.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 7

"Ne aflam din nou în parcul din care, însă, ceața se ridicase și care apărea astfel, în lumina totuși tulbure a zilei de noiembrie, mai puțin impresionant, mai lipsit de importanță. Părăsisem aleea principală (aș fi vrut să văd cum arată bisericuța de lemn fără cortinele mistificatoare ale ceții, dar schimbasem direcția și nu mai reușeam să-mi dau seama încotro ar fi trebuit s-o caut) și ne îndreptam acum, paralel cu zidul împrejmuitor, spre o altă clădire, asemănătoare cu toate celelalte, dar mai îngrijită, zugrăvită în orice caz de curînd și, prin asta, nu numai mai proaspătă, dar și mai vulgară, lipsită de acea noblețe pe care timpul, oricît de jalnic, o împrumută lucrurilor atinse de el. Ca și cum părăsirea aleii principale ar fi însemnat implicit și părăsirea unui anumit tip de comportament, gazdele noastre deveniseră deodată volubile într-un fel atît de marcat, încît ar fi putut părea straniu, dacă sensibilitatea noastră la straniu nu ar fi fost de mult saturată de rezervele zilei.

Ca și cum, partea oficială încheiată, s-ar fi declanșat gongul secret al unei alte piese, în care pregătise și ea un rol, m-am pomenit lîngă mine cu tînăra persoană feminină a cărei frumusețe mă mirase atunci cînd o remarcasem, tocmai prin faptul că nu o remarcasem din prima clipă. Îmi zîmbea într-un fel serafic, aș îndrăzni să spun, un zîmbet pe care halatul alb (de doctor?) îl decupa și mai net din context, transformîndu-l într-un element suprarealist, ca o pereche de ciorapi de nylon puși la uscat pe cuțitul ghilotinei.

– N-am îndrăznit să vă abordez pînă acum – îmi spuse ea cu o voce surprinzătoare, puțin răgușită, ca de băiat de zece ani,

devenită prin surpriza timbrului tulburătoare și senzuală. Sînt o mare admiratoare a dumneavoastră.

"Asta n-ar fi trebuit s-o spună" – m-am gîndit eu cu o ciudată obiectivitate, regretînd oarecum că frumoasa făptură cobora singură de pe piedestalul unicității în categoria numeroasă și puțin interesantă a celor ce considerau de datoria lor să se proclame admiratori. (Poate pentru că cei pe care îi admiram cu adevărat m-au intimidat întotdeauna – într-o asemenea măsură, încît nu numai că n-am îndrăznit niciodată să le-o spun, dar aveam chiar tendința să-i evit, ca și cum aș fi avut ceva de ascuns în fața lor – n-am crezut niciodată în admirația celor ce mi-o declarau cu aplomb și – deși, poate, am fost uneori nedrept în felul acesta – am considerat această neîncredere ca pe un mare noroc al firii sau al inteligenței mele, un fel de scut care mă punea la adăpostul mistificării și chiar al ridicolului.) Regretam cu adevărat că tînăra cu voce de băiat, și cu ciudate fire argintii în părul aspru și blond tuns scurt, se însumase unei categorii, căreia mă obișnuisem să-i atribui o anumită vulgaritate sufletească, și, în același timp, nu mă puteam împiedica să mă mir singur de sinceritatea regretului meu.

– Vă am acasă toate cărțile, regret că n-am știut ca să le aduc să-mi dați autografe ("cum n-a știut?", comentam eu mental, iritat și oarecum mîndru de iritarea mea) și trebuie să vă mărturisesc că n-am sperat niciodată să pot sta de vorbă cu dumneavoastră, ca acum. Ce-aș fi putut să răspund? Tonul lustruit de formalitate mă împiedica nu numai să cred, ci și să încropesc un dialog, în timp ce ochii alungiți și conturați cu gingășie de genele închise și gura palidă, sculptată, nu desenată, bombată ușor și cu liniile ciudat de ferme, mă îndemnau să o fac.

– Vă mulțumesc, am spus eu cel puțin la fel de plat ca și ea, zîmbindu-i cu un fel de curiozitate, în timp ce ea îmi răspundea prin ceva ce putea fi luat desigur ca zîmbet, dar și ca ușoară strîmbătură ironică sau bosumflată. Sînteți doctor? am continuat, călcînd pe un teren mai ferm și privindu-i în mod interogativ halatul din deschizătura căruia ieșea un pulover de lînă cenușie cu gîtul răsfrînt, înalt pînă la bărbie și care juca rolul unui capitel, de ordin ionic, obrazului pe care îl sprijinea.

Își privi la rîndul ei halatul cu un fel de mirare, ca și cum atunci l-ar fi descoperit și s-ar fi întrebat ce-i cu el, apoi drept

Scanned with OKEN Scanner

orice răspuns zîmbi în tăcere. Am privit-o mirat, așteptînd, dar ea nu părea să se mai simtă datoare cu ceva, înainta cu capul drept susținut ca un fruct de sepalele gulerului rotund, cu un zîmbet uitat și oarecum visător (sau poate părea visător numai pentru că era uitat) în ochi și în colțul buzelor. Din față se auzea vocea afabilă și plină de strălucire a tovarășei Mardare, făcînd un fel de volute în aerul cenușiu.

– Este o onoare pentru noi să vă avem ca oaspeți, iar cinstea pe care ne-o faceți participînd la modesta masă tovărășească organizată în cinstea dumneavoastră va rămîne înscrisă în analele Complexului nostru, așa cum succesul fără precedent al întîlnirii care tocmai s-a încheiat va rămîne un exemplu și un reper în activitatea noastră. Poftiți, vă rog, poftiți!

Cel căruia i se adresa oarecum generic era de data asta Claudiu Iacob, pe care nu-l vedeam decît din spate, și nu-i vedeam de fapt decît fularul și ceafa, ceea ce nu mă împiedica să ghicesc – din mișcarea neregulată pe care o făcea din cînd în cînd, ca și cum ar fi încercat, fără să reușească, să-și deșurubeze capul de pe suportul gîtului lung înfășurat în șal – neliniștea, furia și exasperarea colegului meu.

"Succesul fără precedent" era într-adevăr o formulă cuprinzătoare în care putea să se cuprindă chiar și nebunia din care tocmai scăpasem. Aș fi vrut să văd expresia tovarășei Mardare cînd o rostise, pentru că vocea ei, ajunsă pînă la mine, nu trăda nici o nuanță suplimentară, nici o explicație, cît de mică, a enormității însoțite, desigur, de zîmbet. Am privit-o întrebător pe tînăra care mă însoțea și care auzise cu evidență și ea. M-a privit la rîndul ei alb, cu seninătate, ca și cum n-ar fi auzit sau ca și cînd ar fi auzit ceva lipsit de orice importanță. Am rămas cîteva clipe ochi în ochi, eu insistînd cu încăpățînare să întreb, ea mirîndu-se în tăcere, convinsă de inutilitatea răspunsului, cîteva clipe care mi s-au părut extrem de lungi și de iritante pentru că statutau ironic acceptarea necomunicării și, în același timp, a complicității.

Trebuie să fi fost însă destul de scurte pentru că se încheiară prin încercarea femeii de a-și muta ochii, de a-i pleca în pămînt chiar, într-un gest, repede răzgîndit, de supunere, revenind apoi – ironică, mi s-a părut – o dată cu răspunsul și zîmbetul.

– Oarecum.

– Nu înțeleg, am spus eu, năucit și bănuind o jignire.

– M-ați întrebat dacă sînt doctor, îmi explică ea cu bună-

Scanned with OKEN Scanner

voință, silabisind puțin, ca pentru cineva ce înțelege mai greu, și v-am răspuns: oarecum.

– Tot nu înțeleg, am spus eu sec, simțind cum crește în mine o aversiune reală împotriva acelei femei atrăgătoare și ambigue, care tindea să se înrudească misterios – de fapt se înrudise, probabil, întotdeauna – cu cealaltă femeie, ridicolă și respingătoare, care îi era, după toate aparențele, șefă.

– Nu e chiar atît de ușor de înțeles, rîse ea fermecător, și nu știui dacă o face batjocoritor sau numai amuzat. Sînt psiholog.

– Adică profesor de psihologie, precizai eu, dîndu-mi seama că insistența mea e deplasată, și totuși simțind nevoia să lămuresc cu adevărat lucrurile, ca și cum aș fi intuit că de lămurirea lor se leagă altele, și mai greu de înțeles.

– Nu, nu – răspunse ea, distrată de simplismul meu. În nici un caz profesoară. Și după o mică pauză, deodată serioasă: nu învăț pe nimeni nimic, testez doar capacitatea și caracteristicile psihologice ale celor ce urmează să fie educați. Și din nou mai rar, mai pe înțeles: Organizez teste, fac fișe caracterologice, dau certificate de aptitudine.

Îmi dădeam seama că sînt puțin caraghios, tot ce spunea părea banal, de rutină, descrierea unei profesiuni ca oricare alta, o conversație făcută să treacă timpul – de altfel, iată, ajunsesem, intram în clădirea aceea proaspăt zugrăvită, și tocmai din cauza asta mai promiscuă decît celelalte –, dar nu puteam să mă împiedic să ghicesc în miezul vorbelor ușor plictisite ale fermecătoarei mele însoțitoare un sîmbure neliniștitor, ascuns, de neînțeles.

– Pe cine testați? am întrebat deci, mai mult ca să nu las discuția să se închidă. Cui dați certificate de aptitudine?

Ea întoarse capul spre mine privindu-mă o secundă cercetător, fără să zîmbească, puțin mirată, vrînd parcă să verifice dacă într-adevăr nu știu, sau dacă într-adevăr trebuie să-mi răspundă, sau poate numai dacă într-adevăr aparțin celor cu care poate discuta asemenea lucruri, dar se pare că n-a reușit să interpreteze corect expresia mea și, pur și simplu, numele meu cunoscut și prejudecățile ei despre scriitori au fost mai puternice, pentru că izbucni brusc – prea brusc pentru gustul meu – într-un hohot mic și strident, și îmi răspunse cu un fel de neplăcută superioritate, revărsată nu atît asupra mea, cît a celor despre care vorbea:

Scanned with OKEN Scanner

– Pe cei aduși la reeducare, bineînțeles. Materia prima care mi se pune la dispoziție pentru a o modela, pentru a constitui din ea oamenii de care avem nevoie.

– Vă referiți la tinerii care ne-au aplaudat – am spus eu alb, fără interogație, așteptînd cu spaimă confirmarea, și în același timp cu o mică grijă, să nu-mi sperii sau să nu-mi dezamăgesc interlocutoarea. Dar ea a izbucnit din nou în rîsul acela mic și ascuțit, disprețuitor de lume, dar și de sine însăși, rîsul acela care într-un mod extrem de curios reușea să o identifice cu întreaga poveste și în același timp să o detașeze de ea, să se introducă între ea și subiectul vorbelor ei ca o lamă ascuțită spre ambele părți. Mai rîdea încă, înaintînd de-a lungul unui coridor unde rîsul ei, ca și glasul tovarășei Mardare, se reverberau sub tavanul înalt, amestecate cu voci bărbătești, vorbe disparate, clinchete de veselă, zgomote neidentificabile venite dintr-o încăpere aflată pe partea dreaptă, prin ale cărei uși deschise larg scăpa pînă la noi un aer festiv, un miros de salam și un iz de țuică bătrînă. Înainte de a pătrunde în sală, tovarășa Mardare a considerat de datoria ei să mă aștepte și, luîndu-mă protector de braț, să mă antreneze în sala deosebit de mare, de clasă probabil, în mijlocul căreia era întinsă o masă lungă, încropită evident din mai multe mese mici, poate chiar pupitre școlare, puse cap la cap, acoperite cu fețe de masă sau poate cu cearșafuri albe, înnădite la capete. La distanțe egale erau așezate farfurii, tacîmuri și pahare groase de cantină, coșuri cu pîine tăiată, sticle verzi cu dopuri țărănești, ca o dovadă a autenticității țuicii pe care-o conțineau, șervețele de hîrtie tăiate pe jumătate și borcănele de iaurt cu mănunchiuri de flori sărace, salvate de brumă, tufănici ruginii și dalii amărîte, reușind să dea un aer înduioșător totuși acelei jalnice festivități. În jurul mesei stăteau patru sau cinci femei învelite în șorțuri și baticuri de pînză albă – femei de serviciu, probabil, improvizate în servante, care la intrarea noastră s-au simțit obligate să aplaude, ceea ce a declanșat în mine gestul reflex de a da înapoi, gest simțit de brațul ferm al femeii care mă conducea și care – încurajator și sever – m-a oprit, împingîndu-mă hotărît înainte. De altfel, aplauzele nu fuseseră decît o mică formalitate și, înainte de a ne așeza la masă, am mai avut timp să îmi dau seama că avea mult mai multe locuri decît mi se păruse mie că sîntem, dar că, în același timp, în mod evident, se ocupau toate; nenumărate personaje fără identitate precisă, unite numai prin-

Scanned with OKEN Scanner

tr-un fel de respectuoasă modestie, cu siguranță ipocrită, se scurgeau din coridor și se așezau în tăcere la masa care părea să se lungească la nesfîrșit. Am avut cinstea să fiu așezat între amfitrioană și un bărbat necunoscut, destul de înalt, îmbrăcat într-un halat alb pe al cărui buzunar erau cusute cu ață roșie mai multe inițiale, dintre care am dedus că primele două sînt DR., iar celelalte trei – ininteligibile, de altfel – începutul numelui sau poate monograma. L-am privit cu intenția de a face cunoștință, sau cel puțin de a statuta printr-un zîmbet vecinătatea, dar el n-a observat că-l privesc, sau n-a considerat că e necesar să mă privească, pentru că nu și-a întors spre mine ochii pe care-i ținea ațintiți – deși asta îl obliga la o curioasă poziție a capului – spre tovarășa Mardare, ca și cum s-ar fi temut să nu piardă momentul în care ea va da startul agapei. Și într-adevăr, cînd toată lumea se așezase – ceea ce s-a petrecut relativ repede, pentru că noii veniți aveau un fel de sîrguință a estompării, un fel de grabă de a nu se vedea – inevitabilul discurs, înlocuind mai vechea binecuvîntare a bucatelor, se produse. În timp ce cuvintele, reluînd înspăimîntătoarea temă a succesului repurtat, se rostogoleau în jurul meu fără să reușească să mă atingă, ochii mei căutau avizi un punct de sprijin, o privire, un obraz sau numai un obiect, pe care să se poată așeza fără teama că vor aluneca imediat într-o parte, ceva despre care să fie siguri că nu-și va schimba starea de agregare la cea mai neînsemnată transformare a caracteristicilor mediului. De cealaltă parte a celei ce vorbea, simetric cu mine însumi, stătea Claudiu Iacob, cu o față pe care enervarea reușise să șteargă liniile, încît acum părea pur și simplu un oval alb, așa cum desenează copiii, așteptînd să i se fixeze punctele simbolizînd nasul, ochii și gura. Alături de el stătea frumoasa autoare a testelor psihologice, cu ochii plecați în farfurie, cu genele negre ca niște paranteze oblice puternic marcate, dar nedezvăluind ceea ce puneau în paranteză, și cu gura palidă strîmbată puțin într-un fel de zîmbet care părea să se îndoiască de totul, de totul, dar mai ales de propria veselie, de propria putere de a zîmbi. Alături de ea, un tînăr blond, subțirel, parcă desenat în culori pastel, privea cu ochii mari și atenți înspre capul meseî, avînd întipărită pe față o expresie de scîrbă atît de subliniată, atît de nepotrivită cu obrazul acela rotund de la care te așteptai să fie bonom, încît îți venea să-i freci fața cu o cîrpă muiată în detergent pentru a-i șterge enervanta expresie, care

Scanned with OKEN Scanner

nu părea să fie o replică la cuvintele ascultate cu atenție, ci, dimpotrivă, o consecință servilă a acelei atenții, ce-i dădea dreptul de a dispreţui. Dincolo de el, stătea cuminte o femeie micuță, machiată stîngaci, coafată urît, neînsemnată și demnă de milă, dacă ridurile recente, dar numeroase, nu ar fi desenat pe chipul ei, inexpresiv probabil, un adevărat alfabet al urii și invidiei. Apoi... Dar a trebuit să-mi întorc privirea spre capul mesei, unde discursul se încheiase și paharul de horincă se întinsese spre mine concluziv. Am ridicat și eu paharul, făcîndu-mă că nu înțeleg că ar trebui să rostesc și eu cîteva formule și, în loc de orice răspuns, mi-am rotit – cu mîna ridicată – privirile peste comeseni. Atunci am descoperit-o pe Maria Săresc u așezată dincolo de doctorul de lîngă mine și i-am zîmbit, bucuros pur și simplu că întîlnesc ochii unei ființe cunoscute, dar ea m-a privit neclintit, fără să atingă paharul și fără să schițeze nici o mișcare.

Am lăsat zîmbetul să se stingă și am băut paharul întreg dintr-o dată, plecîndu-mi privirea în farfuria în care erau așezate în cerc o bucată de telemea, trei felii de salam și cîteva măsline. De cîte ori am mai văzut o asemenea farfurie? – m-am întrebat, însingurat deodată și mai mult, deși ar fi fost absurd să cred – îmi dădeam seama – că farfuria aceea ordinară, cu bucățile ei de hrană, mai poate adăuga ceva senzației violente de pustiu și de frig care mă cuprinsese. Cineva îmi umpluse din nou paharul și m-am grăbit să-l golesc, știind că nu voi reuși să mă amețesc, dar dornic să schimb totuși ceva în situația pe care simțeam că nu mai sînt în stare s-o suport. Și, într-adevăr, căldura bruscă m-a făcut să mă întorc spre vecinul meu de masă cu mai multă naturalețe.

Era – cum mai remarcasem – un bărbat slab și înalt, cu un creștet pleșuv etalînd una dintre acele chelii lipsite de aplomb, semănînd cu niște blănuri roase de molii și punînd asupra întregii înfățișări a personajului – de altfel destul de distins, cu trăsături regulate, sprîncene groase și un măr al lui Adam plin de personalitate – o pecete ponositâ, aproape jalnică. Cum stătea aplecat peste farfurie, înfulecînd cu o poftă nepotrivită înfățișării sale mai curînd ascete, creștetul era cel mai vizibil.

– Scuzați-mă, i-am spus acestui creștet umil și lacom, aș vrea să facem cunoștință, din moment ce soarta a hotărît să ne învecinăm. Numele meu este... Dar n-am apucat să sfîrșesc pentru că, grăbit, ca surprins asupra unei acțiuni ilicite, vecinul

Scanned with OKEN Scanner

meu á înghițit, înecîndu-se aproape, ceea ce avea în gură și m-a întrerupt cu o voce baritonală surprinzător de cultă: surprinzătoare nu numai din cauza hăpăielii care o precedase, ci și a nuanței de slugărnicie întristată de ea însăși pe care o ascundea într-un plan mai îndepărtat.

– Eu sînt cel care trebuie să mă prezint, mă întrerupse el, ștergîndu-și buzele cu jumătatea de șervețel, devenită un minuscul ghemotoc umed, pe care îl și scăpă printre degete. Dr. Bentan, Mircea Bentan, psihiatru. Și adăugă imediat, ca și cînd ar fi căutat să mă împiedice să-i comentez în vreun fel numele sau calitatea: pe dumneavoastră cine nu vă cunoaște? De altfel am fost și în sală, v-am auzit.

– Și cum vi s-a părut? întrebai eu brusc eliberat, ca și cum aș fi găsit în sfîrșit pedala de frînă în cursul unei accelerări care-mi scăpase de sub control. Și adăugai, ca să-l oblig: Sînteți medic.

– Nu înțeleg ce legătură... se bîlbîi el. Nu e vorba de profesiune. A fost bineînțeles un succes... pentru noi, vreau să spun... și în sfîrșit se hotărî să tacă, oprindu-se astfel, la jumătatea frazei, fără să mă mai privească.

– De ce pentru dumneavoastră? am întrebat eu neiertător, simțind că încep să calc pe un teren mai ferm și că, deși murdare, lucrurile care mă înconjoară încep să capete consistență.

– Și pentru dumneavoastră, bineînțeles, se grăbi el să completeze. Bineînțeles, mai ales pentru dumneavoastră... Și se întinse, luă din mijlocul mesei sticla cu horincă, își turnă în pahar și îl bău. Apoi adăugă, mai sigur de el, poate chiar puțin batjocoritor: Dar și pentru noi! Și-și mai turnă un pahar.

– Domnule doctor, îl întrebai eu, după ce așteptai să îl bea și pe acesta, dumneavoastră vă bateți joc de mine? Rostisem cuvintele alb și nu ridicasem vocea, era mai mult decît un protest sau o curiozitate, era exprimarea unei mirări. Dar și siguranța că voi afla în sfîrșit cheia nebuniei trăite în ultimele ore.

– Nu. Cum mi-aș permite? răspunse el serios, cu un fel de liniște.

– Atunci cum puteți vorbi despre succes?

– Dar a fost un succes, vă asigur, îngăimă el sărind într-un fel curios cuvintele. Un succes și o verificare cum nu se poate mai concludentă, adăugă oarecum misterios. Și, după o tăcere

Scanned with OKEN Scanner

destul de lungă, care era evident totuși că nu-i decît o pauză, mai spuse: Dumneavoastră nu știți de unde am pornit noi ca să ajungem la aceste aplauze...

– Sper că oaspetele nostru nu se plictisește, îl întrerupse vocea de trîmbiță a amfitrioanei șefe, obligîndu-mă să mă întorc spre ea. Tovarășe doctor, te fac răspunzător, glumi ea, dar ca și cînd n-ar fi înțeles că glumește doctorul se porni să protesteze cu zel.

– Nu, nici vorbă, l-am ajutat eu. Tocmai vorbeam despre aplauze. Mai precis despre felul în care s-a ajuns la ele.

Dar n-am apucat să termin. Neascultîndu-mi răspunsul, sau dimpotrivă, pentru a-l acoperi, tovarășa Mardare izbucni într-un strigăt catastrofic:

– Dar n-ați mîncat nimic! Nici nu v-ați atins de bunătățile noastre. N-ați gustat nici deliciosul salam produs de industria noastră locală, nici telemeaua pentru care ne invidiază toate județele țării. Vă rog, serviți, nu se poate să ne refuzați, fără să știți măcar despre ce e vorba. Vorbea atît de tare încît, spre stupoarea mea, toată lumea de la masă se oprise din mîncat și mă privea curioasă și chiar dezaprobatoare, așteptînd să vadă dacă voi da curs invitației. Pentru o clipă, înainte de a începe să mănînc, ridicol, sub privirile tuturor, am crezut că citesc în ochii lor un fel de amenințare și mi-a dat prin minte că sînt laș, dar am continuat să mestec fără să simt gustul mîncării, în timp ce, cu un fel de ușurare, – mi s-a părut – spectatorii mei și-au reluat și ei tacîmurile... Înghițind grăbit, m-am întors spre conlocutorul meu: terminase de mult și mă aștepta într-o atitudine plină de o atenție datorată evident indicațiilor protectoarei mele, dar în spatele căreia am ghicit ceva în plus, o dorință mai ascunsă de a continua discuția începută. De altfel, imediat ce l-am privit, a început să vorbească.

– De fapt, mă îndoiesc că dumneavoastră știți unde vă aflați – începu el, privindu-mă cu intensitate, dar într-un fel cam general, care mă făcu să bănuiesc că în raza privirii lui intră în același timp și tovarășa Mardare.

– Într-un fel de școală, presupun – spusei eu voit superficial, amintindu-mi întrebările pe această temă, la care nu primisem un adevărat răspuns.

– Școală? Da, se poate numi și așa, desigur... tărăgănă el, supraveghind cu privirea ceea ce vedea în spatele meu și lăsînd pauze lungi, strategice între cuvinte, pentru a le face mai greu

Scanned with OKEN Scanner

accesibile. Părea la fel de hotărît și să continue, și să schimbe, în orice clipă i s-ar fi părut necesar, subiectul... O școală a bunelor maniere, poate, în orice caz, ar fi mai exact...

L-am privit în tăcere, hotărît să nu-l întrerup, convins că intervenind, oricît de abil, n-aș face decît să deranjez fluxul mărturisirii puțin agitate și care, eram sigur, va continua. De altfel, doctorul mai bău un pahar, cu gestul unui om decis să nu șovăie.

– Nu v-ați întrebat, desigur, nici ce materie predau eu la această școală. Făcu o pauză, iar eu așteptai în tăcere. Pentru că nu îmi imaginez că sînteți chiar atît de poet încît să credeți că psihiatria este una din materiile de curs ale unei școli care a cunoscut un avînt fără precedent, pornind de la premisa necesității unei dezvoltări globale care să cuprindă toate sferele cunoașterii și activității... – parodie el și începu să rîdă înecîndu-se.

– Mi-e teamă că nu înțeleg prea bine la ce vă referiți – am coborît eu vocea instinctiv, cu o precauție care cuprindea neliniștile mele legate de el și neliniștile lui legate de femeia din spatele meu, care simțeam că devenise atentă.

– Nici n-ați avea cum – răspunse el, scurt și la fel de încet, întinzînd mîna spre paharul cu alcool, răzgîndindu-se în ultima clipă și luînd paharul de apă din care bău puțin, părînd că-și revine, sau că revine în orice caz la o altă stare de spirit. Tăcu o secundă sau două, de parcă ar fi vrut să ia o hotărîre, apoi spuse deosebit de încet:

– Ne aflăm într-un complex de reeducare.

Țin minte că, în prima clipă, importanța și misterul pe care le acorda dezvăluirii sale mi s-au părut exagerate.

– O școală de corecție, deci, am și spus pe un ton normal, cu dorința de a aduce lucrurile la propriile lor dimensiuni.

Dar el mă privi trist, fără să dea înapoi. Eu însă mă simțeam din ce în ce mai ușurat.

– Cum s-ar spune, datorăm deosebitul succes delincvenților minori – mă amuzai eu. Nu e prea flatant, în schimb e mai liniștitor. Și-au bătut joc de noi derbedeii dumneavoastră, dar la urma urmei nici nu meritam altceva. Mi-e greu să vă explic de ce, dar dezvăluirea dumneavoastră mi-a făcut o reală plăcere. Interpretată fără umor, scena mi se păruse delirantă și-mi transmisese o neliniște greu de stăpînit. Aveam sentimentul că nu e decît introducerea coșmarescă în ceva mult mai rău, pe

Scanned with OKEN Scanner

care îl presimțeam și îl așteptam cu spaimă. De aceea v-am și ascultat atît de atent. Oricum, vă sînt recunoscător. Mă așteptam la suferință și nu era decît băşcălie. La drept vorbind, mi-ați dat și o lecție, de care îmi voi aminti și altă dată cu real folos, cred. Prea sînt înclinat să descopăr tragedii acolo unde nu sînt decît spectacole de revistă. Nu pot decît să vă mulțumesc. Presupun că e un motiv suficient de serios pentru ca să bem împreună. În sănătatea dumneavoastră, domnule doctor.

Am turnat în ambele pahare goale și am băut, conștient de faptul că exagerez oarecum momentul, dar în același timp m-am eliberat de o amenințare, care părea să dispară deodată – în ridicol, desigur, dar și în neant. Abia cînd am lăsat paharul jos, am văzut că doctorul nu îl atinsese pe al său. Mă privea, fără să se miște, cu un fel de compasiune.

– Cred că nu m-am exprimat exact, spuse obosit și mai bău puțină apă. Nu e vorba de minori și nici de delincvenți.

– Și nici de entuziaști ai aplauzelor, dacă înțeleg eu bine – se auzi vocea Mariei Sărescu, iar medicul tresări speriat întorcîndu-se spre ea.

– Ați ascultat ce-am vorbit – rosti el alb, uitînd să intoneze interogativ cuvintele și mișcîndu-și privirile de la ea la mine, nehotărîndu-se parcă pe cine trebuie să întrebe.

– Scuzați-mă, am spus eu, simțindu-mă vinovat și de tonul meu anterior, și de lipsa de tact a colegei mele. Maria, ți-l prezint pe domnul doctor Mircea Bentan, colega mea; romanciera Maria Sărescu.

– Da, am ascultat, mușcă ea cuvintele cu dinții dezveliți de operația mușcării, care unui naiv i s-ar fi putut părea un zîmbet, și fără să dea importanță vorbelor mele. Doctorul, care avusese probabil intenția să întindă mîna, și-o prinsese acum în palma celeilalte și și-o strîngea nervos, într-un gest surprinzător de copilăresc pentru un om ca el, în timp ce continua să mă privească pe mine, așteptînd o confirmare, o explicație, sau pur și simplu socotindu-mă vinovat.

– Iertați-mă, am spus încă o dată, stupid și dîndu-mi seama că stupid, îmi dau seama că am greșit, că am înțeles greșit, vreau să spun... Dar nici acum... Mi se pare de necrezut... Poate n-am înțeles...

Sînt momente pe care aș da orice să mi le șterg din viață, momente pe care nu pot să le scuz, să le explic în nici un fel, în

Scanned with OKEN Scanner

care tot ce păruse înfrînt în mine – prostia, lașitatea, ipocrizia... – răbufnește inexplicabil la suprafață, momente în care nimic nu-mi justifică purtarea și-n care sînt conștient că ceea ce fac e prostesc și fără rost. Nu era adevărat că mi se părea de necrezut! Dimpotrivă: de la început, din timpul aplauzelor încă, asta era ceea ce bănuisem, de asta mă temusem cel mai mult. Nu mi-o mărturisisem, desigur, dar o știam, am știut-o din prima clipă, și chiar mai înainte, atunci cînd mă aflam încă în fața porții și am simțit că nu trebuie să intru. "Mi se pare de necrezut" am spus, cu acea ipocrizie special inventată ca să ofere nu o altă soluție, ci un timp suplimentar acceptării celei ce pare de neacceptat. De altfel, tocmai pentru că părea de necrezut, o crezusem din prima clipă, realitatea fiind atît de aberantă, încît nu i se putea potrivi decît aberația unei monstruozități de genul celei pe care refuzam să o admit, cînd ea nu numai că nu avea nevoie de acceptarea mea, ci se și născuse în mine – sub forma înspăimîntată a presupunerii absurde, e drept – atunci cînd realitatea nu trimitea încă decît semne premonitorii și mesaje ininteligibile. Izbucnirea mea de bucurie, atunci cînd "înțelesesem greșit", fusese aproape sinceră, în sensul că aș fi fost fericit să fi fost așa (un fel de "ce bine ar fi fost dacă"), dar în timp ce vorbeam și-mi exprimam ușurarea – în care începeam să cred, de altfel – așteptam mereu să fiu întrerupt, să mi se atragă atenția că greșesc, să mi se spună că e vorba de o confuzie...

În timp ce vorbeam încă, bîlbîindu-mă din ce în ce mai jalnic sub privirile, consternate, mi s-a părut, ale doctorului și disprețuitoare ale Mariei, am auzit rîsul băiețesc și curgător al psiholoagei și, întorcînd ochii, am văzut-o peste masă, privindu-mă ironic, ca și cum m-ar fi urmărit de mult, ca și cum ar înțelege întreaga situație, care i se pare de altfel deosebit de amuzantă. Am privit-o furios, ceea ce părea s-o amuze și mai mult, și am făcut – dintr-un fel de nevoie absurdă de a face ceva, indiferent ce – gestul de a mă ridica de la masă, dar în aceeași clipă vecina mea a scos un țipăt de plăcere aproape senzuală: "Supa!", care îmi era destinat probabil, pentru că m-a prins de cot silindu-mă să mă întorc spre ușă, de unde un miros violent și specific de cantină preceda șirul indian al servantelor ocazionale, ce înaintau purtînd, cu emoția de a nu le vărsa, niște castroane aburind.

– Ca la mama acasă, mă asigură ea, punîndu-mi în farfurie.

Scanned with OKEN Scanner

O să țineți minte că ați fost la noi – și fața ei rotundă, surmontată de părul construit complicat și lipit cu fixativ, strălucea de o bucurie sinceră, ce putea izvorî în egală măsură din lăcomie, din suficiență, din orgoliu, sau pur și simplu dintr-un oportunism dus la ultimele consecințe ale ipocriziei. Privind-o, mă întrebai o clipă dacă ea era cea care mă invitase, dar nu-mi amintii vocea de la telefon și, de altfel, nu avea nici o importanță. Doctorul vorbea cu Maria, care îl asculta cu fața crispată de o expresie de răutate, ce putea fi, însă, numai de tristețe. Claudiu îi vorbea animat frumoasei psiholoage, făcîndu-i evident curte, în timp ce mîinile lui frumoase și prelungi frămîntau grăbite, cu un fel de harnică isterie, o grămadă surprinzător de mare de fărîmituri, ceea ce într-un mod disproporționat și aproape violent îl făcea dezgustător. Micuța femeie ponosită sorbea ciorba încet, cu fruntea aplecată deasupra farfuriei, dar cu ochii suspendați curioși de figurile comesenilor, încît poziția ei avea ceva nefiresc, de cap așezat într-un jug invizibil, ceea ce nu o făcea însă, așa cum ar fi fost firesc, comică sau caraghioasă, ci dimpotrivă, îi dădea un aer grotesc, ofensiv, de gravură goyescă.

– Cum ați obținut aplauzele? – am întrebat-o brusc pe tovarășa Mardare. Prin ce mijloace? Și sînt convins că, înainte de a-mi înțelege întrebarea, ea a înțeles furia din glasul meu și, tocmai de aceea, răspunsul, deși a părut absurd, raportat la întrebarea mea, nu era cu totul lipsit de bun simț și de sens.

– Tovarășe, – a protestat ea, dar încet, cu grija de a nu fi auzită de alții, dîndu-mi parcă șansa să regret, să revin înainte ca totul să devină ireversibil prin scandal – cum îți permiți? Și, într-adevăr, dacă ar fi auzit-o cineva și-ar fi închipuit că i-am făcut o propunere rușinoasă sau că am încercat s-o violez.

– Și cît a durat? – am continuat eu imperturbabil, cu un sadism îndreptat împotriva mea nu mai puțin decît împotriva ei. De cît timp ați avut nevoie să transformați niște oameni, presupun normali, în acei roboți, nici măcar perfect reglați?

– Tovarășe Șerban, tovarășe scriitor, – scoase ea un fel de țipăt șoptit, care nu i se potrivea și care ieșea ca dintr-o jucărie mecanică, de undeva dintre sînii ei mari și turnul imens al părului – nu vă dați seama ce vorbiți, fiți atent la felul cum vă exprimați. Vă interzic să ponegriți munca noastră de eșafodare a unei noi conștiințe, care se impune printre prioritățile fundamentale. Veniți-vă în fire, tovarășe scriitor!

Scanned with OKEN Scanner

– Dumneavoastră sînteți cea care mi-a telefonat invitîndu-mă aici? – am întrerupt-o eu, și ea a încuviințat din cap, crezînd că reușise să mă calmeze, și și-a șters fața transpirată, tamponînd-o, cu grija de a nu întinde fardul.

– De ce ne-ați chemat? am continuat cu un fel de furie, care mă făcea să-mi simt mișcarea ritmică a sîngelui în artere și care nu lăsa în afară decît glasul alb, abia interogativ, și privirea nerăbdătoare alunecată peste buclele tari și supa răcită. Aveați nevoie de o hîrtie de turnesol, de o verificare a rezultatelor obținute? Aveați nevoie de niște clopoței pavlovieni care să le declanșeze salivarea cu aplauze?

Mi-am dat seama că mă credea beat, și într-o oarecare măsură chiar eram (deși alcoolul nu făcuse decît să lichefieze în mine cheagurile obișnuinței cu spaima, acele scîrboase formații pe care le coagulează magma noastră interioară în contact cu aerul), dar n-am observat că – părăsind tonul confidențial care mă jignea ca o acceptare de complicitate, ca o pactizare cu însuși principiul mistificării – întreaga masă încetase să mănînce și mă asculta.

– Cînd am auzit că vorbiți despre un succes fără precedent, mi-am imaginat – naivul de mine – că vă bateți joc de noi, cînd dumneavoastră vorbeați despre un succes real, despre un adevărat triumf pe care l-ați repurtat în lupta împotriva vieții neîncorsetate în indicații de funcționare. De batjocorit, ne-ați batjocorit înainte, atunci cînd ne-ați invitat vorbindu-ne de respectul pe care ni-l purtați, de cinstea pe care v-o facem, cînd ne-ați introdus ca într-o fiolă de laborator în sala aceea cu aplauze funcționînd ca un delir strict supravegheat.

Realizasem faptul că toată lumea mă privea, și vorbeam fără să privesc pe nimeni, urmărind pe masă mîna lui Claudiu, jucîndu-se din ce în ce mai febril cu fărîmiturile de pîine ce atinseseră cantități îngrijorătoare. În același plan, la nivelul mesei acoperite cu o pînză alb-gălbuie sau poate alb-cenușie – era greu de precizat cărei culori îi aparține nuanța tulbure a țesăturii scămoșate de spălări îndoielnice și repetate – în privirea mea mai intrau: farfurii de supă goale și murdare de grăsimea alburie lăsată pe margine sau cu cîte un rest de fiertură rece, translucidă, în care pluteau ca niște rîme fire cleioase de fidea și foi de pătrunjel mărunțite, linguri ordinare de cositor, furculițe cu dinții strîmbi, bucăți de pîine mîncate pe jumătate, pahare groase de sticlă verzuie. Și peste toate, în prim

Scanned with OKEN Scanner

plan, degetele moi și exasperante ale criticului frămîntînd fărîmiturile, "natură moartă cu nervi" m-am gîndit, și deodată am văzut masa aceea promiscuă, decupată din încăperea străină și dezolantă, ca un stop cadru al mizeriei și degradării, netrezind nici un fel de compasiune, ci numai dezgust și oboseală. Am ridicat ochii spre Maria Sărescu mirat deodată că tace cînd, ea care vorbește mereu, ar trebui să vorbească și i-am întîlnit fața nemișcată, din care mă priveau cu dispreț sau numai cu dezaprobare ochii puțin bulbucați de convingerea că au dreptate. Lîngă ea, doctorul se uita la mine cu o expresie de revoltă demonstrativă, desenată cu grijă pe față, peste linia amară a gurii și linia inteligentă a sprîncenelor, și felul în care masca se suprapunea trăsăturilor reale avea ceva tragic și ridicol, ca un machiaj de clown de sub care ar transpare descurajarea interpretului, ceva tragic, ridicol și profund dezgustător în același timp. Nu știu dacă mai vorbeam, nu-mi amintesc ce mai spuneam și mai ales nu cred că știam de ce o mai fac, atunci cînd am auzit vocea uimitor de blîndă, aproape parodică, a tovarășei Mardare, rostind pe un ton grijuliu, afectat:

- Tovarășa Sabina, tovarășul scriitor nu se simte bine, are nevoie de un pahar cu apă.

Și am văzut-o – uluit – pe frumoasa psiholoagă, ridicîndu-se de la masă și părăsind încăperea cu aerul serios și recules al cuiva care pleacă într-o misiune, în timp ce paharul aproape plin cu apă se afla alături de cel gol, de alcool, în fața mea, dar cu excepția colegilor mei (Claudiu s-a răsucit pe scaun urmărind cu privirea silueta vecinei sale de masă și s-a întors spre mine nedumerit, dar și întrucîtva revendicativ, iar Maria și-a lungit gîtul privind în direcția ușii, ca un animal care adulmecă, pentru a depista cu o clipă mai devreme o primejdie de care nu se îndoiește) nimeni n-a reacționat în vreun fel, sau nu s-a mirat de absurditatea situației, și nici chiar eu n-am protestat, nici măcar bînd din apa pe care o aveam la îndemînă. De fapt nu-mi era rău, dacă toată acea revoltă năclăită de scîrbă și oboseală nu era un rău suficient de mare pentru a trece din suflet în trup; mi se părea doar intolerabil gîndul că mă aflam acolo, în încăperea aceea și printre oamenii aceia, pe care nu-i cunoșteam și care se reduceau pentru mine la niște scheme lingvistice sau plastice, prins din nou într-un mecanism de neînțeles. Mai ales această repetare, similitudinea cu cealaltă

Scanned with OKEN Scanner

întîmplare, de neînțeles și de neînfrînt, mi se părea amenințătoare, ca o dovadă că – așa cum între două puncte se poate trage o linie – între două întîmplări ieșite din cadrul, atît de labil la urma urmei, al înțelesului se poate recunoaște existența unui întreg univers răzvrătit împotriva logicii, absurd. Și chiar în timp ce gîndeam astfel, un curent, străbătîndu-mă mai adînc, mai esențial, îmi spunea că acest gînd chiar nu e decît o dovadă a aberației care m-a cuprins și pe mine, a aberației care se travestește în absurd pentru a se pune la adăpost. Înțelegeam perfect ceea ce se întîmplase în camera mea în timpul acelei degradatoare invazii, după cum începeam să înțeleg ce se petrece între zidurile ipocrite ale acestei foste mănăstiri, dar mi se părea mai simplu să-mi recunosc neputința de va înțelege, decît să accept că între limitele comprehensibile ale universului se pot cuprinde atît de ingenioase atrocități.

Intervenția tovarășei Mardare cufundase sala rece și goală într-o tăcere suspendată. Toată lumea părea să aștepte ceea ce se va întîmpla, ca și cînd ar fi urmat într-adevăr să se întîmple ceva important și poate ireversibil. De altfel, nici eu nu m-am îndoit nici o clipă că se va produce ceva grav, pe care, iată, mai am 10, 9, 8, 7, 6, 5 secunde ca să-l împiedic și, în același timp, fiind convins că nu voi face nimic, că voi aștepta pur și simplu, cu o tragică, dezmățată curiozitate, să văd ce mi se întîmplă.

– Nu sînt bolnav – am spus totuși, și pentru că glasul mi-a sunat enervant de prevenitor, ca o scuză, am adăugat: nu mai mult decît tinerii aplaudatori, înainte de a fi fost programați să aplaude.

Dar, deși vorbisem destul de tare ca să observ cum pupilele celor care mă ascultau se măriseră o clipă de spaimă, pentru a-și reveni imediat cu grija de a părea că n-au auzit, tovarășa Mardare nu mă auzise, probabil pentru că începuse să bată din palme încîntată, aplaudînd femeile ce înaintau purtînd cu grijă movile de sarmale și dealuri de mămăligă.

– Mămăliguța! strigă ea, mai ascuțit decît aș fi crezut-o în stare, tovarăși, a sosit mămăliguța! Și bătea din palme așa cum bat fetițele cînd se joacă, cu un fel de grație absurdă ce făcea să-i tresalte carnea de pe obraji și buclele groase ale cocului. M-am uitat la ea cu atenție și intenționat, ca să o fac să mă privească la rîndul ei, dar s-a uitat la locul în care stăteam ca și cum ar fi fost gol, cu o perfectă neutralitate a privirii, contrastînd ciudat cu afabilitatea tonului și ridicolul mișcărilor,

Scanned with OKEN Scanner

în timp ce continua să vorbească.

– Specialitatea bucătarilor noștri... în cinstea dragilor oaspeți... pentru a sărbători succesul...

Femeile puseseră platourile pe masă și aburi grei se ridicau din bucatele calde în aerul rece al încăperii, rămînînd ca niște nimburi picante și umede suspendate între comeseni. Dar nimeni nu le privea. Și nimeni nu asculta nici vorbele stridente aruncate prin aer asemenea unor așchii metalice ce uitau să mai cadă. Cu toții întorseseră capul spre ușa prin care tovarășa Sabina înainta încet, purtînd cu exagerată grijă, pe o farfurioară, un pahar cu apă. Nu privea pe nimeni, se uita țintă la apa din pahar și pășea încet, aproape solemn, cu o expresie de concentrare, foarte asemănătoare tristeții, întipărită pe obrazul frumos ieșind din gulerul înalt al puloverului. O priveam cu plăcere, deși îmi dădeam seama că nu o privesc numai eu și că toți ceilalți o privesc altfel decît mine, așteptînd să i se întîmple ceva, sau să facă ceva, sau, mai mult, știind chiar ce i se va întîmpla sau ce va face. Eu o priveam cu plăcere și cu o vie curiozitate, și am continuat s-o privesc chiar și atunci cînd, înconjurînd masa, s-a oprit în dreptul meu, privind în continuare numai paharul, așteptînd parcă să hotărăsc eu ce se va mai întîmpla în continuare. Dar eu nu știam ce se va întîmpla. L-am privit pe doctor mai mult curios decît întrebător, dar el a plecat ochii pentru a-i ridica imediat subaltern spre șefa sa. Nu mai mult de o fracțiune de secundă, însă, căci ochii lui, mai triști încă decît înainte, au revenit la mine, în timp ce el șoptea cu o voce mată, uscată:

– E bine să beți, vă veți simți mai bine.

– Dar nu sînt bolnav, am răspuns eu automat, amuzat puțin, dar și enervat de absurditatea situației. Și nu mi-e sete. În aceeași clipă, simții că mi se făcuse de fapt, și aș fi zîmbit, dacă figura descompusă a doctorului nu mi-ar fi transmis un sentiment de bruscă alarmă.

– Să beau? am întrebat eu nesigur, retoric probabil, dar intonînd greșit și privind-o pe purtătoarea paharului, încît întrebarea părea că i se adresează ei și că o face arbitru. În același timp, în restul cîmpului vizual cuprindeam spatele și profilul tovarășei Mardare vorbind animată cu vecinul de masă și toate celelalte fețe dirijate spre mine, suspendate în mod absurd de hotărîrea mea fără importanță.

– Să beau? am mai întrebat o dată, deși îmi dădeam seama

Scanned with OKEN Scanner

că sînt ridicol, iar drept răspuns Sabina mi-a întins paharul, ridicîndu-l cu degete ferme de pe farfurioară, de parcă s-ar fi pregătit să bea ea însăși sau să închine în cinstea mea. L-am luat din mîna ei, atingîndu-i ușor unghiile în timp ce mi-l preda ca într-o ștafetă, și am început să beau. Era de la gheață și avea un gust ușor metalic, mai mult ciudat decît neplăcut și, în timp ce beam, mi-a trecut prin minte că tovarășa Mardare vorbește atît de însuflețită ca să nu fie obligată să observe că beau, dar mi-am dat seama că e un gînd absurd, la fel de absurd ca și acela de a arunca paharul și de a pleca trîntind ușa. Am pus paharul la loc pe farfurioară cu grija de a nu se ciocni – aveam senzația neplăcută că a început să-mi tremure mîna – am mulțumit, cred, și m-am așezat pe scaun, încercînd să obțin mai multe puncte de sprijin și un contact mai solid cu pămîntul, sau poate chiar să fixez în vreun fel încăperea ce începuse să se rotească din ce în ce mai repede în jurul meu."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 8

În acest punct ajunsesem cînd m-am întrerupt ca să merg la masă. Au trecut de atunci cinci zile. De altfel, nu faptul că n-am mai scris mi se pare grav, ci faptul că sînt incapabilă să-mi imaginez un cît de aproximativ scenariu al reluării scrisului. Desigur, mă așez la masă, îmi așez caietul în față, iau pixul în mînă, pare că totul e normal, oricum sînt niște gesturi știute, pentru a reîncepe să scriu trebuie numai să citesc ultimele rînduri scrise înaintea întreruperii și în clipa în care îmi arunc ochii pe pagină firesc, fără a-mi permite să-mi imaginez ceea ce voi face mai departe, fără să devansez nici cel mai mic gest, nici cea mai neînsemnată reacție, ceva se rupe deodată, ca un arc ce refuză să mai declanșeze următoarele mișcări și lumina care avea grijă să deseneze contururile comprehensibile se stinge. În obscuritatea ce începe, pagina pare un abajur fixat pe un fasung din care a fost deșurubat becul și care apare astfel deodată nu numai inutil, dar și urît și sărăcăcios, de un gust îndoielnic. A mă chinui să continui această pagină, pe care de altfel abia dacă mai am răbdare să o citesc, mi se pare la fel de absurd, de aberant, ca și a încerca să-mi amintesc figurile neprivite, ale celor pe lîngă care am trecut pe stradă în urmă cu o jumătate de oră: erau probabil interesante, dar din punctul meu de vedere nu existau, din moment ce nu le înregistrasem și nu aveam cum să mi le amintesc. Cartea în miezul căreia trăisem pînă în urmă cu cinci zile, pînă în secunda în care mă întrerupsesem ca să merg la masă, încetase să existe pentru mine. Iar – ceea ce era și mai rău – dacă făceam efortul de a o readuce la viață, o descopeream lipsită de interes și amorfă, reușind să-mi trezească, cel mult, plictiseala sau mirarea. Dar asta se întîmpla rar. De obicei, citirea ultimei fraze nu era urmată de urcarea trudnică pe treptele rîndurilor și paginilor anterioare, ci de rostogolirea din ce în ce mai accelerată, aproape vicioasă, pe toboganul nenorocirii care i-a urmat.

Scanned with OKEN Scanner

De fapt, în realitate, nenorocirea se produsese cu patru sau cinci ore înainte, pe vremea cînd eu mă trezeam liniștită, mă spălam pe dinți și pe față, umpleam o cană cu apă, introduceam în ea fierbătorul electric, apoi, pînă fierbea apa, îmi făceam patul și mă pieptănam, pentru ca să fiu gata să mă așez, cu paharul de ceai și pachetul de biscuiți, la masa pe care paginile scrise aseară stau înșirate pe burtă, acoperite pe dos cu un fel de Braille care e întotdeauna semnul scrisului avîntat, dovadă că gîndul o luase înaintea literei și atunci pixul se grăbise să-și facă datoria și, apăsînd mai tare decît ar fi fost nevoie, imprimase pe spatele hîrtiei aceste caractere hotărîte, răsturnate în relief. Reconstituind timpii, am ajuns la concluzia că atunci se întîmplase totul, în secundele în care, plină de o speranță izvorîtă din elanul ciudatului alfabet sculptat pe dosul hîrtiei, începusem să citesc paginile scrise în ajun. Îmi amintesc că îmi plăcuseră, cu acea plăcere surprinsă de propria sa existență și plină de curiozitate cu care îmi citeam întotdeauna pentru prima oară textele (care se dovedeau a fi cu totul necunoscute mie în acel moment și care deveneau ale mele abia mai tîrziu, în urma unor repetate lecturi, odată terminat cititul) și îmi amintesc că începusem să scriu firesc, în continuarea lor, în timp ce mă gîndeam că în sfîrșit am ajuns pe fluxul cărții, pe care voi înainta de acum înainte firesc, aproape de la sine. Și am continuat să scriu pînă la unu fără cinci, cînd m-am întrerupt, ca să merg la masă.

De fiecare dată, întreruperea pentru a merge la masă năștea în mine o revoltă, adevărată și, în același timp, conștientă de falsitatea ei; adevărată, pentru că presupunea întreruperea brutală a scrisului, și falsă, pentru că fără această întrerupere fixă, știută dinainte, probabil că scrisul nu s-ar fi declanșat cu aceeași promptitudine și nu s-ar fi desfășurat cu aceeași fervoare. M-am îndreptat deci spre masă, revoltată de dogmatismul căruia acceptam să-i fiu victimă și conștientă în același timp că tot eu sînt beneficiara lui, cînd a sunat telefonul, și am auzit vocea Piei, lipsită de strălucirea ghidușă obișnuită. A spus Alo și eu am știut că ceea ce va urma va fi anunțul unei nenorociri. Alo, am răspuns, acceptînd convenția catastrofei, și ea, înțelegînd că ceremonia introducerii nu mai e necesară, a spus: "S-a sinucis Sanda", apoi a tăcut pentru că nu mai avea ce să adauge, pentru că spusese de fapt tot ceea ce avea de spus, dar pauza care a urmat a fost atît de violentă, atît de asurzitoare, încît în prima clipă mi s-a părut că se umple de curiozitatea de a vedea ce aș putea să răspund la o asemenea veste, că devine imperativă și cere un răspuns. Iar eu, fără să fi înțeles prea bine ce mi se spusese, adică

Scanned with OKEN Scanner

înainte de a fi devenit conștientă de sensul spuselor ei, am înțeles că trebuie să răspund ceva și am întrebat "de tot?", dar în aceeași secundă întrebarea mi s-a revelat stupidă și de umplutură, o prostie sau poate chiar o gafă. Dar răspunsul Piei a venit firesc, ca și cum întrebarea mea ar fi fost exact cea pe care o aștepta ca să continue. "Da. S-a aruncat de la etajul șapte."

Acum într-adevăr nu mai era nimic de adăugat, și nici de răspuns. Etajul șapte era o noțiune cum nu se poate mai legată de noțiunea de Sanda. Dacă, prin absurd, n-aș fi știut sau n-aș fi înțeles pînă în acea clipă despre cine e vorba, invocarea etajului 7 ar fi fost suficientă ca să mi-o dezvăluie. Însuși faptul de a fi murit – pentru că nu ideea de sinucidere (care presupune în atît de mare măsură nuanța de încercare încît abia o încape și pe aceea de reușită), ci ideea de moarte, de definitiv, de ireversibil era greu de înțeles – devenea comprehensibilă oarecum, putea fi aproximată, pornind de la imaginea etajului 7 al unui bloc cu șapte etaje așezat în mijlocul unui deșert de ruine.

Am rămas cu telefonul în mînă, privindu-l nemișcată, cu o foarte slabă senzație de irealitate, neîndrăznind să cred și, totuși, avînd senzația că nu ar fi cu desăvîrșire exclus ca ceea ce mi se întîmplase în ultimele minute să nu fi avut loc. Receptorul nu părea să păstreze nici o urmă a veștii care îl străbătuse. Nemaifiind în stare să adauge nimic, Pia se oprise la fel de brusc cum începuse. Mai puternic decît enunțul ei îmi suna în urechi propria mea replică, absurd interogativă ("de tot?") și informația despre etajul 7. Și așa, în poziția în care vorbisem la telefon, așezată pe marginea patului, mi-am adus aminte cu minuțiozitate (dacă un asemenea calificativ poate fi aplicat unei amintiri) apartamentul de la etajul 7 în care fusesem ultima oară, cu mai puțin de un an în urmă, la o petrecere – ziua Sandei: împlinea 35 de ani. De fapt, îmi aminteam destul de puține lucruri, casa era plină de oameni, așezați care pe unde apucau, și lucrurile se estompau în aglomerația umană. Cel mult amplasarea odăilor, una dintre cele trei sau patru posibile într-un bloc tip. Senzația de minuțiozitate a rememorării nu venea din detaliile plastice, ci din cele acustice și din atmosfera psihologică născută din ele. Deși erau toate ferestrele închise, ba chiar – asemenea altor locatari – își montaseră un al treilea rînd de ferestre, pentru ca zgomotul asurzitor al demolărilor să nu pătrundă în interior, toată lumea trebuia să vorbească cu vocea ridicată pentru a se putea înțelege, iar această ridicare de ton pur fizică – la început chiar amuzantă – dăduse naștere treptat unei iritări generale,

Scanned with OKEN Scanner

discuțiile în care replicile trebuiau repetate adesea pentru a putea fi înțelese începuseră să se poarte pe nesimțite în contradictoriu și tot mai ascuțit. În cele din urmă – spre disperarea Sandei – o temă mai fierbinte a împărțit petrecerea în două și părea că nimic nu o va mai putea salva. Atunci Andrei, soțul Sandei, a avut ideea de a ne întreba dacă nu vrem să ieșim pe balcon pentru a vedea în toată grandoarea noul centru în construcție al orașului. Blocul în care locuiau fusese înălțat cu mai puțin de zece ani în urmă într-un cartier liniștit de vile și străzi vechi, de la sfîrșitul veacului trecut, întrerupte din loc în loc de grădina cîte unei biserici sau mănăstiri mai vechi cu un secol sau chiar două. (Era un cartier în care ajungeam rar, practic numai cînd o vizitam pe Sanda, însă din care nu lipseam niciodată în noaptea de Înviere, pentru că apropierea bisericilor vechi făcea posibilă participarea succesivă la mai multe slujbe și străzile erau pline de oameni cu lumînări aprinse, care se mutau de la o biserică la alta.) Abia fusese terminată construcția și abia trecuseră cîteva luni de cînd locatarii-proprietari (blocul era proprietate personală a unei societăți de locatari) se mutaseră, dichisindu-și apartamentele, împodobindu-le, tapetîndu-le, acoperindu-le cu gresie și faianță, înlocuindu-le instalațiile, defecte încă înainte de a fi început să funcționeze, schimbînd chiuvetele sparte sau cu smaltul sărit, ajustînd ușile pentru a le face să se închidă și dublînd ferestrele pentru a nu lăsa frigul să pătrundă în interior; abia se încheiase deci complicatul proces de transformare a unui bloc nou de locuințe într-un spațiu într-adevăr de locuit, cînd a început să circule zvonul ridicării unui nou centru administrativ al orașului și apoi trăsnetul localizării lui pe deal, singurul teren considerat sigur după cutremur. Și, imediat, s-a vorbit de posibilitatea demolării blocului, care – odată planurile cartierului aprobate – s-a vădit a fi amplasat la mai puțin de o sută de metri de marea piață, epicentrul sacru al noilor construcții. Au urmat șapte ani de nesiguranță și intervenții, de hurducări între "Demolarea va începe în patruzeci și opt de ore" și "Pentru anul acesta nu sînteți prevăzuți în planul de demolări, mai discutăm după 1 ianuarie." Memorii, intervenții, agățări de cea mai slabă speranță, jalnice recurgeri la logică (este un bloc nou-nouț de aproape două sute de apartamente, ar fi absurd să-l dărîme), audiențe colective și individuale la cele mai diverse foruri care ar fi putut influența într-un fel hotărîrea de care depindeau, dar peste tot dădeau peste oameni care ridicau din umeri, nimeni nu știa cu precizie nimic, arhitecții își refăceau planurile din săptămînă în săptămînă, în funcție de ultimele indicații, care nu o dată le

Scanned with OKEN Scanner

contraziceau pe penultimele. Între timp șantierul începuse, în fiecare zi dispăreau noi și noi case și vile. De la înălțimea balconului în care ne aflam, Sanda și Andrei urmăreau ca pe o hartă înaintarea continuă a buldozerelor. Din cînd în cînd își chemau și prietenii să asiste la spectacol. Nu era pentru prima oară cînd mă aflam în acel balcon. Pe vremea aceea, îndepărtată cu trei-patru ani, Andrei era încă plin de umor, un umor pe care Sanda îl acompania cu un rîs din ce în ce mai nervos (un fel de tril care se poticnea pe neașteptate într-un icnet). Îmi aminteam povestirile lui irezistibile despre felul în care, după demolarea fiecărei case, locatarii caselor rămase încă în picioare, și încă mai sperînd într-o minune, strîngeau noaptea obiecte scăpate întregi, grinzi, chiuvete, țevi, fragmente de lambriuri, țigle, cărămizi, pentru ca peste o săptămînă sau două să fie la rîndul lor pulverizați de macarale și buldozere, și alți viitori tovarăși de nenorocire – nenorocire pe care nu o credeau încă posibilă și pentru ei – să adune noaptea dintre dărîmături obiecte scăpate întregi, grinzi, chiuvete, țevi, fragmente de lambriuri, țigle, cărămizi. Andrei povestea totul cu un haz molipsitor, ca și cînd ar fi fost vorba de ceva deosebit de amuzant: începeai să rîzi aproape fără să vrei, uitînd că nu e în fond nimic de rîs, și totuși, pe măsură ce povestirea încărcată de amănunte burlești înainta, tabloul conturat, acela al unor roiuri de șobolani umani neînstare să înțeleagă sau să învețe ceva din ceea ce li se întîmplă, era profund dezgustător și deprimant, încît fără a putea înceta să rîzi îți venea în cele din urmă să și plîngi, iar lacrimile șterse la sfîrșitul povestirii, odată cu epuizarea veseliei, erau cel puțin ambigue.

Stăteam deci la acea ultimă vizită la etajul 7, îngrămădiți pe balcon – ieșiserăm cu toții, deși afară zgomotul pichamerelor și betonierelor era aproape de nesuportat – și în timp ce ne arăta imensele clădiri care începeau să se ridice pe locul vechiului cartier îmi aminteam povestirile lui mai vechi, din timpul îndelungatei demolări. Îmi aminteam rîsul nostru cu lacrimi de atunci, din acea vreme, și-mi dădeam seama ce mult se schimbaseră amfitrionii noștri în ultimul timp. Sanda nu mai rîdea deloc. După ce luni de zile ne neliniștise cu rîsul ei schimbat, cu felul brusc, aproape amenințător, în care se curma, încetase să rîdă, zîmbea cel mult, cu un anumit efort parcă, un zîmbet căznit, ca un palid reflex al vechii, generalei ei bunăvoințe, un zîmbet care te făcea să te simți vinovat că, prin prezența ta, îl obligi, atît de obositor, să se nască. De altfel, Andrei însuși își pierduse mult din forța hazului și a vitalității. Ne arăta cupolele ridicate numai pe o parte a palatului – care, în partea

Scanned with OKEN Scanner

opusă, abia depășise fundația – și ne povestea că sînt realizate de decoratorii Teatrului Național. Butaforie de înaltă clasă (nici nu ne dădusem seama că nu e construcție reală), pentru ca viitorii beneficiari (incapabili să imagineze realitatea după planuri și reprezentări grafice) să-și poată da seama de viitoarea înfățișare a construcției și să o aprobe sau nu. Era cea de a treia cupolă construită, celelalte două fuseseră respinse, fiecare costase mai bine de un milion. Teatrul Național își făcea planul de încasări pe ani de zile înainte, striga Andrei ca să-l putem auzi peste vacarm, și eu mă gîndeam ce capodoperă de băscălie ar fi scos el din această poveste cu cîteva luni în urmă. Hazul lui, ca și zîmbetul Sandei, aveau ceva obosit, ca venite dintr-o străduință și dintr-o sforțare, și chiar acea petrecere, ultima dintr-o tradiție veselă instaurată de Andrei (care crea astfel prilejul vesel de a-și etala talentele culinare și hazul enorm) desfășurată trudnic și încheiată în cele din urmă în oboseală și jenă generală, părea o îngînare silită și lipsită de bucurie a ceea ce altădată se întîmpla firesc și se desfășura de la sine.

Am pus receptorul în furcă și m-am ridicat de pe marginea patului cu un efort exagerat, ca și cum prin aceeași mișcare aș fi vrut să mă smulg și din amintirea cu balconul de la etajul 7. Dar bineînțeles n-am mai putut nici să mă duc la masă, nici să mă așez la scris, așa că m-am așezat la loc, neînstare să imaginez o altă mișcare sau acțiune. Și, pentru că oricum eram incapabilă să mă gîndesc la altceva, am început să mi-o amintesc pe Sanda într-un fel cît mai sistematic, legînd scenă de scenă, impresie de impresie, întîmplare de întîmplare, pentru ca nu cumva între ele să rămînă suficient spațiu imaginii acelui balcon de pe marginea căruia se desprinde trupul îmbrăcat într-un halat portocaliu pe care i-l știam, imagine care mi se născuse în fața ochilor în clipa în care întrebasem "De tot?" și care nu reușea să se șteargă, tot ce puteam să fac era să o maschez cu alte și alte imagini, cît mai bine conturate, cît mai colorate, cît mai vii, pentru a reuși să acopăr în întregime, să nu las nici un colț descoperit din ceea ce nu voiam să văd. Și chiar și așa, de parcă amintirile ar fi fost niște cadre clar delimitate, ca niște fotografii pătrate, mai mici decît aș fi avut nevoie, de peste marginile lor scăpa cîte un braț îmbrăcat în mînecă largă portocalie, cîte un vîrf de picior pe care mai stătea aninat ca prin minune un papuc...

Abia acum îmi dădeam seama că nu mă întrebasem încă de ce o făcuse, prima întrebare care ar fi trebuit să-mi vină în minte dacă gestul Sandei m-ar fi surprins cu adevărat. Această descoperire –

Scanned with OKEN Scanner

descoperirea faptului că mă așteptasem la ceea ce tocmai se întîmplase – mă cutremură ca o vinovăție: dacă știam, aș fi putut să și împiedic... Era adevărat?

În orice caz, fusese evident că se întîmpla ceva cu Sanda. Se schimbase mult, se schimbase chiar și fizic, îmbătrînise parcă; devenise din ce în ce mai friguroasă, umbla prin atelier învelită într-un mare șal de mohair, pe care, cînd pleca, și-l înnoda într-un total dispreț al cochetăriei, de cîteva ori în jurul capului și al gîtului. Erau însă schimbări, nu bizarerii. "Nu te simți bine?" o întrebasem o dată. "Mă simt foarte bine", răspunsese ea, cu un fel de iritare care nu i se potrivea și apoi insistase în mai multe rînduri: "Dar de ce mă întrebi?" "Cum de ți-a venit să mă întrebi?" "Ce te-a făcut să crezi că nu mă simt bine?" Dădusem înapoi și renunțasem să mai intervin, cu atît mai mult cu cît știam că are prieteni și rude, de care era foarte legată, în lumea medicală, deci cărora nu putea să le scape semnele unei boli, în cazul că ar fi existat una. Ceea ce mă intriga era apoi felul în care refuza să asculte orice comentar politic, chiar înainte de a-și da seama dacă era critic sau nu. Și, cum toată lumea în jurul ei nu făcea decît să se plîngă de una sau de alta, să se revolte (verbal) de toate absurdițățile pe care era obligată să le trăiască, Sanda era într-o veșnică agitație, menită să interzică dacă nu emiterea ideilor periculoase, cel puțin înregistrarea lor de către ea. Devenise subiectul glumelor colegilor cu purtarea ei, dar pe mine mă neliniștea felul în care părăsea în grabă încăperea unde se vorbea sau, dacă dintr-un motiv sau altul nu putea să o facă, felul în care începea să vorbească ea însăși, indiferent ce, dar cît mai gălăgios, pentru a bruia pe ceilalți vorbitori, pentru a-i acoperi, pentru a-i face să tacă. Fusese întotdeauna de o prudență mai mare decît a celorlalți, dar ceea ce era numai o trăsătură de caracter devenise un comportament aproape straniu, care nu putea să nu sară în ochi. De altfel, cu timpul, probabil tocmai pentru a masca aceste accese intense de logoree, se obișnuise să vorbească aproape fără încetare, ceea ce sfîrșise prin a părea cu adevărat îngrijorător, din partea unui om atît de echilibrat și de decent cum fusese ea întotdeauna. Cînd lipsea din atelier, oamenii începeau să vorbească despre boli de nervi, despre faptul că, în aceste condiții, mai devreme sau mai tîrziu, vom înebuni cu toții.

...Mîna care ieșea din mîneca portocalie avea degete cu unghiile tăiate foarte scurt, poate chiar roase (întotdeauna mă uimise aerul copilăresc al mîinilor Sandei)...

În cele din urmă, rudele au convins-o pe Sanda să se interneze la

Scanned with OKEN Scanner

spitalul 9 pentru un tratament. Am vizitat-o o dată, la cîteva zile după ce intrase în spital, și n-am îndrăznit să mai revin. Sanda mă întîmpinase de-a dreptul ostilă ("De unde știai că sînt aici?" "Cum m-ai găsit? De ce m-ai căutat?"), iar spitalul mă înspăimîntase. Pe distanța de cîteva sute de metri dintre intrarea principală și pavilionul la care trebuia să ajung, fusesem acostată de două ori: o dată de un bărbat care venise spre mine în fugă și îmi ceruse precipitat 5 lei (i-i dădusem grăbită, fiind vorba evident de o nevoie urgentă); a doua oară, de o femeie care se apropiase de mine timid și-mi spusese cu evidentă emoție că este fericită că mă vede, că de foarte mult timp spera să se ivească prilejul de a-mi mărturisi cît de mult mă admiră. Nici prima, nici a doua oară nu bănuisem că am de a face cu nebuni, felul în care mi se ceruseră banii era firesc, fără nimic dezechilibrat, și numai după ce bărbatul se îndepărtase sărind într-un picior, strigînd: "Ura! Pot să-mi cumpăr zece napolitane", înțelesei, după cum numai după ce laudele pe care mi le aducea femeia deveniseră frenetice, depășind orice urmă rezonabilă, îmi dădusem seama că nu am de-a face cu o cititoare obișnuită. Această neputință de a deosebi de la prima privire rațiunea de nebunie mă înspăimîntase mai mult chiar decît spaima irațională a Sandei, această neputință care era a mea, care-mi aparținea, care mă implica mult mai mult decît compasiunea și solidaritatea cu suferința unei prietene, în acest proces tulbure, imposibil de definit în punctul de pornire, imposibil de descoperit înainte de a fi de mult prea tîrziu...

...Deși în ultima perioadă Sanda avea părul tuns scurt, aproape băiețește, de după rama tăiată brusc se vedeau fluturînd pletele ei lungi, încîlcite în cădere peste gulerul halatului portocaliu, pletele pe care i le știam dintr-o altă epocă și pe care trebuia cu orice preț să le fac acum să-mi dispară din fața ochilor...

De la spital fusese trimisă la un sanatoriu în munți, apoi revenise, mai stătuse un timp acasă în concediu medical, dar nu reușisem să mai vorbesc cu ea, telefonul lor suna un timp, apoi se întrerupea, ca și cum cineva exasperat ar fi ridicat pentru o singură fracțiune de secundă receptorul. Îl căutasem atunci pe Andrei la institut, dar îl găsisem încurcat, nehotărît, bîlbîindu-se, spunînd că telefonul e stricat și imediat după aceea că Sanda nu-i suportă sunetul, încît în cele din urmă închisesem discuția cu sentimentul că făcusem o gafă, că mă amestecasem în ceva ce nu mă privea. Și, totuși, rămăsese în mine ca o nemulțumire surdă ideea – care mă stăpînea și acum – că nu aveam dreptul să rămîn inertă cînd, în mod evident, în preajma mea se petrecea ceva grav, poate ireparabil. "De tot?" o întrebasem

Scanned with OKEN Scanner

în primul moment pe Pia, și ceea ce părea o stupiditate nu era decît concretizarea, mărturisirea acestui sentiment mult mai vechi, de înaintare care nu poate fi oprită, care nu poate fi întoarsă, spre catastrofă. Sub puterea acestui sentiment, prima oară cînd am reîntîlnit-o (era din nou la atelier, își reluase lucrul, dar aproape că nu mai semăna cu ființa care intrase în spital în urmă cu mai puțin de două luni: cu desăvîrșire tăcută, părea că nu recunoaște pe nimeni din preajmă, sau, cînd era obligată s-o facă, o făcea cu o greu ascunsă neplăcere), am vorbit direct, normal, îmi dădeam seama că este singura soluție, că nu trebuie să mă las prinsă în aura de înstrăinare pe care o emana, ci să trec dincolo de ea, spre ființa care avea cu siguranță nevoie de ajutor, poate chiar de ajutorul meu.

– Sanda, i-am spus, ce-i cu tine? iartă-mă că mă amestec, dar... poate îți face bine să spui cuiva... Te rog, aș vrea să știi că-ți sînt alături... dacă ai nevoie de... dacă-ți pot fi de ajutor... Și pentru că nu mai știusem cum să închei, întrebasem descumpănită: De fapt, ți s-a întîmplat ceva?

Sanda mă privise în prima clipă speriată, ca de o atingere nedorită, dar pe care nu o poate evita, pentru ca în secunda următoare, renunțînd parcă de a se mai sustrage, ochii să i se umple de lacrimi, de lacrimi multe, mult mai multe decît putea cuprinde spațiul dintre pleoape, și care începură să-i curgă pe obraji. Nu spunea nimic și nici nu avea aerul că plînge, mă privea doar ca dintr-o mare depărtare, ca și cum ar fi încercat să mă vadă. Nu știu ce m-a speriat deodată foarte tare, în orice caz nu faptul că lacrimile continuau să i se prelingă în două șiruri ciudat de continuu, dimpotrivă, plînsul mi se părea că înlesnește comunicarea, mi-o apropia, și totuși am simțit că mă cuprinde o panică fără obiect, dar care ne amenință în mod egal. I-am prins mîinile care se lăsau inerte, ca o materie străină, rece și ușor elastică într-ale mele, am căutat o batistă, n-am găsit și am început să-i șterg cu degetele obrajii uzi, încercînd să opresc, să înduplec să se oprească, în felul acesta, izvorul care continua să îi ude.

– Sanda, te rog, te implor, spune-mi ce ai, o să vezi că va fi mult mai ușor, o să vezi că vom găsi împreună o soluție de ieșire, o rezolvare, Sanda, te rog... vorbeam aproape fără control, fără încetare, ca o litanie care ieșea din adîncul spaimei mele, inventînd, ca să se acopere, cuvinte neconvinse de ele însele, care nu spuneau nimic pentru că – abia acum îmi dădeam seama, acum cînd trăiam în mod definitiv sentimentul de atunci – știam, simțeam că nu pot folosi la nimic. În timp ce o imploram să mă lase s-o ajut, eu știam –

Scanned with OKEN Scanner

a fost prima clipă în care am știut-o – că Sanda nu mai poate fi ajutată. Te rog, fă un efort, fă efortul de a te deschide, de a spune, de a te elibera. Sanda, spune, te rog, vorbește – Sanda, ce ai?

A început să-și miște buzele greu, înainte de a ieși dintre ele vreun sunet, cu vizibil efort, ca și cum ar fi încercat să reînvețe să vorbească, reușind în cele din urmă să articuleze răgușit și înspăimîntător de rar:

– Nu am nimic. Tocmai asta e. Cum nu înțelegi? Nu mi s-a întîmplat nimic. Nimic ce să nu vi se fi întîmplat și vouă. Atîta doar că eu nu mai pot să suport.

...Era o cădere cu încetinitorul, care nu se mai termina. Era ca o scenă dintr-un film, ba chiar fusese o scenă de film, un film nu tocmai bun, din Noul val, în care Brigitte Bardot cădea de pe un acoperiș, cădere la nesfîrșit. De fapt, cît poate să dureze în realitate o astfel de cădere? Două-trei secunde, cinci? Și chiar dacă vrei să cazi, dacă te arunci absolut intenționat, mîinile tot se zbat ca într-un zbor, în mînecile portocalii, încercînd să se sprijine pe aer, să frîneze căderea. Doamne, ce prostie, poate că nici nu era îmbrăcată în halatul portocaliu, poate că nici...

Atunci – îmi dădeam cu precizie seama – fusese momentul adevărului. Un adevăr care acum, în perspectiva definitivă, devenea mai important și mai general decît înțelesesem atunci, deși chiar și atunci izbucnisem și eu în plîns, bolborosind în timp ce continuam să-i șterg mecanic lacrimile ei:

– Principalul e să nu ne pierdem mințile, principalul e să...

Poate că dacă n-aș fi avut discuția aceea (discuția! ce cuvînt sărac și aproape absurd pentru ceea ce am trăit amîndouă atunci), moartea Sandei mi s-ar părea mai puțin cutremurătoare, aparținînd în mai mică măsură vieții mele. Pentru că bănuiala ireversibilității, pe care o simțeam cu toată forța acum, atunci s-a născut, chiar dacă n-am fost conștientă decît prin spaima irațională care m-a cuprins, și pentru că, amestecat cu spaima aceea, care în mod evident nu se referea numai la ea, răspunsul ei ne îngloba de pe atunci tragediei. Faptul că Sanda se hotărîse să refuze viața pe care cu toții o trăiam, faptul că în incapacitatea ei disperată de a mai suporta dovedise totuși suficientă forță pentru a spune definitiv nu, înlocuind vegetarea și apatia prin violența unei acțiuni (...bineînțeles filfîirea aceea portocalie trebuie să fi fost formată, cel puțin la început, din mai multe gesturi mici, dar hotărîte, din mai multe acțiuni; trebuise să iasă pe balcon, să privească în jos, sau poate nu privise, poate că nu cuprinsese în acea ultimă privire șantierul absurd de dedesubt și

Scanned with OKEN Scanner

clădirea uriașă, cu strălucitoare cupole de butaforie, ci dimpotrivă, cerul mare de deasupra, poate că nici nu se gîndise că va porni în jos, poate că-și adusese aminte de legile gravitației numai după aceea, sau poate că nici nu-și dăduse seama...), ei bine, faptul acesta, că ea făcuse ceva ce noi, eu, nu numai că nu putusem împiedica, dar nu eram nici în stare să facem (prea puternici sau prea slabi pentru asta, ce importanță mai avea?), deși am fi avut toate motivele, vreau să spun aceleași motive... Doamne Dumnezeule! Trebuia să fac ceva, să opresc cumva toată rostogolirea asta de... Principalul e să nu ne pierdem mințile, desigur, bineînțeles, dar cine ne poate spune clipa exactă în care acest pericol începe, mai precis, clipa din care le-am și pierdut, fără să știm? Cine, dacă nu noi înșine, cei care nu sîntem în stare nici să împiedicăm, nici să facem... La urma urmei, cei doi care mă opriseră în curtea spitalului se considerau, și chiar păreau pînă la un punct (dar care este acel punct?), perfect normali. Dar ce înseamnă normal? Gestul Sandei sau gesturile mele sînt mai normale? Fluturarea capotului ei, învelind-o în zbor ca un penet portocaliu, strălucitor prin aer, sau fluturarea exasperată a capotului meu cenușiu între cei patru pereți ai camerei? Sau poate, ceea ce e și mai înspăimîntător, gesturile mele și gestul ei nu sînt opuse, ci consecutive, poate că înainte de gestul definitiv a făcut și ea gesturile pe care le fac eu, ceea ce ar însemna că... vreau să spun că normal sau nu sînt poate doar puncte deosebite, diferite ale aceleiași curbe de nivel...

Acolo jos, la picioarele blocului, la marginea dinspre bloc a șantierului unde nu se mai lucra, în cele trei ore cît a durat pînă a venit Salvarea, am stat amestecată în mulțimea formată din muncitori cu căști de protecție și salopete murdare de tencuială, care se înghesuiau ca să vadă prelata cenușie sub care abia dacă se bănuia ceva. O priveam și eu fără să încerc să-mi imaginez ce e, cum e dedesubt, repetîndu-mi doar că e, acolo, un adevăr atît de puțin credibil încît aveam tendința, oricît ar părea de absurd, să-l uit; mă surprindeam mereu rătăcind cu ochii prin văzduhul din jurul balconului, ca și cum m-aș fi așteptat să o descopăr acolo.

În jurul meu toată lumea se întreba de ce s-a sinucis. Cei sosiți mai curînd se interesau cine e, ce vîrstă, ce sex, ce meserie are, iar răspunsurile, la început evazive, se conturaseră cu timpul într-un fel de portret robot (tînără, frumoasă, pictoriță, soție de medic, ce i-o fi lipsit?, poate avea vreo boală; numai Dumnezeu știe ce se ascunde în inima omului). Un portret care, în pofida exactității datelor, nu

Scanned with OKEN Scanner

avea nimic comun cu Sanda, în orice caz nu-i trezea imaginea, nu o sugera, iar această inadecvare se adăuga senzației mele de irealitate. Dar cu adevărat înspăimîntător era faptul că senzația aceea de irealitate se întindea – crescînd cu o viteză mult prea mare pentru a putea fi ținută sub control sau măcar urmărită – nu numai asupra sinuciderii Sandei, ci asupra orelor, zilelor mele de dinaintea ei. Masa mea de scris cu paginile întoarse și lăsînd să se deseneze pe dosul lor literele în relief, alfabetul apăsat al unui Braille dezlănțuit gata să sfîșie hîrtia cu vîrful pixului, mi se păreau prăvălite într-un trecut imemorial, iar faptul că un penibil efort de voință mă convingea că existaseră și mă făcuseră fericită cu numai cîteva ore în urmă, în dimineața acelei zile, nu mă liniștea, ci dimpotrivă mă cuprindea brusc într-o angoasă de o intensitate necunoscută. Nu numai că nu eram în stare să cred, să realizez cu adevărat, că sub prelata întinsă aproape fără cută se află trupul Sandei, dar nu mai eram în stare să cred nici în realitatea liniștii vieții mele de dinaintea momentului în care telefonul Piei îmi dăduse vestea transformării irevocabile a Sandei în ceea ce era ascuns sub prelată. Cartea pe care o scriam, cartea aceasta mi se părea nu numai ireală sau străină, ci pur și simplu inexistentă (și, într-un fel, faptul că îi adaug toate aceste gînduri este, oare, altceva decît o metodă de a mă convinge de existența ei?). Dacă de sub prelată ar ieși un mic colț de cîrpă portocalie – m-am surprins gîndindu-mă – poate că aș reuși să cred. Ce ar trebui să se întîmple, însă, pentru ca tot ceea ce scriam azi dimineață (Dar ce scriam? o secundă mi-am încordat întreaga atenție asupra orelor acelea de după trezire pentru a-mi aminti ce scrisesem, dar nereușind, am alungat întrebarea) să existe din nou, să existe cu adevărat? N-am fost, bineînțeles, în stare să răspund nici la asta. Era foarte frig și Salvarea nu mai venea. De fapt, de ce trebuia să vină Salvarea? Ce mai era de salvat? Spectatorii se schimbau mereu, muncitorii se întorseseră la lucru, veneau alții de la blocuri mai depărtate, vestea se răspîndise, informațiile se repetau tot mai stereotipe, tot mai indiferente (frumoasă, tînără, pictoriță, ce i-o fi lipsit?). Erau muncitori concentrați, aduși din toate județele, ca să termine imensa construcție, oameni singuri, despărțiți de familii de luni de zile, prin ordin militar, umiliți în dormitoare comune, înfrigurați, prost hrăniți, oameni învățați să îndure, în stare să rabde, pentru care gestul Sandei nu putea fi decît incomprehensibil. Și ciudat, în timp ce-i priveam, în timp ce treceam cu privirea de la unul la altul, peste fețele lor nebărbierite, cu riduri adîncite de frig, totul, absolut totul a devenit real, și moartea Sandei, și cartea mea,

Scanned with OKEN Scanner

real asemenea muncitorilor acelora care nu aveau cum să înțeleagă, și în aceeași secundă am izbucnit, pentru prima oară în acea zi, în plîns, un plîns cu hohote, cu spasme, un plîns pe care nu puteam și nu voiam să-l opresc, cum nu puteam și nu voiam să-mi opresc cuvintele.

– I-a lipsit ceea ce ne lipsește tuturor, strigam printre hohote, nu i s-a întîmplat nimic mai mult decît ni se întîmplă tuturor.

Repetam la nesfîrșit aceleași cuvinte ca și cum aș fi vrut să mă asigur că sînt înțelese, dar fără să reușesc să le trec dincolo de hohotele care le făceau să explodeze în vocale ininteligibile. I-a lipsit ceea ce ne lipsește tuturor – țipam, și cei din jur mă priveau plini de compasiune, fără măcar să încerce să înțeleagă, fără măcar să-și pună problema că ei erau cei cărora mă adresam. A fost singura dată cînd am plîns, cînd am ajuns pînă la plîns în ziua aceea și în cele care i-au urmat. A fost ca și cum aș fi plîns atunci, deodată, toate hohotele cu care îi eram datoare Sandei. A fost un plîns care a durat mai multe ore, un plîns care continua să se desfășoare ca un mecanism în sine, mult după ce îmi spuneam că trebuie să mă opresc din plîns, că trebuie să mă duc acasă (am și făcut-o), că trebuie să fac o baie fierbinte la picioare, ca să nu răcesc (am și făcut-o), și, în timp ce mergeam pe stradă (printre casele sortite demolării, cu ferestrele smulse și gardurile doborîte, de pe strada V.A.Urechia, prin șantierul de pe malul Dîmboviței, prin fața construcției monstruoase care se vedea din orice punct și părea mereu la fel de aproape, pe lîngă Teatrul Bulandra care nu se știa dacă va scăpa sau nu, apoi în sus, pe Schitu Măgureanu spre Transilvaniei), în timp ce puneam apa la încălzit și aduceam ligheanul și prosopul și le așezam lîngă fotoliu, și apoi turnam în lighean apa clocotită și îi adăugam apă rece, încercînd amestecul cu vîrful degetului înghețat, pe răceala căruia arsura nu era resimțită ca o senzație de cald, ci ca una de durere, în tot acest timp continuam să plîng cu spasme mici, absolut independente de voința mea, absolut autonome, un fel de perpetuum mobile care nu părea să se istovească vreodată sau să exprime ceva, chiar dacă în minte mi se roteau, din ce în ce mai rar, aceleași cîteva fraze, demult golite de orice conținut, dar continuînd să existe, totuși, abulice într-un plan adînc, aproape pierdut, altul decît cel în care se formulau comenzile practice și gesturile urgente. "I-a lipsit ceea ce ne lipsește tuturor..." Eram de mult cu picioarele – devenite poroase de contactul cu apa fierbinte – în lighean, cînd, continuînd să hohotesc, mi-am adus aminte că plînsul poate fi oprit bînd apă cu zahăr. Am fugit spre

Scanned with OKEN Scanner

bucătărie în picioarele goale, lăsînd urme umede pe covoř și ciment, și m-am întors cu un pahar mare cu apă în care turnasem cîteva linguriţe de zahăr. Frigul părea a fi înteţit forţa spasmelor, sau numai acustica mai rece a bucătăriei le făcea să se audă altfel, în orice caz am revenit grăbită, am reintrat în lighean, și în timp ce mestecam încet cu linguriţa să topesc zahărul, am încercat să-mi amintesc de unde învăţasem metoda infailibilă.

(– Deci, a fost lume multă. Cam cîţi?

– Am numărat două sute optsprezece, dar se mișcau mereu, puteau fi cu 10 – 20 mai mulţi sau mai puţini.

– Îi cunoșteai pe toţi?

– Cu excepţia cîtorva bătrîni și copii, rude probabil, da: catedra, colegii din ateliere, colegii soţului, studenţi, critici plastici, ziariști, prieteni...

– Și?

– Toţi păreau, cum era și normal, foarte, foarte impresionaţi. Preotul a întîrziat mai mult de o oră, pentru că avea o altă înmormîntare înainte și, cu tot frigul, era după cum știţi -10°, n-a plecat nimeni. Stăteau și vorbeau.

– Mai precis.

– Am transcris în întregime înregistrarea, dar demnă de interes mi s-a părut mai ales partea legată de motivele sinuciderii. Evident, majoritatea prostii, presupuneri, nu se înţelegea cu soţul, sau era bolnavă de nervi, sau a descoperit că are o boală incurabilă, fiecare își dădea cu părerea și nimeni nu asculta prea atent, pentru că era frig și, de fapt, oricum nu ar avea importanţă, cînd Vasile Munteanu, secretarul institutului, a spus atît de încet, încît pe bandă nici nu se aude, cîteva cuvinte care mi-au atras atenţia. A spus: Întotdeauna mi-a fost greu să accept că ea poate fi unul dintre cei cinci de la ateliere. Nimeni nu i-a dat atenţie, poate nu l-au auzit, sau poate numărul de cinci nu le spunea nimic și se gîndeau că se referă pur și simplu la membrii catedrei. Eu însă l-am privit și el mi-a remarcat privirea și s-a agăţat de ea. "Știai și tu, nu-i așa? m-a întrebat. Aflaseși și tu." O clipă, n-am știut dacă să confirm sau nu, adică nu să confirm, dar să răspund ceva, dar mi-am dat imediat seama că nu aștepta nici un răspuns. Era pur și simplu prea tulburat ca să mai tacă. Și apoi oricum, orice-aș fi spus,

Scanned with OKEN Scanner

riscam să apăs o clapă nedorită, să se sperie și să se oprească. Faptul că mi se adresase așa cum o făcuse dovedea de altfel că nu știe cine sînt ceilalți patru.

– După cum putea dovedi la fel de bine că știe...

– Nu, nu cred... Era prea sleit, prea tulburat, prea înfrigurat ca să mai aibă puterea unei asemenea subtilități.

– După cum povestești, nici tu nu pari să fi avut prea multă putere...

– Da, trebuie să recunosc că și eu am fost deosebit de impresionat de întreaga poveste, de, cum să spun, felul neprevăzut în care pot evolua cele mai banale lucruri...

– Ce înțelegi prin lucruri banale?

– Povestea aceasta, asemănătoare cu atîtea altele, asemănătoare cu a mea de exemplu, pînă într-un punct, punctul în care, brusc, totul a scăpat de sub control, n-a mai putut fi ținut în frîu...

– Aș prefera să revii la discuția cu Vasile Munteanu.

– Iertați-mă. Aveți perfectă dreptate. Fac legături și comparații absolut deplasate, dar... Am fost atîția ani colegi, chiar în același atelier, într-un fel, pot spune chiar, din păcate, că eu sînt cel care... vreau să spun, cel prin care...

– Din păcate?!

– Nu, n-am vrut să spun asta... Totuși... Dat fiind felul în care s-au terminat lucrurile, nu trebuia să v-o fi recomandat... Dar credeam că o fac spre binele ei... N-aveam cum să bănuiesc că e atît de fragilă, atît de lipsită de rezistență...

– De fapt, nu spre binele ei, ci spre binele muncii, a activității, trebuia să o faci...

– Sigur, aveți perfectă dreptate, dar era și asta... Nu se excludeau una pe alta... dimpotrivă... iar eu nu aveam cum să bănuiesc... Era o fată tînără, conștiincioasă și serviabilă. Era, cred, ființa cea mai conștiincioasă și mai gata să-i ajute pe toți cei din jur, pe care am întîlnit-o vreodată. Era atît de conștiincioasă și de muncitoare, încît nici nu-ți dădea timp să observi că este frumoasă, de exemplu. N-o să mă credeți, dar pentru prima oară cînd am observat cît este de frumoasă a fost ieri, pe catafalc. Sigur, o mascau într-o oarecare măsură și ochelarii, dar nu asta era. Principalul lucru care o punea în umbră ca ființă individuală, ca femeie în orice caz, era faptul că se afla întotdeauna în activitate, că avea în

Scanned with OKEN Scanner

permanență de îndeplinit o misiune, o sarcină. De altfel, cum se întîmplă în asemenea cazuri, toate sarcinile cădeau întotdeauna pe capul ei, oricine nu avea chef să facă ceva, să-și facă datoria, o ruga pe ea, și ea îndeplinea totul conștiincioasă și îndatoritoare. Într-un colectiv în care se venea cel mult o dată pe săptămînă, la ședința de catedră, iar unii nu veneau decît de două ori pe lună în zilele de leafă, ea era zilnic prezentă. Drept urmare a fost aleasă în toate comitetele și comițiile, chiar și mie, trebuie să mărturisesc, mi-a venit ideea de-a o atrage... de a-i propune... văzînd cît de utilă știe să fie oriunde... Trebuie să recunosc că am greșit, și încă într-un mod tragic. O priveam ieri în sicriu – mă obseda cum putuse să rămînă atît de, cum să spun, intactă, după ce căzuse de la etajul 7 – și nu mă puteam împiedica să mă gîndesc că poate fără asta... să zicem, inițiativa mea, ea, poate, n-ar fi fost acolo...

– Te sfătuiesc să spui toate prostiile pe care le ai de spus aici și acum. Și mai ales cît mai repede. Răbdarea mea are și ea un sfîrșit. La urma urmei admirația mea de privitor al tablourilor tale nu poate eluda cu totul faptul că-mi ești inferior în grad. Deci, grăbește-te să spui tot ce ai de spus, cu condiția să n-o mai repeți niciodată și în fața nimănui. Nu mă interesează ce ai simțit în fața sicriului, dar mă interesează să știu – și să știi – că între noi (deci și între tine) și acel sicriu nu este și nu poate fi nici o legătură. Sper că nu va trebui să-ți explic încă o dată. Și acum să ne întoarcem la Vasile Munteanu.

– Da, bineînțeles... Aveți desigur dreptate... Nici nu-mi stă în fire să... Sînt, poate, puțin obosit... Puteți fi sigur că nu se va repeta... Nu sînt în general un om slab, dar...

– Nu mă interesează ce fel de om crezi dumneata că ești. Slab, în orice caz, altfel nu te-ai afla aici. S-o lăsăm baltă. Vasile Munteanu mi se pare mult mai interesant. Dă-i drumul!

– Nu... nu credeam că pînă și dumneavoastră... că nici în fața dumneavoastră...

– Ei, nu credeai... Doar ești om serios. Știi că te admir ca pictor. Ca om însă e altă mîncare de pește. Te cunosc prea bine și îmi mai ești și subaltern. Mă rog, într-o privință. Deci să revenim. Ce-i cu acest Vasile? Sau Basil? Mi se pare că așa-i spunea toată lumea. De altfel, nici nu știu, o fi adevărat?

Scanned with OKEN Scanner

– Ce să fie adevărat?

– Numele.

– Nu înțeleg...

– Cam multe nu înțelegeți dumneavoastră astăzi... Te-am întrebat dacă așa-l cheamă de la mă-sa de-acasă, dacă e român...

– Da, cred că da... adică sigur... e ardelean, dintr-un sat de lîngă Sighișoara. Părinții lui erau, mi se pare, învățători.

– Mă rog, să trecem mai departe... Ce fel de om e?

– Un om foarte muncitor. Pe umerii lui se bazează tot institutul. E de dimineața pînă noaptea acolo, vine și cînd e bolnav. Pentru el munca e ca un drog, are, cum se spune, viciul muncii...

– Da știu că te pricepi la lăudat! Ce ți-a dat să-l tămîiezi în halul ăsta?

– Dar credeam că vreți să știți ce fel de om este... și v-am spus...

– Vreau să știu ce fel de om este de-a putut afla că fata asta trebuia să fie unul dintre cei cinci, și mai ales de unde știe că sînt cinci?

– În general, este un om tăcut și reticent. La înmormîntare era, probabil, deosebit de tulburat de-a spus ce-a spus.

– Nu te-am întrebat cum de-a spus, te-am întrebat cum de știa?

– Bineînțeles, n-am de unde să știu, dar pot presupune cel mult...

– S-auzim.

– O indiscreție a unuia dintre ei.

– Bănuiești pe careva?

– Nu, bineînțeles. Deși nu e prima oară cînd vă spun că Cicerone Babău își dă o importanță care irită pe toată lumea. Nu m-aș fi mirat, mai ales după succesul aranjat al ultimei lui expoziții, să se fi lăudat și cu asta.

– Nu e el atît de prost.

– Ba da, e foarte prost, dar aici nu e vorba de prostie, ci de faptul că i s-a urcat la cap. L-am văzut cu ochii mei dînd telefon la directorul Sanepidului și cerîndu-i – după ce s-a prezentat cu toate titlurile: pictorul C.B., șeful secției de artă monumentală, membru în comitetul de partid al institutului – o echipă de deratizare, pentru că a văzut în curtea casei un

Scanned with OKEN Scanner

șobolan, cînd era infinit mai simplu să facă rost de un motan, care nici măcar nu l-ar fi întrebat cum îl cheamă.

– Mi se pare mie sau este vorba aici de oarecare concurență artistică?...

– De data asta mă jigniți într-adevăr. Sînt autorul a sute de tablouri și a douăsprezece expoziții, laureat de două ori cu premiul Uniunii...

– Nu fără modestul nostru aport, sper că nu vei uita să menționezi...

– Nu uit nimic, dar nu uit nici că sînt și am fost întotdeauna un artist, pur și simplu, indiferent de relația noastră... să-i zicem specială...

– Ei, vezi, aici greșești: nimic din ce există în viața ta nu mai poate fi indiferent de relația noastră, să-i zicem specială. Ți-o spun pentru că e mai bine să nu-ți faci iluzii. Cît despre a fi "artist pur și simplu", ce să zic? Totuși, ce poate să însemne "pur și simplu" pe lîngă "o relație, să-i zicem specială"? Spune-mi, ai tras vreodată măcar o tușă de culoare fără să te gîndești ce vom zice noi, sau chiar eu, despre ea? Este o întrebare retorică, nu trebuie să te obosești să răspunzi. Cunosc răspunsul, care, de altfel, mă flatează. Așa că "pur și simplu" mi se pare oarecum exagerat...

– Totuși, să mă comparați cu Babău...

– Te înțeleg, ai desigur dreptate să te simți jignit. Babău este fără îndoială un pictor mult mai prost și un om mult mai lipsit de calități decît dumneata, dar înțelege-mă și pe mine: așa cum e, ne este infinit mai util decît ne ești dumneata. Așa că te rog să nu-mi ceri mai mult decît pot... Ai vrut să fiu franc, ceea ce nu-mi stă în fire...

– Decît dacă vă este util... Și asta după cincisprezece ani de relație pe care o consideram aproape prietenească...

– Ei, vezi că ai început să înțelegi, ba chiar să ai și umor! Putem, deci, reveni la prietenul dumitale Basil. Crezi că ai putea să-l contactezi? Ar fi cea mai simplă dintre rezolvările cazului...

– Nu este prietenul meu, dar este un om pe care-l respect.

– Foarte bine, n-am nimic împotrivă să-l respecți. De

Scanned with OKEN Scanner

altfel, ce semn mai mare de respect decît să-l aduci printre noi?

– Nu, nu m-ați înțeles bine. Nu sînt sigur că l-aș putea aduce, vreau să spun că nu cred, sînt aproape sigur că n-aș putea-o face.

– Nu cumva chiar din cauza respectului pe care i-l porți?

– Nu, adică... cum să spun... Aș prefera... Ar fi bine să nu insistați... Este un om pe care-l respect prea mult pentru ca să nu-mi pară rău de el în cazul că ar refuza.

– Știi c-o să refuze, deci.

– Nu, nu știu, dar mi se pare probabil s-o facă: este un om deosebit de bolnav, a suferit două operații foarte grele, este amenințat acum de o a treia. Muncește așa cum muncește dintr-un fel de sfidare a bolii, a răului și poate chiar a morții. A adăuga noi probleme, noi sarcini acestui echilibru atît de fragil, aproape absurd, mi s-ar părea o adevărată cruzime, de care nu mă simt capabil...

– Ei vezi? Ce-ți spuneam eu? Babău s-ar simți.

– Bine, dar chiar sub semnul utilității despre care vorbești, la ce să poată folosi un om atît de bolnav... atît de...

– Cinstit vrei să zici, poate...

– Da, și cinstit. Este prea cinstit pentru a vă fi util.

– Îți dai seama cîtă modestie conține această afirmație?

– Da, o modestie egală cu orgoliul de a nu accepta identitatea cu Babău. Am simțul valorilor și deasupra, și dedesubtul meu.

– Da știi că-mi placi? Nici nu-mi mai amintesc să te fi văzut vreodată într-o asemenea formă.

– Dumneavoastră m-ați obligat. Într-un moment în care tulburarea a adus tot ce era îngropat în mine, la suprafață.

– Bine, te înțeleg. La urma urmei, nici unul nu sîntem de piatră. Du-te acasă, destinde-te, răcorește-te, ia un somnifer, bea un pahar, intră în pat, citește ceva plăcut, dormi, refă-te, încearcă să nu te mai gîndești la nimic.

– Da, cred că așa o să fac.

– Odihnește-te, vino-ți în fire, și mîine contactează-l pe

Scanned with OKEN Scanner

Vasile. Metoda directă, fără înfloriturі. De unde știe, ce știe, apoi îi spui cine ești tu și cine va fi el.

– Bine, dar v-am spus... Mi se părea că ați înțeles...

– Ce să-nțeleg? Ți-ai pierdut mințile? Unde te trezești? Crezi că o instituție ca asta renunță să funcționeze pentru că unii dintre colaboratorii ei au nervii slabi? Sau, poate, nu te mai interesează delegația în Canada pentru care ai fost propus? Oricum, n-o să stricăm o relație aproape prietenească – așa ai spus, nu? – pentru că o pipiță a căzut pe geam. Du-te și te culcă.)

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 9

"—Și acum, mai întîi și mai întîi, ne vom supune unui test, fu prima frază pe care o auzii, atunci cînd, după mult timp, mișcarea de rotație se opri brusc, aproape smucit. Deschisei ochii, mirat că îi ținusem pînă atunci închiși, și cu mirarea aceea puțin naivă – și știind că-i naivă – privii în jur.

Eram într-un pat de metal, vopsit în alb, sub o pătură albăstrie, învelită într-un cearceaf alb; un pat așezat în mijlocul unei camere mici, văruită în alb – nu, nu văruită, m-am corectat în aceeași clipă, ci dată cu un ulei gros care se întinsese neuniform, păstrînd uscate dîrele pensulei și, din loc în loc, cîte un fir rupt și fixat în vopsea – cu un geam destul de mare pentru dimensiunile camerei, dar vopsit și el cu vopsea albă. O chiuvetă albă, într-un colț al odăii, primea picăturile care cădeau la mari distanțe de timp dintr-un robinet așezat deasupra ei, și în cădere picăturile se spărgeau și stropeau cu o bură fină peretele și cimentul din jur. Deasupra ei erau fixate o policioară albă, goală, și o oglindă în care nu se oglindea decît o porțiune de perete puțin lucios, alburiu. Țin minte că primul meu gînd – detașat și neutru – a fost că, deși totul e alb (sau poate tocmai de aceea), totul pare impur și îndoielnic, de la lumina tulbure, pergamentoasă, filtrată prin sticla unsă cu vopsea, și pînă la cearșafurile care păstrau amintirea zoaielor în care fuseseră spălate. De altfel cearșafurile, cu suprafața lor scămoșată de ghemotoace minuscule, îmi erau cunoscute, îmi aminteau ceva – și mi-am și amintit imediat ce anume, mi-am amintit fără să mă mir, acceptînd fără efort legătura: cearceafurile semănau cu – sau erau chiar – fețele de masă pe care fuseseră așezate platourile cu sărmăluțe și mămăliguță – ce bizară și dezgustătoare tradiție a diminutivelor! –, platourile acelea

Scanned with OKEN Scanner

surmontate de comănace de aburi mirositori a cimbru, ca de niște aureole umede și picante, care fuseseră ultima imagine înțepenită ca un stop-cadru din filmul ce se derulase și se rupsese atunci. Numai după ce – obiectiv și oarecum mîndru de perspicacitatea mea – am făcut și această constatare, am privit – de fapt eram conștient că mă ferisem pînă atunci să privesc în acea direcție – înspre ușa unde, cu un caiet și un pix în mînă, îmbrăcată în halatul alb din deschizătura căruia ieșea gulerul rulat al unui pulover – același? – stătea tovarășa Sabina (și mai cum?, m-am întrebat brusc în gînd), spunînd, sau terminînd de spus, prima frază pe care o auzisem după oprirea bruscă, smucită, a rotirii:

– Și acum, mai întîi și mai întîi, ne vom supune unui test.

Folosea formula aceea destinată copiilor sau oligofrenilor, a cărei rostire nu i se potrivea, și ea-și dădea seama că nu i se potrivește, și păstra în colțul gurii palide, strîmbate puțin, un zîmbet ironic, autoironic de fapt, dar care după ce o cuprindea pe ea, judecînd-o, se răsfrîngea asupra întregii lumi căreia ea îi aparținea, și care prelua astfel întreaga vinovăție, lăsînd-o pe cruda emițătoare a zîmbetului, curată și fără apărare, în spatele lui.

– Cum te numești? am întrebat-o în loc de răspuns, tutuind-o ca pedeapsă pentru felul în care mi se adresase și, fără să se mire, ea mi-a răspuns simplu, mai sonor decît ar fi fost nevoie:

– Sabina.

– Și mai cum? am continuat eu, mulțumit că răspunsese incomplet și că aveam, în felul acesta, posibilitatea să rostesc întocmai întrebarea pe care o pusesem în gînd.

– Achim, a răspuns ea, fără să ezite, dar mai puțin sonor, și, fără să știu de ce, am fost convins că mințise, că inventase un nume oarecare, sau pur și simplu că spusese numele pe care îl folosea în general ca pe un fel de pseudonim al profesiunii pe care o exercita, dar care nu era adevăratul ei nume. N-am mai spus nimic, jocul încetase să mă mai intereseze, iar ea a făcut cîțiva pași înainte, ca și cum ar fi trecut cu bine un examen care îi dădea dreptul să înainteze, s-a apropiat de patul meu mult, sprijinindu-se o secundă cu coapsa de tăblia de metal de la picioare, apoi, înfrîngînd parcă o imperceptibilă ezitare, a mai făcut doi pași, paraleli cu marginea lui, și s-a așezat puțin stîngaci, cu spatele foarte drept și mîinile, cu pixul și caietul, în poală, foarte aproape de capul meu, așezat pe pernă și cuprins

Scanned with OKEN Scanner

brusc de spaimă. Mă înspăimînta, înainte de orice, anomalia poziției ce mă punea de la început în inferioritate, nemaipermințîndu-mi să gîndesc sau să vorbesc firesc, așa cum nu mai puteam să privesc firesc pentru că nu-mi mai lăsase raza necesară unei priviri. Prea marea apropiere a trupului ei, ca și prea marea atenție, științifică aproape, cu care mă privea, mă făceau să închid ochii și să mă abandonez condiției de obiect supus cercetării, în timp ce vocea ei, cu timbrul profesional, punîndu-mi întrebări refractate puțin de zîmbetul ambiguu ironic, mă obliga să reacționez și mă smulgea abandonului. Din aceste tendințe contrarii se năștea o iritantă stare de hărțuială și nesiguranță, ca și un fel de atîțare enervantă, dar nu neplăcută.

– Începem cu începutul, spuse ea deschizîndu-și caietul. Cum vă numiți?

– E un interogatoriu? – am întrebat eu în glumă, presupunînd că glumește.

– Nu, o fișă medicală, a răspuns ea mai serioasă decît mi-ar fi plăcut.

– Dar nu sînt bolnav – m-am revoltat eu, începînd să nu-mi mai ardă de glumă.

– Toți susțin asta, a replicat ea cu o indiferență zdrobitoare, grosieră.

– Care toți? am întrebat eu, mai mult jignit decît curios.

– Toți pacienții noștri, a explicat ea, cu o ciudată intonație (disprețuitoare? ironică? dușmănoasă?) a cuvîntului "pacienți".

– Eu nu sînt pacientul vostru – am spus cu dușmănie, amintindu-mi totul, dar ea n-a continuat discuția, ci aplecîndu-se asupra caietului de pe genunchi într-un fel copilăresc, ca asupra unui pupitru de școală, mi-a scris în majuscule numele.

– Știți, totuși, cum mă cheamă! am ricanat eu, dar ea a părut că nu mă aude și a continuat să scrie conștiincioasă datele (data și locul nașterii, adresa, numele părinților, ocupația, frați, surori, cumnați, apartenența politică, călătorii în străinătate), pe care le știa într-un mod surprinzător și le scria caligrafic, fără să se grăbească, dar și fără să se întrerupă.

– Îmi cunoașteți și numărul la pantofi? am întrebat-o, dar ceea ce aș fi vrut să sune ironic, sau cel puțin impertinent, se auzi alb, aproape înspăimîntat.

– 44 – spuse ea la fel de alb și continuînd să scrie. Și adăugă, zîmbind puțin: talia I, măsura 50.

Scanned with OKEN Scanner

– O adevărată admiratoare, rostii sarcastic, dar de fapt, pentru prima oară îmi era cu adevărat frică. De altfel, fișa pe care o completa nu avea nimic medical, semăna cu nenumăratele fișe personale pe care le completasem de-a lungul vieții, doar că părea mai amănunțită, iar halatul alb al femeii și apropierea ei anormală (avea un parfum greu de precizat, plăcut, și în același timp puțin iritant, înțepător) îi dădeau un mister în plus.

Bineînțeles, cea mai firească întrebare care se naște în fața unei astfel de situații absurde este de ce n-am plecat. De ce nu m-am sculat din patul acela de spital în care se completau fișe de cadre; de lîngă zîmbetul ironic al femeii care îmi știa pe dinafară datele personale; de ce n-am părăsit camera aceea murdară și albă în același timp; de ce – cînd totul mi se păruse suspect – băusem totuși paharul acela de apă cu gust metalic; de ce – cînd totul friza nebunia – nu m-am ridicat de la catedra aceea de neant și n-am ieșit din raza aplauzelor ofensive? N-o să invoc, desigur, scuza iluziilor, pentru că ele n-au existat niciodată, n-o să susțin niciodată că aplauzele mi s-au părut normale, că apa mi s-a părut apă și spitalul, spital. Dimpotrivă, tot ce pot să spun este că m-am așteptat tot timpul la cea mai rea dintre posibilități, încît, de fiecare dată, îndeplinirea previziunii îmi trezea, ascuns înlăuntrul spaimei, și un mic triumf personal. Atunci de ce am rămas? O anumită inerție, o practică a relațiilor civilizate, bazate pe amabilitate și curtoazie, inoculată încă din copilărie și funcționînd terorizant chiar în cele mai absurde situații, incapacitatea organică de a striga cuiva în față "minți" și catastrofala atenție de a nu jigni sau nedreptăți pe cineva, toate la un loc explică oarecum lipsa reacției hotărîte, normale, prompte, la apariția aberației, dar toate la un loc nu sînt decît forma, de neînfrînt desigur, dar neesențială totuși, a unui adevăr mult mai dificil de definit și chiar de mărturisit. În miezul răbdării se chircește o sălbatică crudă curiozitate, o nevoie de a ști – indiferent cu ce preț –pînă unde poate merge totul, o încăpățînare de a afla care sînt – dacă există – limitele absurdității, o încrîncenare masochistă și aproape vicioasă de a descoperi cît mai complet fizionomia răului, o sete aproape științifică de a cunoaște posibilitățile absurdului. Și asta nu cu detașarea rece a unui savant care vrea să determine caracteristicile maladiei, ci cu exasperarea celui

Scanned with OKEN Scanner

atins de boală, de a cărui putere de pătrundere depind chiar șansele supraviețuirii sale. Trebuie să precizez însă că ceea ce spun explică, nu scuză răbdarea mea. Ceea ce poate să pară o eroică încordare a forțelor de cunoaștere se poate transforma – și se transformă pînă la urmă – într-o periculoasă conviețuire cu răul, într-o vicioasă simbioză – dureroasă, dar senzuală, promiscuă, dar ispititoare. Împingînd mereu mai departe limitele infestate ale rezistenței, în cele din urmă, în loc de a se vindeca, cel ce părea să existe numai în lupta cu boala, în încleștarea disperată – atît de asemănătoare unei îmbrățișări – descoperă că a ajuns să se identifice cu ea, că a devenit el însuși boala. Toate acestea sînt însă speculații mai mult sau mai puțin ulterioare, menite să dea sens și coerență unei atitudini care atunci a fost numai zvîcnet primar și oboseală imanentă.

Stăteam, deci, întins în pat, supraveghindu-mi respirația invadată de parfumul plăcut și înțepător, neștiind ce să fac cu ochii, aflați prea aproape pentru a putea privi și avînd tendința de a se închide pentru a evada din situația fără ieșire.

– Despre ce teste vorbeați? am întrebat numai ca să zic ceva, să umplu într-un fel golul dușmănos și ambiguu dintre noi.

– Psihologice, bineînțeles – mi-a răspuns ea, închizînd caietul cu aerul că a încheiat un capitol. Teste prin care vă vom afla toate secretele și chiar mai mult decît atîta, adăugă oarecum în glumă, dar nu cu totul neamenințător.

– Ce înseamnă "mai mult decît atîta"? – am întrebat din nou, nehotărîndu-mă încă dacă să adopt și eu tonul ei sau să rămîn în expectativa nesigură în care mă aflam.

– "Mai mult decît atîta" înseamnă mai mult decît bănuiți dumneavoastră, mult mai mult decît presupuneți că știți dumneavoastră despre dumneavoastră, mă îngînă ea.

– O adevărată experiență existențială, optai și eu pentru stilul ironic. Dar cărui fapt datorez atît de grațioasa dvs. solicitudine?

– Numai și numai meritelor dumneavoastră deosebite pe tărîmul luptei împotriva forțelor întunericului, cum ar spune tovarășa Mardare, zîmbi ea într-un fel nou, care mă încălzi brusc, dîndu-mi acea curioasă, neliniștitoare senzație pe care o încerci uneori în munți, cînd, printre palele de vînt, te învăluie pentru cîteva secunde o aripă de aer cald, inexplicabil.

– N-ar mai rămîne de stabilit decît care sînt forțele întunericului, zîmbii și eu, în contradicție cu sensul cuvintelor,

Scanned with OKEN Scanner

dar vesel, aproape vesel, fără să am sentimentul că mă contrazic.

– Oh, asta aproape că nu are importanță, numai intenția contează, rîse ea din toată inima, și rîsul o schimba cu totul, dîndu-i un aer mai banal, dar și mai copilăresc, mai lipsit de apărare. Începem deci, mai spuse, cu aerul că dă startul într-o cursă pe care urmează s-o cronometreze tot ea, și scoase dintre coperțile caietului mai multe planșe pe care și le așeză în mînă ca pe un evantai compus din cărți de joc mai mari decît cele obișnuite, dar la fel de multicolore. Ce vă sugerează aceste imagini? întrebă privindu-mă cercetător, într-un fel, cum să spun?, obiectiv, ca și cum nu pe mine m-ar fi privit, ci categoria de indivizi căreia îi aparțineam, conform unei clasificări pe care ea o adoptase cu hotărîre. Era ceva deosebit de jignitor în felul acela de a fi privit, cu atît mai mult cu cît jignirea era de neargumentat, absolut subiectivă, aproape absurdă. Am simțit cum urcă în mine o enervare acută, un fel de febrilitate trepidantă, îndreptată desigur împotriva acelei femei frumoase care mă învăluia în parfumul ei înțepător și în testele ei insultătoare, dar mai ales împotriva mea, cel ce stăteam prosteşte întins într-un pat de spital îndoielnic – în sensul că nu eram deloc sigur că este vorba de un spital –, care mă lăsam atras în colțuri îndepărtate de provincie de admiratori dubioși – în sensul că bănuisem de la început că nu-i interesează literatura mea și a nimănui –; împotriva mea, a celui care eram prins acum ca într-o plasă de false autorități și discutabile forțe din care aș putea să mă smulg – încă! – destrămînd toată acea promiscuă țesătură de aluzii neterminate și amenințări nerostite, dar nu încercam, amînînd, făcîndu-mă că nu înțeleg, convingîndu-mă că exagerez, tergiversînd, degradîndu-mă...

Sub semnul acelei incitări au început testele, pe care eu le consideram un joc idiot și un moft, în timp ce ceilalți – iată un cuvînt al cărui conținut nu l-am cunoscut niciodată cu adevărat – le luau în serios, ba chiar le transformau în instrumente de îndeplinire a scopurilor lor, care mie – atunci cînd ajungeam să accept că există – mi se păreau ridicole și de nesusținut. În orice caz, totul semăna cu un joc care, ca orice joc, m-a și plictisit în scurt timp: ea îmi arăta cîte un cartonaș acoperit cu pete de culoare de forme capricioase și diverse, combinate între ele fără preocupări artistice și totuși reușind să semene cel mai

Scanned with OKEN Scanner

mult cu niște mici tablouri nonfigurative, iar eu trebuia să spun ce-mi sugerează acele forme, și culori, și linii, se pare că nu întîmplătoare. Evident că, în mod firesc, fără efortul unei supuneri la întrebare, ele nu-mi sugerau nimic. Am văzut în viața mea prea multă artă nonfigurativă care nu sugera decît ambiția autorului ei de a ieși din anonimat și de a epata indiferent pe cine. Totuși, am făcut efortul de a intra în convenție, privind acele reprezentări oarecare, și de a inventa metafore de duzină pe marginea lor.

– Ce vă sugerează? mă întreba ea.

Și eu răspundeam:

– Îmi sugerează o vale între două coline, pe vîrful cărora se văd doi și respectiv patru brazi, în timp ce pe cărarea dintre coline se vede o formă, care ar putea fi interpretată ca umană, o femeie, desigur, cu părul arămiu extrem de lung, dar ar putea fi și o vulpe ridicată pe labele dinapoi. În fundul văii se vede o căsuță, care ar putea fi interpretată și ca mașină, în schimb punctulețele albe din jurul brazilor nu pot fi considerate decît oi, ceea ce mă intrigă este că nu văd și păstorul, dar desigur păstorul ar putea fi cățărat într-unul din brazi și ascuns printre cetini, după cum oile ar putea fi dresate să pască singure.

Glumeam, evident, uitîndu-mă, în timp ce vorbeam, în ochii ei cenușii, conturați de o linie subțire, aproape inexistentă, ochii ei care, fără să-mi înconjure privirea, nu se uneau cu ea, ci treceau dincolo, privindu-mă obiectiv, cîntărindu-mă, studiind categoria căreia îi aparțineam.

– Dar asta? întreba ea, atunci cînd eu dădeam semne de epuizare a fanteziei, sau mai precis de plictiseală – și îmi arăta o nouă bucată de carton, acoperită cu alte forme, vag diferite de primele, și eu o luam de la capăt:

– Asta îmi sugerează o grădină plină de flori mari, cu petale rotunde, pe care sînt așezați fluturi multicolori și păsări ale paradisului. Sub flori se ascund ciuperci (nu se văd, dar sînt convins că se află acolo) și chiar și un pisoi care s-a întins și doarme în iarbă, dovadă această dungă mai subțire la un capăt decît la altul, care nu poate fi decît coada sa. Să mai continui? întrebam eu hîtru, convins că nici ea nu poate să ia în serios acest exercițiu kitsch pentru uzul candidaților la literatură. Dar ea mă privea serios, oarecum pe gînduri, ca și cînd i-aș fi pus o problemă cu serioase consecințe, și răspundea fără zîmbet și cu o răceală aproape ostilă.

Scanned with OKEN Scanner

– Da, desigur, nu vă întrerupeți.

– Printre flori, reluam eu, mult mai puțin amuzat și tot mai fără chef, se văd din loc în loc și ciupercuțe viu colorate care, după grația formei și bogăția coloritului, putem presupune că sînt otrăvitoare. Vreau să spun că nu e un secret pentru nimeni că – la fel ca în cazul femeilor – frumusețea ciupercilor este direct proporțională cu toxicitatea lor, vreau să spun că cele urîte sînt bune, iar cele frumoase rele. Pe ciuperci se plimbă furnici, care nu se văd pentru că pictorul medical – dacă îmi permiteți să spun așa – nu a fost în stare să le deseneze, deși ar fi vrut, iar voința lui este pentru noi lege; iar în ciuperci locuiesc, de asemenea fără să se vadă (dar asta nu e vina pictorilor, ci a ciupercilor care nu sînt transparente), viermi alburii și înțelepți, acest din urmă calificativ fiind binemeritat prin aceea că știu să deosebească ciupercile comestibile de cele otrăvitoare, alegînd ca locuințe întotdeauna pe primele, în timp ce pe celelalte le păstrează numai pentru admirarea de la distanță.

Credeam că, asemenea mie, se va plictisi și ea curînd, dar, spre surprinderea mea, n-a obosit să scoată alte și alte cartoane colorate, pînă în clipa în care, exasperat și începînd să bănuiesc că își bate joc de mine, am refuzat să mă mai pretez la stupizenia devenită amenințătoare a jocului. Ea n-a părut deloc surprinsă de refuzul meu, m-a privit doar mai atent, cu aceeași atenție științifică, disprețuitoare nu prin neglijare, ci, dimpotrivă, prin exagerată luare în considerare în vederea unor scopuri care exclud reciprocitatea, așa cum un biolog privește cu maximă atenție și chiar cu pasiune o protozoară la microscop, fără ca această luare în considerație a vietății cercetate să conțină și posibilitatea, oricît de absurdă, ca organismul acela expus sub lentilă să studieze și el la rîndul lui biologul cercetător. Și-a strîns, deci, cartoanele fără să protesteze, oprindu-se doar, ca din întîmplare, la unul și întinzîndu-mi-l. Acesta e ultimul, mi-a zîmbit, și am interpretat acel zîmbet ca pe o victorie personală, ca pe o urmare a faptului că o refuzasem și înfrînsesem astfel mecanismul pe care-l simțisem amenințîndu-mă, și din care făcuse și ea parte.

– Acesta (am răspuns eu, și în aceeași clipă am început să rîd, pentru că, într-adevăr, cartonul pe care mi-l întindea – cu un fel de timiditate, parcă – semăna cu un celebru ciclu de tablouri al unui bun prieten, tablouri care, în viziunea autorului

Scanned with OKEN Scanner

lor, reprezentau zburători cu aripile deschise în noaptea intuiției, dar care, potrivit unei glume de largă circulație în lumea artistică, sugerau cu mult mai mare concretețe oasele bazinului feminin cu organele pe care le cuprind)..., acesta, am reluat eu rîzînd bine dispus, îmi sugerează un tablou de Dorin Paliu. Și, cum ea își părăsise privirea obiectivă și se uita la mine întrebătoare, curioasă, i-am povestit cu ce se spunea că seamănă tablourile prietenului meu. Cînd am terminat, însă, nu a rîs, nu a zîmbit măcar, ci m-a privit cîteva secunde mai mult decît ar fi fost nevoie, ca și cum ar fi vrut să-și întipărească în minte expresia sau trăsăturile mele, apoi a început să-și strîngă planșele risipite pe patul meu, și s-a ridicat, și a plecat fără să-mi mai adreseze o privire, sau un zîmbet, sau un salut, așa cum biologul nu se gîndește să salute protozoarele întinse pe lama microscopului, atunci cînd părăsește laboratorul.

Începeam să-mi pierd nu numai răbdarea, ci și curiozitatea. M-am ridicat din pat, hotărît să închei cu hotărîre acest capitol, dar abia în picioare, descoperindu-mă îmbrăcat într-o pijama de pînză – care fusese cîndva imprimată cu linii și culori, dar care acum nu mai păstra, în urma nenumăratelor spălări, decît niște umbre cenușii-roșcate pe fondul alburiu –, mult mai mică decît ar fi fost nevoie, contemplîndu-mi încheieturile mîinilor și ale picioarelor, care îmi ieșeau ridicol și înduioșător, ca la un copil crescut peste măsură din hainele sărace, privind cu uimire șireturile scămoșate care se legau în cheutorile de pe piept, ținînd, în iluzia cine știe cărei economii, locul nasturilor, mi-am dat seama că, pentru a pleca, va trebui mai întîi să-mi regăsesc hainele închise cine știe unde, și deodată libertatea îmi apăru mai îndepărtată și mai greu de atins decît crezusem. Și, deci, și mai imperios necesară.

În acea ridicolă poziție – studiindu-mi înfățișarea, cu picioarele nesfîrșit de lungi, goale pe cimentul rece, încercînd o pereche de papuci de vinilin din care călcîiul rămînea caraghios în afara tălpii – m-a găsit doctorul Bentan. Deschisese ușa grăbit, cu un fel de febrilitate, dar se oprise în canatul ei, ca și cum nu s-ar fi hotărît dacă să intre sau nu, privindu-mă cu gîndul în altă parte parcă și, în orice caz, cu grija de a nu-mi întîlni privirea. În mod ciudat, în halat alb și în exercițiul funcțiunii, era mult mai impozant decît păruse la masă, era înalt și drept, cu umerii îndoiți numai atît cît să sugereze aplecarea

Scanned with OKEN Scanner

îndelungată deasupra cărților, și chiar și chelia ponosită primea un aer studios și respectabil.

– Bună ziua, spuse el, hotărîndu-se să înainteze, dar fără să închidă în urma lui ușa. Cum vă simțiți?

– Mă simt foarte bine și vreau să plec imediat acasă, am răspuns eu cu o enervare mărită de postura în care puteam fi expus curiozității generale, dar pentru asta am nevoie de hainele și de pantofii care mi-au fost luați. Vreau să mi se restituie hainele, am mai adăugat furios, descoperind cu oroare în ochii doctorului aceeași privire obiectivă, cîntăritoare, cu care mă umilise Sabina. În plus eram furios pentru că realizam că nu voi putea continua discuția în acea poziție comică, și în același timp jalnică, iar reintrarea în pat – în mod evident obligatorie – reprezenta o dare înapoi și un început de înfrîngere.

– Vă sfătuiesc să vă întoarceți în pat – spuse doctorul intuindu-mi dilema, nu vă face bine nici frigul, nici agitația...

– Nu-mi face bine nici absurditatea acestei spitalizări – l-am întrerupt eu, ridicînd tonul, pentru că el vorbise cu o voce scăzută, deosebit de gravă și aproape confidențială –, nu-mi face bine promiscuitatea acestei situații, pe care ați creat-o numai Dumnezeu știe de ce, probabil ca să mă zbat acum să-mi redobîndesc libertatea, atît de îndoielnică, dar atît de demnă de dorit din acest penitenciar medical... – și aș mai fi continuat poate, dacă figura doctorului, care aruncase o privire spre coridor, nu s-ar fi schimbat brusc, arătînd deodată jalnică, ca în antecamera unui dezastru.

– S-a întîmplat ceva? l-am întrebat aproape fără să vreau, privind și eu înspre ușa deschisă care părea să fie direcția nenorocirii.

– Intrați în pat – mi-a răspuns el gîtuit, în șoaptă, încălecînd de grabă și tulburare silabele – intrați imediat în pat și mai ales nu încercați să opuneți rezistență.

– Rezistență la ce? am mai avut timp să întreb, mai mult curios decît înspăimîntat, dar el mi-a făcut un gest imperativ și exasperat cu mîna, și m-am grăbit să-l ascult și să intru în pat. De altfel un sunet ritmic, un fel de zvon cadențat care răsuna de mai mult timp, apropiindu-se, se definea ca un țăcănit grăbit de tocuri pe ciment și, încă înainte de a realiza cui aparțin, am avut imaginea unor tocuri înalte zdrobite de greutatea mersului hotărît. De altfel, doctorul îmi întorsese spatele și stătea răsucit

Scanned with OKEN Scanner

cu totul spre ușă, încît n-a fost o problemă să ghicesc aparteneța ritmului imperativ de pe culoar.

Tovarășa Mardare nu era îmbrăcată în halat alb, avea doar, ca și prima oară cînd o văzusem, un halat vișiniu de molton azvîrlit pe umeri, dar din pieptul ei exagerat de bombat, din privirea lipsită de umor și din turnul părului iradia o asemenea siguranță de sine, o asemenea certitudine în forța pe care o reprezenta, încît umilința celor care o însoțeau – ca un fel de curte itinerantă, ca un fel de trenă de halate albe – apărea ca un fapt aproape firesc, ca o consecință logică. Era ceva cu adevărat impresionant – și am fost chiar mirat de măsura în care reușise să mă impresioneze – în raportul acela de forțe înclinat mult în favoarea puterii, ceva degradant și impunător în același timp. Nu felul în care toți doctorii care o urmau se plecau în fața acelei femei, ci felul în care acelei femei i se părea firesc ca ei să i se plece impresiona, ca și cum siguranța ei atrăgea după sine realitatea însăși, ca și cum nu ei, cei slabi și lipsiți de voință, s-ar fi lăsat stăpîniți, ci însăși realitatea s-ar supune inflexibilității voinței ei.

– Aici s-au efectuat testele? – întrebă ea intrînd, fără să salute și fără să-mi arunce vreo privire, iar din grupul halatelor o femeie – în care abia o recunoscusem pe Sabina, într-atît rigiditatea expresiei părea să-i schimbe trăsăturile – răspunse că da, s-au efectuat, și rezultatele sînt pregătite.

– Spune, rosti scurt tovarășa Mardare, fără să privească pe nimeni, iar Sabina făcu un pas înainte, aproape simultan cu doctorul Bentan, care făcu un pas înapoi, pentru a se înfunda în grupul celor în halate albe (într-un fel de fină tentativă de desolidarizare de cele ce urmau, mi s-a părut). În orice caz, Sabina și-a deschis caietul și a început să citească un text de pe care ridica din cînd în cînd – destul de des – ochii, pentru a verifica în ochii tovarășei Mardare efectul celor citite, și, după fiecare verificare, genele ei lungi se zbăteau o dată sau de două ori, înainte de a se pleca din nou asupra lecturii, cu evidentă liniște, ca o confirmare că totu-i în regulă. Textul pe care-l citea era atît de plin de formule tip și prefabricate lingvistice, încît, la început, nici nu mi-a atras atenția și, numai într-un al doilea timp, am remarcat că se referă la mine. Atunci am încercat să mă concentrez, dar mirarea pentru cîte o frază mă distrăgea de la frazele următoare, încît ceea ce reținem era un fel de suprafață ondulată cu văi și coline ale atenției. Astfel, la un

Scanned with OKEN Scanner

moment dat, am auzit-o vorbind despre călătoriile mele în străinătate ca despre un simptom îngrijorător, sau în orice caz ca despre ceva ce trebuie să atragă asupra mea supravegherea plină de vigilență a celorlalți. De asemenea, profesiunea tatălui meu părea să se înscrie printre antecedentele bolii, mai precis, reieșea că, avînd în vedere profesiunea pe care și-o alesese, nu avem ce să ne mirăm de maladia care i-a atins fiul, maladie care nu pare a fi decît o consecință logică, și așa mai departe. După ce a comentat pe larg, deci, fișa mea de cadre, frumoasa Sabina a trecut la interpretarea metaforelor mele de duzină încropite pe marginea mîzgălelilor colorate pe care mi le pusese în față. Ascultam și-mi venea să rîd, cu atît mai mult cu cît figurile pline de importanță ale ascultătorilor stîrneau la rîndul lor rîsul, dar singurătatea mea absolută, ca și reaua credință care se proiecta în spatele atît de amuzantei prostii, îmi înghețа zîmbetul pe buze și-mi aluneca fiori reci pe șira spinării. Femeia roșcată descoperită pe fundul văii, oile albe de pe deal, brazii, florile și fluturii, dar mai ales ciupercile, toate deveneau, în interpretarea savantei psiholoage, simboluri lubrice care duceau la concluzia sprijinită cu tărie – deși nici n-ar mai fi fost nevoie de asta – de remarca mea privitoare la pînzele prietenului meu, pictorul.

– În concluzie, spunea femeia – care nici nu mai semăna cu Șabina, într-atît toate trăsăturile feței i se suspendaseră de aprobarea așteptată a tovarășei Mardare – ne aflăm în fața unei foarte grave forme de obsesie sexuală, periculoasă pentru cei din jur și capabilă să degenereze în acte antisociale și în comportamente patologice. Am vrut să sar din pat, dar mi-am adus aminte de scurtimea pijamalei, așa că am început să vociferez, deși îmi dădeam seama de ridicolul poziției mele – un personaj făcînd scandal întins într-un pat –, iar această dedublare, această capacitate de a mă privi și cîntări din afară, scădea evident mult din forța convingătoare a spuselor mele.

– Ați înebunit cu toții! le strigam. Cum puteți asculta o femeie evident dezaxată sau rău intenționată, cu siguranță ea însăși e obsedată sexual, dacă a putut să descopere în cele mai nevinovate cuvinte gînduri ascunse și intenții rușinoase. Refuz să mai rămîn în acest pat și cer să mi se aducă imediat hainele, care mi-au fost luate fără asentimentul meu, cum fără asentimentul meu am fost adus în această încăpere...

Scanned with OKEN Scanner

Cu cît vorbeam mai mult realizam însă că vorbele își pierd nu numai importanța, ci și credibilitatea, că nu sînt decît un fel de clown pe care nu-l ascultă nimeni și care se încăpățînează totuși să plîngă, realizînd în cele din urmă comicul, efectul contrar. De altfel, grupul în alb nu părea să mă asculte, părea mai curînd să nu mă audă, într-atît fețele lor erau netulburate și atente numai la șefa lor, care căuta ceva concentrată într-un carnețel. Am sfîrșit prin a tăcea, și în clipa în care am făcut-o – dovadă că totuși mă auzise cel puțin ea! – tovarășa Mardare ridică ochii spre mine și mă privi, ca și cum s-ar fi gîndit cîte kilograme am, de exemplu, apoi spuse calm, și toți se grăbiră să-i noteze vorbele în carnețele scoase chiar în acest scop din buzunare:

– Exerciții de gimnastică tip A și D și terapie auditivă intensivă.

Apoi, tot fără să salute, părăsi încăperea urmată de toți, ultimul ieșind doctorul Bentan, care, înainte de a închide ușa, îmi făcu un gest ambiguu de încurajare probabil, dar și de liniștire, de minimalizare a primejdiei."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 10

Ceea ce nu trebuie să pierd din vedere este că eu nu sînt personajul, ci autorul acestei cărți. Asta pentru că tentația de a trece dintr-o categorie într-alta este cu atît mai mare cu cît e infinit mai ușor să fii personaj decît autor. Chiar dacă într-o anumită privință autorul este și el un personaj, mai dramatic și mai complicat, al altcuiva. La drept vorbind, această ultimă idee – anume că eu însămi aș fi, la rîndul meu, personaj al altcuiva – are darul de a mă liniști. Incoerențele mele n-ar fi atunci decît scăpări din vedere, clipe de neatenție ale celuilalt, contradicțiile mele, uitări și răzgîndiri ale lui, și tot ce nu-mi reușește – urmări ale nepriceperii și lipsei lui de talent. Dar mai presus de toate, această minunată supoziție ar presupune chinul și suferințele creației suferite de o altă ființă, și de o altă ființă. Povestirea durerilor facerii marilor opere – jurnale de creație, memorii, amintiri pe care scriitorii le publică întotdeauna după ce opera s-a născut, descriindu-și cu minuție și mîndrie simptomele ca și cum intensitatea suferințelor îndurate ar putea adăuga, asemenea unor umbre savante, un plus strălucirii – mi-a adus o mare alinare, o mare încurajare mai ales. Dificultățile mele de a scrie primeau astfel nu numai corespondențe ilustre, ci și argumente că nu sînt în zadar. Faptul că cineva – evident mai mare scriitor decît mine – suferă pentru a mă crea cu toate suferințele mele, nu poate să fie decît un tonic semn al rigorii universului.

Mi-ar fi greu să spun cînd m-am gîndit pentru prima oară la această carte, dar îmi amintesc că spiritul ei este mult mai vechi decît ideea existenței sale; vreau să spun că mult, mult înainte de a-mi imagina măcar în glumă că voi scrie vreodată o carte în proză – adică sute de pagini, numerotate cu grija de a nu se încurca și acoperite în

Scanned with OKEN Scanner

întregime, de la un capăt la altul de rînduri, nu foi volante autonome, presărate de versuri scurte și de cuvinte, răspunzîndu-și peste goluri! – visam o structură mai laică și mai logică decît structurile poeziei, dar în același timp în stare să conțină ceea ce conțin acelea, avînd în plus disponibilitățile cotidiene și omenești ale epicii. Dar asta nu era decît un fel de a visa la elasticitatea frontierelor poemului și nici pe departe o încercare de a-i muta definiția într-un alt gen literar. De altfel, au trecut între timp ani în care am continuat să scriu poeme, și am început să scriu proză fără să am sentimentul că se schimbă ceva esențial în felul meu de a reda lucrurile, și într-un caz și în altul fiind vorba de imagini și de fragmente care se însumau pentru a da nu o arhitectură, ci o aură. Nostalgia arhitecturii într-un peisaj de chirpici a fost izvorul tuturor donquijotismelor mele.

De fapt nu se pune problema de a descoperi rădăcinile istorice ale intenției de a scrie această carte, ci mai degrabă de a încerca să găsesc o scuză că o scriu. Am sentimentul pe care trebuie să-l aibă o călugăriță plecată infirmieră pe front. Sigur, de vină, își va spune ea, este războiul și nemărginitele suferințe omenești pe care încearcă să le ușureze astfel, dar dincolo de această cauză evidentă mai există libertatea mișcărilor, amestecul, bălăcirea în toată această mulțime – îndurerată, suferindă, desigur, dar și caldă, și vie, și nerușinată, colcăind de patimi, de păduchi, de hohote, de dorinți, de lacrimi, de murdărie, de sînge, de viață – care a înlocuit drumul cu ochii închiși dintre stană și chilie, și contemplarea suferinței sublimate în crucifix.

Ceea ce știu cu precizie este că atunci cînd am plecat prima oară de la Plai aveam certitudinea că în acel loc – subliniez în, nu despre acel loc – va trebui să se petreacă o carte pe care o voi scrie. Foloseam pentru prima oară în viață, legat de propriul meu scris, verbul a se petrece, care dacă nu presupune – deși o face – o epică, presupune totuși o desfășurare și o construcție la care nu mă gîndisem pînă atunci și a cărei simplă idee a funcționat mai întîi ca o surpriză. Așa a început această carte, mult înainte de a începe să fie scrisă, printr-o mirare și printr-o obligație. Veneam dinspre cîmpia română și " acolo unde trebuia să trecem Dunărea cu un bac pentru a ajunge pe malul dobrogean în care erau săpate colibele arheologilor, se produsese o aglomerare de oameni, de camioane și de mașini, din

Scanned with OKEN Scanner

cauza controlului sever la care erau supuse portbagajele și sacoșele. La început nu înțelesesem ce se întîmplă, eram într-un lung șir de mașini care își așteptau rîndul să se suie pe bac și nu reușeam să deslușesc de ce totul merge atît de încet. Șoferii își părăsiseră mașinile, lumea dintr-un autobuz prins și el în rînd coborîse și vocifera. M-am apropiat și eu. Într-adevăr, cîteva zeci de oameni coborîți din autobuz, camioane și mașini priveau spectacolul, comentînd faptele, fără să se mire și fără să intervină. Ceea ce vedeau era o echipă de cîțiva milițieni care – suiți pe bac – aproape fără vorbe deschideau plasele, valizele, ridicau capotele și atunci cînd găseau – și găseau într-adevăr aproape peste tot – struguri, îi confiscau. Operația se desfășura sistematic, fără scandal, odată deșertată lădița sau sacoșa goală era înapoiată proprietarilor, care o primeau și, fără să protesteze, fără să discute măcar întîmplarea, coborau de pe bac și se depărtau făcîndu-și loc printre privitori. Era pe vremea culesului viilor, imense podgorii de stat destinate exportului – comentau, avizați, martorii – se întindeau de cealaltă parte a fluviului și, pentru că nu puteau fi procurați decît ilicit, apărătorii ordinei recurseseră la această metodă radicală... Cînd totul s-a terminat, a fost anunțată îmbarcarea celor ce fuseseră pînă atunci spectatori, și aceiași milițieni, transpirați și obosiți de căldură, au început să chestioneze fiecare persoană înaintea urcării; cîte unul dintre întrebați le întindea în loc de răspuns o plasă cu pîine, pe care cei ce conduceau operația o luau și o răsturnau în Dunăre, apoi o înapoiau goală omului și treceau la următorul. Spectacolul avea în sine ceva halucinant nu numai prin absurditatea gesturilor, ci și prin perfecta cooperare a victimelor, prin absoluta lipsă a protestelor, nici măcar verbale. Era ca într-o piesă de teatru în care acțiunea fiind cunoscută dinainte și replicile știute pe dinafară nimeni nu mai simte nevoia să se obosească în a da o interpretare și totul se transformă într-o simplă pantomimă cu mișcările stilizate și economisite la maximum, sau ca într-un serviciu divin în care nu mai crede nimeni și cu toții se grăbesc plictisiți, dar obligați de datorie să-l îndeplinească cît mai pe scurt. În jurul bacului se strînseseră pești – cunoscători, evident, și ei ai ritualului – care rupeau din bucățile de pîine muiate, în timp ce în așteptarea pornirii mecanicii bacului încercau să-i prindă cu undițe improvizate, distrîndu-se. După ce, în

Scanned with OKEN Scanner

cele din urmă am pornit și milițienii au rămas tot mai mici pe țărm, oamenii au început să comenteze aproape cu amuzament întîmplarea, care părea a fi cotidiană, în timp ce cu ciudată mîndrie, ca într-un concurs de dexteritate, își scoteau – femeile de sub șorțurile umflate care le făceau să pară însărcinate, bărbații din căptușeala dublă a hainelor – alte pîini, pe care le așezau victorioși în sacoșe. Explicația teatrului absurd consta în încercarea autorităților de a aplica în practică o dispoziție conform căreia țăranilor le era interzis să cumpere pîine de la oraș. Cel puțin asta mi-a spus P. că este explicația scenei pe care i-am povestit-o fără a reuși să-l uimesc. O cunoștea.

– Pot să înțeleg că organele de ordine își fac în felul acesta datoria, i-am spus, exasperată, ca și cînd lipsa lui de mirare ar fi conținut camuflată o aprobare a faptelor. Dar nu pot să înțeleg că ceilalți, țăranii, nu ziceau nimic, ba chiar își întindeau singuri plasele. De ce tac? De ce rabdă? Și mai ales cum reușesc să supraviețuiască astfel?

– Aici e aici, țin minte că mi-a răspuns P., cu acel zîmbet al lui și cu acea sclipire în ochi care nu se referea la sensul ideii expuse, ci la bucuria de a-l fi descoperit. Ai pus, fără să bănuiești, degetul chiar pe rană. Paradoxul paradoxurilor este că reușesc să viețuiască, și încă destul de bine. Aci se ascunde și misterul tăcerii. Nu numai faptul că nu le-a ajuns cuțitul la os interzice nesupunerea, ci și faptul că fiecare are cîte ceva de ascuns, o mică neregulă, o mică hoție, pe care protestul ar putea-o deranja, un mic aranjament pe care revolta l-ar interzice. Tăcerea se va termina numai în clipa – teoretică pentru o populație atît de ingenioasă și o țară atît de bogată ca a noastră – cînd nu va mai exista nici o altă soluție. Revolta este afacerea exclusivă a celor obligați să fie cinstiți. De altfel, cooperarea, complicitatea erau reciproce. Cei ce controlau știau foarte bine că femeile nu sînt toate însărcinate și bărbații nu sînt toți pieptoși. A face pe deșteptul și a face pe prostul au devenit două locuțiuni sinonime.

Pe atunci nu îl cunoșteam încă prea bine pe P. și zîmbetul lui care mi se păruse aproape cinic contrasta într-un fel șocant cu vocea din ce în ce mai joasă, amară și cu ochii a căror neobișnuită sclipire se dovedea înlăcrimată. Coexista în felul lui de a se purta un sarcasm fără milă, ba chiar o bucurie crudă a descoperirii nuanței exacte de

Scanned with OKEN Scanner

rău (proprie omului de știință care, fără a fi sadic, se bucură la gîndul disecției cobaiului) și o profundă, aproape feminină emotivitate în fața răului descoperit, o solidaritate caldă cu cei asupra cărora acesta se revărsa; iar aceste nuanțe opuse puteau – oglindindu-se în aceeași clipă pe fața lui care nu părea făcută să le primească – să dea cele mai contradictorii expresii: ochi înlăcrimați și gură strîmbată de batjocură sau voce amară și ochi sclipind de o diabolică încîntare sau, altă dată, un fel de perplexitate lipsită de apărare din care ideile picurau parcă mirate ele însele de propria lor gravitate și de sunetul lor improbabil. Acest neobișnuit amestec de sentimente simultane m-a contrariat în primele discuții cu el, felul în care își persifla sensibilitatea atît de vulnerabilă mi se părea o continuă șfichiuire a chiar forțelor binelui, care nu i se păreau niciodată suficient de puternice pentru a îndreptăți atît de totala solidarizare cu ele. Exista în el o asemenea amărăciune că lucrurile sînt așa cum sînt, încît, dincolo de compasiune și comuniune, îi trezeau revolta și ocara, simțea nevoia să le demonteze, etalîndu-le nimicnicia cu un fel de asprime terapeutică, într-o operație de exorcizare care îl durea pe el în primul rînd. După ce l-am cunoscut (și asta s-a întîmplat curînd, pentru că la sfîrșitul acelei prime întîlniri aveam sentimentul nu numai că îl cunosc de cînd lumea, dar și că el reprezintă o latură a propriului meu eu, căreia n-am îndrăznit niciodată să-i acord o totală libertate), după ce l-am cunoscut, deci, după ce ne-am împrietenit și discursurile lui nu-mi mai trezeau suspiciuni, ci, dimpotrivă, le cunoșteam dinainte mecanismul purificator, asistam la aceste analize fără milă ca la niște spectacole răscolitoare, în stare să mă tulbure pe zile întregi, și în care nu știam dacă trebuie să admir mai mult percuția ideilor sau masochismul celui ce, icnind de durere, le emitea. De altfel, acea primă vizită la Plai a fost o continuă revelație, dominată de tulburătoarea personalitate a arheologului și de mireasma – mai întîi plăcută, apoi enervantă, exasperantă, înnebunitoare, – a strugurilor. Prima parte a scenei de pe bac (confiscarea strugurilor) mi se păruse neimportantă și-mi reținuse atenția mai mult prin timpul pierdut. Abia după ce, ajungînd în șantierul arheologic, îl descoperisem învăluit, strîns și prins ca într-o cursă în mijlocul podgoriilor nesfîrșite emanînd diabolice atacuri olfactive, înțelesesem că întîmplarea de pe malul fluviului fusese

Scanned with OKEN Scanner

emblematică, ca o inițială caligrafiată cu grijă și înflorită cu miniaturi simbolice la deschiderea unui text pe care îl și rezuma. De fapt la început fusese numai încîntarea: descoperisem – lunecînd cu mașina prin acel ținut necunoscut de Dobroge inertă, sudică, amestecată din ape, mîluri uscate și neamuri îngrămădite unele peste altele, uniformizate de sărăcia cîtorva milenii – podgorii imense, incredibile, legate pe spaliere închipuind linii de fugă spre orizonturi împinse mereu mai departe, podgorii de sute de hectare, păzite, îngrădite, arătîndu-și numai de dincolo de sîrme, ca dintr-un paradis interzis, ciorchinii grei cu boabe lungi, transparente, produse pentru export. Așa cum se întîmplă, însă, interdicția – ca toate interdicțiile din lume – părea inventată doar pentru alții, nu ne impresionase decît cel mult printr-o sporire a ispitei, nu mi se păruse de netrecut. Abia într-un al doilea timp – pe cînd zilele se rostogoleau una după alta, ca niște mărgele mari de chihlimbar, văzduhul mirosea a boabe afuzali, dar se dovedea cu neputință să găsim un singur kilogram de struguri, un singur litru de must – încîntarea a început să se transforme în iritare și nervozitate. Prezența continuă a strugurilor și, în același timp, continua lor lipsă, crea o adevărată psihoză, strugurele devenind fructul oprit – pe care-l vedeai, îl miroseai, dar nu aveai dreptul să-l atingi –, tema glumelor și nostalgiilor, obsesia discuțiilor purtate seara la lumina focurilor aprinse, de spaima țînțarilor, pe malul clipocitor al fluviului, la gura bordeelor săpate în malul înalt și lutos.

Copilăros și complicat cum era, P. se simțea profund umilit de dorințele noastre și de neputința lui de a ni le satisface. Stăteam ore întregi chirciți în jurul focurilor, ascultîndu-i povestirile atît de vii încît deveneau halucinante despre viața portului bizantin, cu prostituatele, soldații, marinarii, negustorii, călătorii lui, care își agitaseră bogățiile și patimile, suferințele și înverșunarea de a trăi chiar pe acele locuri în care pămîntul se amestecase cu monedele, cioburile, armele și podoabele lor, peste care acum nu mai stăpînea decît curgerea auzită a Dunării și mirosul strugurilor, nestăpînit. Stăteam ore întregi de vorbă, în serile care începuseră să devină reci, înfierbîntați pe partea dinspre flăcări, aproape înghețați pe cealaltă parte, vorbind despre tot ceea ce ne venea în minte, cu acea plăcere a discuțiilor pe care o aveam numai în adolescență. Dar ori despre ce

Scanned with OKEN Scanner

vorbeam, dincolo de vorbele noastre și mai puternic, mai prezent decît ele era mirosul înnebunitor al văzduhului. De la pămînt pînă la stelele care se vedeau clar dacă-ți fereai cu palma ochii de nimbul jarului, universul întreg mirosea a struguri copți, iar această baie voluptuoasă, aproape dureroasă, de arome împingea vorbele pe planul al doilea, ca și cum n-ar fi fost decît niște tentative, nemărturisite și nereușite, de exorcizare a vrăjii care părea să crească pedepsitor în urma fiecărei încercări de a i te sustrage.

De fapt, cu adevărat umilitor în obsesia strugurilor nu era imposibilitatea absolută a procurării lor, ci, dimpotrivă, adevărul că mai existau, totuși, căi de procurare (paznicii puteau fi mituiți, șefilor li se puteau face servicii și cadouri), dar pentru asta trebuia să știi să te descurci. Procurarea strugurilor devenise o probă a capacității de supraviețuire, o probă pe care el, P., nu reușea să o treacă, ceea ce îl înverșuna într-un fel exagerat, care ne speria. El, care putea să trăiască zile întregi dintr-o bucată de brînză, un kilogram de mălai și cîteva mere, fără măcar să remarce frugalitatea hranei sale și fără măcar să sufere din cauza ei – și asta numai pentru a nu-și irosi o jumătate de zi de lucru mergînd pînă în primul sat, aflat la mai puțin de cinci kilometri, pentru a-și face provizii de alimente – pierdea acum zilnic ore și ore încercînd să-și apropie paznicii podgoriei sau încercînd să se împrietenească cu directorii, cărora le trimitea, cu dedicații măgulitoare, cărțile lui savante din care aceștia nu înțelegeau nimic. Ciudat era faptul că toată agitația lui nu ducea la nimic, pentru că în timp ce paznicilor li se părea prea febril pentru a se putea încrede în el, șefii, nedumeriți de tratate și flatați de dedicații, nu îndrăzneau să-l jignească recompensînd material un atît de elevat omagiu. Trecuseră trei sau patru zile de cînd sosisem la șantierul arheologic, nu veniserăm decît pentru două sau trei, trebuia să ne înapoiem la treburile noastre, dar în același timp nu îndrăzneam să ne anunțăm plecarea de teamă că P. ar fi putut să tragă concluzia că ne-am pierdut și ultima fărîmă de încredere în capacitatea lui de a face rost de struguri. Din același motiv, nu îndrăzneam, din moment ce nu o făcusem din prima clipă, să încercăm să rezolvăm noi – niște străini în partea locului – insolubila problemă. Pe de altă parte, orice încercare de a-l face să renunțe la gîndul de a procura struguri, spunîndu-i că nici nu ne plac, că nu merită, că la București vom găsi,

Scanned with OKEN Scanner

probabil, cîți vrem, îl aducea pe P. într-o stare de adevărată isterie, ne făcea ipocriți, lipsiți de sensibilitate, grosolani și pornea spre podgorii, lansîndu-se în cine știe ce nouă încercare și lăsîndu-ne furioși pe noi înșine și pe el, incapabili să găsim o soluție pașnică de ieșire din ridicolul mereu crescător al situației.

De fapt, de ce transcriu toate acestea? În primul rînd, pentru că de atunci de cînd le-am trăit am fost impresionată de aerul lor prea apăsat pentru a părea real, de impresia de stilizare pe care faptele o lăsau. Nu știu dacă asta a contribuit la nașterea – calmă, hotărîtă – a convingerii că în acel loc mi se va petrece o carte, această carte, care pe vremea aceea nu era decît, cel mult, un sentiment. Mai degrabă nu, pentru că îmi amintesc contrarietatea cu care am ascultat senzaționala poveste a insulei Aurora, contrarietate apărută tocmai din cauza aspectului literar pe care viața îl acceptase. Era ca și cum, flatată că vreau să o transform în literatură, viața s-ar fi grăbit să se adapteze, cabotină, noului rol de inspiratoare, suflîndu-mi fraze și figuri de stil, devansîndu-mi intențiile, făcîndu-mă să intru în rezonanță cu propriile mele impresii. În fapt, povestea insulei Aurora era prea extraordinară pentru a mai suporta și alte semnificații decît cele cuprinse în ea însăși.

Se afla, la vreo doi kilometri de insula cu cetatea bizantină descoperită de P., o insulă mai mică, bogat împădurită cu sălcii sălbatece, aproape animale în vitalitatea lor nestăpînită. Privite de sus, de pe țărmul dobrogean, cele două insule asemănătoare, ovale, așezate una în prelungirea alteia pe aceeași linie depărtată de axa fluviului spre dreapta, păreau niște întunecate, descrescătoare puncte de suspensie, de un verde mai intens și mai neliniștit decît cel al apei. Nimic, cu excepția mărimii, nu părea să le diferențize – Plaiul lui Amiază era lung de 6 km și lat de 1,5 – 2, în timp ce Aurora avea, cel mult un kilometru lungime și cîteva sute de metri lățime –, speciile plantelor și culoarea plajelor galbene așezate de jur împrejur, ca un tiv decorativ pe marginea pădurii, erau aceleași. Nu puteai, văzîndu-le de sus, să nu te gîndești la originea lor comună, la momentul turmentat și dramatic, probabil, care a putut avea, totuși, atît de blînde și de armonioase consecințe. Numai numele lor nu se potriveau alături, erau absolut nepotrivite între ele. Țin minte că i-am spus-o lui P. chiar acolo sus, pe coama înaltă a malului, de unde

Scanned with OKEN Scanner

priveam amîndoi pe deasupra gurilor de bordeie săpate în lut, pe deasupra bucătăriei acoperite cu foi de carton asfaltat și a geometriei alambicate a cărărilor coborînd înspre fluviu, a insulelor care păreau să curgă și ele încet nu numai pe cursul apei, ci și în interiorul contururilor lor decorative, în atît de mare măsură briza ușoară iscată de curenții fluviului mișca frunzele, făcîndu-le să clipească asemenea undelor.

– Pe cît e Plaiul lui Amiază de plin de sugestii ancestrale, medievale, naturiste, pe atît este Aurora de artificial și de sec, coborît din dicționare incomplete și mituri recente. Ăsta e nume de vapor, nu de insulă.

– Ai perfectă dreptate, rîsese P. amuzîndu-se dinainte, în felul acela al lui nestăpînit, copilăresc, de viitoarea mea reacție la ceea ce avea să-mi povestească, este doar numele vasului din care s-a format insula. Mi-am dat seama că nu știi povestea Aurorei, – reluă el, uitîndu-și în aceeași clipă veselia și schimbîndu-și umoarea brusc înspre reverie – dar aș fi vrut să ți-o povestesc mai tîrziu, după ce te vei fi familiarizat cu aura locului, aș fi vrut să nu te miri atunci cînd ți-o voi povesti, ci totul să ți se pară firesc, ca o mică particulă numai a misterului general, a misterului firesc. Oricum, povestea este fantastică tocmai prin cantitatea incredibilă de firesc pe care o conține. Spre sfîrșitul primului război mondial, un vas de război austriac a fost scufundat în acest loc, aflat mai aproape de mal decît de axa fluviului. Acesta e singurul element neobișnuit – dacă scufundarea unui vas militar în timpul unui război mondial poate fi socotit un fapt neobișnuit –; tot ce a urmat este însă natural, adică înfăptuit de natură, firesc în cel mai înalt grad și în toate sensurile. Ca și cum s-ar fi grăbit să redea vieții ceea ce oamenii aruncaseră în moarte, Dunărea a îngrămădit în anii următori pe scheletul navei, intrate pe jumătate în mîl și acoperite în întregime de unde, sedimente, nisipuri, gunoaie, crengi, scoici, pămînt ros din maluri, frunze uscate, pești morți, pietre rătăcite, scînduri furate, animale înecate, inventînd un sol nesigur, dar suficient pentru a-și înveli prada, așa cum carnea fructului învelește sîmburele, așa cum păianjenul învelește gîza prinsă în plasă. Și atunci cînd solul acesta precar, dar tînăr, viu, capabil să rodească, a reușit să ajungă la suprafață, să vadă, cum se spune, lumina soarelui, plopii și sălciile de

Scanned with OKEN Scanner

pe Plai și de pe maluri n-au întîrziat să-l ia în stăpînire, prin semințele lor lăsate să alunece cu milioanele pe apă și pe vînt. Pe scurt, încheie el schimbînd tonul cu un fel de bruscă jenă pentru lirismul dezvăluit, insula Aurora, ca și piramida lui Keops, are la bază o corabie. Mă privi puțin șugubăț, dintr-o parte, ca și cum ar fi glumit,dar vocea nu înceta să-i trădeze încîntarea, uimirea. Am auzit ieri la radio că japonezii au descoperit cu ajutorul unei aparaturi sofisticate că la baza piramidei lui Keops este îngropată o corabie.

Deși vîntul nu părea să se fi întețit, la picioarele noastre, pe insulă, crengile sălciilor începuseră să se agite mai tare, aproape dramatic, de parcă ar fi știut că de ele este vorba.

– Ce minunat, i-am răspuns, asta înseamnă că dacă i s-ar repara motoarele ar putea oricînd să pornească mai departe. Nu o corabie-fantomă, ci o corabie-insulă și chiar o corabie-piramidă. Iată cum se înmulțesc miturile: prin sciziparitate. Avusesem intenția să glumesc depășind astfel intensitatea lirică a cuvintelor, dar în aceeași clipă viziunea insulei împădurite cu marile ei sălcii despletite pornind pe firul apei în jos sau, și mai fantastic, în sus, atingînd tangent ca într-un imposibil sărut malurile galbene ale Plaiului și pierzîndu-se apoi în spatele orizontului cu pletele fluturînd, viziunea aceasta, peste care se suprapunea, ca într-un film, aceea a marii piramide, începînd să lunece pe valurile de nisip, unduindu-se ușor la trecerea dunelor, dar nedescurajată, plutind mai departe; viziunea aceasta dublă și aproape de nesusținut, covîrșitoare, m-a făcut să renunț la a mă mai apăra de puterea miracolului. M-am întors spre P., dar, cum în ochii lui am descoperit aceleași fantastice întîmplări, am renunțat să mă mai scuz și un timp am rămas amîndoi tăcuți, contemplîndu-le împreună. Era o dimineață de vară deosebit de limpede, atît de limpede încît aveam senzația că descifrez nu numai conturul frunzelor și al pietricelelor de pe insule, ci și pe cel al țiglelor de pe acoperișurile orașului de dincolo de fluviu. Era desigur o iluzie, dar o iluzie prelungitoare a minunatei viziuni care, altruistă, făcea posibile și alte minuni mai mici.

– Ce minune, am șoptit, cu ușoară teamă. Dacă la temelia piramidei există într-adevăr îngropată o corabie, atunci da, corabia eșuase acolo pe vremea cînd pustiul fusese încă țărm, iar piramida însăși – în care nu s-a găsit, de fapt, nici un mort – nu e, poate, decît mormîntul unei corăbii.

Scanned with OKEN Scanner

– Iată o frumoasă metaforă. Te invidiez, îmi răspunse P. la fel de încet, cu o oarecare oboseală. Viața îți pune la dispoziție o materie primă de cea mai bună calitate. Ai noroc.

– Nu cred. Prea marea stilizare a realității împiedică trecerea ei mai departe în literatură. Registrul moale și spongios de supunere este înlocuit cu altul impenetrabil și dur, de concurență. Nu cred că e un noroc faptul că în timp ce știu că viitoarea mea carte se va lega de aceste locuri, locurile i-o iau înainte, se încarcă de semnificații, devin litere.

P. părea puțin agasat de căzuistica aceea.

– La urma urmei, cine te obligă?

– Nu știu, i-am răspuns, cu reală umilință. Și ne-am ridicat amîndoi în picioare din iarba aspră în care șezusem pînă atunci. Eram sigură că P. îmi înțelesese exact răspunsul. Nu vrusesem să pun sub semnul întrebării obligativitatea acelei legături, mărturisisem doar că nu știam cine e cel ce o hotărîse. Și într-adevăr sentimentul meu era unul de totală dependență, de predestinare. Locul acela în care ajunsesem întîmplător și în treacăt mă alesese pe mine, nu eu îl alesesem pe el. Desigur puteam să fiu iritată de un element sau altul al peisajului și al situației, dar ideea că numai de mine ar depinde să-l schimb îmi apărea deja imposibilă. Faptul că legătura între locul acela și viitoarea mea carte am acceptat-o ca indiscutabilă mult înainte de a ști despre carte altceva decît că va trebui s-o scriu, a funcționat tocmai prin lipsa lui de logică, de la început, ca un semn al misterioasei importanțe a ceea ce va urma. Astfel, am vizitat Plaiul în mai multe rînduri, la distanțe de ani, fără ca între timp să fi pătruns în vreun fel în substanța cărții, dar fără să-mi dea măcar prin minte că aș putea totuși să n-o scriu. Pur și simplu ritmul lent de familiarizare cu ceva ce exista deja în afara mea părea să intre în logica lucrurilor. Începerea propriu-zisă a scrisului, așternerea primului rînd pe hîrtie a fost atît de mult amînată, după ce mult timp nici nu se pusese problema ei, încît în momentul în care s-a produs totuși aveam senzația că nu mai e vorba decît de o întîmplare de rang secund, un fel de oficializare a ceva de mult hotărît, definitivat, devenit intim.

Acea primă vizită la Plai era desigur foarte depărtată în timp de momentul pornirii scrisului, chiar de momentul întrezăririi viitoarei cărți, și totuși, încă de atunci, în numele asumării acelui destin,

Scanned with OKEN Scanner

simțeam o iritare în fața realității care-mi fusese repartizată, mai precis în fața grabei ei de a semnifica fără mine, ca și cum și-ar fi pierdut răbdarea și ar fi început să transmită singură ceea ce trebuia să facă, prin intermediul meu. Dar iritarea mea (care de altfel se topea adesea într-o fericită și liberă de griji admirație) nu era decît o formă a intimidării.

De fapt, ne suisem pe acel promontoriu – de unde se vede ca într-o hartă medievală întreaga regiune, cu fluviul și insulele lui, luncile și bălțile, dealurile hașurate de rîndurile spalierelor cu struguri, satele pierdute în ceața depărtării pe celălalt țărm – nu ca să descoperim taina insulei Aurora, ci pentru ca arheologul să-mi arate de sus, înainte de a trece cu barca pentru a-l vizita, șantierul cetății bizantine.

– Ciudat cum au construit-o jumătate pe pămînt și jumătate în apă – am reluat discuția, pentru a o readuce în punctul din care ar fi trebuit să pornească. Știam că astfel îi fac o plăcere prietenului meu, încîntat să-și vadă cetatea în centrul atenției cam așa cum o mamă este oricînd încîntată să-și vadă copilul luat în seamă de ceilalți. Bănuiam că umbra mea de obiecție – oricît de literară și de sofisticată – îl întristase. De altfel, așa cum o vedeam de sus, insula și cetatea păreau două elipse suprapuse, ale căror axe longitudinale sînt perpendiculare una pe alta într-un chip decorativ și în același timp ciudat. Ovalul împădurit al insulei tăia din ovalul de ziduri roșietice al cetății o calotă aproape egală cu cea lăsată să iasă din undele plescăitoare ale Dunării, iar această echitate a împărțirii între ape și pămînt făcea ochiul atent și dădea presentimentul unor explicații și sensuri ascunse.

– N-a fost construită în apă, îmi răspunse P., rostind silabele mai rar decît îi stătea în obicei, ca și cum s-ar fi îndoit că altfel sînt în stare să le prind înțelesul. Apa a venit mai tîrziu.

L-am privit dintr-o parte curioasă, să văd dacă a vrut să mă uimească sau dacă așteaptă vreo reacție din partea mea. Dar nu, se oprise doar pentru a-și da seama dacă am înțeles.

– Insula s-a mutat între timp, continuă el, explicativ, și de data asta i se păru c-a spus suficient.

M-am uitat la cele două elipse întrepătrunse, așteptînd. O teamă hotărîtă, logică, aș putea spune, începuse să urce în mine, o teamă explicită. Nu pentru că aș fi presimțit ceva supranatural sau magic, ci

Scanned with OKEN Scanner

pur și simplu pentru că fiecare nouă descoperire se dovedea greu sau imposibil de înțeles, fără ca legătura dintre mine și locul geometric al acelor realități să fie pusă în discuție. Totul funcționa ca un mecanism pus în funcțiune pentru a-mi demonstra umilitoarea – și plăcuta, trebuie să mărturisesc – măsură în care lucrurile se hotărau în afara mea. Nu era pentru prima oară cînd descopeream subtila plăcere a eliberării prin umilință. Și cu siguranță nu eram singura care făcuse descoperirea. Dacă totul era dinainte hotărît, dacă mie nu-mi rămînea decît să urmez punct cu punct desenul trasat, atunci nici unul dintre rezultatele acțiunilor mele nu mi se putea acorda și nu mi se putea imputa mie. De aici un aproape plăcut abandon, mai ușor de purtat decît poverile liberului arbitru. E descoperirea grație căreia soldații mînați ca niște turme nu înnebunesc, totuși. E principiul potrivit căruia popoare sistematic împilate, terorizate, martirizate reușesc să-și salveze spiritul și libertatea interioară. Am continuat să contemplu priveliștea care se sublimase în ochii mei pînă la ermetismul unui desen geometric, chiar și după ce în urechi a început să-mi gîlgîie rîsul încîntat, stăpînit, puțin jignitor al lui P.

– Nu e nimic miraculos sau de neînțeles. Potrivit legii lui Babinet-Mayer, fluviile din emisfera nordică sapă în malul drept pentru a depune pe malul stîng, în timp ce fluviile din emisfera sudică sapă în malul stîng și depun pe malul drept. O consecință logică a mișcării de rotație a pămîntului, o logică simplă care ne obligă să admitem că, de-a lungul mileniilor și chiar secolelor, un curs de apă își mută în mod evident, ușor demonstrabil, și chiar perceptibil, albia. Cu cît un fluviu este mai puternic, cu cît forța lui de curgere și de aluvionare e mai mare, cu atît această continuă translare este mai evidentă. În general, o dată cu albia fluviului se mută tot ceea ce se leagă de ea, satele de pe margini, porturile, toate înjghebările omenești. Legate de apă, adaptîndu-se legii naturale, urmele acestei schimbări sînt șterse, prin logica lucrurilor, cu o adevărată minuție și jaloanele comparative dispar. O insulă chiar, așezată în mijlocul acestei duble mișcări (de curgere și de translare), se va muta ea însăși o dată cu albia căreia îi aparține, erodată într-o parte și crescînd în cealaltă în același ritm cu malurile și păstrînd, deci, neschimbată poziția față de ele. Este ceea ce a făcut și Plaiul lui Amiază. Insula, nu cetatea care fusese construită în mijlocul ei. Cetatea moartă, supusă legilor istoriei a refuzat să se supună și

Scanned with OKEN Scanner

legilor naturii vii, și nu s-a mișcat. Vocea lui P., care începuse alb și oarecum doctoral, afectînd blazarea, crescuse pe parcurs scăpată din frîu, terminînd pe accente aproape triumfale, lirice. Mă privea cu ochii lucind aproape nesănătos și avea aerul că e mîndru de comportarea cetății, care refuzase să se supună legilor naturii. Așa se face, încheie el cu modestie, că mai mult de jumătate din zidul de incintă se află deja în albia Dunării. Este o porțiune pierdută pentru arheologie. Cel mult, înotînd pe sub apă poți să-ți dai seama de adevărata amplasare a întăriturilor.

Se vedea limpede că urăște legea Babinet-Mayer și că efectul ei asupra cetății de pe Plaiul lui Amiază îl întristează profund. De altfel, abia acum înțelegeam cu adevărat de ce se dedicase atît de exclusiv cetății bizantine; săpînd cu înverșunare, lupta cu timpul de două ori: împotriva celui trecut ca să-l oblige să mărturisească, împotriva celui viitor, ca să-l împiedice să distrugă.

– Nu cred că voi reuși în perioada pe care o mai am de trăit să analizez tot ce e de analizat și să descopăr tot ce e de descoperit în această cetate. Și nu știu dacă va mai exista cineva care să aibă suficient timp și interes după mine s-o facă. Și, după o pauză: uneori mi se pare că e ca și cum toate cele unsprezece veacuri ale ei ar fi existat degeaba sau, și mai rău, ca și cum de efortul voinței mele ar depinde să nu fie așa. Îmi dau seama că e o nebunie, nu mă pot împiedica să consider că sumerienii aveau dreptate atunci cînd credeau că numai ceea ce e scris există, are existență ontologică. Ei bine, fără monografia mea despre ruinele ce vor dispărea în cîteva zeci (sau cel mult o sută) de ani cu totul, această cetate în care toate urmele materiale dovedesc că a fost prosperă, că a dus războaie, că a avut bogății, că a făcut comerț, că a găzduit, deci, iubiri, uri, ambiții, patimi, dar în care nu s-au găsit dovezi scrise, căreia nu i se știe nici măcar numele, după credința vechilor sumerieni nu a existat. Vorbise încet, ca și cum n-ar fi vrut sau nu l-ar fi interesat să aud și eu ce spune. Apoi tăcu un timp care mi se păru destul de lung, privind în jos spre insulă și fluviu, fără să le vadă. N-am îndrăznit să răspund ceva. De fapt, nici nu cred că aștepta vreun răspuns. Ca să fac, totuși, ceva, i-am atins umărul ușor cu vîrful degetelor. Nu voiam să fie o încurajare, ar fi fost ridicol, era mai mult un semn că sînt acolo și că înțeleg. Nu cred că mă uitase însă, pentru că ultima frază, deși rostită

Scanned with OKEN Scanner

și mai încet, am avut senzația că mi se adresează.

– Și nu sînt deloc sigur – a spus el continuîndu-și evident ideea, ca și cum n-ar fi existat nici o pauză – că am destulă putere și destul timp să-i dau viață.

I-am atins umărul încă o dată.

– Ai promis că mi-o arăți, i-am spus, și el sări în picioare, rîzînd încurcat, ca și cum l-aș fi surprins într-o situație jenantă, și începu să coboare în viteză panta abruptă, proptindu-și cu dexteritate tenișii în tăpșanele de iarbă încă udă de rouă. Privindu-l cum coboară, toate gîndurile despre misterul legăturii cu aceste locuri începeau să mi se pară stupide. Mă simțeam într-adevăr legată, și poate chiar împotrivă voinței mele, dar nu într-un mod de neînțeles, ci sugestionată de febra acestui intelectual care se retrăsese în insulă, și în profesiunea lui, ridicînd podurile, închizînd porțile și hotărît să nu se predea nici vieții, nici morții pînă nu își va consuma toate resursele supuse asediului.

Peste mai puțin de zece minute, barca în care traversasem Dunărea veche se rotea cu lovituri smucite de vîslă în jurul zidurilor de cărămidă, care privite prin apă se vedeau ireal de limpede, doar clătinate ușor de unde, încît nu puteai să fii sigur dacă ceea ce vezi aplecîndu-te mult peste marginea luntrei sînt ziduri adevărate sau numai oglindirea perfectă a părții lor de deasupra oglindei. Iar în timp ce P. îmi dădea explicații și-mi povestea întîmplări, eu priveam totul cu un sentiment nou și pentru mine uimitor, de posesiune, înregistrînd totul și în același timp atentă mai ales la cuvintele în care știam că se va transforma în cele din urmă totul.

Nu știu dacă atunci, sau numai la următoarea vizită la Plai, în timp ce mergeam prin șanțurile tăiate în cîteva decenii de săpături arheologice, a început să ia ființă, să se individualizeze ideea folosirii acelui loc – a acelei cetăți bizantine și a acelei așezări de bizantinologi – ca pe o matcă prin care să curgă mai multe fluxuri epice, în stare să lumineze din mai multe părți și în mai multe feluri aceeași realitate. De altfel nu are prea mare importanță istoricul ideii, ci desfășurarea ei. Tocmai pentru că mult timp n-a fost decît o stare de spirit și un presentiment, am avut senzația că ar trebui să gîndesc cartea în termeni muzicali, că poemul pe care îl voi scrie (pentru că nici o clipă n-am crezut că ceea ce voi scrie n-o să se poată subsuma

Scanned with OKEN Scanner

acestui nume generic) va fi un fel de fugă, sau motet, suprapunere simultană a mai multor melodii de sine stătătoare, în jurul unui cantus firmes, melodie gregoriană pe baza căreia celelalte voci țes polifonia. Aveam senzația că aud această îmbinare de motive mult înainte de a ști, literar vorbind, despre ce fel de voci va fi vorba și, deși nu m-am îndoit niciodată că va fi o carte de proză, m-am gîndit la ea tot timpul ca la un poem. Îmi aminteam, în legătură cu acest ultim termen, uimirea care m-a cuprins atunci cînd, la sfîrșitul copilăriei, am citit pentru prima oară "Suflete moarte" de Gogol, descoperind, sub titlul cărții, evident de proză, cu personaje și cu acțiune de roman, indicația contradictorie, mi se părea, și derutantă: poem. Cred că mersesem pînă-ntr-acolo, încît socotisem că e vorba de o greșeală de tipar. Și totuși, chiar și atunci, aproape în copilărie – cînd, permițîndu-mi-se să iau orice carte din bibliotecă, mi s-a întîmplat să-mi ofer fantastice imagini ale unor opere care-mi depășeau vîrsta și care-mi apăreau, citindu-le, nu de neînțeles, ci pline de cu totul alte înțelesuri, aiuritoare, ca niște imagini de oglinzi ondulate – chiar și atunci, citind ciudata poveste a cumpărătorului de iobagi morți simțeam că nu întîmplările și nu personajele reprezentau esențialul, ci altceva, ceva abia bănuit, imposibil de definit și la care se referă de fapt subtitlul. Ei bine, ani de zile, înainte de a cunoaște povestea, întîmplările și personajele cărții pe care urma s-o scriu, am simțit acel ceva – puternic și exact, chiar dacă de nedefinit – și am știut că el este legat de cuvîntul poem și de locul acela ales, înaintea mea, și de bizantini, și de bizantinologi.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 11

"Zilele următoare mi s-au împărțit în ore de exerciții de gimnastică absurdă – sute și sute de mișcări ale brațelor deschise larg și apoi apropiate brusc pînă la ciocnirea palmelor dureros una de alta – și rătăciri ilicite pe coridoare acoperite cu vinilin și prin încăperi semănînd ciudat a camere de spital și în același timp a săli de ședință, în căutarea unor haine de orice fel, primă condiție a unei tentative de fugă. La început, făceam gimnastica împreună cu doctorul Bentan, cu care mai și vorbeam între timp, deși el era întotdeauna cu grijă, schimbînd subiectul și ridicînd tonul comenzilor sportive la cea mai mică mișcare în spatele ușii. Astfel, o dată l-am întrebat despre Maria Sărescu și Claudiu Iacob, pe care mă așteptam să-i găsesc prin vreun salon alăturat, dar mi-a spus că ei au plecat încă din seara acelei prime zile, convinși că eu sînt bolnav și că am fost spitalizat – "cum, de altfel, și sînteți", adăugase el fără zîmbet, dar cu o asemenea fermitate, încît vorbele se încărcau de înțelesuri implicite –; altădată mi-a spus să n-o judec prea rău pe Sabina, care are o mare simpatie pentru mine, dar care a fost obligată să se poarte așa cum se purtase. De fiecare dată cînd îi spuneam că vreau să plec și îl rugam să mă ajute, se purta ca și cînd n-ar fi auzit ce-am spus și își scurta precipitat exercițiile, grăbindu-se să mă părăsească. O făcea atît de jalnic și, în același timp, de conștiincios, încît l-am bănuit că se grăbește pentru a ajunge mai repede să mă denunțe și, deși cred că exageram, am renunțat să-l mai amestec în planurile mele de fugă. Mai apoi, îmi făceam exercițiile singur, nu era nici o filosofie în repetarea mecanică a acelorași mișcări pe fondul sonor tumultuos și extrem de ritmat al unor pocnete și

Scanned with OKEN Scanner

plesnituri multiple, aduse la unison de o disciplină superioară care trecea și asupra mea; în cele din urmă, considerîndu-se, probabil, că am răspuns pozitiv cerințelor tratamentului, ca să mă exprim așa, am fost dus în niște săli mai mari, unde exercițiile se desfășurau în colectiv.

Acum, cînd povestesc această întîmplare pe jumătate rizibilă, pe jumătate dramatică și pe de-a-ntregul absurdă, cînd sensul povestirii este evident, poate să pară greu de crezut că pe parcursul acelor exerciții n-am înțeles despre ce e vorba și că, abia adus în mijlocul unui colectiv care făcea același lucru ca și mine, am realizat deodată totul, așa cum ai realiza semnificația unui cuvînt căruia îi repetașesi pînă atunci disparat silabele. Se pare că am făcut-o totuși înaintea altora, pentru că tovarășii mei de antrenament nu păreau tulburați de nici o descoperire, ba chiar își urmau cu sîrguință și încîntare exercițiile, în care păreau să găsească o deosebită plăcere. Fețele lor, de altfel, semănau atît de tare între ele, și prin asta cu cele pe care le văzusem în sala cu aplauze, încît la început am crezut că este vorba despre aceiași oameni – constatare care a și declanșat în mintea mea fulgerul revelației –, dar apoi mi-am dat seama că erau alții, mai puțin tineri, dar pe care ciudatul numitor comun al plăcerii de a aplauda îi făcea să se asemene unii cu alții. De altfel, acum printre bărbați se aflau amestecate și femei, ceea ce nu-mi aminteam să fi observat la prima întîlnire, dar nu puteam fi prea sigur de perspicacitatea mea, pentru că fețele celor intrați ca într-o transă în elanul exercițiilor erau atît de asemănătoare prin expresie, încît deosebirile fizice, estetice, de vîrstă sau chiar de sex nu mai săreau în ochi și aveau tendința să se estompeze. Faptul că un personaj avea păr lung și sîni, în timp ce altul umeri lați și gît puternic, se pierdea ca neimportant și putea trece neobservat pe lîngă violenta uniformizare a expresiei, pe lîngă mișcările identice, egal de misterioase, ale tuturor. Ceea ce îi unea părea atît de esențial, încît ceea ce îi deosebea, fără să dispară, înceta să mai existe pentru ceilalți. Dar tocmai pentru că intuisem acest adevăr, mă încăpățînam să trec dincolo de el, încercam să-mi privesc și să-mi descopăr "colegii". Îi priveam – cu o atenție de care mă miram că trece neobservată, nepedepsită – de parcă m-aș fi trudit să le șterg de pe față un machiaj de circ (albul de făină al obrajilor, roșul năclăit al gurilor), dar cu cît o făceam mai apăsat cu atît îi mîzgăleam și mai catastrofal, travestindu-i și

Scanned with OKEN Scanner

mai tare sub pasta amestecată a vopselelor. Și cu cît îi priveam, mi se părea că îi văd mai puțin clar, într-atît expresia, groasă ca o mască trasă peste trăsături, acoperea totul. La un moment dat mi s-a părut totuși că recunosc într-unul dintre acele trupuri avîntate, pline de convingere în exerciții, pe Maria Sărescu, dar totul a durat doar o secundă, pentru că oricît m-am forțat în continuare să-mi repet impresia (deși părul, linia sprîncenelor, forma proeminentă a gurii o aminteau) n-am mai reușit să apropii imaginea desenată cu linii apăsate a colegei mele de înfățișarea, ca un desen șters cu guma din care se mai păstrează totuși ceva, a ființei mișcîndu-se ritmic, atentă, ca într-un vis, numai la propriile ei mișcări. Mai tîrziu, mai ales noaptea, cînd nu puteam să adorm, cele două imagini se suprapuneau în mintea mea și nu mă îndoiam că fusese chiar Maria, ștearsă, deformată de tratamentul la care fusese supusă, și-mi propuneam să o caut de cum mă trezesc; dar ajuns în sala exercițiilor colective, privind fascinat fețele celor ce mă înconjurau, supoziția atît de sigură din timpul nopții îmi apărea absurdă și de nesusținut, iar propria mea integritate psihologică, în mijlocul acelei mulțimi amorfe, un miracol de care puteam să fiu mîndru.

Acum, cînd scriu, mă gîndesc că, poate, meritul meu de a fi reușit să înțeleg la timp și de a mă fi sustras astfel procesului educativ nu e atît de mare, sau că în orice caz nu-mi aparține pe de-a-ntregul. Poate – îmi vine acum ideea – doctorul Bentan m-a ajutat repartizîndu-mă, sub pretextul bunei mele evoluții, într-o grupă mult mai înaintată decît mine pe drumul robotizării, obligîndu-mă astfel să recunosc, să descopăr – în mod salvator – cu o clipă mai devreme ceea ce mă așteaptă. Tot el mi-a arătat, într-o noapte în care era de gardă, în cabinetul directoarei, sertarele cu aplauze, dulapul cu benzi și casete pe care erau acestea înregistrate, nuanțat, artistic, și clasificate, etichetate, măsurate ca lungime și intensitate, astfel încît folosirea lor la timpul și locul potrivit să rămînă o operație simplă și lipsită de orice risc. "Reținute", "În creștere", "Entuziaste", "Cu aclamații", "Cu urale", "Obosite", "Sacadate", "Prelungite", "Răzlețe" și cîte și mai cîte fine nuanțe erau notate – în chip de titlu sau chiar definiție – pe sertarele aranjate cu grijă într-o misterioasă ierarhie. Erau, evident, benzile sonore care constituiseră persuasivul fond al exercițiilor noastre, însă, așa cum specifica plin de modestie

Scanned with OKEN Scanner

doctorul, ele nu erau realizate în complex, ci erau opera unor profesioniști, a unor adevărați maeștri, recunoscuți ca atare și la care se apela de cîte ori era nevoie de o nouă nuanță sau de încă un grad de intensitate. Benzile și casetele aflate în acel dulap, mai explica doctorul Bentan, erau numai cópii, nu de cea mai bună calitate, pentru uz didactic doar, făcute după etaloanele radioteleviziunii.

La drept vorbind, doctorul Bentan era o persoană cît se poate de contradictorie, dar înainte încă de a admite acest adevăr trebuie să admit că era nu victima, ci artizanul contradicțiilor sale; vreau să spun că purtarea sa se desfășura pe două linii paralele, supravegheate cu grijă, astfel ca înaintarea pe una dintre linii să fie repede compensată de înaintarea pe cealaltă; întreaga sa conduită se reducea la efortul de a menține un echilibru stabil între cele două linii opuse și paralele.

În timp ce-mi prezenta dulapul cu aplauze, subliniindu-i ingeniozitatea, vocea doctorului trăda o admirație sinceră, necontrafăcută, ba chiar reprimată întrucîtva și țîșnind mai cu putere de sub presiune. În același timp, simplul fapt că mi-l arăta, trădînd astfel un secret și comițînd o infracțiune, se opunea admirației și-mi oferea mie argumente să mă apăr de vraja malefică, distrugătoare, la care urma să contribuie și conținutul sertarelor. Purtarea lui față de mine oscila între o simpatie plină de compasiune și o neascunsă supraveghere, mereu pe marginea delațiunii, ca și cum ar fi fost mereu pregătit nu numai să mă ajute, ci să se dezică de mine. Astfel, o dată, după ce s-a asigurat că nu e nimeni pe coridor, s-a apropiat de patul meu – ușa o lăsa mereu deschisă ca să nu fie bănuit că ar avea secrete cu mine și să rămînă deasupra oricărei bănuieli – s-a apropiat de patul meu și-a început să-mi vorbească grăbit:

– De mult vreau să vorbesc cu dumneata, să te rog, chiar, să o ierți pe Sabina, să nu fii supărat pe ea. Biata fată plînge și se consumă considerîndu-se vinovată, dar dumneata nu se poate să nu înțelegi situația în care a fost pusă, faptul că nu avea nici o altă ieșire. Dumneata nu se poate să nu fi simțit că îți poartă simpatie, că e îndrăgostită de dumneata, iar faptul de a te ști supărat, sau bănuiala că ai putea-o disprețui, o aduc la disperare. De altfel, dacă v-ați împăca, ea te-ar putea ajuta și în planul dumitale, ea se are foarte bine cu conducerea și nu e mereu bănuită, suspicionată, cum sînt eu.

Scanned with OKEN Scanner

În timp ce vorbea, ochii lui erau neliniștiți într-un fel ciudat, de sub masca implorării și a elanului prietenesc transparînd cîte o sclipire înfrigurată de răutate, chiar de ură, un fel de veselie feroce, ca a vînătorului ascuns în apropierea capcanei. Am avut senzația că, mai mult decît împotriva mea, acțiunea lui era îndreptată împotriva Sabinei, sau în orice caz că ar fi vrut să mărturisesc ceva împotriva ei, deși, în același timp, înțelegerea lui pentru gestul ei și compasiunea implicită pe care o conținea erau sincere. De altfel, prima dată după aceea, cînd am văzut-o pe Sabina, și cînd am privit-o cu o atenție sporită, încercînd să verific cu propriile mele impresii spusele doctorului, mi s-a părut mai străină decît oricînd, deși nu era de față decît o femeie de serviciu care spăla chiuveta și nu părea să ne dea vreo importanță, după cum nici Sabina nu părea să o observe. A intrat în cameră fără să salute – cu acea aroganță a omului în uniformă care se simte exponentul unor forțe superioare, mai puternice și mai teoretice, ca să zic așa, decît simplele persoane particulare –, mi-a citit fișa medicală agățată la picioarele patului și, după ce m-a privit în treacăt, cu un fel de curiozitate profesională, perfect detașată, perfect indiferentă, poate chiar puțin disprețuitoare (dar un dispreț nelipsit de interes și amestecat, chiar, cu un fir subțire de milă și cu altul abia perceptibil de repulsie) a ieșit. Chiar și atunci cînd, pentru o secundă, ochii ni s-au întîlnit, atingerea aceea de fluide, ca o întretăiere de ape curgînd în sensuri diferite, nu numai că nu a emoționat-o în vreun fel, dar nici n-a părut s-o observe, calmă, sigură de sine și de datoria sa, trecînd mai departe. Fără intervenția doctorului Bentan, fără cuvintele lui insinuante, această etanșeitate a femeii nu m-ar fi mirat poate și, chiar dacă aș fi remarcat-o, nu ar fi avut puterea să mă rănească și să mă umilească într-o asemenea măsură. Am rămas, după ieșirea ei din cameră, paralizat de jignire, incapabil să nu trag din acea simplă, igienică desconsiderare toate concluziile care se impuneau, interzicîndu-mi – cum nu se putea mai convingător – orice speranță. Mult mai tîrziu, cînd am cunoscut-o (într-adevăr?) pe Sabina, ea a încercat, păstrînd premisele doctorului, să dea o explicație (nu prea convingătoare, de altfel) purtării sale: mi-a spus că cel mai tare se temea de femeia de serviciu care avea sarcina să o urmărească și care – cum observasem, probabil – asistase sub un pretext sau altul la toate întrevederile noastre; de asemenea, mi-a desenat tabloul

Scanned with OKEN Scanner

complicat al relațiilor ei cu Bentan, relații în cadrul cărora – tocmai pentru că știa că el îi ghicește toate secretele – trebuia să se poarte în așa fel, încît să-l convingă că presupunerile lui sînt greșite, și așa mai departe. Rostul tuturor acestor explicații era să mă convingă, în momentul tîrziu în care îmi erau date, că impresiile mele de atunci, din momentul desfășurării povestirii, erau aberante în raport cu realitatea dragostei, nerăsgîndită nici o clipă, pe care ea, Sabina, mi-a purtat-o. Nu-mi mai amintesc în ce măsură m-a convins, în acel moment mult ulterior faptelor, și nici dacă asta mai avea vreo importanță. Atunci însă, în îndepărtatul prezent al întîmplării, n-am avut nici o îndoială că doctorul mințise, sau că, în orice caz, se înșelase în ceea ce privea sentimentele Sabinei față de mine, dar mai grav decît asta mi se părea faptul că purtarea ei demonstra nu că o asemenea ipoteză este neadevărată, ci, mult mai mult, că ea este imposibilă, chiar absurdă. Și, dacă era așa – și nu aveam nici un argument pentru a interpreta în vreun alt fel cel mai mic gest al Sabinei –, atunci eram cu desăvîrșire pierdut, închis definitiv într-o categorie umană inferioară și etanșă, în care interesul delator al doctorului Bentan era cea mai elevată dintre relațiile posibile cu clasa dominantă, al cărei evident, dar misterios semn marcator era halatul alb. Spun misterios pentru că, în mod evident, halatul alb conferea importanță și putere dincolo de (sau chiar fără legătură cu) rangul medical al celui care îl purta. Astfel, femeia de serviciu sau portarul, responsabili ai unor, ca să zic așa, sectoare de activitate minore, fără legătură nici cu știința medicală, nici cu cea pedagogică, sub semnul cărora se desfășura, mărturisit cel puțin, viața noastră penitenciară, aveau totuși, îmbrăcați în importante halate albe, o autoritate și un aplomb cel puțin egale cu ale doctorilor. De fapt, nu numai halatele lor impecabile, ci și oculta coincidență dintre menirea lor și menirea secretă a instituției, pe care o slujeau cu o fervoare ce depășea cu mult pe cea a personalului pedagogic sau medical, le conferea un grad de putere mai autentic, un prestigiu mai real. Asta nu era însă decît rezultatul meditațiilor mele confuze pe marginea unor realități ascunse pe care ajungeam să le presupun, așa cum presupun arheologii peisajul spiritual al unei epoci după cîteva monede, cîteva cioburi și un cuțit. Ceea ce se vedea, ceea ce nu ținea de interpretare, ci de simpla realitate faptică, era halatul alb, care îi dădea portarului dreptul să dispună de libertatea

Scanned with OKEN Scanner

celor fără halate și femeii de serviciu, dreptul să țipe cu grosolănie și să dea lecții de bună purtare celor a căror singură inferioritate era lipsa uniformei.

Uneori doctorul Bentan venea în camera mea fără halat, și atunci știam – observasem la început cu mirare aproape amuzată, apoi cu o tot mai accentuată neliniște – că va fi altfel, că nu numai discuțiile noastre nu vor avea nimic comun cu cele desfășurate în exercițiul funcțiunii sale, dar că el însuși nu va mai semăna decît vag și confuz cu cel pe care mi se părea că îl întrezăresc dincolo de albul profesional. Ceea ce mă frapa de fiecare dată, în prima secundă, era lipsa sa de prestanță, șocantă tocmai în comparație cu autoritatea firească și evidentă pe care o degaja în mod obișnuit, ca și cum o dată cu dezbrăcarea halatului trupul său ar fi pierdut ceva esențial, determinant, fără de care s-ar fi jenat să se arate în lume, iar această jenă îl făcea nu numai stîngaci, dar și derizoriu, jalnic, neglijabil. Așa cum există oameni frumoși – bărbați sau femei, n-are importanță – care dezbrăcați în costum de baie devin deodată nu numai ridicoli, ci chiar urîți, pentru că rușinați de goliciunea lor sînt contractați și chirciți, stîngaci pînă la dorința de a dispare, trupul doctorului "în civil" era încordat și rigid , mai mic decît te-ai fi așteptat, mai îngust, mai fără importanță și în același timp mai săritor în ochi tocmai prin stîngăcia sa. Era de altfel îmbrăcat fără excepție într-un costum negru extrem de ponosit, elegant cîndva, probabil, dar acum rărit, scămoșat, cu linia reverelor și a umerilor dezolant de îmbătrînită, care îl dezavantaja în mod violent, travestindu-l aproape, obligîndu-l să i se adapteze, să-i semene sau cel puțin să intre în dialog cu el, discreditîndu-se. Așa cum apărea, furișîndu-se, încercînd să fie văzut cît mai puțin, dacă se poate deloc (și era cu atît mai ridicol cu cît dorința aceasta era mai evidentă), semăna cu un biet diavol, jalnic și slab, desenîndu-și nehotărît, cu linie tremurată pe pereții de un alb dubios, silueta neagră, încovrigată de conștiința propriei nimicnicii. Dar nu era numai asta. Nu numai costumul lustruit și demodat era cauza acelei ciudate (și comice, dacă n-ar fi fost neliniștitoare) înfățișări de diavol de periferie pe care o arbora cu un fel de reticență, dar și cu o anumită sfidare, doctorul. Costumul negru se asocia cu elanul conversației pe teme generale, istorice de obicei, lansînd întrebări retorice la care, după ce aștepta răspunsul, și îl asculta cu atenție, în cazul că îl primea, se lansa el însuși într-un

Scanned with OKEN Scanner

răspuns de cele mai multe ori fără legătură cu ceea ce ascultase, ca și cum întrebarea și-o pusese doar pentru a putea răspunde la ea, iar ascultarea preopinentului nu era decît o chestiune de politețe și de răbdare. Cu timpul învățasem tehnica ipocrită a acestei maieutici și renunțasem să mai încerc să-mi formulez propriile păreri, încît vizitele doctorului în negru aveau aspectul bizar al unor monologuri, întrerupte numai atunci cînd uitam ce-mi propusesem și vreo idee mă revolta sau mă incita prea tare pentru a nu mă lansa în polemică. De fiecare dată – și asta se întîmpla, tocmai de aceea, extrem de rar – mă simțeam în final umilit de ridicolul izvorît nu numai din pierderea luptei, ci și din participarea la ea.

Apărea de obicei la ora aceea tulbure, neliniștitoare și dulce, pe care automobiliștii o numesc "a lupului", ora aceea fără un statut clar, a sfîrșitului de după-amiază, cînd lumina începe să obosească, dar întunericul nu justifică încă aprinderea becurilor, cînd în spital, mai ales, atmosfera însăși pare să se rărească, absorbită de puncte mai intense ale zilei. Era o oră de vid moale, dezarticulat, cînd disperarea însăși se topea într-o așteptare nedefinită, într-o letargie fără obiect. Era ora la care nici femeia de serviciu, nici vizita medicală, nici prînzul sau cina, nici sora cu tratamentele nu puteau să apară, iar în liniștea ce reușea să se rotunjească din toate aceste absențe, descurajarea se destindea în blîndețe și umplea sufletul, în sfîrșit calm, lin, aproape ca o beatitudine. Aceasta era ora aleasă de omul în negru pentru a deschide ușa încet, neauzit, pentru a-și luneca profilul ascuțit și silueta mizerabilă, desenată cu linie mototolită pe zidurile de faianță alburie, și pentru a se așeza puțin stîngaci, nehotărît parcă, dar totuși ferm, ca pentru lung timp, la picioarele patului meu, peste pledul încîlcit și cerceaful gălbui. Spunea "bună seara" de fiecare dată abia după ce se instala și, abia ridica ochii și mă privea cîteva secunde într-un fel cercetător, timid, dar și ironic puțin, ca și cum ar fi vrut să se încredințeze dacă poate începe. Nu făcea niciodată nici cea mai mică aluzie la starea lui profesională sau la situația mea de internat, nu aducea niciodată vorba de ceva discutat în restul zilei, "cu halat", după cum niciodată, în timpul obișnuitelor vizite medicale pe care mi le făcea, nu se referea la ceva discutat în aceste întîlniri, "în negru", încît, de la costumație și pînă la maniere (niciodată nu saluta intrînd atunci cînd intra în interes de serviciu) avea aerul a demonstra că e

Scanned with OKEN Scanner

vorba de două personaje complet diferite, fără legătură între ele. Iar această impresie era atît de verosimilă, încît la un moment dat m-am gîndit dacă nu-i, de fapt, chiar adevărată, dacă nu cumva domnul în negru împrumuta ilicit chipul doctorului Bentan (împrumut pe care acesta nici nu-l bănuia), pentru a-și da un statut cît de cît firesc și pentru a face posibil un dialog pe care, altfel, dimensiunile fantastice l-ar fi interzis. După salut și privirea cercetătoare care îl asigura probabil că totul este în regulă, urma o tăcere destul de lungă pentru a fi greu de suportat (la început mai ales, cînd totul nu devenise încă un fel de ritual cunoscut, o piesă de teatru căreia îi știam pe de rost replicile și mișcarea de scenă) pe care făceam (uneori, tot la început) greșeala de a o întrerupe improvizînd ceva, o observație, o întrebare, o amabilitate, o glumă, orice numai să umplu aerul acela cenușiu și gol dintre noi. El aștepta calm și oarecum detașat să sfîrșesc, mai lăsa o mică pauză să se scurgă, ca și cum ar fi fost nevoie de acea marjă de liniște pentru a încadra ceea ce avea să urmeze, și apoi, fără să ridice capul și fără să mă privească, își azvîrlea, cu o voce mai profundă parcă decît de obicei, ca și cum o bruscă răgușeală ar fi încercat s-o împiedice să se manifeste, întrebarea. Pe parcurs, în timp ce vorbea, întunericul salonului se îndesa, se aglomera aș zice, era ca și cum mici particule întunecate de aer umpleau vidul de pînă atunci al încăperii, dar în mod ciudat, niciodată femeia de serviciu, care trecea de obicei și aprindea la o anumită oră lustrele din tavan, nu intervenea în prezența sa și nu întrerupea cu lumina lăptoasă a tuburilor de neon confuzia savantă a odăii. Asta ar fi trebuit poate să-mi dea de bănuit, să mă facă suspicios, să presupun că nimic nu era întîmplător, că totul se încadra într-un plan mai general, cunoscut și aprobat de mai mulți. Nu m-am gîndit însă – curios! – nici la asta, într-atît vizitele fără halat ale doctorului mi se păreau ciudate într-altfel decît era ciudat restul, mai puțin îndreptate împotriva mea, mai impersonale. Deși, la urma urmei, chiar această impresie putea fi cuprinsă într-o programare atentă."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 12

"—Poate că dumneata te consideri o victimă privată de libertate și ținută cu forța între niște ziduri despre care nu știi cu precizie ce reprezintă și ce sens au – începea el să vorbească, după ce lăsase să se scurgă cele cîteva uriașe secunde de tăcere rituală. (Tonul ales, egal depărtat de întrebare și de afirmație, părea să conțină o obscură ironie, dar nu dezvăluia mai mult decît intenția de a vorbi îndelung.) Nu m-aș mira să crezi că ceea ce ți se întîmplă este o imensă nedreptate și să urzești planuri minuțioase de răzbunare, pe care, bineînțeles, nu ai nici posibilitatea nici curajul să le pui în aplicare. (După fiecare frază lăsa să se scurgă o mică așteptare, ca și cum ar fi vrut să vadă dacă vine vreun răspuns și ca și cum numai lipsa acestuia l-ar fi făcut să continue. În fapt mă convinsesem că răspunsul nu făcea decît să-l întărîte ca o întrerupere nereverențioasă, ca o obrăznicie de care nu merita să țină cont. Și chiar dacă n-ar fi fost așa, de unde știam că semi-întrebările sale erau altceva decît un mod de a mă face să-mi mărturisesc singur intențiile, sau încercările?). Pentru că numai după ce ai încerca să le realizezi, numai după ce ai fi înfrînt și pedepsit pentru înfrîngere, ai avea dreptul să consideri că nu ești dumneata cel vinovat de ceea ce ți se întîmplă. Spune-mi drept, ai avut curiozitatea să vezi dacă poți să ieși de aici? (Și se apleca peste mine, cu bustul aproape paralel cu al meu, încercînd parcă să nu piardă nici o nuanță din ceea ce ar fi urmat să răspund. Nu aveam, evident, de gînd să mărturisesc ceva, dar el izbucnea în hohote hîrîite de rîs înainte de a o fi putut face, îndreptîndu-se brusc, cu o imprevizibilă elasticitate, ridicîndu-se chiar de pe pătura care se mototolise sub el și făcînd cîțiva pași încîntați prin încăpere, satisfăcut pesemne de ceea ce descoperise în ochii mei. O dată cu el, aerul odăii se

Scanned with OKEN Scanner

mișca în unde sensibil răcite, de parcă trupul uscățiv al doctorului ar fi fost ambalat, pentru a căpăta prestanță, într-un înveliș gros de aer înghețat, urmînd cu fidelitate liniile sinuoase ale siluetei sale și lunecînd de colo-colo o dată cu ea.)

– Mi-e frig, am spus aproape fără să vreau, dar fals, nu pentru că n-ar fi fost adevărat, ci pentru că nevoia de a reacționa, totuși, într-un fel mă făcuse s-o mărturisesc.

– Păi, sigur, sîntem intelectuali – ricană el, deodată prost dispus, deși continuînd să rîdă –, nici nu mă îndoiam că l-ați citit pe Thomas Mann în original. Și ce să vă fac eu dacă vi-e frig? Mișcați-vă, încălziți-vă cum știți, doar nu așteptați să vă încălzesc eu.

Se vedea că e furios și îmi era greu să înțeleg de ce se purta ca și cum i-aș fi încurcat socotelile. Aș fi vrut să-i răspund, dar nu îmi mai aminteam exact ce mă întrebase, aș fi vrut să-i spun ceva neplăcut, care să mă descarce de iritarea pe care mi-o comunica, pe care o trecuse asupră-mi. Gluma cu Thomas Mann, pe care la început nici n-o înțelesesem, mi se părea acum nu numai stupidă, ci și de prost gust, ceea ce nu mă împiedica să-mi amintesc că eu însumi comparasem silueta aceea jalnică îmbrăcată în negru ponosit cu...

– Nu vă cer să mă încălziți – i-am răspuns, furios – vă cer să mă lăsați în pace. Dar îmi dădeam seama că furia unui om întins în pat, îmbrăcat într-o pijama mult mai scurtă decît trupul lui, abia acoperit de pătură, nu poate fi decît ridicolă, iar conștiința acestei impresii îmi stingea în glas orice urmă de autenticitate, lăsîndu-mi vocea albă, aproape plictisită, recitînd un rol de care obosise de mult. Dar n-avea cine să-mi asculte nuanțele. Doctorul izbucnise într-un rîs șarjat, deliberat grotesc, care îl scutura ca pe o păpușă de cîrpă, în timp ce hohotele zgîriau pereții, sparte, ascuțite, zgrunțuroase.

– Mărturisește că te-ai speriat, bolborosea el aproape sufocat printre icnete și sughițuri de rîs, nu te-așteptai să mărturisesc chiar eu, să confirm chiar singur... Ai tras o spaimă, fii sincer... Chiar eu în persoană... Recunoaște... Și în timp ce se scutura, ștergîndu-și ochii de lacrimile care-i curseseră pe obraz în timpul acelei deșucheate crize de rîs: Dacă ți-ai fi văzut mutra ... Dumnezeule mare ... Mai rău decît dacă ți-ar fi căzut tavanul în cap... Și, la urma urmei, ce mare lucru aflaseși... Dacă te-ai fi putut vedea...

Știam că nici un sunet din ceea ce spune nu e adevărat.

Scanned with OKEN Scanner

Știam că toată scena nu era decît o reprezentație de saltimbanc mediocru, căruia îi convenea să se scălămbăie și să se fandosească, să facă pe bufonul, dar nu știam de ce o făcea, totuși, iar contradicția între convingerea că totul fusese jucat într-un anume scop și imposibilitatea de a bănui scopul îmi dădea o iritare pe care abia dacă mai reușeam să o controlez. (Ultima frază, ultima parte a ultimei fraze nu este – îmi dau seama cu precizie – decît o ipocrizie, o exagerare în cel mai bun caz. Oricît de mare, iritarea nu m-a făcut nici să sar din pat, nici să înșfac paiața aceea de guler și să o arunc pe ușă afară. Buna creștere, sentimentul ridicolului, sau oricare ar fi fost numele acelei lașități, erau prea puternice pentru a nu mă face complicele – revoltat, dezgustat, dar sigur – a ceea ce mi se întîmpla). Am tăcut deci îndelung, pînă cînd personajul acela schimonosit de spasme și ticuri și-a rearanjat liniile obrazului și ale ținutei, pînă cînd s-a liniștit și a redevenit aproape demn. S-a reașezat pe marginea patului cu mîinile în poală, privindu-mă cu atenție, ca și cum ar fi vrut să citească pe chipul meu transformările prin care trecea el și sensul acestora, ca și cum din ceea ce vedea pe fața mea se putea deduce sensul scenei care tocmai se încheiase.

– Recunoști, deci, că nu ți-a trecut prin cap să încerci măcar prezumtivele lacăte – relua el serios, ca și cum întreruperea precedentă n-ar fi existat. Nu te-ai gîndit că s-ar putea ca ele nici să nu existe... Și nici nu există, de fapt, decît în măsura în care ești convins de existența lor... Nu e nevoie să te învăț eu asta... După cum – să nu-ți închipui că, spunîndu-ți ce-ți spun, nu știu că simplific și că am aerul că te condamn că nu te revolți, deși departe de mine un asemenea gînd, care ar fi străin nu numai de felul meu de a înțelege lucrurile, ci și – după cum bine știi – de propriul meu comportament.

(Mă privea hotărît, cu un fel de francheță în spatele căreia licărea o atenție exagerată, dacă nu cumva chiar batjocoritoare.) De altfel, modul dumitale de a te comporta în circumstanțele oarecum ciudate care ți s-au impus m-a umplut – trebuie să-ți mărturisesc – din prima clipă, de cea mai curată admirație. (Acum, cînd nu mai aveam nici o îndoială că își bate joc, luminița suspectă i se stinsese, paradoxal, în ochi și privirea lui mă căuta deschisă, mărturisitoare, ceea ce, bineînțeles, nu însemna decît că totul – privirea, ca și firul demonstrației – era trucat cu minuție, fără oboseală). Și asta

Scanned with OKEN Scanner

pentru că am înțeles că dumneata, printr-o hotărîre deliberată, de exactă intuiție filosofică, ai adoptat linia de conduită a poporului dumitale, al nostru, situîndu-te astfel în consonanță cu imperativele adînci, de substrat, ale pămîntului. Pentru că dumneata nu ești asemenea celor care, după cum spune Dante, "din lașitate n-au ales între bine și rău" și pe care marele florentin nu ezită să-i așeze în Infern (cîntul III, 55 – 57); ci, infinit mai subtil, dumneata, asemenea poporului român, ai ales, dar ai înțelepciunea de a nu-ți mărturisi alegerea, într-o lume evident mai puternică și mai contradictorie decît puterea deciziei dumitale. N-am dreptate? Tăcerea e de aur, așteptarea de diamant. De altfel, dacă ai avea cea mai mică îndoială, istoria întreagă îți stă la dispoziție, promptă, cu nenumărate argumente: convingătoare, ordonate toate în același sens. Ce este, la urma urmei, Avram Iancu decît un sfîșietor, convingător argument că românii n-ar trebui să mai lupte? Prin poziția lor geografică, prin datele lor istorice, ei nu sînt făcuți să intre în marea luptă a istoriei, pentru că de orice parte ar lupta, ar fi alături de dușmani, împotriva propriilor lor interese. Singurul lor destin posibil este să stea și să aștepte, să stea și să se uite cum se lovesc deasupra lor munții în capete. Să intervină, cel mult, dînd să bea (ca în basm) unuia sau altuia dintre zmeii prinși în încleștare, nu pentru că un zmeu ar fi mai bun decît celălalt, ci pentru că, aflat la strîmtoare, oferă o răsplată mai substanțială. Nu ți se pare ciudat, elocvent în orice caz, că eroii basmelor noastre (Făt Frumos, Prîslea, Harap Alb, Călin Nebunul) nu sînt niște voinici bătăioși, gata oricînd de luptă, ci mai curînd niște tineri frumoși (Făt Frumos!), isteți și buni, care cîștigă nu prin forța pumnului, ci pentru că știu prin bunătate și istețime să-și asocieze ființele supranaturale, sau numai oropsite, ieșite în cale? Eroul basmelor noastre merge la lupta fizică numai după ce a epuizat toate mijloacele de a o înlocui prin confruntări morale sau intelectuale, adevărate probe inițiatice a căror simplă parcurgere ar trebui să fie suficientă (pare a crede eroul) pentru obținerea victoriei. Dar și dacă nu are încotro și e obligat să se ia la trîntă ("că-i mai dreaptă", spune el, ceea ce aruncă o mică, minusculă umbră de îndoială asupra eforturilor evidente de a o ocoli), nu o face înainte de a-și lua savante măsuri de precauție, înainte de a afla unde stă ascunsă puterea zmeului, cum se poate ajunge la ea, cum trebuie lovit, în ce fel trebuie strîns cu ușa etc. O să-mi

Scanned with OKEN Scanner

răspunzi, bineînțeles, și cu bună dreptate, dumneata care îi semeni, că nu ți se pare nimic rușinos, dimpotrivă, că în loc să idealizeze o brută gata să-și folosească mușchii, românii au creat acest personaj (mult mai apropiat de Ulise decît de Hercule) făcut să învingă prin istețime, compasiune și umor. Bineînțeles, bineînțeles... (și în timp ce părea sincer încurcat, și neștiind cum să mai continue, ochii îi rîdeau devansînd continuarea, recunoscînd că încurcătura nu e decît o glumă care, cu privirea jucăușă cu tot, făcea și ea parte din rol...)... bineînțeles că ai avea dreptate să-mi spui toate astea, dar, vezi dumneata, trînta are și ea partea ei bună... nu știu dacă e mai dreaptă, înclin chiar să cred că nu, dar e mai limpede, mai operativă. Cum să-ți explic? (și de data asta rîdea fără să se ascundă, ba chiar lăsîndu-mă să văd că nu vrea să se ascundă). Dacă dumneata, de-o pildă, om tînăr și sănătos, în loc să stai întins în patul ăsta de bolnav, combinînd soluții de salvare și construind întregi sisteme interpretative ale acestui univers concentraționar, te-ai ridica și m-ai azvîrli afară din cameră, și ai lipi-o cu un dos de palmă pe perete și pe tovarășa Mardare, în cazul în care ar apărea (deși mai probabil e că n-ar apărea, ci, speriată de reacția dumitale, ar încerca ea însăși să fugă), și ai da cîțiva pumni în dreapta și în stînga celor ce ar încerca să-ți stea în cale, și ai sparge cu cîteva lovituri de bocanc ușa de la intrare în caz că ai găsi-o încuiată (dar s-ar putea nici măcar să nu fie...)... Ei, dacă ai face toate astea, care ar fi mult mai puțin subtile, dar mult mai clare și mai eficiente, n-ai mai fi, fără îndoială, prea tipic (acum rîdea cu hohote), dar ai fi în schimb mult mai liber.

M-am ridicat pe jumătate din pat, simțind că mă înăbuș dacă îl mai ascult o singură secundă și, în același timp, dîndu-mi seama că mișcarea mea poate fi interpretată ca o concretizare a cuvintelor sale, ca un exercițiu de sugestie. Speriat puțin, sau mai curînd maimuțărind spaima, el s-a ridicat grăbindu-se să protesteze:

– Am glumit, pentru Dumnezeu, doar n-ai fost în stare să mă iei în serios... N-am făcut decît să dezvolt anumite idei care (nu-i așa? am intuit, oare, bine?) nu-ți sînt străine..., doar n-o să te superi din atîta lucru... După cum știi, îți sînt prieten și, de altfel, dacă vrei să polemizăm, îți pot răspunde că eu nici măcar nu sînt întrutotul de acord cu cele spuse, că, la urma urmelor, românii au avut cel mai mult de cîștigat nu din

Scanned with OKEN Scanner

contemplarea ciocnirii munților în capete, ci dimpotrivă, din propria angajare în ciocnire. Vrei argumente? Iată: primul război mondial, momentul nostru de maximă implicare în luptă (sigur, nu înainte de a afla care zmeu e mai puternic și unde i se ascunde puterea), ne-a și adus, de departe, cel mai mult. Aș mai putea să-ți aduc și alte argumente, dar cred că azi te-am obosit destul, uite, cred că ai și puțină febră (și-mi puse rapid, lunecător pe frunte, o mînă rece și umedă ca o reptilă), deși ești obligat să rămîi în pat (și izbucni într-un hohot de rîs intens, sarcastic și în același timp clovnesc, deșănțat, ceea ce paradoxal îi îndulcea batjocura, dar îl făcea dezgustător, insuportabil).

– Ești un diavol, am spus, lăsîndu-mă să recad epuizat pe spate și închizînd ochii, să nu-i mai văd trupul jalnic răsucindu-se în spasme cabotine și creștetul scămoșat, ca o stofă mîncată de molii.

– Ei, asta-i, exclamă el, oprindu-se, la fel de brusc cum începuse, din rîs. Doar ți-am spus. Cu dumneata omul trebuie s-o ia mereu de la capăt! Părea sincer indignat și își îndreptase ținuta, întinzîndu-și cu palmele hainele mototolite de ședere și rîs, luîndu-și o poziție cît mai distinsă.

– Mă văd nevoit să mă retrag, adăugă, mai am și alte treburi. *Au revoir!* Și în timp ce îmi întorcea cu demnitate spatele, șoldurile îi schițară o mișcare ondulatorie, ca de dans grotesc, sau ca de felină unduindu-și coada; și pe cînd mîna îi apăsa clanța și întredeschidea ușa, ochii i se mai întoarseră o dată spre mine cu albul sclipind, ca pentru o glumă obscenă, în întunericul deodată compact care îl cuprinsese cu mine cu tot.

– Diavolul – își începea el altădată discursul – nu mai este de mult, sau poate n-a fost niciodată, ceea ce vrea să facă din el gîndirea comună, adică un înger decăzut din drepturile sale și azvîrlit într-o subterană fierbinte, de unde încearcă – și are aerul că reușește – să contracareze realizările divine. Ceea ce nu-mi plăcea în această imagine tradițională era lipsa ei de coerență, caracterul patologic al personajului: Diavolul făcea răul pentru că era rău pur și simplu, fără motiv, din pură detracare. Dar nimic pe lumea aceasta – și, desigur, nici pe cealaltă – nu se întîmplă pentru că se întîmplă, ci din anumite motive, uneori comprehensibile, alteori de neînțeles, uneori

Scanned with OKEN Scanner

rezonabile, alteori absurde, dar motive, cauze. Satan nu este rău pentru că e rău, ci pentru că e realist.

– Nu înțeleg, am articulat fără să vreau, deși îmi propusesem în numeroase rînduri să nu mă mai las antrenat în discuții.

– Și totuși nu e deloc greu. La început Satan făcea parte din consiliul divin, discuta cu Dumnezeu, chiar dacă nu de la egal la egal, după cît se pare într-un fel democratic, de libertate a opiniei. El este vocea realistă, pesimistă, a adunării care, ca orice consiliu la cel mai înalt nivel, avea tendința să înfrumusețeze lucrurile. Cînd Dumnezeu face elogiul lui Iov, de exemplu, Satan nu crede în toate acele calități necondiționate ale fidelității și lansează celui Prea Înalt sfidarea supunerii la probe, calea experimentală. Dumnezeu, e drept, cîștigă pariul, Iov nu-l trădează, dar o să-mi dai voie să susțin că acest rezultat nu este decît o întîmplare, un noroc al celui Prea Bun: în restul de 99% din cazuri ar fi cîștigat – și a cîștigat chiar – Satan. Rezultatul experienței cu Iov este neconcludent – toată istoria omenirii o dovedește din plin –, ea dovedește cel mult că Diavolul poate să aibă și el ghinion. Oricum, Dumnezeu a făcut atîta tapaj din această istorie (care la urma urmei poate fi și măsluită: nu este el atoateștiutorul, deci nu cunoștea el dinainte rezultatul pariului, mai precis nu putea el face astfel ca rezultatul să fie cel dorit?) încît nu trebuie să ne mirăm că, la rîndul lui, Satan a început să nu mai joace fair. Vreau să spun că, dintr-un pesimist care nu crede că oamenii pot fi capabili de sentimente dezinteresate (dar pot fi, într-adevăr?), el devine un ispititor care încearcă (și reușește) să intervină în liberul arbitru (atît de precar, oricum) al omului, sugerînd acțiuni interzise (*rele* deci, în viziune totalitară). Nu te șochează, sper, considerarea universului monoteist ca totalitar. Faptul mi se pare evident, după cum evident este că singurul post pe care poate el să-l ocupe în acest univers este acela – nu prea invidiabil – de disident. El este cel care va încerca mereu să nu se supună, reușind atît de bine în încercarea de a solidariza conștiințele (mă rog, poate că termenul este exagerat) împotriva celui puternic, încît nu puțini sînt cei care consideră că el este adevăratul stăpîn al lumii. Din păcate, istoria este scrisă fără încetare de concurență, și asta nu numai pentru că s-a creat în sensul acesta o tradiție, ci și pentru că diavolul preferă de obicei *să tacă și să facă*, avînd enorm de cîștigat chiar din iluzia

Scanned with OKEN Scanner

celorlalți că pot să-l învingă: nimic nu-l distrează mai mult decît rolurile în travesti. Este ca și cum Hitler, învinsul, nu ar fi decît o stratagemă pusă la cale chiar de Hitler, care, dîndu-și seama că nu mai poate să reziste pe vechile poziții, și-ar continua cariera sub masca lui Stalin, învingătorul. Ceea ce, după cum știi, nici nu e chiar atît de aberant. Ar putea exista spirite deosebit de subtile care să ducă demonstrația și mai departe, susținînd – cu suficiente argumente istorice – că Hitler și Stalin nici nu erau decît două înfățișări, fals antinomice, ale aceluiași personaj nemuritor care își continuă de altfel isprăvile sub alte și alte înfățișări.

Dar poate că greșesc atribuind purtătorului de lumină (știi, cred, că Lucifer în latină asta înseamnă) atît de vulgare întrupări. Ah, fiindcă veni vorba, originea acestui nume cu atît de strălucite urmări în poezia română se datorește, se pare, unei greșeli de lectură a sfîntului Ieronimus, primul traducător latin al Bibliei, autorul *Vulgatei*. E vorba de o prezicere a profetului Isaia care în versiunile anterioare, nelatine, se adresează regelui Babilonului pedepsit pentru trufia sa: "Cum ai putut cădea din cer, tu, astru purtător de lumină, fiu al aurorei?" (compararea regelui cu Venus era de altfel în tradiția mitică babiloniană). Ei bine, bietul Ieronimus – mai puțin savant decît sfînt – a crezut că e vorba de regele tenebrelor și ceea ce fusese un epitet (purtător de lumină) a devenit un nume (*Lucifer*). Sau poate sfîntul Ieronimus nu era chiar atît de sfînt: și a schimbat cu bună știință sensul frazei cu pricina, acordînd astfel un nume demn de el celui ce, pe drept cuvînt, și pe cît trece timpul, ar putea fi considerat patronul cunoașterii științifice, purtătorul extraordinarelor lumini care au toate șansele să atragă asupra noastră întunericul absolut...

– Ha ha ha (Rîdea el într-un fel deosebit de fals, voit fals, ca și cum șirul de ha-uri n-ar fi fost decît un rînd de puncte, puncte, indicînd încheierea capitolului. În orice caz, nici o veselie, nici o răutate chiar, nu transpărea din repetarea de vocale aspirate.) Observ că erudiția mea nu produce asupra dumitale un efect deosebit. Să ne întoarcem la ale noastre.

– Care "ale noastre"? aș fi vrut să întreb, dar n-am făcut-o, pentru că din prima clipă știusem că întreaga perorație nu e decît o capcană în care preferam să fiu introdus cu forța, decît să cad de bunăvoie.

– Greșeala dumitale este că refuzi să admiți că și Diavolul

Scanned with OKEN Scanner

este un înger. Căzut, decăzut, necăzut, învins, neînvins, dar înger. În loc să aștepți prostește îngerul salvator care să îți dea soluția eliberării, ai putea foarte bine să o primești de la opoziție. Nu soluția te interesează? De altfel, poți să fii sigur că dacă îngerul adevărat apare, el nu va fi unul exterminator? Ești chiar atît de sigur că binemeriți salvarea aceasta din partea grației divine? Ceilalți, după cum vezi, sînt gata să ți-o ofere cu mai multă promptitudine.

(Am continuat să tac, privindu-l cu atenție și așteptînd să continue. Îmi dădeam seama că lipsa mea de comunicare îl enervează, dar știam că e singura posibilitate de a nu mă simți în plus umilit și de propria mea complicitate).

– Nu vrei să cooperezi, văd, spuse el după o clipă de tăcere în care privise în pămînt ca și cum ar fi vrut să se reculeagă sau să facă un efort de concentrare pentru a-și ține nervii în frîu. Nu-i nimic, noi avem timp.

(Tăcu din nou, un timp mai lung, poate pentru a da greutate frazei anterioare care sunase puțin nehotărît, mai mult autoîncurajare decît amenințare neascunsă. Apoi, deodată, ca și cum ar fi înebunit, sau ca și cum și-ar fi schimbat brusc intențiile, izbucni într-un rîs înalt și strident, care creștea din sine însuși, în valuri, de parcă atunci cînd voia să se oprească s-ar fi gîndit că n-a rîs destul și că trebuie să mai continue puțin. Printre hohote încerca să spună ceva, dar părea că nu poate vorbi de atîta veselie, și încerca să transmită prin semne ceea ce avea de spus, făcînd mișcări exagerate și de neînțeles cu mîinile, cu ochii și cu întregul corp. Dar cu adevărat dificil de suportat în priveliștea pe care mi-o oferea nu era nici exagerarea atitudinilor, nici lipsa lor de logică și de înțeles, ci faptul că dincolo de toate acele gesturi și sunete se vedea nu numai contrafacerea, ci și dorința de a se vedea contrafacerea. Ceea ce era prea mult.)

– Ah, iartă-mă, mă port prostește, știu – reuși el în sfîrșit să articuleze. Stau aici de un ceas și îndrug vrute și nevrute, fără să mă întreb dacă nu cumva te plictisesc, dacă nu cumva toate aceste idei ale mele și biata mea erudiție, de care sînt atît de mîndru, îi par unui om de valoarea dumitale niște plicticoase banalități. Ceea ce, bineînțeles, nu e deloc de rîs, dar dacă am rîs totuși (și am făcut-o într-un mod aproape indecent, îmi dau seama) este, te rog să mă ierți, din cauza expresiei cu care mă ascultai, o expresie – cum să spun? – nespus de comică, tocmai

Scanned with OKEN Scanner

pentru că era foarte serioasă. Îmi dai voie să te întreb: chiar credeai în ceea ce îți spuneam? Vreau să spun: chiar credeai că cred?

Și-mi aștepta, de data aceasta cu adevărat curios, răspunsul.

Știam că nu trebuie să răspund, dar obosisem, și apoi, oricum, totul îmi apărea fără speranță, deci indiferent. Era prea greu să hotărăsc dacă este mai umilitor să îl las să mă batjocorească, tăcînd, sau să încerc să-i răspund și, astfel, să mă umilesc singur prin această atingere de sensuri evident maculatoare. Ar fi exagerat să spun că am ales cea de a doua posibilitate. Ea a fost cea care m-a ales pe mine, sau, mai exact, furia care se acumulase în mine, transformîndu-mă într-un recipient gata să se spargă, se abandonase acestei ispite a descărcării. N-o să transcriu tot ce i-am spus, tot disprețul și toate insultele pe care i le-am azvîrlit în față într-o iluzie eliberatoare care scădea pe măsură ce creștea sentimentul oribil că tocmai acele insulte și acel dispreț mărturisit, *împărtășit*, mă leagă de el, ne intimizează, ne fac ireversibil complici. În felul acela abject în care o luptă corp la corp (și cu cît corpurile sînt mai transpirate, mai mirositoare, mai îmbăloșate de dejecții, spute, mucoase) ajunge să se confunde, prin însăși intimitatea pe care o presupune, cu o îmbrățișare (chiar dacă sentimentele care o declanșează sînt de sens contrar), mărturisirea gîndurilor mele despre el, chiar dacă încărcate de adversitate și de dezgust, mă apropia de el mult mai mult decît refuzul comunicării de pînă atunci. De altfel nu aveam nevoie de o prea mare subtilitate pentru a realiza acest adevăr. Era destul să-i privesc fața pentru a-mi da seama că am greșit, pentru a înțelege că triumfa. Mă privea intens, cu ochii strălucitori, de parcă ar fi vrut să mă sugestioneze să nu mă opresc, să continui, și avea aerul că nu va trece mult și se va ridica în picioare și va începe să-mi dirijeze avalanșa de vorbe ce se revărsa din mine, neoprită nici chiar de conștiința că n-ar trebui să vorbesc. "Mai spune, mai spune" păreau să șoptească ochii lui luminați de o atît de inexplicabilă încîntare, încît o secundă mi-a trecut prin cap că în cameră erau plasate microfoane cărora trebuia să le demonstreze pur și simplu existența mea. Dar, bineînțeles, asta nu era decît o copilărie. Adevărul era

Scanned with OKEN Scanner

mult mai simplu: sentimentele mele, de orice fel ar fi fost ele, erau, dimpotrivă, o dovadă a propriei sale existențe. Cooperasem.

– Poate crezi că totul este întîmplător? – mă întreba el altădată, ca și cum ar fi continuat o discuție începută mai demult și căreia nu făcea acum decît să-i adauge noi argumente. Tot ce vedem în jur, tot haosul, toată nedreptatea, toate victoriile inverse, toate contraselecțiile, toată disoluția care nu se contrazice nici o singură dată, nici măcar din greșeală? Nici un copil n-ar putea-o crede. Ar însemna să acorzi un prea mare teren nu numai întîmplării, ci și miracolului. De altfel, de ce nu se-ntîmplă, dacă de întîmplare e vorba, și invers? O să încerc să-ți răspund (și te rog să observi că nici nu ți-am căutat părerea, întrebarea mea avînd intenții pur retorice), necerîndu-ți decît să nu mă suspectezi și să mă urmărești cu atenție. Aș mai vrea să te rog să accepți ca bază de plecare a demonstrației o ipoteză aparent absurdă: aceea că există un creier, o putere unică și centrală care veghează ca totul să se desfășoare în cel mai catastrofal mod cu putință. Recunosc că nu e ușor de admis, și totuși, dacă te gîndești bine, e mai logic decît a admite că legi obiective asigură neobosite triumful celui mai ticălos, selectarea celui mai nepotrivit, victoria celui mai prost. Aș vrea să observi că supoziția mea este una partizană: inventînd un rol subiectiv, chiar dacă dirigent, răului, acordă restului societății scuza de a fi numai victimă, salvează mecanismul însuși de acuzația că el este cel ce, implacabil, dialectic, obiectiv, generează haosul și nedreptatea. Bineînțeles că – precum în romanele polițiste – prima întrebare ce se poate pune în legătură cu asasinul prezumtiv este de ce ar face-o. Cineva venind din afară – sau chiar cineva care n-a trăit decît de cealaltă parte a baricadei (deși expresia este exagerată, pentru că nu există nici o baricadă), în rîndul victimelor – ar putea să nu descopere mobilul, ba chiar să susțină că el nu există. Nu și eu, însă, care mă mișc de o viață întreagă în culisele acestei mașinării. Eu cunosc acest mobil și trebuie să recunosc că am avut nevoie de foarte mult timp – de ani și ani – pînă să-l bănuiesc, și de și mai mult timp pînă să-l accept ca indubitabil. Și asta nu pentru că este absurd, ci pentru că este

Scanned with OKEN Scanner

monstruos. Ei bine, obiectivul acestui uriaș efort malefic este înfrîngerea naturii, înlocuirea universului adevărat printr-unul artificial, substituirea autenticului prin contrafacere, a originalului prin copie, a firescului prin fals. Știu că e greu, dar odată admis acest postulat nenumărate episoade obscure se luminează straniu și simplu, înspăimîntător. O să-ți aduc un singur exemplu, minor față de tragediile care i-au fost contemporane, dar extrem de elocvent, stilizat pînă la simbol, și pe deasupra aparținînd domeniului dumitale: destinul postbelic al lui George Bacovia. Un mare poet, unul dintre cei mai mari patru sau cinci (trei, aș zice eu) poeți ai acestei limbi, care fiind toată viața extrem de sărac a fost un om de stînga și a scris încă din primii ani, romantici, ai acestei mișcări adevărate poezii incendiare, strînse în volume încă înainte de primul război mondial și făcînd dată în istoria literaturii române. Ei bine, după al doilea război, după triumful forțelor pe care le însoțise sentimental și poetic de-a lungul unor întregi decenii, acest mare poet este pur și simplu interzis, iar locul oficial de "poet al revoluției" îl ocupă A.Toma, un personaj care nu numai că nu era poet, dar nu fusese nici măcar revoluționar. Îți amintești, cred, cum învățam la școală, ca pe o dovadă a revoluționarismului său, faptul că își ascundea poeziile în sticle, pe care le îngropa în pămînt ca să nu i le găsească Siguranța. În aceiași ani, Bacovia publica în reviste și în volume (de altfel, premiate de Academia Română) poeme infinit mai revoluționare. Cum a fost cu putință? s-a întrebat uluită lumea. Uite că a fost, și asta pentru simplul motiv că A.Toma avea de partea sa două atu-uri care lui Bacovia îi lipseau: era fals și ca poet, și ca revoluționar. Prezenta marele avantaj al contrafacerii. Dar aș putea să-ți dau sute, mii de exemple. Sau ai putea să ți le dai singur. Așa cum am vorbit despre înlocuirea unui poet printr-un nepoet, am putea vorbi despre asanarea lacurilor și dărîmarea satelor pentru a mări suprafața agricolă, în timp ce imense terenuri agricole erau lăsate în paragină; despre construirea unor insule artificiale, despre proiectele nebunești de transformare a Deltei. Numitorul comun este mereu nevoia de a înlocui naturalul prin copia lui calpă și, în mod fatal, nocivă prin simpla ei falsitate. Nu mai insist. Sînt convins că în chiar această clipă îți vin în minte nenumărate cazuri asemănătoare. Înarmat cu această grilă, o să vezi că parcurgerea puținelor decenii devine comprehensibilă, asemenea acelor peisaje

Scanned with OKEN Scanner

baroce în care, din anumite unghiuri, pot fi descoperite figuri de sfinți.

Ei bine, dacă – asemenea acelor copii ce nu obosesc să întrebe la sfîrșitul fiecărei demonstrații "Da de ce?" – m-ai întreba "De ce? Totuși, de ce?", de ce și de unde această patologică nevoie de a găsi soluții contra naturii, ți-aș răspunde și de data aceasta printr-o descoperire incredibilă, dar îndelung verificată, indubitabilă: Pentru a crea climatul de spaimă necesar menținerii puterii. Creierul omenesc, capodoperă a naturii, emanație savantă a unor legi funcționînd după logica firii, se simte lipsit de apărare, cuprins de angoasă, în fața lucrurilor care se opun acestei logici. Pentru că el poate lupta, poate conduce lupta oricît de inegală, oricît de eroică, împotriva unui rău înțeles, dar se pierde confuz, dezarticulat, în fața unui pericol incomprehensibil. Observă că nu spun absurd, pentru că absurdul e blînd, absurdul are și el legile lui care, odată pătrunse, pot fi arhitecturate într-un sistem de alt tip; există chiar și o logică a absurdului, în timp ce această nevoie de a înfrînge natura pentru a pune în loc propria ei sosie pare dincolo de interesele cuiva: e fără sens, pentru că e fără utilitate. Și tocmai această aparentă lipsă de utilitate împiedică mintea normală să o pătrundă. Cea mai mare revoluție petrecută vreodată pe pămînt, cea cristianică, a obișnuit omenirea – cu greu, și, în fond, nu de tot – cu ideea că binele poate fi dezinteresat. A descoperi acum că și răul poate fi dezinteresat este prea mult pentru a putea înțelege, prea puțin pentru a putea încropi un sens. Dar tocmai această lipsă de sens provoacă spaima dorită. Iar spaima aceasta va fi cu atît mai mare, cu cît monstruozitățile vor fi mai neascunse, mai în văzul lumii. Privind tinerii aceia de pe Calea Victoriei, fiecare cu cîte un ziar în mînă, încălțați cu același model de pantofi și îmbrăcați cu același fel de haine, orice om normal se întreabă ce rost pot să mai aibă niște agenți secreți pe care și un copil îi recunoaște de la o poștă, dar nimeni nu se gîndește că adevăratul lor rost nu este să urmărească, ci să fie urmăriți, nu să vadă, ci să fie văzuți. Și cu cît vor fi mai mulți, și văzuți de mai mulți, cu atît rostul lor va fi mai perfect îndeplinit. În mod ideal, toți acei tineri atît de asemănători nu numai la îmbrăcăminte și ținută, dar și la figură, nu trebuie să ajungă niciodată să facă ceva. Simpla lor vedere ar trebui să facă represiunea (pentru care în principiu sînt educați) inutilă. Și în

Scanned with OKEN Scanner

marea majoritate a cazurilor o și fac. Asta nu înseamnă, bineînțeles, că nu sînt pregătiți și să acționeze, după cum nu înseamnă nici că o atît de lungă siguranță a propriei lor existențe nu le va atrofia în cele din urmă reflexele și capacitatea de acțiune. À propos, ai aflat cumva cum sînt selectați acești tineri? De unde aerul lor atît de asemănător și atît de straniu în același timp? Se pare – nu se pare, este chiar adevărat, am verificat informația pentru că mi se părea incredibilă prin subtilitate și inventivitate – că sînt luați din orfelinate. N-au mamă, n-au tată, cum se zice. Nu au cunoscut din viață decît mizeria și singurătatea, vacuumul spiritual al căminului, la capătul căruia li s-au deschis cerurile acestor salarii și posibilități incredibile: nu numai că nu mai sînt persecutați, dar au dreptul și datoria de a persecuta ei pe alții; nu numai că nu mai sînt flămînzi, dar pot să se îmbuibe în invidia generală a celorlalți care nu au ce mînca (aceiași, probabil, care mîncau atunci cînd le era lor foame); nu numai că nu le e frig, dar își permit să se încălzească în mijlocul unui întreg popor înghețat (același care nu știa ce e frigul atunci cînd ei degerau). Extraordinara idee de a canaliza o ură existențială pentru fertilizarea unor terenuri particulare; cinica îndrăzneală de a exploata în scopuri umane malefice răul făcut de Dumnezeu, făcîndu-l astfel răspunzător pe Dumnezeu de tot ce decurge din asta; fina intuiție că acela ce a suportat răul nu numai că nu va încerca să-l distrugă, să-l împuțineze, ci, dimpotrivă, îl va reproduce, va contribui la înmulțirea lui pe pămînt, toate acestea sînt suficiente, cred, pentru a acorda o înaltă apreciere acelei puteri centrale în stare de asemenea inițiative. Dar toate astea dumneata le știi la fel de bine ca și mine. Nu să te conving ți le spun, și nici ca să îți arăt că și eu sînt deștept, ci ca să îți dai seama că, văzute dinlăuntru, lucrurile apar cel puțin atît de monstruoase ca și văzute dinafară. De altfel, ne-am întors de unde am plecat, de la supoziția pe care te-am rugat la început să o admiți, chiar dacă sub reticența absurdității, că cineva se străduiește laborios și intenționat să realizeze dezastrul pe care-l trăim și care fără această savantă și minuțioasă intenționalitate nu ar fi posibil.

Părea că obosise. De altfel nu-l auzisem niciodată vorbind atît de rotund, atît de neîntrerupt și de legat. Sau poate că numai faptul că nu mă simțisem nici o clipă solicitat, încolțit, îmi lăsase libertatea de a-l urmări cu atenție și fără antipatii

Scanned with OKEN Scanner

preconcepute. Se ridica acum cu efort, mai bătrîn decît mi se păruse vreodată și îndreptîndu-și cu un gest cunoscut hainele deosebit de mototolite de ședere (avea un mare talent de a mototoli tot ce atingea: pătura pe care ședea, oricît ar fi fost de întinsă în momentul așezării, devenea un fel de cîrpă chinuită, fragmentată în bucăți și fîșii care părea ciudat că rămîn legate între ele; prețul de lîngă pat rămînea după vizita lui un ghemotoc de formă inertă, contorsionată, dar oricum ceva existînd în spațiu, mult mai aproape de volum decît de suprafață), mă privea serios, nu neapărat cercetător, și nici interogativ, dar așteptînd totuși ceva, greu de precizat și tocmai de aceea neliniștitor, derutant. I-am susținut privirea pentru prima oară cu sentimentul unei egalități, poate chiar al unei apartenențe comune (nu fusese el acela care îmi arătase sertarul cu aplauze?). Și totuși, privirea lui îmi făcea rău. Și mai ales frig. Nu numai că nu se solidariza cu a mea, ci părea să spună cu tristețe că nici un fel de solidarizare nu este posibilă. În cele din urmă abandonă cu un fel de neglijență, ca și cum atenția i-ar fi fost atrasă brusc de altceva, și se îndreptă spre ieșire, fără să mai întoarcă spre mine capul și fără să mă salute altfel decît printr-o mînă ridicată leneș, din cot și mișcată abia perceptibil de la stînga la dreapta, ca o ușoară, nesigură de ea însăși, negație.

De fiecare dată, după ce pleca, rămîneam un timp nemișcat în camera, întotdeauna mai rece (dar, poate, la acea oră nu funcționau caloriferele), ca paralizat de imposibilitatea de a mă hotărî asupra unei interpretări unitare a personajului. Nu încăpea nici o îndoială că, așa cum apărea, comportamentul lui era neunitar și contradictoriu, ca și cum doi sau trei inși ar fi locuit pe rînd în aceeași înfățișare închiriată cu ora, din motive care îmi scăpau, dar pe care le simțeam îndreptate împotriva mea. Mă speria însă mai puțin atunci cînd mă dezgusta și puteam să-l detest fără complicații, decît atunci cînd, dezvăluindu-mi adevăruri și chiar secrete, obligîndu-mă să-i dau dreptate și să fiu de acord în sinea mea, mă umilea și mă dezechilibra, chiar prin această acordare la un sunet care, oricît ar fi părut de autentic, nu reușea să-mi înfrîngă cu totul aprehensiunea.

Scanned with OKEN Scanner

O explicație ar fi putut fi aceea că, transformat el însuși din medic în temnicer, umilit el însuși și răzvrătit în forul său interior împotriva vieții pe care o ducea și a cadrului în care se mișca, simțea nevoia să se descarce din cînd în cînd. Și în fața cui ar fi putut-o face mai bine decît în fața unuia ca mine, de care nu avea de ce să-i fie frică? Simțeam însă că nu e vorba decît în parte de asta, vreau să spun că, deși era vorba și de asta (sunetul "autentic" al mărturisirilor sale izvora din reala lor sinceritate), exista pe deasupra acestui zăcămînt de revoltă aproape adevărată un strat de cu totul altă natură, mai subțire poate, dar mai evident și mai activ, un strat în pasta groasă și repugnantă a căruia se amesteca oportunismul cu șiretenia, delațiunea cu cabotinismul, mizeria sufletească cea mai sordidă cu vulgaritatea motivelor și abjecția inteligenței. Existența reală a propriei sale revolte și a propriului său dezgust nu-l împiedica să le utilizeze chiar pe ele, ca mreajă pentru depistarea și trădarea altor revolte și dezgusturi, iar faptul că, odată spectacolul încheiat, se ducea să raporteze reacția publicului nu-i voala sinceritatea tonului din timpul reprezentației, nici autenticitatea emoției artistice.

La urma urmelor tot ce-mi spusese despre jocul pe față în care teroarea are mai mult de cîștigat arătîndu-și cărțile (și primind astfel capitularea fără luptă a adversarului intimidat) se putea aplica propriilor lui relații cu mine. Vorbindu-mi despre funcționarea mecanismului a cărui rotiță era, dezvăluindu-mi chiar numele secrete ale funcționării, el nu numai că tenta șansa (nerealizată) de a-și atrage încrederea mea, dar îmi alimenta în același timp spaima, o construia chiar, o arma cu argumente. Un tablou al monstruozității generale (nu mă îndoiesc, de altfel că neexagerat) nu putea decît să mă descurajeze din orice încercare de a schimba ceva în micul univers ermetic care mă cuprindea. Dar chiar și această concluzie o simțeam, deși adevărată, liniară, lipsită de nuanțe. Doctorul nu-mi era nici cu desăvîrșire prieten, nici cu desăvîrșire dușman, dar mai ales nu-mi era – nici el mie, nici eu lui – indiferent. Exista în relația dintre noi ceva tulbure și maculant, pentru mine, desigur, dar și pentru el, în sensul în care pentru un costum negru scama albă este murdărie. Simțeam că simplul fapt că îl ascultam mă năclăia într-o substanță cleioasă care îmi îngreuia mișcările, după cum simplul fapt că îmi vorbea (descifrîndu-mi fără doar și poate reacțiile, oricît de neexprimate) îl molipsea de dezgustul meu pentru el și care devenea astfel mai greu de suportat, pentru el însuși. Mi-am adus aminte de gluma lui cu Thomas Mann și nu mi s-a părut chiar atît de absurdă. Umanizarea este fără îndoială o maculare pentru diavol".

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 13

Plouă. Plouă de două zile. Și de fiecare dată cînd plouă, Alexandru are un fel de mirare iritată și prostească că și la Plai poate ploua. Deși chiar prima oară cînd sosise aici, cu mulți ani în urmă, ploua mărunt și se vedea că plouă de mult, imaginea teoretică a acestei așezări nu înglobează noțiunea de ploaie, încît se declanșează de fiecare dată o alarmă mai mult decît meteorologică, de parcă odată cu stingerea strălucirii idilice ar fi puse în discuție și celelalte caracteristici benefice ale locului. Desigur, Alexandru este primul care recunoaște stupiditatea acestei impresii, dar asta nu-i diminuează iritarea și nu-l face să-și simtă inima mai puțin grea. De altfel neliniștea și proasta dispoziție nu par să fie monopolul său. Pentru că din cauza ploii nu se poate săpa, nimeni, cu excepția Profesorului, nu mai trece pe insulă, toată lumea șomînd într-un amestec de mahmureală și de umor, înclinînd cînd spre un pol cînd spre altul al componentelor sale. Și cum bordeiele umede – pentru că apa reușește să le pătrundă fără a intra propriu-zis în ele, trecînd dintr-o moleculă într-alta a pămîntului în care sînt săpate – sînt departe de a atrage pe cineva – cu aerul lor mirosind a mucegai într-un fel de-a dreptul ocult – toată lumea se îngrămădește în baraca bucătăriei, oferindu-și bunele servicii Frusinicăi și împiedicînd-o în fapt să termine masa la timp. Pînă și Dervent, cîinele profesorului și mascota întregii așezări – considerat îndeobște dromoman și aflat în permanentă alergare de-a lungul țărmului înalt de deasupra bordeielor, prin iarba înaltă care îl acoperă de tot și în care el nu se vede decît ca o vălurire grăbită, foșnitoare – vine acum din cînd în cînd și se învîrte ud leoarcă, dar cu obișnuita-i viteză, printre picioarele oamenilor.

Scanned with OKEN Scanner

– Cîinele ăsta parcă ar avea de îndeplinit un număr de kilometri pe zi, și acum din cauza noroiului își face planul în interior – rîde Radu, fără prea mult chef, dintr-un fel de obligație de umorist *en titre* al adunării.

– Și tu parcă-ai avea un plan de bancuri – mormăie Dinu cu o intuiție atît de exactă a momentului încît Radu scoate de surpriză un sunet subțire, atît de caraghios pe lîngă basul profund al celuilalt, încît cu toții izbucnesc în rîs, de data asta din toată inima. Cei doi joacă șah pe o tablă desenată cu o carioca verde chiar pe scîndurile mesei, în timp ce figurinele sînt bucățele de lemn (cioplite din vreascurile de foc ale Frusinicăi) purtînd înfipte cu ace de gămălie etichete pe care scrie cu pix obișnuit: rege, regină, pion, nebun etc. Cîte un X mare verde, trasat de-a curmezișul bilețelelor înseamnă una dintre formații. Carioca verde – care, de altfel, își dăduse duhul pe parcursul operațiunii și fusese revigorată prin înmuiere într-un căpăcel cu oțet obținut cu mari ploconeli din rezervele bucătăriei – era tot ce se putuse găsi în materie de culoare în cuprinsul șantierului, iar Radu, animatorul inițiativei (animator verbal, pentru că artizanii propriu-ziși fuseseră Dinu, ca cioplitor, și Ștefana, ca graficiană) decretase că verdele face bine la ochi și fusese, de altfel, culoarea preferată a vechilor persani, inventatorii jocului. Acum cei doi băieți stau față în față, aplecați deasupra mesei, în timp ce Ștefana, căreia i s-a încredințat înalta sarcină de a curăța cartofii, îi asistă, aruncîndu-le din cînd în cînd cîte o privire cercetător ironică. Cocîrjat pe un scaun fără spătar așezat chiar lîngă ușa barăcii, ca să aibă mai multă lumină, ceea ce face să fie atins nu numai de toți cei ce intră, dar și de cîte o rafală mai temperamentală de ploaie, stă cel de al treilea băiat, Spiru, care are examenul de socialism lăsat pentru toamnă și tocește cu degetele înfundate în urechi, într-un fel de șarjare a propriei sale situații ridicole și disperate în egală măsură.

Alexandru își dă seama că locul lui ar trebui să fie în bordei, la pupitrul înalt de pămînt de sub pătratul de sticlă pe care se scurge acum un fel de fluviu neobosit, perpendicular pe fluviul cel mare care se vede prin el și pe a cărui piele aproape animală, ăcele ploii provoacă o spuzeală mereu agitată de bășici. N-are însă puterea să se ridice de pe butucul pe care stă așezat lîngă gura cuptorului, cu ochii pierduți cînd în jocul agil al flăcărilor sfîrîind pe vreascurile uscate de soarele mai multor

Scanned with OKEN Scanner

veri, cînd în hașura ploii ritmată savant de ritmul picurilor mai groși năvăliți de pe marginea acoperișului. În mișcările ei în jurul plitei, Frusinica trebuie să-l înconjoare, făcînd de fiecare dată un cerc mai mare, de care Alexandru este conștient, și este conștient chiar că ea exagerează mișcarea, mărind circumferința necesară, ca într-un joc sau ca într-un dans de doi, în care unul se rotește în jurul celuilalt; dar nici această conștiință, cu tot ce presupune ea plăcut și enervant, nu e suficientă pentru a-l smulge din prostrație și a-l împinge spre lucru. "Desprinde-te de materie ca flacăra de lemnul pe care-l devoră", i se mișcă în minte începutul unui imn orfic, iar și iar, pînă cînd cuvintele, rotindu-se, se polizează și nu mai amintesc nici un sens, așa cum privirile mișcate pe jar încetează să-i mai vadă formele lucioase, compuse din incandescențe și umbre topite, lichefiate într-o singură lumină pulsînd în adîncul pupilelor. De fapt, el știe că nu atît atmosfera fermecată (pentru că este fără îndoială fermecată) a bucătăriei de vară îl ține în acea poziție ridicolă, aproape rituală, ci mai ales spaima de celălalt rit, infinit mai greu de îndeplinit, al scrisului. Din cînd în cînd, în mișcările ei ciclice, Frusinica se oprește între el și dreptunghiul hașurat de ploaie al ușii deschise, și atunci, din poziția în care stă cu coatele sprijinite pe genunchi și bărbia sprijinită în pumni, Alexandru o zărește de la pămînt pînă ceva mai sus de talie, îi vede adică picioarele goale și negre de soare vîrîte într-un fel de galoși scurți de cauciuc ("sandalè populare" le spune toată lumea, cu aerul că face o glumă bună, al cărei haz Alexandru nu-l înțelege) și fusta cu tivul desfăcut din loc în loc, strîngînd în mijloc o cămașă bărbătească cu nasturii pierduți, petrecută cu neglijență într-un început de decolteu. Lipsa de cochetărie, egal depărtată de indiferență și de sfidare, a femeii se întoarce într-un fel straniu și iritant în chiar opusul ei: devine, prin doza de insolență pe care o conține, incitantă și tulburătoare. Nu e pentru prima oară cînd Alexandru își dă seama de acest farmec de-a-ndoaselea, care acționează asupra lui oarecum degradant, dar așa cum o privește de la mijloc în jos, cufundat în acel vid de voință de care ea nu este întrutotul străină, are revelația – sau presimțirea, poate, în orice caz ceva luminos și tulbure în același timp – că această femeie nu prea frumoasă și, probabil, aproape analfabetă, este cea mai plină de mister dintre ființele pe care le-a întîlnit, iar atracția pe care o exercită asupra lui – despre care nici n-ar putea spune cu

Scanned with OKEN Scanner

precizie dacă este și de natură sexuală – este atracția unui spirit – deși cuvîntul pare nepotrivit la cineva atît de material – de o forță neobișnuită, strivitoare aproape, pentru cei din jur. De fapt, senzația pe care o lasă este că e formată dintr-o altfel de substanță decît ceilalți, sau dacă natura acestei substanțe nu este deosebită, atunci cel puțin starea ei de agregare este alta. Dar acum, nu aceasta este revelația pe care o are alternîndu-și în privire apa și focul cu o ritmicitate inconștientă, aproape magică. Sau nu numai asta. Ceea ce simte acum – și o simte ca pe o descoperire esențială nu numai pentru sine, ca bărbat, să zicem, dar și, oricît ar părea de bizar, și pentru scrisul său –, ceea se simte acum este că se află, că e plasat, într-o poziție optimă față de această forță, destul de aproape și destul de departe de ea. Aș putea să întind mîna, își spune el, privind șoldurile late înconjurîndu-l și chiar atingîndu-l puțin în mișcare, dar ceea ce este acum putere nu ar mai fi atunci decît animalitate. De fapt, nici măcar nu despre asta e vorba. Dacă – așa cum se întreabă în anchetele revistelor de consum "ce-ați face dacă ați găsi un milion de dolari?" – aș fi întrebat "ce-ai face dacă ai avea această femeie?" aș răspunde "aș face revoluție"! Cu tot aspectul imbecil al meditației și situației sale, Alexandru își dă seama că intuiește ceva esențial din puterea acestei ființe: "O putere convertibilă", rîde el în gînd, uluit și aproape înspăimîntat de a-și auzi în aceeași clipă rîsul bariton în odaie, ciudat de sonor și aproape melodios.

Cei trei șahiști ridică frunțile, mai curînd dornici de o diversiune decît deranjați, și chiar și Dervent se oprește o clipă din mărșăluială și începe să dea interogativ din coadă. Cu excepția lui Spiru, toată lumea se uită la Alexandru curioasă și amuzată, dar înainte ca el să poată da o explicație, aude glasul Frusinicăi rostind firesc "Rîde de mine", și ca și cum asta ar fi explicat ceva, sau ca și cînd asta s-ar fi referit la ceva ce nu-i privește, cei trei (cu Dervent patru) își reiau ocupațiile, discreți.

– Nu! protestează Alexandru, grăbit să nu se lase înglobat, catalogat de această discreție. Tonul și replica atît de sumare ale femeii le simțise ca pe o luare în posesie fără drept de apel. Nu, mai spune el. Și cei trei, urmați de Dervent, ridică din nou capetele, dar acum mai puțin amuzați, împărțiți între contrariere și mirare. Privirile lor urmează însă curioase mîna lui Alexandru, care are prezența de spirit să arate ceva spre ușă și în aceeași clipă izbucnesc cu toții în rîs, pentru că spectacolul

Scanned with OKEN Scanner

pe care cel ce învață încovrigat deasupra cărții de pe genunchi, cu degetele mari în urechi și cu celelalte chinuindu-și obrazul și nasul, este atît de comic, încît el pare o caricatură șarjată a tocilarului, iar faptul că, în mod evident, este inconștientă nu face decît să-i mărească savoarea și hazul. Chiar dacă nu aude rîsetele, Spiru simte privirile fixate asupra sa (de altfel Dervent a început să se învîrtă nebunește în jurul lui, recunoscîndu-l astfel în mod oficial ca centru al interesului general), își ridică ochii de pe carte, își scoate degetele din urechi, iar mutra lui bucălată, trecînd brusc de la concentrare la văicăreală, declanșează o nouă rafală de hohote.

– Hai, măi fraților, ce naiba, v-ați găsit de cine să rîdeți. Aș vrea să vă văd pe voi în locul meu...

– Păi de, Spirache, maică, numai tu, pentru multele tale păcate ai fost pedepsit să dai examen la socialism pe pămînt, rîde Radu.

– Nu numai eu, deșteptule, se apără Spirache, dar inteligența mea e de un fel special – interpretativă, nu mnemotehnică – nu e făcută să se degradeze învățînd pe de rost. De ce credeți c-am picat? se întoarce el retoric spre Alexandru și Frusinica, pentru că ceilalți știu povestea. Pentru că n-am știut? Da de unde! Pentru că am știut prea bine. Dumneata, mi-a spus profesorul, interpretezi subiectiv ideile socialismului științific, care este o știință obiectivă. Și mi-a dat carnetul înapoi. Tot ce-mi rămîne, bineînțeles, este să învăț pe dinafară. Dar spuneți și voi – izbucnește el, buf și autentic amărît, în același timp – cum poate un om normal memoriza o frază ca asta: "Într-o perioadă în care dezvoltarea economică implică unități puternice în măsură să susțină eforturile pe care le solicită astăzi cercetarea, introducerea progresului tehnic, înnoirea producției, într-o epocă de explozie a cunoașterii, caracterizată prin creșterea de tip intensiv pe baza promovării cuceririlor revoluției tehnico-științifice, printr-o mobilitate spectaculară a forțelor de producție, proprietatea socialistă constituie singura pîrghie prin care societatea noastră poate răspunde multiplelor solicitări ale dezvoltării contemporane, temelia sigură pe care se bizuie strategia actuală de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate". A citit fără oprire, îngrămădind cuvintele din ce în ce mai precipitat în limitele aceleiași respirații, încît spre sfîrșit fraza însăși, lipsită oricum de coerență, pare să explodeze din secundă în secundă în mii de particule incomprehensibile.

Scanned with OKEN Scanner

Publicul bate din palme ca la sfîrșitul unui număr de atracție, iar Spiru se înclină cu modestie și haz în toate cele patru părți, unul dintre punctele cardinale fiind reprezentat de Dervent, care se simte obligat nu numai să se oprească o secundă, ci să se și ridice în două labe. Drept care Spiru îl cooptează asociat și, prinzîndu-l de o labă, se mai înclină o dată în duo, silind spectatorii la un supliment de aplauze. Ceea ce, mai puțin cabotin decît colegul său, lui Dervent pare să-i displacă, pentru că se smulge și o ia la fugă prin ploaie.

– De fapt, eu îl înțeleg pe bietul Spirache, spune Ștefana, ca și cum ar vrea să glumească, dar în secunda următoare își uită cu desăvîrșire gluma. Și eu am învățat îngrozitor de greu pentru examenul ăsta, tocmai pentru că descopeream absolut inoperante toate tehnicile obișnuite de învățat la alte materii. Pentru mine un text este o înșiruire de fraze pe care, pentru a le reține – în spiritul, nu în litera lor – le reduc la un enunț rezumativ format din propriile mele cuvinte, reprezentînd ceea ce am înțeles eu din textul respectiv. Ei bine, în cazul socialismului științific metoda nu ținea, pentru că încercarea de a separa forma de conținut, de a despărți sîmburul de carnea fructului, nu ducea la nici un rezultat. Totul semăna cu o varză pe care o desfaci frunză după frunză în așteptarea miezului ce se dovedește format tot din frunze. Învățarea pe de rost este singura soluție nu numai pentru că orice cuvînt schimbat sau așezat în altă poziție poate fi considerat sacrilegiu, ci și pentru că rezumat, smuls din această îmbrăcăminte rigidă ca o platoșă sau ca o carapace, sensul rămîne infim și banal, aproape jenant de reprodus cu alte cuvinte.

– Ei, v-ați găsit și voi din ce să faceți filosofie! se simte Radu obligat să preia conducerea comică a discuțiilor. Tabla înmulțirii cum ați învățat-o? Și, pe deasupra, aia trebuie s-o ții minte toată viața, în timp ce pe asta o uiți imediat ce-ai luat notă de trecere.

– Păi, ce vă trebuie s-o țineți minte cînd o auziți la radio și la televizor în fiecare zi? – spune Frusinica, și toată lumea se întoarce uimită spre ea, nu numai pentru că de obicei nu obișnuiește să intervină în discuțiile la care asistă cu o ciudată, aproape disprețuitoare indiferență, ci și pentru că cea de acum fusese în perspectiva lor o discuție studențească, de "tehnică a tocirii". Remarca femeii de lîngă plită, surprinzătoare, le deru-

Scanned with OKEN Scanner

lează cu viteză, ca pe un film rupt, argumente și le descoperă infinit mai generale decît le bănuiseră.

– Bravo, Frusinico! Asta zic și eu concluzie. Spirache maică, treci la șah, că nu mai e nevoie să înveți. E destul să împrumuți un tranzistor. Și Radu răstoarnă bucățelele de lemn amestecîndu-le, în timp ce Dinu protestează. "Ai înebunit? În trei mișcări erai mat", iar el continuă să le amestece, rîzînd: "Păi tocmai asta zic și eu, mi se pare mult mai demn să mă predau".

– Cine mai joacă șah cu mine? – începe el să strige – că pe Dinu l-am epuizat, obligîndu-l să mă bată... Măria Sa Alexandru cel Bun nu-mi va refuza înalta cinste de a mai fi o dată bătut...

Lui Alexandru, care nu este un pasionat al jocului de șah, un refuz i se pare încă și mai complicat decît o partidă, așa că părăsește cu părere de rău poziția în care înțepenise de mai bine de o oră, îndreptîndu-se spre masa peste care balonul de păr negru și creț al capului lui Radu se fixase deja spijinit în coate. Înainte de a termina de așezat "piesele" pe masă (cîteva trebuie reparate, pentru că amestecarea lui Radu le-a desprins acele de gămălie cu etichetele de hîrtie, și apoi e o întreagă problemă să deosebești pe cele care sînt însemnate cu verde de cele care nu sînt), afară se aud lătrăturile fericite, aproape isterice ale lui Dervent, precum și vocea profesorului, care i se adresează, iar în următoarele minute în baracă intră cei doi, uzi din cap pînă în picioare, scuturîndu-se, rîzînd (nu e nici o exagerare, Dervent știe și el să rîdă, și încă din inimă), și udînd pe toată lumea, care protestează și-și părăsește locurile.

– Ce ploaie! Ce ploaie! psalmodiază Tudor Țărnea, încercînd să-și stoarcă hainele de pe el, din care apa se scurge pornind pîrîiașe pe pardoseala de pămînt, și de la prima silabă Alexandru știe că veselia prietenului său este absolut superficială, adoptată cel mult pentru a nu jigni bucuria cîinelui, pe care îl iubește cu o dragoste absolut democratică, de la egal la egal. (Alexandru zîmbește fără să vrea, amintindu-și o scenă veche de cîțiva ani, pe care a păstrat-o în memorie nu numai ca pe un memento de haz enorm, dar ca pe una dintre clipele în care și-a descoperit prietenul cu uimire, încîntare și chiar și puțină spaimă: Tudor se jucase îndelung și voluptuos cu Dervent, botezat astfel afectuos chiar cu numele malului înalt în care erau săpate bordeiele, și la un moment dat, din

Scanned with OKEN Scanner

senin, cățelandrul se repezise și îl mușcase, inexplicabil, de pulpă. Alexandru își vede și acum prietenul uimit, îndurerat, încercînd să oprească sîngele care curgea ca dintr-un izvor din rană, aruncînd cîte o privire cîinelui, care asista cu o anumită curiozitate la urmările isprăvii sale, și murmurînd din cînd în cînd nedumerit , "oare prin ce l-am jignit?")

– Ce ploaie! Ce ploaie! repetă la nesfîrșit profesorul, tot mai sumbru, în timp ce-și dezbracă puloverul, îl stoarce și-l anină deasupra plitei, rămînînd într-o cămașă udă și ea lipită din loc în loc de piele. Dacă mai plouă în același ritm o zi, ne inundă șanțurile.

Nimeni nu zîmbește, deși dispozițiile catastrofice ale profesorului sînt cunoscute și ele sînt în general obiectul glumelor și-al parodiilor savuroase. De data asta însă, spaima de apă este mai adîncă, este a tuturor. Întreaga lor muncă de descoperire a ruinelor bizantine se duce la concurență cu apa, împotriva fluviului care a înghițit deja mai bine de jumătate din zidul cetății și care înaintează cu un număr fix de centimetri în fiecare an. Pe Alexandru îl emoționează această luptă împotriva implacabilului, ca o metaforă a încăpățînării ființei umane de a se opune zadarnic și dezinteresat unor forțe disproporționat de puternice. De altfel, totul i se pare atît de simbolic și de potrivit felului de a fi al prietenului său, atît de conform cu normele sale de viață și de gîndire, încît, deși în planul rațional știa că legea Babinet-Mayer există și Dunărea i se supune, mutîndu-și treptat apele peste insulă și cetate, în adîncul sufletului nu se poate împiedica să considere întreaga poveste o emananție subiectivă a spiritului fantast și neliniștit, pesimist și eroic al celui căruia i se datorează întreaga așezare, sublimă și extravagantă, a șantierului arheologic.

– Dom' Profesor, luați geaca mea – îi întinde Radu haina pe care tocmai o scosese, și Tudor o îmbracă fără o vorbă, caldă încă de căldura trupului tînăr al celuilalt. Nu trebuie să-mi mulțumiți, adaugă băiatul, mucalit, și toată lumea izbucnește în rîs, pentru că pe fața profesorului se citește clar nu numai că nici nu-i trecuse prin cap să mulțumească, dar că uitase deja gestul, odată încheiat. (Felul în care, la cinci minute după încheierea mesei, Tudor n-a fost în stare să spună ce mîncase, a devenit de mult timp subiectul de rîs al studenților, un fel de rîs tandru și protector, dacă se poate spune așa, pentru care Alexandru își invidiază din toată inima prietenul. De altfel,

Scanned with OKEN Scanner

profesorul cunoaște glumele pe care le fac studenții pe socoteala sa și este mîndru de ele, dovadă că înțelege și sensul lor mai curînd flatant, cum nu se supără nici acum de rîsul general, deși are aerul că nu știe despre ce este vorba.)

– Singurul fel în care îmi puteți mulțumi, continuă Radu, care nu lasă niciodată un efect comic neexploatat la maximum, este să vă lăsați să vă bat la șah.

Întreaga asistență privește cu încîntare ideea ca pe începutul evident al unui spectacol, iar Alexandru se trage puțin într-o parte, trecînd cu ușurare de pe postul de protagonist pe acela de chibiț, în timp ce Tudor îi ia locul fără să protesteze, ca un copil curios de un nou joc. De altfel, înainte de a începe, studiază cu admirație piesele nonfigurative, iar Radu nu pierde ocazia de a se erija în autor moral al lor, în timp ce autorii materiali și Spiru, care a renunțat la învățat, convins de argumentele reunite ale colegilor, se înghesuie în jurul viitorilor luptători, iar Frusinica se simte obligată să vină și să șteargă, formal, cu o cîrpă nu tocmai curată, masa din jurul tablei de șah. Radu pare emoționat și figura lui concentrată și serioasă se deosebește atît de mult de obișnuita lui față, încît Alexandru îl privește o dată sau de două ori neliniștit, ca și cum ar urma să se întîmple ceva. Nu se întîmplă însă nimic, mai mult chiar, Radu încetează să mute, pendulînd globul irizat de păr al capului dintr-o mînă într-alta. Tudor se bucură ca un copil și cere chiar o țigară, uitînd să-i conjure, ca de obicei, pe ceilalți să păstreze față de Irina secretul infracțiunii sale. De altfel, după ce trage primul fum, adînc în piept, atît de adînc încît Ștefana îi așteaptă cu emoție revenirea la suprafață, Profesorul începe să vorbească, uitînd parcă jocul propriu-zis, confruntarea în care este el însuși o parte.

– De fapt, noi ar trebui să fim cei mai buni șahiști din lume, începe el, zîmbind. Și cum nimeni nu spune nimic, explică: noi, istoricii. Pentru că ce e șahul decît un decoct de istorie, o punere în ecuație, o punere în metaforă a celor mai generale legi de funcționare a celuilalt joc pe care îl studiem noi? Prima dintre ele este egalitatea în fața regulei jocului, faptul că adversarii sînt egali, identici chiar, deși vopsiți, travestiți în două culori complementare. Albi sau negri, nu are nici o importanță, important este să respecți regula jocului, în afara căreia nu poți să învingi. Dar de ce să învingi dacă regula rămîne aceeași? De ce să mai lupți dacă oricum nimic nu se

Scanned with OKEN Scanner

schimbă pe tabla împărțită egal între negru și alb?! (Între verde și alb, spune Radu, fără să aibă aerul că glumește, și de altfel nimeni nu zîmbește. Dar Tudor nu-i ia în seamă întreruperea.) Ca și-n istorie, fiecare personaj are interesele sale precise și limitele sale fixe. Turnurile rămîn nemișcate și fără nici o șansă de mișcare pînă la compromisul rocadei; după aceea – rigide, stîngace, capabile să înainteze numai în linie dreaptă și unghiuri pătrate, ca și cum compromisul făcut n-ar fi fost suficient, sau, dimpotrivă, ca și cum ar regreta fără încetare compromisul făcut – sînt sortite oricum demolării dacă stau în calea cuiva. Nebunii, indiferent de culoare, se mișcă la fel de exact (Desigur, m-ați putea întreba ce fel de nebuni sînt aceștia care nu-și uită niciodată interesele), întotdeauna pieziș, șmecherește, gata să apere pe cei puternici. Gata să elimine pe cei slabi, atenți tot timpul să-și valorifice aberația calculată cu grijă. De-o parte și de alta, pionii sînt cei mai mulți, cei mai ieftini, cei importanți doar pentru că pot fi jertfiți în funcție de interesele altora, cei ce se luptă ca niște proști, doborîndu-se între ei (" V-am luat un pion cu pionul" spune ca într-un acompaniament foarte puțin hîtru, mai degrabă complementar, Radu, dar profesorul ia și el un alt pion, fără să privească jocul, aproape fără să se întrerupă din vorbit.) Regula lor este să meargă numai înainte, să lupte numai împotriva dușmanului, să nu descopere niciodată că dușmanul poate să fie în spatele frontului, că dușmanul este cel care îi trimite la luptă. Cel care profită de pe urma regulei jocului. Recompensa, mirajul continuu este întîmplarea că unul dintre ei, rar, uneori fără a fi cu nimic mai bun decît ceilalți (poate doar mai norocos, mai puțin gata să se azvîrle în luptă, mai precaut și mai prompt în a folosi momentul oportun) este împins de logica luptei pe marginea cea mai îndepărtată a tablei și – printr-o absurdă, de nimic prevestită răsturnare – transformat în regină.

De altfel, nu vi se pare ciudat că cea mai puternică, de departe cea mai ingenioasă și puternică, este regina? Ea are toate libertățile și toate drepturile, ea poate să-și permită orice, lipsită de interdicții și scrupule, turn și nebun în același timp, ba mai mult decît atît, unica în stare să renască, unica destul de puternică să se fi gîndit la ce va fi după moarte, să-și organizeze succesiunea și posteritatea. Pe lîngă ea regele este un biet prizonier, o fantoșă, un simbol, un paravan necesar să-i ascundă intrigile și agitația ("Gardă!" spune Radu, care nu are

Scanned with OKEN Scanner

aerul să-l întrerupă sau că nu-l ascultă pe profesor, ci, dimpotrivă, că se îngrijește de exemplificarea concretă a discursului său. De altfel, nimeni nu se miră că, deși vorbește tot timpul și nu pare a participa la joc decît din întîmplare, jocul înaintează în favoarea lui Tudor și Radu este cel ce depășește mereu timpul de gîndire). La drept vorbind, el, regele, nici nu este mai puternic decît *un* pion. E cel mult un pion care nu are dreptul să se miște decît atunci cînd îi dau voie propriii lui subalterni, ofițerii, regina – care, sub pretextul că-l apără, îl împiedică să respire, îi interzic cea mai mică inițiativă. Abia cînd nu mai are nici o șansă, cînd supușii săi au fost eliminați sau l-au părăsit ca să se salveze pe ei înșiși, poate și regele să facă niște – întotdeauna inutile – mișcări, un pas înainte, doi înapoi, un fel de dans al morții, un fel de exercițiu de înviorare înainte de reîntoarcerea în nemișcare. De aceea sfîrșitul unei partide de șah, atunci cînd tabla este aproape goală, cînd reginele s-au eliminat de cele mai multe ori între ele, are ceva exaltant tocmai prin lipsa de speranță. Vă amintiți epitaful lui Kazantzakis de la Candia? "Nu mă mai tem de nimic, nu mai sper nimic, sînt liber!" Libertatea fără margini și fără scop care bîntuie tabla...

– Din... – se aude o notă subțire, ca o încercare de coardă: care după prima silabă se frînge și toți ochii caută o secundă prin încăpere sursa muzicală a acelui sunet neașteptat.

– Din ceea ce spuneți – reia Ștefana, roșind violent, nu atît pentru îndrăzneala de a vorbi, cît pentru infantilismul acelui prim acord al vorbirii – se poate trage, decurge logic, de fapt, concluzia că inventatorul jocului de șah nu putea fi decît o femeie, o regină – mai adaugă, cu o voce foarte puțin interogativă, doar atît cît afirmația să nu aibă nimic șocant.

– Sau un observator lucid al istoriei – rîde profesorul, copilărește, din toată inima, bucuros de cuvintele Ștefanei, pe care pare de altfel să le fi așteptat. Dar nu, să nu fim prea pesimiști. Cred că ai dreptate: prin toate drepturile pe care și le arogă, regina se demască – e, de altfel, singura ei slăbiciune – ca autoare a regulii jocului.

– E rîndul meu? întreabă el și face o mișcare, apoi alta, și alta – cîteva minute jocul se desfășoară concentrat, aproape crud. Jucătorii – și unul și altul – par decișI să sfîrșească cît mai repede și mai fără menajamente. Mormane de cadavre, piese scoase din luptă, cresc de o parte și de alta, pînă cînd pe

Scanned with OKEN Scanner

tablă rămîn stingheri și nelipsiți de măreție numai cei doi regi. Alexandru formulează cu voce tare această impresie, ca o continuare a discursului profesorului, ca un omagiu:

– Măreție? se revoltă acesta. Dimpotrivă: în sfîrșit o reducere la adevăratele, jalnicele proporții umane, o renunțare la atributele sociale, politice, de orice fel.

– Doi oameni singuri, față în față, reprezintă întotdeauna un grăunte de măreție, poate chiar definiția măreției – spune Alexandru, de data aceasta alb, fără complezență, și Tudor îl privește atent, trezit parcă din propria sa demonstrație.

– Da, spune el, ca și cum nu s-ar contrazice, ca un ecou: însăși definiția măreției. Pat, mai adaugă, de altfel superfluu, căci toată lumea consideră partida încheiată. Pat, mai spune o dată: singura situație în care vulgara luptă între interese și patimi se înalță la un nivel existențial, singurul mod în care politica și chiar istoria ating tensiunea filosofică a luptei în sine, fără mobil și fără sfîrșit.

Profesorul mai privește o dată masa cu cele două bucățele de lemn pe care – asemenea unor fluturi prinși în insectar – stau înfipte bucățelele de hîrtie cu inscripția *rege*. Nu, îi spune el lui Alexandru. Definiția măreției este mai radicală, definiția măreției este un om singur în fața celorlalți. Și, cum Alexandru nu are de gînd să-l contrazică, continuă pe un cu totul alt ton, ridicîndu-se de la masă. Îmi lipsește, după cum se vede, seninătatea de a numi sport acest inventar shakespearean de ambiții și patimi, această stilizare de masacre la sfîrșitul cărora, de-o parte și alta, suma morților și învingătorilor este întotdeauna aceeași. Face cîțiva pași prin încăperea în care lumina pare să fi scăzut, în timp ce ploaia se aude deodată mai tare, iar studenții îl privesc în tăcere, cu niște priviri mai zgomotoase decît aplauzele, se gîndește Alexandru. Profesorul a ajuns la ușă, privește afară și face chiar o mișcare de parcă ar vrea să iasă. În ultima clipă se răzgîndește, însă, și se întoarce cu fața spre încăpere. Așa cum stă, cu spatele la lumină și ploaie, cei ce-l privesc nu-i văd decît silueta întunecată, decupată pe hașura dungilor căzătoare de apă.

– Am uitat ceva important, spune el, cu un ton mai grav decît pînă acum, vocea lui coborînd parcă o dată cu lumina din încăpere. Pentru a fi cu adevărat un rezumat de istorie, regula jocului ar trebui să cuprindă și posibilitatea luptei înlăuntrul aceleiași culori, situația limită în care pionii se pot întoarce

Scanned with OKEN Scanner

împotriva spatelui frontului. Regina, care cine știe dacă n-a pierit chiar în felul acesta, n-a fost în stare să prevadă o astfel de situație. Da, o privește el pe Ștefana, iată un argument că femeia care a inventat șahul era o regină: niciodată cei puternici nu sînt în stare să prevadă o astfel de situație.

– Niciodată, îl întărește Alexandru ca un ecou, și după o secundă adaugă oarecum misterios: De altfel, nimeni.

Deși ochii profesorului nu se văd aproape deloc, studenții își dau seama că îl privesc pe Alexandru într-un fel care face între ei un pod peste capetele celorlalți. Și cu toții simt că momentul se prelungește mai mult decît ar trebui.

– Masa e gata, spune Frusinica, umplînd golul.

– Masa e servită, se spune la casele mari, o preia Radu cît mai zgomotos. Frusinico, Frusinico, de cînd îți prevestesc eu că în felul ăsta nu vei fi niciodată angajată de un conte...

Frusinica îl privește să vadă dacă trebuie sau nu să se supere, dar, înainte de a se hotărî, în baracă năvălește Dervent, scuturîndu-se și udîndu-i pe toți, și se aude glasul Irinei, ușor voalat, acea voalare pe care Alexandru nu se hotărăște s-o considere ironică sau duioasă, acea voalare ambiguă care, intimidîndu-l, continuă după atîția ani să-l facă să se poarte în prezența ei stîngaci, nefiresc.

– De ce stați pe întuneric? întreabă ea, și rîde scurt și puțin răgușit, în timp ce își scoate de pe cap și de pe umeri un fel de pelerină de nailon transparent, poate numai un sac tăiat într-o parte și care pare să răspîndească în cenușiul bucătăriei, odată cu stropii de ploaie, și ceva din lumina mai mare din exterior.

Vinovați parcă de a fi fost surprinși în atmosfera aceea ambiguă, amestec de seară și de tăcere, toți cei din încăpere încep să se agite comic, căutîndu-și de lucru, încercînd să se facă utili: băieții pun masa, ciocnind farfuriile și ceștile cu un zgomot menit să le exagereze hărnicia; Ștefana șterge sticla lămpii; Alexandru caută chibriturile și, negăsindu-le, se apropie cu o surcică aprinsă de la jar, care se stinge de două ori pe drumul dintre sobă și fitil; Tudor strînge figurinele șahului și încearcă să le găsească un loc, dar, negăsind, vine și le oferă Irinei, care le primește și, neștiind despre ce e vorba, le ține în palmele făcute căuș cu un fel de spaimă interogativă; numai cîteva secunde, pentru că, răzgîndindu-se, Tudor i le reia încet, cu grijă – cu grija de a nu se înțepa în acele cu gămălie, desigur, dar care, privită din afară, pare grija de a nu răni sau

Scanned with OKEN Scanner

de a nu fi mușcat de un animal mic, foșnitor și țepos – și, cu un gest brusc, le aruncă în foc, întorcîndu-se în aceeași secundă atît de eliberat și de fericit spre ceilalți încît toată lumea izbucnește în rîs; chiar și Irina, care nu știe despre ce e vorba, dar rîde, molipsită de ceilalți, și cum rîsul se prelungește, ea încearcă să întrebe printre hohote: "Ce-i cu voi? Ați înnebunit?", dar nimeni nu poate să-i răspundă, abia dacă, cu un adevărat efort de stăpînire de sine, Ștefana și Alexandru reușesc să așeze, scuturați de spasme, sticla peste lampa aprinsă. În lumina deodată plină a barăcii, își descoperă unii altora fețele ude de lacrimi și contorsionate, ca de suferință, de rîs, și reizbucnesc în alte hohote, și mai nebunești, devenite dureroase și alarmante, dar în același timp eliberatoare, exorcizante, hohote pe care Dervent le ascultă la început nedumerit, apoi intrigat, apoi neliniștit, pentru ca în cele din urmă să izbucnească la rîndu-i, însoțind catharsisul colectiv cu niște rafale de lătrături dezlănțuite, de o inexplicabilă isterie.

(– Ascultă bătrîne, tu ai venit aici pentru mine sau pentru Profesor? Ce mă tot pisezi cu el?

– Păi, cum să-ți spun eu? Și, și...

– Adică cum și, și?

– Adică, am venit la tine ca să te-ntreb de Profesor.

– Bine, dar nu-nțeleg... De ce la mine? De ce nu-l întrebi chiar pe el? îl cunoști ca și mine, ți-a fost, ca și mie, profesor...

– Ascultă, Radule, toată lumea știe că ești deștept. Acum ți-ai găsit să mă convingi de contrariul?

– Ei, probabil că – așa cum se întîmplă adesea – ceea ce știe toată lumea nu e adevărat. Sau, pur și simplu, e nevoie de o deșteptăciune mai mare decît a mea pentru a înțelege ce nevoie ai tu să mă tragi pe mine de limbă despre Profesor, cînd...

– Vezi, vezi că începi să înțelegi?...

– Ce încep să înțeleg?!

– Păi chiar tu ai spus...

– Iartă-mă... nu înțeleg...

– Bine, o să-ți explic, chiar dacă te faci că plouă, mai precis, tocmai ca să nu te mai poți face că nu înțelegi. Dacă

Scanned with OKEN Scanner

n-ai fi în ultimul an și n-ar fi în joc rămînerea ta în facultate, poate că nu mi-aș permite să vorbesc atît de limpede, așa însă nu risc nimic. Fiecare om își știe interesul și n-o să faci tocmai tu excepție de la această regulă de aur.

– Ce înțelegi prin "tocmai tu"?

– Tocmai tu, un tînăr care are deschise în față atîtea posibilități încît ar dovedi un masochism ieșit din comun dîndu-le cu piciorul și condamnîndu-se la un destin mediocru numai pentru că din cine știe ce scrupul sau prejudecată...

– Pe care tu nu le-ai avut, presupun...

– Ei, bine, nu, și nu regret. Nu cred că aș fi fost mai util istoriografiei românești ducîndu-mă profesor într-un sat la mama dracului, unde n-aș fi găsit decît cu greu o cameră cu pămînt pe jos, în casa vreunei babe care mi-ar fi vîndut din cînd în cînd cîte două ouă, unde ar fi trebuit să dau notă de trecere copiilor lui nea cutare, pentru că-i navetist și-mi aduce pîine de la oraș, împiedicîndu-mă astfel să mor de foame, și ai lui nea cutare, pentru că-i brigadier silvic și-mi dă niște vreascuri împiedicîndu-mă să mor de frig, și ai lui nea cutare, pentru că are vacă și-mi vinde cu preț dublu decît la oraș lapte și brînză, și ai lui nea cutare pentru că e șef de post, și ai lui nea cutare pentru că e primar, și unde aș ajunge de altfel să predau numai în scurtele răgazuri dintre recoltarea usturoiului, strînsul spicelor, culesul porumbului, scoaterea cartofilor, și în afara perioadelor în care, din economie de combustibili sau de energie electrică, școala se închide. Mă îndoiesc că istoriografia ar fi avut ceva de cîștigat din faptul că aș fi ajuns la o bibliotecă serioasă doar o dată pe an, în concediu, dacă nu cumva aș fi avut destul curaj să fug și să mă congelez în sălile bibliotecii Academiei și în vacanța de iarnă...

– Oricum, mai puțin decît din faptul că strîngi informații despre Profesor...

– Să știi că ironia ta este absolut deplasată și nu te sfătuiesc să o mai repeți. Profesorul este o personalitate cunoscută peste hotare, căutat de specialiști străini, invitat la congrese, etc., deci este normal să fie supravegheat pentru a i se cunoaște mișcările. Noi – și mai ales tu – sîntem primii care să știm că nu are nimic de ascuns și că nu i se poate reproșa nimic, așa că putem fi cu conștiința împăcată: nu-i facem nici un rău.

Scanned with OKEN Scanner

– Încă puțin și mă vei convinge că îi facem un serviciu...

– De ce nu, cînd îi facem într-adevăr? Noi știm că este un om cinstit și un savant adevărat și prin noi vor ști și alții, cei care trebuie să știe...

– Trebuie, într-adevăr?

– Te rog să încetezi imediat cu bancurile proaste. S-a hotărît să stăm de vorbă cu tine pentru că știm că ești favoritul Profesorului și că vrea să te ia asistent – a și făcut o propunere în acest sens, o propunere care ne-am gîndit că ar fi păcat să nu se aprobe... Dacă îi cu tot dinadinsul să devii propria ta victimă, n-ai decît! După cum poți presupune și singur, ceea ce trebuie făcut se va face, cum s-a făcut și pînă acum, și fără ajutorul tău...

– Știi, cel mai umilitor mi se pare faptul că nu ați luat nici o clipă în considerare posibilitatea că aș putea refuza...

– De ce umilitor? Complici lucrurile într-un mod de-a dreptul jenant. Pe cuvîntul meu că nu te bănuiam în stare de asemenea sentimentalisme. Pur și simplu am venit la tine pentru că, logic calculînd lucrurile, nu exista nici o posibilitate de a fi refuzați. Evident, neluînd în discuție soluția sinuciderii, pentru care bineînțeles că ai tot dreptul să optezi...

– Nu te-ai gîndit deloc că, dacă te-ai arăta mai puțin sigur de tine, ai fi mai convingător?

– Nu, pentru că siguranța mea nu este a unui om, ci a unei instituții.

– Presupun că jocul de cuvinte este neintenționat...

– Presupun că realizezi că nu te găsești în situația cea mai potrivită pentru a-ți exersa umorul.

– Intimidarea se înscrie printre mijloacele recomandabile, bănuiesc...

– La nevoie. În orice caz, dacă îți voi mărturisi că un refuz te-ar aduce într-o situație infinit mai rea decît cea în care te aflai înainte de a sta de vorbă, deși tu vei crede că e vorba despre un mijloc de intimidare, n-ar fi decît un mijloc de a-ți aduce la cunoștință adevărul. Trebuie să înțelegi – și ți-o spun cu reală prietenie – că situația de acum o jumătate de oră a dispărut din viața ta o dată pentru totdeauna: nu poți fi decît mult mai bine sau mult mai rău decît înainte. Hotărîrea între cele două posibilități îți va aparține, evident, dar natura posibilităților nu depinde de tine.

Scanned with OKEN Scanner

– Spune-mi, te rog, îți mai amintești ce ai simțit cînd ai trecut prin situația prin care trec eu acum?

– Da, oarecum...

– Și?

– Cred că am dat dovadă de mai mult bun simț.

– Mi-ar plăcea să înțeleg exact definiția pe care o dai bunului simț.

– Capacitatea de a deosebi ceea ce este util de ceea ce nu este.

– Util cui? Profesorului, sau instituției pe care cu atîta onoare o reprezinți?

– Util pur și simplu. Bun la ceva. Instituția despre care vorbești se descurcă oricum și fără tine, și fără mine, și fără oricare dintre noi. Asta trebuie să fie axioma de la care pornești. Refuzul tău nu atrage după sine neîndeplinirea unei anumite acțiuni cu care ai putea să nu fii de acord (supravegherea Profesorului, de exemplu), ci îndeplinirea ei de către altcineva. Refuzul tău, deci, nu este util Profesorului și nimănui altcuiva, decît, poate, cine știe cărei idei abstracte, el este inutil în sine, în cel mai înalt grad, inutil pur și simplu. Any question?

– Nu... Ba, da, una singură: crezi că Profesorul este atît de naiv încît nu știe, nu bănuiește măcar, că pentru ca propunerea lui să fie aprobată e nevoie și de altceva, vreau să zic de ce anume. Crezi că nu are nici o idee?

– De data asta chiar nu știu să-ți răspund, în orice caz, cu nimic mai mult decît ai putea să-ți răspunzi singur... În mod normal, ar trebui să știe sau cel puțin să bănuiască. Știi însă la fel de bine ca și mine că Profesorul este departe de tipul de comportament "normal". Poate că, pur și simplu, nu a observat nimic, sau poate că a refuzat să înregistreze ceva ce l-ar fi împiedicat să lucreze, după cum nu e exclus să știe totul și, după ce ani de zile am crezut că nu bănuia nimic, să rezulte dintr-o replică neînsemnată că fusese tot timpul la curent. Dar, cum să-ți spun? Are un fel de a gîndi atît de depărtat de schemele noastre, nu numai de gîndirea schematică, vreau să spun, ci și de felul de a gîndi al lumii contemporane în general, încît un fapt care în ochii tăi are o anumită semnificație, în ochii lui poate să aibă una cu desăvîrșire deosebită, neașteptată. În orice caz, nu e, credemă, omul pentru care să-ți faci probleme. Orice s-ar

Scanned with OKEN Scanner

întîmpla, este prea cunoscut ca să i se întîmple ceva. În fond, poți chiar, într-un anume sens, să-l protejezi... Ți-o spun cu seriozitate și fără pic de ironie. De altfel, a nu ți se aproba să rămîi la catedră ar fi o lovitură nu numai pentru tine, ci și pentru el, care s-ar vedea brusc încălțat, în locul elevului favorit cu care s-a obișnuit să lucreze, cu cine știe ce incapabil de care în plus i-ar fi frică (pentru că în situația dată n-ar putea să se facă a nu bănui că personajul impus este un supraveghetor). De tine depinde, deci, nu numai să-ți asiguri viitorul – științific în primul rînd –, ci să asiguri în același timp profesorului un colaborator de nădejde, făcîndu-i în plus tot binele de care vei fi în stare, în calitatea ocultă pe care o vei deține pe lîngă el (bine, dublat de faptul că, făcînd tu și în felul tău ceea ce ți se cere, împiedici pe un altul mai rău sau mai prost să o facă). Nu e greu de observat că, în lumina acestei succinte demonstrații, refuzul tău sub pretextul respectului și atașamentului care te leagă de profesor ar fi ipocrizie pură.

– ...Iar ipocrizia este un domeniu în care competența ta este de netăgăduit...

– Într-un fel, obrăzniciile și pușismele tale mă conving și mă înduioșează. Sînt cel mai în măsură să știu că înaintezi pe ultima sută de metri pe care ți le mai poți permite. La capătul drumului voi fi mai mare decît tine nu numai cu doi ani, ci și cu un grad.

– Nu ți-e teamă că cinismul ar putea funcționa de data asta împotriva ta? Că mă va speria mai mult decît perspectiva renunțării la o carieră științifică? Că, oripilat, aș putea reacționa paradoxal?

– Nu.)

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 14

De cînd știu că nu mai am dreptul să public, scriu mai destinsă. Și asta, ciudat, deși nici înainte nu scriam această carte cu gîndul s-o public; de cînd, însă, publicarea nu mai depinde de mine, nu mai este o hotărîre a mea, supusă oricînd răzgîndirii, ci o stare de fapt obiectivă, scriu ca și cum m-aș simți mai în siguranță, ca și cum aș fi scăpat în sfîrșit de primejdia publicării, care ar fi planat asupra mea. Ceea ce nu e adevărat. Sau, în orice caz, nu la nivelul rațional. Oricum, ușurarea pe care o simt, tendința absurdă de a accepta interdicția ca pe o binefacere, îmi spun despre mine însămi lucruri pe care nu le bănuiam. De altfel, cred că lumea ar fi mirată dacă m-ar auzi mărturisind că mă simt mai liberă de cînd în fața casei noastre este postată o mașină cu o persoană în ea. Și totuși butada nu s-ar îndepărta prea tare de adevăr.

Mașina a apărut, se pare, chiar de la începutul interdicției, dar n-am observat-o decît după mai multe zile, și n-am fost convinși de lipsa de dubiu a semnificației ei decît după ce au început să intre în alertă și vecinii.

Mașina sosește la ora 8 – 9 dimineața și parchează la cîțiva metri depărtare de poarta noastră. Bărbatul de la volan coboară și se îndepărtează de fiecare dată în aceeași direcție, în timp ce femeia așezată alături rămîne în mașină nemișcată, fără să facă nimic ore întregi: Este aceeași femeie aproape tînără, frumoasă după gustul carpetelor cu răpiri din serai, cu părul lung, negru, ochii mari cu sprîncene foarte arcuite și gura conturată cu roșu violent. Rar de tot îi ține de urît și un tînăr aproape obez, care rezistă cu mai puțin stoicism imobilității meseriei: coboară mereu, potrivește ștergătoarele, șterge parbrizul, controlează roțile. Femeia, dimpotrivă, pare să aibă rezerve inepuizabile de răbdare. Nu citește

Scanned with OKEN Scanner

niciodată nimic, nu croșetează, nu dezleagă cuvinte încrucișate. Stă nemișcată, privind drept înainte, imobilă ca o figură de ceară. La ora 3 șoferul se întoarce, își salută cu un gest de respect subaltern tovarășa, se așează la volan și pleacă. Cele șapte ore de nemișcare petrecute în fața porții noastre, pe cel mai aspru ger sau pe cea mai insuportabilă caniculă, sînt astfel cu atît mai absurde cu cît par lipsite de orice finalitate. Numai de noi depinde să hotărîm dacă schimbul doi și trei al femeii din mașină se află ascuns într-una din casele vecine sau dacă se consideră pur și simplu că supravegherea primei jumătăți a zilei ne înspăimîntă destul pentru a nu mai fi nevoie de continuare. Sau, poate, este pur și simplu vorba de o nebună? M-am gîndit și la asta. De altfel, antipatia violentă care i se citește în ochi, atunci, rar, cînd ochii ni se întîlnesc, ar putea să pledeze pentru această ultimă și atît de improbabilă variantă. Pe care, de altfel, cu excepția mea, nu o ia nimeni în considerare. Oricum, urmările ciudatei staționări – oricare i-ar fi explicațiile – au fost prompte și evidente: încet, încet n-a mai avut nimeni curajul să pășească în curtea noastră sub ochii ficși și puternic machiați ai supraveghetoarei sau ai invizibililor ei înlocuitori, iar noi am început să vorbim în casă numai în șoaptă. Cred că acesta a fost, de altfel, cea mai greu de îndurat dintre urmările interdicției. Adăpostul față de restul universului pe care noțiunea de casă îl presupune a dispărut pentru noi din punct de vedere acustic. Știam de mult că poți fi ascultat pe o rază de cîteva sute de metri iar prezența mașinii nu face decît să întărească această probabilitate. Și atunci nu numai ideile, ci și o întrebare ca "Mai vrei puțină cafea?" devine șoaptă, taină, pentru că e un fragment, oricît de neînsemnat, al intimității a cărei dezvăluire silnică am resimți-o ca pe-o umilință. Aceeași oroare de umilință ne face să nu folosim aproape deloc telefonul din casă, pe care-l știam supravegheat de mult, chiar neavînd nimic special de ascuns. Pentru că totul trebuie ascuns de murdărirea contactului străin, totul trebuie salvat. Stau în ger la colțuri de stradă, cu mîna înghețată sub blana mănușii pe metalul receptorului, să o întreb pe mama cum se simte, sau de ce are nevoie, sau s-o ascult pe sora mea povestindu-mi cum aduce apa de la subsol cu gălețile la etajul patru, ce note au mai luat fetele sau ce s-a mai întîmplat la serviciu, și asta pentru că, în aceste schimburi de replici, importante nu sînt cuvintele, informațiile, noutățile, ci timbrul vocii, contactul, atingerea oricît de trecătoare a două sensibilități, a două afecțiuni, semnalul

Scanned with OKEN Scanner

sînt aici, sînt alături de tine, nu te-am uitat, care dă putere, care erodează alienarea. Nu cuvintele, ci aura lor emoțională dă rost convorbirii, care în prezența urechii străine devine numai o sumă de vorbe nemaifolositoare la nimic.

Și totuși, oricît ar părea de nebunească afirmația, de cînd a început interdicția mă simt mai liberă. Tot ce mi se întîmplă acum este rău, dar e simplu, e clar. Iar de cînd telefonul nu mai funcționează deloc, iar poșta a încetat, oricît de întîrziată, să mai sosească, s-a făcut deodată în mine o liniște limpede, în care scrisul redevine bucurie în sine și unic sens; de altfel, pentru prima dată timpul nu mă mai presează. Prin dispariția viitorului, prezentul însuși a devenit mai calm, mai nelimitat. Simt un gust de eternitate pe care nu-l mai încercasem și care nu mă sperie, chiar dacă mi s-ar spune că este al morții. Oricum, îmi este mai ușor să-mi imaginez că nimic esențial nu se va mai schimba în jurul meu, că femeia din mașină va îmbătrîni încet, încet supraveghindu-mă, că vrăbiile vor da o utilitate cutiei de scrisori, făcîndu-și-o cuib, că poarta ni se va înțepeni și pragul ni se va acoperi de mușchi, nemaiîncercate de prieteni, decît să-mi imaginez, să fiu în stare să construiesc o continuare și un sfîrșit al situației în care mă aflu. Deoarece pentru prima oară în viață scrisul nu mai este o corvoadă, nu are o determinare, nu e legat de un termen. Scriu fără să mă gîndesc cînd voi încheia. Prefer să nu mă gîndesc. De altfel, pe măsură ce scriu crește nu numai numărul paginilor scrise, ci, în mod ciudat, și numărul celor pe care le mai am de scris. Planul cărții devine tot mai amplu și, în loc să mă sperie, mă umple de bucurie ciudatul sentiment că atîta timp cît voi lucra la ea sînt apărată, sînt la adăpost. Aș putea să mă-ntreb, desigur, la adăpost de cine și în ce măsură munca la o carte, scrierea unei cărți te poate apăra împotriva unor instituții, a unui sistem sau chiar numai a locuitoarei mașinii din fața casei. Și, totuși, răspunsul este afirmativ. Simt, scriind această carte – în mult mai mare măsură decît am simțit vreodată scriind poeme – că sînt la adăpost de nebunie. Nu pentru totdeauna, ci doar pe parcursul scrierii acestei cărți. Am, deci, tot interesul ca operația să dureze cît mai mult. Cîteodată mă gîndesc ce bine ar fi să dureze tot restul vieții mele. În orice caz, n-am deloc senzația că, dacă nimic nu se schimbă, voi mai avea puterea să încep o nouă carte. Și atunci, tot ce-mi rămîne de sperat este ca sfîrșitul acesteia să fie cît mai departe. Fără manuscrisul pe care îl iau cu mine de cîte ori lipsesc

Scanned with OKEN Scanner

mai mult de două-trei ore din casă, fără grija de a face după el cópii, plasate la prieteni cît mai nebănuibili, viața pe care o duc, la marginea lumii și a istoriei, ar sfîrși prin a deveni de nesuportat. "La marginea lumii și a istoriei!" Ce formulă pentru a defini fericirea! Niciodată nu mi-am dorit mai mult. Cu minima condiție ca roata istoriei să nu se fi înțepenit, blocată de prea multe crime, și lumea să nu fi fost împinsă cu forța în delir. Din nefericire, și istoria și lumea din care am fost scoasă sînt bolnave, poate chiar de moarte. Iar gemetele suferinței și strigătele delirului mă împiedică să le uit vreo clipă. Mai mult: mă obsedează. Această carte e un mijloc de apărare împotriva obsesiei, prin contemplarea și analizarea ei. Pentru o perioadă determinată – perioada scrierii ei – ea mă apără astfel de mine însămi. Și mai ales de ideea, din ce în ce mai exasperată, că numai scrisul nu este deajuns. Cel puțin nu scrisul literaturii. Pentru că, dimpotrivă, scrisul manifestelor sau al îndemnurilor pe ziduri mi se pare tot mai mult singura metodă de a face ceva. Noaptea, cînd nu pot dormi, mă surprind făcînd planuri, imaginînd metode de multiplicare, cizelînd texte, optînd pentru formule. Am văzut destule filme cu ilegaliști care fabricau manifeste, ca să am cîteva idei elementare. După ce elimin pe acelea strict legate de posibilitățile infinite ale luptei împotriva societății burgheze ("tipografia ilegală"!) aleg cea mai rudimentară dintre metode (singura care ar avea șanse minime de realizare), cea a săpării literelor în cauciuc sau în vinilin, pentru crearea unui fel de ștampile mai mari. Îmi imaginez de unde aș putea procura materialul, cerneala, hîrtia (cum nu se găsește nimic în mod firesc, orice efort de procurare devine implicit o șansă de a fi demascat), și adorm în general cu imaginea idilică a manifestelor plutind prin aer, depunîndu-se ca o ninsoare pe capotele autobuzelor, sau prinse de oameni din zbor. Locul acestei scene apoteotice, filmate cu încetinitorul, l-am ales de mult, este capătul Bulevardului Știrbei dinspre Piața Palatului, acolo unde, peste drum de intrarea la Muzeul de artă, există un bloc de 8 sau 9 etaje, cu cinci sau șase intrări și cu un acoperiș-terasă perfect potrivit pentru o asemenea operație. Uneori le arunc pur și simplu, zăbovind o singură secundă pentru a le vedea plutind prin aer, dar nu știu dacă, pînă reușesc să ajung la vreunul dintre lifturi, intrările blocului nu vor fi deja păzite. Aș putea, desigur, să nu cobor, ci să intru la Geo, care locuiește în acest bloc, dar dacă, neprevenit, nu răspunde la sonerie sau, prevenit, se

Scanned with OKEN Scanner

mai mult de două-trei ore din casă, fără grija de a face după el cópii, plasate la prieteni cît mai nebănuibili, viața pe care o duc, la marginea lumii și a istoriei, ar sfîrși prin a deveni de nesuportat. "La marginea lumii și a istoriei!" Ce formulă pentru a defini fericirea! Niciodată nu mi-am dorit mai mult. Cu minima condiție ca roata istoriei să nu se fi înțepenit, blocată de prea multe crime, și lumea să nu fi fost împinsă cu forța în delir. Din nefericire, și istoria și lumea din care am fost scoasă sînt bolnave, poate chiar de moarte. Iar gemetele suferinței și strigătele delirului mă împiedică să le uit vreo clipă. Mai mult: mă obsedează. Această carte e un mijloc de apărare împotriva obsesiei, prin contemplarea și analizarea ei. Pentru o perioadă determinată – perioada scrierii ei – ea mă apără astfel de mine însămi. Și mai ales de ideea, din ce în ce mai exasperată, că numai scrisul nu este deajuns. Cel puțin nu scrisul literaturii. Pentru că, dimpotrivă, scrisul manifestelor sau al îndemnurilor pe ziduri mi se pare tot mai mult singura metodă de a face ceva. Noaptea, cînd nu pot dormi, mă surprind făcînd planuri, imaginînd metode de multiplicare, cizelînd texte, optînd pentru formule. Am văzut destule filme cu ilegaliști care fabricau manifeste, ca să am cîteva idei elementare. După ce elimin pe acelea strict legate de posibilitățile infinite ale luptei împotriva societății burgheze ("tipografia ilegală"!) aleg cea mai rudimentară dintre metode (singura care ar avea șanse minime de realizare), cea a săpării literelor în cauciuc sau în vinilin, pentru crearea unui fel de ștampile mai mari. Îmi imaginez de unde aș putea procura materialul, cerneala, hîrtia (cum nu se găsește nimic în mod firesc, orice efort de procurare devine implicit o șansă de a fi demascat), și adorm în general cu imaginea idilică a manifestelor plutind prin aer, depunîndu-se ca o ninsoare pe capotele autobuzelor, sau prinse de oameni din zbor. Locul acestei scene apoteotice, filmate cu încetinitorul, l-am ales de mult, este capătul Bulevardului Știrbei dinspre Piața Palatului, acolo unde, peste drum de intrarea la Muzeul de artă, există un bloc de 8 sau 9 etaje, cu cinci sau șase intrări și cu un acoperiș-terasă perfect potrivit pentru o asemenea operație. Uneori le arunc pur și simplu, zăbovind o singură secundă pentru a le vedea plutind prin aer, dar nu știu dacă, pînă reușesc să ajung la vreunul dintre lifturi, intrările blocului nu vor fi deja păzite. Aș putea, desigur, să nu cobor, ci să intru la Geo, care locuiește în acest bloc, dar dacă, neprevenit, nu răspunde la sonerie sau, prevenit, se

Scanned with OKEN Scanner

sperie?... Alteori le așez, pur și simplu, în teancuri pe marginea terasei, lăsînd vîntul să-și facă datoria și să le spulbere deasupra orașului, neliniștită sau că vîntul le va împrăștia înainte de a reuși eu să mă îndepărtez, sau că nu va bate deloc și vor fi găsite de cine știe ce gospodină venită să întindă rufele pe terasă... În ceea ce privește scrisul pe ziduri, totul mi se pare dificil, începînd cu posibilitatea de a opta pentru cîteva cuvinte în stare să rezume, să exprime...

Citesc ultima pagină și-mi dau seama că totul poate părea ridicol. Dar nu cred că e. Pentru că visurile (de fapt, planurile) mele nu sînt legate de nici un fel de iluzii. Nu-mi imaginez nici o clipă că manifestele mele, plutind peste Piața Palatului, ar schimba cu adevărat ceva în țara asta. Dar înnebunitor, exasperant, absolut de nemaisuportat nu este raportul de forțe fără speranță, ci faptul că demenței generale (a celor adulați și a celor ce adulează, știind și unii și alții că este vorba de o falsă adulare) nu-i răspunde nici o pală de împotrivire. Nu ceea ce aș spune în acele manifeste sau pe acele ziduri este important, ci riscul asumat de gestul revoltei, disponibilitatea de a plăti mărturisirea împotrivirii. Subliniez cuvîntul mărturisire pentru că împotrivirea în forme latente, secrete, disimulate există, de la muncitorul care trage chiulul pînă la țăranul care fură de pe cîmp, de la cel care spune bancuri politice pînă la cel care ascultă "Europa liberă". Ceea ce lipsește este mărturisirea publică, spectacolul la scenă deschisă, comunicarea, posibilitatea solidarizării, rugul benevol în jurul căruia să se producă cutremurul și trezirea. Altădată merg pînă la a imagina și un asemenea spectacol. Dar de data asta nu sînt în stare să mă imaginez în centrul lui; mai precis, pornesc în gînd povestea care începe cu un fel de înfricoșat "ce-ar fi dacă", imaginez circumstanțele, amănuntele, nuanțele, dar pe parcurs personajul central încetează să-mi mai semene, pentru că îmi dau seama că totul este prea public și prea spectaculos pentru puterile mele. Nu sacrificiul, ci lipsa de discreție mă depășește; și înainte de a încheia scena – care, evident, nu-mi reușește, nu devine credibilă – încep să o topesc într-alta asemănătoare, să mi-o adaptez. Gestul de a-mi da foc în piață poate fi înlocuit prin cea mai simplă sinucidere. Dispariția nu este necesar să fie publică, ea poate să se desfășoare în spatele ușii închise, e suficient să devină publică doar după aceea... Mă gîndesc ce aș scrie în scrisoarea pe care aș multiplica-o și aș expedia-o cîtorva zeci de persoane... Nu, n-aș expedia-o, ar putea fi oprită la poștă, și

Scanned with OKEN Scanner

atunci ce ar fi mai ridicol decît zădărnicia unui asemenea gest!... Aș duce singură plicurile... Citesc din nou ultima pagină și sînt jenată de incapacitatea de a păstra nealterate nuanțele, care sînt asemenea acelor alimente care își schimbă culoarea și gustul la contactul cu aerul. La contactul cu hîrtia, toate aceste gînduri își pierd nu numai prospețimea, ci și sensul, capătă un ușor aer ludic, iar eu, cea care le-am izvorît, seamăn cu un copil care își spune singur basme înainte de a adormi. Ceea ce nu e neadevărat în ordinea strictă a faptelor, dar nu are nici o legătură cu realitatea sentimentelor din care ele au pornit. Toate aceste gînduri, repetate, devenite aproape un ritual exorcizator al umilințelor zilei, semănînd – m-am gîndit adesea – rugăciunii din copilărie, sînt de fapt un fel de repetiții care nu înlocuiesc, ci perfecționează premiera, amînată deocamdată din motive obiective. Motivul obiectiv este femeia din mașină, desigur, dar cauza adevărată a amînării este scrierea acestei cărți. Atîta timp cît n-o voi încheia, orice gest demonstrativ – care, evident, ar risca, și chiar presupune, nemaiîncheierea ei – mi se pare lipsit de seriozitate. Dar nu și de curaj. Dimpotrivă, de aici încep îndoiala și neliniștea. Îmi dau seama că, obiectiv vorbind, este o exagerare să socotești curajul ca cea mai importantă, dacă nu cumva singura dintre calități, după cum mi se pare natural ca, într-o lume în care este atît de deficitar, rara lui prezență să schimbe, chiar exagerat, echilibrul balanței. Și totuși, e bine, oare, să cedez sentimentului care-mi spune că amînarea acțiunii pînă după încheierea cărții este o formă de lașitate? Sau, dimpotrivă, gîndului, puțin jenat de lipsa sa de periculozitate, care se încăpățînează să susțină că nu există în lume nimic mai real, mai solid și mai durabil decît o carte; mai mult, că o carte despre curaj sau despre revoltă este mai importantă decît curajul sau decît revolta. De cîte ori ajung cu întrebările în acest punct, îmi vine în minte – înaintea răspunsului – istoria relațiilor lui Pușkin cu decembriștii. O știu din adolescență și m-a impresionat în sine, mult înainte de-a începe să funcționeze în mintea mea ca o fabulă...

Pușkin fusese prieten cu mulți dintre decembriști și la începutul mișcării făcuse parte dintre inițiați, dacă nu cumva era chiar unul dintre inițiatori. Pe cît înaintau lucrurile însă, poetul își dă seama că prietenii lui îl înconjură, se feresc de el, nu-l mai țin la curent cu faptele, îl izolează. Pușkin suferă, se zbate, scrie scrisori, se revoltă, se lamentează, se simte jignit, dar conjurații – care își riscă fără să

Scanned with OKEN Scanner

clipească viețile, neîndrăznind să riște și nemurirea lui – nu se lasă înduplecați, rămîn impenetrabili. Urmează eșecul din decembrie, și decembriștii pornesc "na Sibir" și dispar unul cîte unul în următoarele decenii și-n pădurile Asiei. În acest timp, Pușkin – umilit de altruismul lor și suferind ca un cîine că nu le împărtășește soarta – își termină opera. Morala: Ce ar fi fost mai important pentru istoria poporului rus – implicarea lui Pușkin în conjurație (cu alternativa Siberiei ori a cine știe cărui înalt rang) sau "Dama de Pică", "Mozart și Salieri", "Boris Gudunov"? Cu alte cuvinte: Pușkin-martir, Pușkin-ministru sau Pușkin-Pușkin?

Dar oricît de ofensive, toate aceste obsesii sînt inoperante atîta timp cît n-am terminat cartea. Ele se referă doar la ce va fi după. Și uneori am impresia că nu va fi nici un fel de după. Iar această impresie mă suspendă într-un fel de libertate pe care n-am mai cunoscut-o pînă acum și în care scriu mai destinsă decît înainte.

Ieri, o vecină mi-a spus că a văzut femeia din mașină vorbind la microfon în clipa următoare plecării mele de acasă. "Raporta că ați plecat, am auzit limpede pentru că avea geamul coborît de un deget", îmi explica emoționată și plină de importanță Ana Pascu. "Apoi a întrebat dacă poate să lipsească și ea o oră, că nu crede să vă întoarceți mai repede. Dar nu i-au dat voie, probabil, căci nu s-a clintit". Stăteam împreună la coadă la făină și vorbeam încet, chiar prea încet pentru nivelul meu acustic. Nu reușeam să prind chiar toate cuvintele pe care le șoptea și din cînd în cînd dădeam la întîmplare din cap. Adevărul e că întîmplarea relatată mă surprindea. Așa cum la început am acceptat cu greu – și numai în urma nenumăratelor mărturii și evidențe – că femeia cu mașina ei cu tot stătea acolo ore în șir pentru mine. Un fel de modestie mă împiedica să accept fără reticență ideea că viața unui om era cheltuită pentru mine, că îmi erau nu numai supravegheate, ci și raportate mișcările. Cu atît mai mult cu cît asta ar putea presupune acceptarea unei și mai orgolioase, și mai lipsite de măsură idei, aceea că sînt urmărită și atunci cînd plec de acasă, că sînt urmărită mereu. Și, totuși, îmi dau seama, n-ar trebui să fiu chiar atît de mirată. N-au trecut decît cîteva zile de cînd, întîlnindu-l pe Mircea în curtea Uniunii, deși curtea Uniunii era pustie, un bărbat se postase pur și simplu la un metru sau doi de noi și ni se uita în ochi ascultînd ce vorbim, ("Du-te, bre, mai încolo, spusese Mircea, simte-te puțin"), dar el nu se clintise. Cînd ne-am despărțit, spre mirarea noastră, noi am fost cei

Scanned with OKEN Scanner

aleși spre a fi urmăriți (pe Mircea îl urmărea, probabil, altcineva). Am intrat la Biblioteca Academiei, am stat un timp la fișier, l-am văzut cu coada ochiului urcînd treptele la un etaj mai sus, apoi coborînd grăbit, și, în sfîrșit, găsindu-ne; i-am bătut Getei în geam la editură (ne-a așteptat, plin de bunăvoință, la cîțiva metri, sub copaci), apoi am pornit spre casă, pe noul bulevard, zis al closetelor (pentru că a fost tăiat în trei zile, ca să li se facă o surpriză la o întoarcere din Africa, între closetul din Piața Romană și cel din Calea Griviței). Ne-am dat seama că știe unde stăm, pentru că nu s-a mai grăbit, a lăsat între noi o distanță imprudentă, de care am profitat și, ajunși în dreptul străzii Cazzavillan, am cotit și am intrat în curtea Ralucăi. Am stat acolo un timp, urmărindu-l, aproape amuzați, printre scîndurile porții, cum se agită, trece în fugă, se întoarce, o ia din nou greșit. Apoi, deodată, ne-am dat seama că totul este o prostie fără seamăn, că nu numai că nu avem unde ne ascunde, dar că interesul nostru este să nu o facem, să ne arătăm neștiutori, să ne lăsăm urmăriți cuminți pînă acasă, să nu trezim suspiciuni, să ne oferim singuri și să ne bucurăm dacă sîntem descoperiți. Am ieșit, deci, în stradă și am stat puțin pe loc, lăsînd răgazul să fim descoperiți, apoi ne-am îndreptat spre casă foarte încet, pentru a-i da posibilitatea să se odihnească bietului urmăritor, care era lac de apă, dar mulțumit. Pînă la discuția cu doamna Pascu, însă, înclinam cu modestie să cred că urmărirea respectivă se datorase exclusiv întîlnirii cu Mircea...

Asemenea lucruri s-au întîmplat și se vor mai întîmpla însă rar, pentru că ies foarte puțin din casă. De altfel, cred că nu exagerez spunînd că trăiesc mai mult în bordeiul de la Plai decît în propriul meu apartament, atît de bine supravegheat. Mă gîndesc mereu la malul acela de Dunăre, la insula lui ireal de exotică, la tot ce m-a cucerit de prima oară acolo devenind pentru mine un fel de cadru arhetipal, pe care mi-l imaginez atît de des și îl știu atît de bine pe dinafară încît, dacă m-aș duce să-l revăd în realitate, probabil m-ar dezamăgi sau nici nu l-aș mai recunoaște. În cartea mea a devenit mai real. Vreau să spun că scriu, și încă într-un fel care mă face să ies din propria mea realitate și să intru, ca sîmburele în interiorul unui fruct protector, în realitatea cărții.

De acolo îmi aduc uneori aminte de Sanda și o fac cu sentimentul că, iată, am avut nevoie de toată această complicată protecție ca să mi-o permit. Trebuie să spun că m-am gîndit într-un

Scanned with OKEN Scanner

mod ciudat la ea și în clipa cînd m-am convins că mașina din față era pentru mine. Ca și cum fiecare dintre aceste rele ar scădea din răul care se numește în mine Sanda. Sau cel puțin ca și cînd ciudata mea vinovăție față de ea, în felul acesta s-ar diminua. Vinovăția de a fi rezistat mai mult decît ea, de a fi socotit încă suportabilă o lume pe care ea a refuzat-o cu dispreț. "Nu mi s-a întîmplat nimic altceva decît li se întîmplă mereu tuturor, atîta doar că eu nu mai pot suporta", mi-a spus, și încă din clipa aceea am înregistrat ca pe o trăsătură nimicitoare faptul că eu pot suporta. Tot ce mi se întîmplă de atunci încoace, toate persecuțiile și nenorocirile pe care le-am trăit răspund acelei mărturisiri ca o blîndă, absurdă încurajare. Este ca și cum, cu cît am mai multe de îndurat, cu atît pragul rezistenței mele se apropie, ca și cum aș avea, în sfîrșit, dreptul să-i răspund Sandei: "Te înțeleg perfect. Iată, în curînd nici eu nu voi mai putea suporta". Dar pînă la clipa acelui răspuns mai există miezul protector al acestei cărți, care-mi dă dreptul – plin de demnitate – de a rămîne în viață încă un timp. Timpul scrierii ei.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 15

"Cînd a venit pentru prima oară Sabina, era spre seară, la ora aceea la care normal ar trebui aprinse luminile, dar un fel de oboseală, egal depărtată de neputință și de răsfăț, te face să amîni momentul redescoperirii, mereu dezolante, a lumii. De altfel, tocmai ieșise doctorul Bentan, abia se terminase mișcarea clanței în ușă (fusese după o vizită "fără halat" și un nesfîrșit discurs histrionic, care se terminase cu o ieșire de efect) și cînd am văzut-o mișcîndu-se din nou am fost sigur că se întoarce tot el pentru a mai arunca o replică, sau pentru a vedea, cînd nu mă mai așteptam, efectul celor anterioare. Dar ușa s-a deschis mai calm decît ar fi făcut-o el și s-a închis aproape instantaneu, într-un fel atît de rapid și de calculat, încît numai după terminarea mișcării am realizat că cineva, care nu era doctorul Bentan, rămăsese în cameră. Mi-a trebuit încă o secundă ca să-mi dau seama că era Sabina. Stătea cu capul dat mult pe spate într-un fel aproape teatral, lipită de perete, chiar în punctul în care acesta făcea unghi cu canatul ușii, și părea să asculte ceea ce se petrecea pe culoar. Era îmbrăcată, ca de obicei, în halatul alb, din deschizătura căruia nu ieșea însă obișnuitul pulover cu guler înalt, ci gulerul aproape bărbătesc al unei bluze ce lăsa să i se vadă – mai ales în poziția încordată în care stătea – gîtul gol pînă aproape de claviculă, nemaipomenit de feminin, de gingaș și de puternic în același timp. Nu cred că pînda ei a durat foarte mult, destul însă pentru a avea timp să o privesc, să mă întreb dacă ar fi fost posibil ca ea să nu se fi întîlnit cu doctorul Bentan și să-mi răspund că nu. De aceea, cînd, în cele din urmă, s-a destins și, deslipindu-se de perete, a întins mîna ca într-un joc și a răsucit

Scanned with OKEN Scanner

cheia în broască, am privit-o înspăimîntat, fără să-mi dau seama că spaima mea poate părea ridicolă. Erau înțeleși? Și în ce sens? – am mai avut timp să mă întreb, înainte ca ea să ajungă lîngă pat, să se așeze pe marginea lui, iar mie să mi se șteargă din minte orice, în afara reprezentării acestei ființe despre care nu știam nimic (sau și mai rău încă, despre care nimic din ceea ce știam nu era sigur), și care se afla la mai puțin de un metru de mine, privindu-mă în ochi și apăsîndu-și buzele palide cu un deget în semn de tăcere. Buzele ei, apăsate de degetul sever, erau atît de clar desenate, deși, ciudat, nu se deosebeau aproape deloc de culoarea restului feței, atît de vii, încît, privindu-le, n-am fost în stare să percep în afara propriei lor materialități nimic și mi-a trebuit un timp pentru a înțelege că-mi cere să nu scot nici un cuvînt. Se așezase pe patul meu atît de aproape încît șoldul ei îmi atingea mijlocul și coastele într-un fel imperativ, aproape dureros, și mă privea în ochi fără să clipească, dar fără să încerce să-mi transmită altceva decît unda fierbinte, pe care părea s-o izvorască și pe care o simțeam cum pătrunde în mine, făcînd să mi se răcească pielea frunții, să mi se zbată nervii dinților și coardele gîtului, de-a lungul brațelor pînă în vîrfurile degetelor și de-a lungul coapselor pînă în tălpi. Au fost minute lungi în care nici ea, nici eu n-am făcut nici un gest, aproape paralizați de prea marea apropiere, apoi, pentru că i s-a părut că vreau sau poate chiar am vrut să spun ceva, și-a smuls cu un gest smucit, ca și cum ar fi trebuit să facă un efort de deslipire, degetul de pe buze și l-a apăsat pe gura mea. Era o mînă surprinzător de rece, pentru care am simțit – fiindcă era atît de rece sau fiindcă se zbătea să transmită ceva – o primă secundă de milă violentă și pe care am prins-o în mîinile mele ca pe o ființă autonomă, încercînd să o încălzesc sau s-o salvez, sărutînd-o, nu din dorință, la început, ci din nevoia de protecție și de identificare, sărutînd-o pe toate părțile, de la baza palmei, cu punctul svîcnitor al pulsului, pînă la baza moale a degetelor flexibile și expresive. Îi sărutam mîna fără să obosesc și fără să-i cer altceva, fără să mă gîndesc măcar la restul ființei ei, pe cînd continuam s-o privesc. Și, ciudat, în timp ce buzele mele și mîna ei se simțeau tot mai indisolubil legate, în timp ce degetele ei îmi pipăiau orbește bărbia și pielea aspră a obrazului, în timp ce dinții mei chiar începuseră să-i lase urme rotunde pe pielea albă și înfiorată a falangelor, ochii prin care unda fierbinte nu înceta să se scurgă

Scanned with OKEN Scanner

în valuri grăbite, precipitate de dorință, ochii mei încercau să întrebe și să vadă dincolo de izvorul acelei chemări, cu o suspiciune care nu încerca să o cruțe și căreia ochii ei îi opuneau fără complezență refuzul de a răspunde. Era o încăpățînare, mai mult, o duritate din care părea să se topească și să curgă fluidul acela fierbinte, nereușind să o epuizeze și neîmputinînd-o măcar, o forță pe care nu o înțelegeam și care mă incita și mă irita ca o sfidare și ca o insultă. Pentru că, nici atunci și nici mult mai tîrziu, cînd îmi povestea de microfoanele de care se temea și de complicatele subterfugii la care trebuia să recurgă pentru a ajunge în camera mea, n-am crezut-o întru totul și nu am uitat că în ultimul, cel mai ascuns și chiar uitat colțișor al minții mele, aștepta nehotărîtă bănuiala că a fost trimisă la mine sau că, în cel mai bun caz, venirea ei era aprobată și îngăduită – din motive pe care nu reușeam să le aflu, ceea ce însă nu însemna că nu există – de alții.

Pentru a face să dispară această sfidare, i-am părăsit mîna care mă înduioșa și pe care nu o asimilam intențiilor neînțelese ale acelui trup aproape dușmănos – mînă care rămasă singură și fără apărare s-a strecurat în aceeași secundă și s-a ascuns pe lîngă gulerul pijamalei melé, adînc, înspre ceafă – și i-am prins umerii în palme, strîngîndu-i cu putere pînă cînd i-am văzut ochii tulburîndu-se și în cele din urmă umplîndu-se de lacrimi, împiedicîndu-mă astfel să văd dacă mai există în fundul lor, dincolo de privire, refuzul de a se mărturisi. Abia atunci am tras-o spre mine, fără blîndețe, aproape fără dorință, cu exasperarea de a încerca și această ultimă metodă de distrugere a ceea ce se dovedea indestructibil: peretele – baricada, poate – de sticlă incasabilă, mereu lunecînd, mereu răzgîndindu-se, dar mereu despărțindu-ne, transparentă și dură, de neînțeles. Nu a căzut și s-a lăsat apropiată încet, de parcă ar fi opus o ușoară, continuă, dar neconvinsă rezistență sau, mai precis, de parcă aerul ar fi fost între noi o materie densă care trebuia învinsă, încît, cînd a ajuns paralelă cu mine, cînd i-am simțit sînii atingîndu-mi pieptul și apoi devenind din ce în ce mai consistenți, mai materiali, mai grei, mai nedeosebiți de propria mea carne, încă mai părea să fi rămas ceva de înfrînt, de strivit, încă mai simțeam nevoia să o apropii, să aud ceva spărgîndu-se între noi, lipsa de sinceritate sau numai coastele așezate ca niște gratii între inima ei și a mea.

Apoi deodată, cînd am putut-o privi de deasupra, cînd i-am

simțit buzele tremurînd sub gura mea care încă se mai deosebea de a ei, cînd i-am simțit genunchiul tresărind sub coapsa mea și abia dacă încercînd să scape, cînd i-am văzut ochii în sfîrșit închizîndu-se obosiți de atîta privire, m-a cuprins o milă fierbinte, atoatecuprinzătoare, o nevoie de a ajuta această ființă fără putere, care putea fi înfrîntă, pe care eu însumi o înfrîngeam în chiar clipa aceea, care devenea a mea, indiferent cum ar fi fost și cui ar fi aparținut, cine ar fi trimis-o și cine i-ar fi folosit slăbiciunea, această slăbiciune pe care n-o mărturisea și pe care eu i-o descoperisem cu o enormă compasiune, semănînd tulburător cu iubirea.

Și atunci, deodată, dintr-o imperioasă nevoie de a ști mai mult, de a adăuga noi și noi desvăluiri celor deja existente, am început s-o descopăr, cu sentimentul că era nu numai prima oară în viața mea cînd făceam acele gesturi, ci, mult mai mult, și aproape înspăimîntător, că era pentru prima oară cînd ele se îndeplineau în univers, convins că ceea ce voi găsi era nu numai un – cu siguranță minunat – trup de femeie, ci, esențial diferit, deși poate îmbrăcînd aceeași formă, altceva, ceva căutat de mult, imposibil de definit și de atins, deși aflat mereu în apropiere, acum cel mai aproape, la capătul electrizat al degetelor. Nu mă grăbeam. Dimpotrivă, încercam să amîn, cu o sfîșietoare plăcere masochistă, clipa cînd aș fi putut s-o rănesc sau să o fac fericită, clipa pe care, tocmai pentru că o simțeam apropiindu-se în viteză de mine, nu îndrăzneam să mi-o imaginez, pentru că nu îndrăzneam să mă imaginez cum voi fi dincolo de ea. Îi descheiam încet și stîngaci nasturii halatului, apoi pe ai bluzei, iar degetele ei, amestecîndu-se printre ale mele și părînd că vor să mă ajute sau să mă împiedice, nu reușeau decît să-mi atingă degetele și să le zăpăcească, să le facă să uite ce aveau de făcut, să se încleștеze disperate, de parcă ar urma să se piardă în acele ființe subțiri și neliniștite, apoi să le părăsească, amintindu-și că trebuie să continue. Fermoare complicate și cîrlige savante îmi opuneau rezistență și mă făceau fericit cînd reușeam să le depășesc ca pe niște probe inițiatice înspre un mister de care refuzam să mă bucur pe bucăți, pe care nu voiam să-l privesc decît în întregime. De aceea, deși dezvelisem umerii și brațele, coastele care se ridicau cu greutate, sînii deasupra cărora mîinile păreau deodată să fi adormit moi și cuminți, nu le atingeam și nu mă opream, încercînd să nu accelerez ritmul înaintării, să nu stric

Scanned with OKEN Scanner

nici una dintre barierele care-mi stăteau în cale, atent la ordinea lor, ca și cum aș fi avut nevoie de ele, pentru a le reașeza cu grijă la loc. Cînd am terminat, am închis o clipă ochii, pregătindu-mă pentru ceea ce avea să urmeze sau pur și simplu odihnindu-mă de ceea ce fusese pînă atunci. Cînd i-am redeschis, ea însăși avea ochii închiși și, așa cum stătea, goală, printre hainele învolburate în jurul ei, părea un fruct tocmai desfăcut din frunze, abia cules. Privind trupul acela aproape adormit în tinerețea lui, privind pleoapele acelea neridicate peste lume, părea imposibil, aproape pervers, să bănuiești gînduri și intenții ascunse. Unde? Sub pielea fierbinte pe care, atingînd-o, am simțit-o înfiorîndu-se? sub fruntea pe care părul începuse să se umezească de emoție? sub buzele care se întredeschiseră lăsînd să se vadă dinții cuprinși de un mic tremur abia auzit? sub clavicula gingaș întinsă, ca un os cu aer, de pasăre sau de înger? sub mușchii încordați de emoție ai abdomenului plat, ca de copil? Mi-am trecut mîna peste ținutul fierbinte pe care urma să-l străbat. Nu mai era nevoie să fac nici un efort, nici pentru a uita, nici pentru a ține minte altceva decît ceea ce ochii mei nu puteau să nu vadă, să nu soarbă, să nu înghită așa cum sorbi și înghiți cînd ești foarte însetat, cu respirația tăiată, gata să te înec, și înspăimîntat nu pentru că s-ar putea să mori, ci pentru că, murind, ai înceta să mai bei lichidul de care îți era atît de sete. Întîia oară am sărutat-o ușor și stins ca pe-o icoană (și chiar semăna cu o icoană, așa cum stătea cu ochii în continuare închiși, cu ovalul cuminte al obrazului nemișcat), dar în timp ce buzele mele îi atingeau cu blîndețe buzele întredeschise i-am simțit dinții ciocnindu-se între ei ca de febră și brusc am simțit cum delirul trădat de clinchetul acela subțire, aproape muzical, trece în mine și mă cuprinde ca un incendiu, și-am început s-o sărut în neștire, cu violență, centimetru cu centimetru, celulă de celulă, și cînd buzele nu mi-au mai fost de ajuns, dinții au început să parcurgă înebuniți pielea devenită aspră de friguri, pe suprafața căreia treceau, ca pe suprafața mării în furtună, curenți. Știam că-i fac rău și sufeream de durerea ei, o auzeam gemînd sub gurile mele nenumărate, deschise asupra ei și devorînd-o, făcînd-o să dispară în mine așa cum la rîndul meu dispăream în ea, făcînd-o să o doară, ca să nu mă uite că sînt acolo, în centrul ființei ei în jurul căreia se-nvîrte soarele și celelalte stele, în centrul în care propriul meu centru suprapus cu sălbăticie, cu

Scanned with OKEN Scanner

exactitate, se topește, dispare suferind. Am rămas întinși alături, fără putere, fără speranță; în încăpere se făcuse aproape noapte și-n întunericul care creștea trupurile noastre dezvelite păreau că luminează blînd, liniștitor. Nu simțeam nici o dorință să mă mișc și Sabina stătea și ea nemișcată, cuminte, fără să deschidă ochii. Mă bucuram că n-o face. Mi-era teamă de ochii ei mari și siguri, care mă obligau să-i citesc pentru a mă convinge că sînt indescifrabili. Aș fi vrut ca minutele acelea din afara conștiinței să fie cît mai lungi, aș fi vrut să ne îmbrăcăm cît mai tîrziu personalitățile și hainele risipite în jurul patului.

Atunci s-a auzit în spatele ușii un zgomot, o mișcare ușoară, dar sigură de sine, sugerînd cu precizie nu numai o prezență continuă, adică o prezență care fusese demult și mai era încă acolo, ci și o prezență care voia să știm și noi că este acolo, că a fost acolo. M-am ridicat dintr-un salt, oripilat de perspectivă, sperînd să nu fie, totuși, adevărată și, înainte de a întreprinde ceva, am privit-o pe Sabina. Deschisese ochii și privea spre ușă liniștită, fără nici cea mai mică urmă de surpriză, sau de oroare, sau de spaimă, conștientă de totul și acceptînd totul cu un fel de indiferență care mă îngloba și pe mine. Am simțit cum mă cuprinde, cum urcă în mine gata să mă spargă, valul unei furii reci, devastatoare și, în clipa în care ochii ei s-au întunecat înțelegînd, m-am azvîrlit asupra ei ca un animal de pradă pentru care dragostea și ura nu sînt decît două fețe ale aceluiași instinct devorator. Nu o mai sărutam și nu mai sufeream de durerea ei: îi făceam rău și mă bucuram că-i făceam rău, o sfîșiam, o striveam, o înjungheam și-o rupeam în bucăți, fără să-mi pese de ce simte și de ce aude, ținîndu-i brațele răstignite de mîinile mele încleștate cu ferocitate și mușcîndu-i pînă la sînge buzele pe care și le mușca ea însăși pentru a nu începe să țipe. N-aveau decît să asculte, să înregistreze, să filmeze, să catalogheze, să fișeze tot acel delir strict supravegheat, toată patima aceea rece, adversă, n-aveau decît să audă cum ni se ciocneau dinții, cum ni se loveau mușchii, cum ni se-ncîlceau pletele, cum ni se amestecau transpirațiile și lacrimile, cum scrîșneam ca un nebun, cum gemeam ca o fiară... I se făcuse frig, sau poate frică, și începuse să tremure îngrozitor, dar nu aveam de gînd să sfîrșesc, nici să-mi fie milă, nici să încetez de a încerca să pătrund dincolo de unde istoria speciei și viața mea de pînă atunci mă învățaseră că se poate pătrunde, începuse să plîngă

Scanned with OKEN Scanner

cu hohote și spasmele nebuniei mele, înverșunate, se amestecau, se suprapuneau peste hohotele ei, dezlănțuite și unele și altele, exasperate de propria lor forță, rostogolindu-se cu dușmănie, ciocnindu-se în cădere, ricanînd. Cel de dincolo de ușă, simțindu-se sfidat, neglijat, neluat în seamă de spaimele pe care ar fi trebuit să le genereze, a încercat de două sau de trei ori clanța demonstrativ, dar departe de a mă potoli, enervarea lui mi-a dat forțe noi, devastatoare, simțeam cum mă dor oasele bazinului de ciocnirea nebunească, simțeam cum mușchii pieptului, și ai gîtului, și ai brațelor mă fac la fiecare mișcare să sufăr, dar continuam să mă zbat, să mă smulg și să mă împlînt cu o cruzime atît de totală, cu o disperare atît de completă încît începea să semene cu fericirea. Și numai cînd am simțit că eu însumi, de cine știe cînd, plîng nebunește, cu hohote, am cuprins-o în brațe frățește pe femeia hohotind rănită sub mine și, încercînd să-i opresc țipătul cu propria mea gură hohotitoare, mi-am lipit obrazul ud de plîns de obrazul ei scăldat în lacrimi și am strîns-o tare, cît am putut, pentru ca atunci cînd, liniștindu-ne, ne vom trezi din coșmarul cenzurat al acelei patimi, să ne simțim fiecare din noi cît mai puțin singuri.

Următoarele dăți, totul a devenit mai ușor de suportat, pentru că era mai previzibil. Sabina nu mi-a spus niciodată cine așteaptă dincolo de ușă și de ce`o trimite la mine, dar nici nu a încercat să mă facă să cred că nu este adevărat. De altfel, aproape că nu vorbeam. Acceptînd jalnicul statut al acelei iubiri, acceptam totul, inclusiv tăcerea asupra motivelor care o făceau să fie așa cum era. E adevărat că, o dată cu această umilitoare acceptare, venise și certitudinea că, decupată de alții, la dimensiunile de ei stabilite, pasiunea noastră era reală, și într-un fel tocmai dimensiunile silnice și lipsa unei deschideri îi dădeau o intensitate aproape bolnavă, de care uneori ne speriam amîndoi. Așa cum nu m-am îndoit aproape niciodată că Sabina era pusă să vină la mine și că, poate, raporta după fiecare vizită îndeplinirea misiunii, nu m-am îndoit niciodată că, în felul și cu posibilitățile ei, mă iubea.

Deschidea de fiecare dată ușa cu grijă, încet, și o reînchidea aproape în aceeași clipă, răsucind cheia în broască și începînd să tremure ușor încă înainte de a mă întîlni în locul în care

Scanned with OKEN Scanner

reușeam să ajung s-o întîmpin și s-o cuprind strîns pe deasupra brațelor, ca pe-un copil, în timp ce ea se zbătea și încerca, fără a reuși, să-și descheie ca în transă nasturii halatului, o ajutam cît puteam de repede și, goală, o duceam și o băgam în pat sub pătură, pentru că nu știam niciodată dacă ușorul ei tremur nu se datorește și frigului. Ea nu uita niciodată să-și apese tare buzele arse cu degetul, chiar acest gest reprezentînd pentru mine mult mai mult decît un semnal de tăcere, pragul rostogolirii în prăpastia de dincolo de cuvinte. Nu vorbeam niciodată, nu spuneam niciodată nimic, nu pentru că ea stabilea consemnul acesta (care, eram convins, nu era decît un fel de certificat de sinceritate pe care se simțea obligată să mi-l dea și care făcea pur și simplu parte din recuzita de rutină a misiunii sale), ci pentru că realmente legătura noastră nu era tangentă la cuvînt. Dacă aș fi fost obligat să vorbesc, să-i vorbesc, să adaug cuvinte spațiului oricum suprasaturat dintre noi, aș fi fost foarte încurcat și mi-ar fi fost foarte greu să găsesc cuvinte sincere care să nu o jignească. Tot ce ținea de cuvinte ne opunea și orice încercare de a limpezi cu ajutorul acestor atît de imperfecte mijloace ceea ce simțurile nu reușeau să șteargă dintre noi era dinainte supus eșecului și mă înspăimînta. În timp ce ne îmbrăcam, în timp ce îi potriveam halatul, să nu pară șifonat, și părul, să nu fie ciufulit (ca pe un mic, aproape glumeț omagiu adus convenției de a-i respecta trădarea și de a mă preface că nu o cunosc), evitam să ne privim mai mult de o secundă în ochi, iar atunci cînd o făceam totuși, fără să vrem, zîmbeam amîndoi puțin vinovați și de duioșia trecută și de înstrăinarea viitoare. Apoi ea ieșea și, în cel mai scurt timp, ca într-o piesă de teatru în care personajele nu trebuie să se întîlnească între ele, intra femeia cu cina, sau doctorul Bentan, sau sora cu termometrul, eu stînd în pat întins cuminte și acoperit bine cu pătura, pînă la gît, de parcă dezvelirea celei mai mici părți din trup m-ar fi dat de gol și-ar fi mărturisit totul.

Care tot? Și ce mai rămînea de mărturisit după rapoartele Sabinei? În ce puteau consta aceste rapoarte? Încercam să mi-o imaginez așezîndu-se la birou și scriind "Am intrat la el în cameră și am început să mă dezbrac..." Sau, dimpotrivă, stilul trebuia să fie schematic și cifrat. "După ce obiectivul a fost atins"... Sau mi-o imaginam nu scriind, ci chemată în fața cuiva (n-am reușit niciodată să individualizez acel personaj,

Scanned with OKEN Scanner

pentru că și tovarășa Mardare și doctorul Bentan îmi apăreau neverosimili în rol), așezat în umbră și dirijînd pe fața ei lumina puternică a unui reflector care o pipăia și o dezbrăca de cel mai mic secret, de ultima cămășuță. Mi-o imaginam povestind, răspunzînd la întrebări, cu vocea aceea a ei puțin mată, băiețească, mai joasă decît ar fi trebuit, de aceea și mai tulburătoare.

Desigur, toate astea puteau să nu fie decît cadrul fanteziei mele obsedate de trupul știut pe de rost și de sufletul absolut necunoscut al acelei ființe, pe care mi-o simțeam prea apropiată ca să o numesc pur și simplu femeie (voisem să scriu "al acelei femei" și m-am oprit ca în fața unei posibile insulte), dar, dincolo de orice îndoială, numai formele erau aleatorii și supuse imaginației mele bolnave, fondul fusese de mult stabilit de alții. Mult timp m-am chinuit să pătrund cu mintea acel fond, explicațiile adevărate, raționale, ale unei acțiuni care părea atît de desfăcută de sens. Nu reușeam, pentru că mă așteptam la ceva complicat și lucrativ, la o intrigă savantă de pe urmele căreia să se întîmple cine știe ce grozăvii. Și abia cînd renunțasem să mai caut, acceptînd întreaga poveste ca pe încă o fatalitate, am avut revelația: Nu era nimic complicat, dimpotrivă, era nemărginit de simplu și tocmai de aceea de nebănuit. Împingînd-o pe Sabina în brațele mele, făcîndu-mă să mă îndrăgostesc de ea, ei nu urmăreau nimic altceva decît ca ea să ajungă în brațele mele și eu să mă îndrăgostesc de ea. Atît le era suficient. Așa cum băieții îmbrăcați la fel, patrulînd pe străzi, nu trebuie să facă nimic altceva decît să fie îmbrăcați la fel și să patruleze pe străzi, adică să existe, pentru că nu activitatea, ci existența lor, recunoscută, este suficientă, prin simplul fapt că mă îndrăgostisem în cadrele stabilite de ei, și chiar la sugestia lor, cooperam, deci mă implicam, ceea ce altfel, într-o formă mai explicită, mai teoretică, aș fi refuzat să fac. Puteau, bineînțeles, oricînd să mi-o retragă pe Sabina, așa cum retragi unui toxicoman drogul, dar asta ar fi fost un caz de forță majoră, în mod normal nu trebuiau să facă nimic, decît să mă știe legat de ei prin propria mea dragoste și prin propria mea umilință, pentru că mai important decît că ne urmăreau și ne înregistrau era faptul că noi știm că ne urmăresc și ne înregistrează. Sabina era, desigur, a lor în mult mai mare măsură decît eram eu, dar în același timp nu aveam nici o îndoială că, așa cum pe mine mă stăpîneau prin ea, și pe ea o

Scanned with OKEN Scanner

stăpîneau și prin mine, iar sentimentul acestei umilințe comune mă apropia și mai tare de ea, mi-o făcea și mai dragă, și mai soră. O nesfîrșită milă, mai puternică chiar decît dragostea, mai ireversibilă, mă lega de trupul acela friabil, închis în tăcerea sa, trupul acela care, înspăimîntat, terorizat, pîngărit poate, vibra în ritmul hohotelor mele sufletești și al spasmelor mele fizice. De fiecare dată, cînd ne linișteam, cînd nu puteam să mai amîn gîndul orelor următoare, o țineam în brațe și-o legănam ușor ca pe-un copil adormit (și părea într-adevăr adormită în adîncul inviolabil al tinereții și împlinirii ei), pe care aș fi vrut să-l apăr de suferințele umilitoare ce-l așteptau, și pentru că știam că nu eram în stare s-o fac, eram gata să mă scufund împreună cu ea în noroiul acelor umilințe."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 16

"Cu cît îl ascultam mai mult cu atît îmi dădeam seama că, "fără halat", Doctorul Bentan îmi făcea și mai mult rău decît atunci cînd era în exercițiul profesiunii. Ideea de a găsi o soluție de fugă mă obseda aproape tot timpul, de fapt *tot* timpul, excepție făcînd doar perioadele de depresiune, cînd nici o salvare nu mi se mai părea cu putință și cînd tot ce mai găseam de făcut era să-mi acord cîte un răgaz înaintea definitivei hotărîri a sinuciderii, care ar fi însemnat desigur înfrîngerea, dar și eliberarea de spaima degradării. (În mod ciudat, apropierea de Sabina nu diminuase cu nimic dorința de a pleca, mai precis, cele două categorii de sentimente nu aveau nici un punct comun, nu se întîlneau, ca și cum ar fi evoluat paralel, pe culoare la fel de etanșe și la fel de fără speranță.) La început vizitele "în negru" ale doctorului, vizitele lui de după-amiază, pe care le socoteam în afara programului, deci benevole, prietenești, mă flatau, mă încurajau, ca un semn că mai pot să prezint o atracție intelectuală, ca un indiciu că nu m-am schimbat. Faptul că își petrecea cu mine timpul liber mi se părea o dovadă că mă socotește încă un egal, deci că – cel puțin pentru el – eu nu m-am transformat încă într-unul din pacienții stabilimentului. Într-un alt registru, comportamentul doctorului anihila pe cel al Sabinei, care mă rănea nu prin indiferența de femeie, ci prin aceea de om, prin bănuiala că – dincolo de ceea ce ne lega – mă consideră aparținînd unei categorii iremediabil pierdute. Nu mi-a trecut prin minte ideea – sau, chiar dacă mi-a trecut, am alungat-o instinctiv – că timpul petrecut cu mine nu era timpul lui liber, ci, dimpotrivă, o prelungire a obligațiilor profesionale, o altă față, mai sofisticată, a lor. Cînd, în sfîrșit, a trebuit s-o accept, aceasta a

Scanned with OKEN Scanner

fost numai ultima picătură în exasperarea mea de a pune într-un fel, în orice fel, capăt întîmplărilor a căror jucărie eram. Pînă atunci, însă, a trecut destul de mult timp – în orice caz, mai multe anotimpuri – pentru ca tot ce trăiam acolo să-mi devină familiar, să fie chiar viața mea, în timp ce viața mea dinainte să ajungă o din ce în ce mai palidă reprezentare, nostalgică uneori, incredibilă altădată, dar egal de străină, de ireală. Zilele se scurgeau una după alta, egale. Participam la exercițiile colective și m-aș fi simțit probabil ca o paiață dacă, în timp ce făceam, mecanic, acel balet grotesc, mișcările cerute, n-aș fi privit fețele robotizate, transpirate de fanatism, ale celorlalți. Așa, dimpotrivă, elanul lor abrutizat, adăugat efortului meu fără speranță, dădeau la un loc un sentiment acut tragic, o disperare care simțea nevoia să se manifeste. Nu știam cum aș fi putut-o face și mai ales nu reușeam să găsesc față de cine s-o fac. Orice încercare de exprimare se dovedea într-un fel sau altul ridicolă, pentru simplul motiv că tot ce-aș fi spus era cunoscut dinainte (dovadă că mă aflam acolo) de toți cei care mi-ar fi putut hotărî într-un fel sau altul soarta (ba, mai mult, Doctorul sau Sabina aveau uneori aerul că ei înșiși cred tot ceea ce credeam eu). Repetarea adevărurilor mi se părea, în aceste condiții, aproape un act de cabotinism gratuit sau masochist, după natura ascultătorilor. E adevărat, însă, că existau momente în care chiar acest sentiment al inutilității și ridicolului exteriorizării mi se releva ca o victorie a celorlalți, ca o complicitate, ca o cooperare a mea la propria mea distrugere, la toată acea nebunie atît de exact direcționată, atît de unilateral profitabilă. Desigur, cei cu care ar fi trebuit să comunic, cei cărora ar fi trebuit să le împărtășesc și chiar inoculez părerile și sentimentele mele, ar fi fost acea evidentă masă de victime asemenea cărora mai mult sau mai puțin eram, dar în această direcție totul părea închis, definitiv opac. O dată sau de două ori, cînd am încercat să adresez un cuvînt – lipsit de importanță, desigur, o simplă tatonare – vecinilor întîmplători din sala de exerciții, rezultatul a fost cu desăvîrșire nul, în sensul că n-am reușit nici măcar să-mi dau seama dacă nu mi-au auzit spusele, n-au fost în stare să le înțeleagă sau n-au vrut pur și simplu să răspundă. Am crezut un timp că, întîlnindu-le ochii, aș reuși pe această cale, mai ambiguă, dar mai lipsită de primejdii. Dar privirea lor părea făcută din alt fluid decît a mea și, oricît de elocvente, mesajele

Scanned with OKEN Scanner

îmi cădeau, fără ecou, în golul lucios al ochilor lor, care nu se tulburau de cădere. Am sfîrșit prin a renunța și mi-am continuat, cu și mai mare nerăbdare, cercetările pentru descoperirea unei ferestre fără gratii sau a unei uși uitate deschisă. Problema hainelor, care se dovedea irealizabilă, o eliminasem pur și simplu din ecuație (aveam să plec așa cum mă găseam, urmînd să găsesc o soluție pe parcurs), dar chiar și așa, evadarea nu părea mai ușor de înfăptuit. Rătăceam cu înfrigurare, în timpul dintre orele fixe ale vizitelor medicale, exercițiilor și meselor, pe coridoarele lungi, formate din ziduri în care erau fixate la distanțe egale uși identice, zăvorîte, coridoare care din cînd în cînd coteau brusc, în unghi drept, pentru a se prelungi din nou, la fel de monoton, pînă la o altă cotitură. La început îmi fusese frică să nu întîlnesc pe cineva care să mă întrebe ce caut și de ce am părăsit camera (puteam să-mi imaginez ușor consecințele dezastruoase ale scandalului pe care l-ar fi provocat o întîlnire cu tovarășa Mardare, de exemplu), dar, cum nu întîlneam niciodată pe nimeni, cu timpul m-a îngrozit tocmai această suspectă pustietate, probabil pentru uzul meu exclusiv. Nu reușeam să-mi imaginez cum află exact momentul cînd mă hotărăsc să ies, pentru a avea grijă să-mi asigure pustiul absolut, după cum nu eram în stare să presupun ce era în dosul ușilor închise (dormitoare? birouri? săli de tortură? săli de antrenamente?) de unde nu se auzea niciodată nimic. Un alt mister era acela al locului în care stăteau, în afara orelor de exerciții, zecile sau poate sutele de colegi ai mei (deși erau atît de asemănători, nivelați fizic prin uniformizarea spirituală, nu puteam să scap de impresia că de fiecare dată erau alții, alienarea lor totală, lipsa oricărui semn de recunoaștere contribuind desigur la această impresie încăpățînată). De fiecare dată – și oricît de devreme aș fi sosit – îi găseam în sala de exerciții, făcîndu-le deja, într-o perfectă aliniere și cu totală convingere, încît aș fi putut să-mi închipui că nu se opresc niciodată (continuau întotdeauna, fără întrerupere, și după ce doctorul Bentan venea să mă scoată pentru consultul zilnic), că ar fi fost împlinit în sfîrșit intangibilul ideal al unui perpetuum mobile. Dar toate astea nu erau decît – ca să zic așa – spaime de coloratură, acompaniamente ale disperării că nu reușeam să descopăr nici măcar direcția în care ar fi trebuit să caut ușa spre exterior. În orice direcție o luam și oricît de mult mergeam – ba chiar

Scanned with OKEN Scanner

oricît de multe trepte urcam în sus sau în jos –, mă aflam mereu pe aceleași coridoare, formate din uși identice, echidistanțate, încuiate. Mi-a trebuit un timp destul de lung pentru a mă lăsa pătruns de frică și disperare, tocmai pentru că structura clădirii îmi fusese din prima clipă oarecum familiară: semăna cu cea a conglomeratului de redacții unde lucram. Explorînd-o, am început să înțeleg că deosebirea de dimensiuni dintre cele două labirinturi devenea una de substanță: labirintul decodificat, labirintul înfrînt, labirintul din care reușești să ieși apare întotdeauna ca o parodie nesemnificativă a labirintului în inima căruia te afli. Și totuși, îmi spuneam, labirintul nu este un loc fără ieșire, ci doar unul cu ieșirea necunoscută. Și nu renunțam. Îmi aminteam un desen, socotit prima reprezentare explicită a labirintului, scrijelat pe un peristil al casei lui Marcus Lucretius de la Pompei, "Labyrinthus, scria alături, Hic habitat Minotaurus". Și îmi aminteam că, privind desenul acela simplu, limpede, aproape copilăros, mă mirasem la început cu amuzată condescendență de spaimele cretanilor, și mă gîndisem apoi că labirintul este o noțiune strict subiectivă. A-l reduce la o schemă este la fel de neconcludent cu a pune într-o ecuație o iubire fără speranță sau credința în Dumnezeu. Străbătînd kilometri și kilometri de culoare luminate lăptos cu neon, mereu cu grija de a nu uita să mă întorc în celula unde trebuia să fiu găsit la ore fixe, mă gîndeam că, poate, am atins fără să știu inima labirintului și, cum nu întîlnisem pe nimeni, rămînea să mă întreb dacă nu cumva Minotaurul sînt eu. La urma urmei, nu Perseu, ci Minotaurul era adevăratul prizonier al labirintului. Dar, desigur, asta nu era decît literatură. Reveneam de fiecare dată mai obosit, iar perorațiile despre lașitate și renunțare pe care mi le ținea doctorul "fără halat" mă găseau din ce în ce mai slab, mai ușor de rănit. Mai ales că, de la un timp, din motive de economie, curentul electric se întrerupea ore întregi, niciodată fixe, niciodată aceleași, și coridoarele lipsite de lumină directă deveneau tuburi de întuneric prin care înaintam pipăind linia, întreruptă de uși închise, a pereților. Poate că aș fi renunțat, dacă aș fi avut cea mai mică alternativă, dar cum situația colegilor mei de exerciții nu putea fi numită o alternativă, continuam cu încăpățînare, cu exasperare, să caut o ieșire, să derulez ghemul propriilor mele drumuri, să găsesc punctul prin care intrasem

Scanned with OKEN Scanner

sau, mai precis, fusesem introdus în acel labirint. Însă explorările deveniseră acum infinit mai dificile. Mi s-a întîmplat în mai multe rînduri să nu reușesc să-mi regăsesc camera și să rătăcesc din ce în ce mai disperat, pentru că – deși număram cu grijă obsesivă ușile pe lîngă care treceam, pentru a putea să mă reîntorc fără emoții – ușa despre care eram sigur că trebuie să fie a mea era, asemenea tuturor celorlalte, încuiată. Încercam altele, la dreapta și la stînga, mai sus și mai jos, mă întrebam dacă nu am greșit etajul, începeam să verific, lunecînd tot mai febril, cu palmele tot mai zdrelite, pe pereți, apoi mă întorceam, tot mai disperat, tot mai puțin convins de infailibilitatea socotelilor mele, începea să mi se facă rău, să-mi simt tîmplele zvîcnind și gura inundată de un gust amar, genunchii nesiguri, ochii arzînd. Apoi, după ce pierdeam orice urmă de siguranță și de socoteală, deodată ușa se deschidea sub apăsarea mîinii mele pe clanță (o încercasem, fără nici o îndoială, de nenumărate ori pînă atunci) și eu intram și mă prăbușeam pe pat, și la foarte puțin timp după mine intra și femeia care aducea cina, sau doctorul Bentan, sau o soră care avea ceva de adăugat în fișa medicală, sau mecanicul care trebuia să desfunde chiuveta, personaje care aveau aerul că stătuseră ascunse, urmărindu-mi cu atenție evoluția, suspendate într-un fel de ea, și care – o dată lucrurile intrate în normal – își reluaseră cu falsa lor indiferență ocupațiile. Nu aveam, desigur, nevoie de această confirmare ca să fiu convins că încercările mele nu erau pentru cei ce mă supravegheau un secret, dar aceste întîmplări m-au convins că mișcările îmi erau nu numai supravegheate, ci și dirijate din umbră. Evident, voiau să-mi arate nu numai că eforturile mele sînt zadarnice, dar și că pot să se joace cu mine oricît de batjocoritor vor, fără ca eu să mă pot opune sau fără să-i pot pedepsi. Dacă logica poate avea vreun rol în descifrarea absurdului, atunci deducția mea era bună. Dar la ce îmi folosea? Scopul lor era chiar acesta, să mă facă să le înțeleg jocul și astfel să mă conving și de lipsa de rost a oricărei tentative de a-i scăpa. Deci, dacă a fi cu scaun la cap era o variantă comportamentală care se întorcea împotriva mea, tot ce-mi rămînea era să fiu absurd, să mă încăpățînez nebunește, să mă port ca un prost. Nu era prima dată cînd descopeream că, în situațiile limită, *a face pe prostul* era identic cu *a face pe deșteptul*. Și, deși întîmplările următoare mi-au arătat că lucrurile sînt și mai complicate decît

Scanned with OKEN Scanner

mi se păruseră, am continuat să trăiesc în interiorul meu cel mai secret – necunoscut nici de mine, întrutotul – sentimentul că nu voi putea fi înfrînt.

Prima dintre întîmplări a fost infinitesimală, a durat, cred, o fracțiune de secundă, atît de puțin încît după un timp am avut tendința să mă îndoiesc de acuratețea observației mele, și numai cînd, peste cîteva zile, s-a repetat am îndrăznit să încerc să o interpretez și să mă las pătruns de importanța ei. Eram în sala de exerciții, alături de ceilalți, făceam și eu mișcările, absent, încercînd să nu mă mai gîndesc la nimic și, mai ales, să nu-mi mai privesc tovarășii a căror simplă vedere îmi făcea rău fizic, mă îmbolnăvea la propriu, trezind în mine dorința irepresibilă de a mă uita într-o oglindă pentru a vedea dacă nu cumva, fără să-mi dau seama, le semăn și eu, sau cel puțin să-mi pipăi obrazul, să-l frec, să șterg de pe el, în caz că s-a lipit acolo, expresia pe care îmi era cu neputință să o suport la ceilalți. Făceam deci aceleași veșnice exerciții cu ochii în pămînt și cu gîndul aiurea (De fapt, nu e exact spus, pentru că nu rătăcea la întîmplare, ci era alungat chiar de mine cît mai departe posibil. Îmi impuneam să mă gîndesc în timpul exercițiilor la lucruri frumoase și captivante: amintiri dragi; sau cărți care mă fermecaseră și pe care încercam să mi le repovestesc, atent la cele mai mici amănunte; sau fraze muzicale care, obsedîndu-mă, mă salvau din clipa prezentă, mă sustrăgeau realității.) Făceam, deci, mecanic mișcările descompuse gimnastic ale entuziasmului, rulînd în minte la nesfîrșit motivul muzical al ultimei părți din suita a doua de Bach, – cu sentimentul că, la fiecare reluare, muzica reușește să mai șteargă ceva, ca o radieră trecută iar și iar peste un desen, din realitatea înconjurătoare – cînd am simțit că sînt privit de cineva și am ridicat ochii. În fața mea nu erau însă decît cîteva șiruri de cefe tunse scurt și aliniate perfect, care tresăreau la unison în ritmul mișcărilor identice ale brațelor. Am crezut că mi s-a părut. Peste puțin timp, însă, impresia s-a repetat și, ridicînd mai rapid privirea, am avut senzația că, două rînduri mai în față, una dintre cefe nu era perfect paralelă cu celelalte, că revenise în grabă dintr-o mișcare neconcordantă și că am surprins fracțiunea de secundă a reintegrării în ritmul colectiv. Atunci n-am mai plecat ochii în pămînt, ci am rămas atent, cu ei ațintiți înainte. Atunci s-a întîmplat. Încet, ca deșurubîndu-se lent de pe propriul gît,

Scanned with OKEN Scanner

capul bănuit s-a învîrtit înspre mine, l-am văzut mai întîi din profil, apoi mai complet (un cap de bărbat tînăr, întru nimic deosebit de celelalte, cu aceeași expresie insuportabilă pusă ca o vopsea lipicioasă, uniformizantă peste trăsături) și în clipa în care a fost destul de răsucit pentru a putea să ni se întîlnească ochii, ochii lui goliți de expresie, ca de porțelan, s-au lăsat străbătuți ca de un fulger de o lumină ascuțită, orbitoare, greu interpretabilă, iar una dintre pleoape s-a închis cu înțeles pentru o fracțiune de secundă, în timp ce capul se răsucea ca întors de un arc, brusc destins în poziția inițială. Omul îmi făcuse cu ochiul.

Pentru o clipă mi-a venit să amețesc și a trebuit să închid ochii și să mă sprijin de ceva. Am făcut un pas ca să pot atinge spalierul și, din această poziție, mai sigură, am încercat să-mi analizez și să-mi verific impresia. Dacă un mort, contemplat în sicriu, ar fi întors pentru o clipă capul spre mine și mi-ar fi făcut astfel semn, nu aș fi putut fi mai tulburat, mai uluit, și n-aș fi putut avea un sentiment mai confuz. Cum fusese cu putință? Și, mai ales, care putea fi sensul acelui gest? Era unul de comunicare? Desigur. De solidaritate? S-ar putea. Dar era mai ales unul de deriziune. Și de încurajare. Una dintre acele ființe, pe care eu nici nu mai îndrăzneam să le socotesc umane, încercase să-mi comunice ceva, că totu-i un joc, poate, sau chiar o bătaie de joc, că nu trebuie să iau în serios ceea ce văd, că realitatea e alta, că... Dar oare nu exageram? Schimbîndu-mi poziția, pierdusem reperele și nu mai eram în stare să recunosc care dintre nenumăratele capete identice se întorsese atît de semnificant spre mine. Nu mai reușeam să descopăr nici o deosebire, nici o diferență. Dar nu era cu putință să mi se fi părut, nu era cu putință să nu *știu*. Călcînd toate regulile, am înaintat pe lîngă spalier și m-am oprit cu fața spre rînduri, lîngă asistenta care supraveghea exercițiile așezată pe un scaun, croșetînd. Mi-a aruncat o scurtă privire indiferentă, nu mai mult decît dacă ar fi văzut o muscă așezîndu-i-se alături, și și-a continuat lucrul de mînă. Nici pînă la sfîrșit n-am înțeles – și nici explicațiile ulterioare ale Sabinei nu au reușit să mă lămurească mai mult – care era statutul meu în acea ambiguă instituție și în ce măsură el se deosebea de al celorlalți prizonieri. Era un statut special sau numai felul meu de a mă purta era diferit de al celorlalți, ceea ce atrăgea la rîndul lui reacții diferite? Îmi dădeam seama că ar fi fost destul

Scanned with OKEN Scanner

de naiv s-o cred. Cu atît mai mult cu cît purtarea întregului personal față de mine avea ceva bizar, nefiresc. Faptul că în cursul lungilor mele investigații nu întîlneam niciodată pe nimeni, faptul că nimeni nu mă căuta în timpul prelungitelor mele absențe sau că, în orice caz, nimeni nu-mi reproșa ceva, nu părea – tocmai prin impecabila exactitate cu care se petreceau lucrurile – indiferență și întîmplare, ci, dimpotrivă, premeditare subtilă și, poate, perversă. Supoziție care, din perspectiva sfîrșitului, cîștiga în verosimilitate, chiar dacă nu explica în amănunte nimic, dar care atunci, în inima lucrurilor, era atît de înspăimîntătoare încît refuzam din instinct s-o accept. Ar fi însemnat să admit nu numai că toate gîndurile și intențiile mele le erau cunoscute, ci și că erau direcționate de ei. Dar la asta nu voiam să mă gîndesc. Am înaintat deci de-a lungul spalierului pînă în dreptul asistentei, pe care inițiativa mea nu a părut s-o intereseze (dar dacă și ceilalți ar fi încetat să-și facă exercițiile, ce-ar fi făcut și, dacă n-ar fi făcut de asemenea nimic, ce sens mai avea prezența ei acolo pe scăunel?) și am început să-i privesc. Îi priveam nu numai pe toți la un loc (priveliște aproape de nesusținut – asemenea unei hărți cu mări pătrate și fluvii trase cu rigla – tocmai pentru că violent nenaturală, neconformă cu imaginația umană), dar și pe fiecare în parte, cu grijă, cu atenție, încercînd să-i privesc în ochi (în ochii lor de porțelan, de care privirea se lovea fără a reuși măcar să-l zgîrie), pîndindu-i, întorcîndu-mă brusc înapoi, după ce trecusem de cîte unul, încercînd să-l surprind după ce se știa scăpat de sub supraveghere... Am stat o oră, sau poate două, în acea imposibilă poziție de pasăre de pradă înnebunită de propriul vînat, nehotărîndu-mă să renunț, deși simțeam cum încep să tremur din tot corpul, ca înaintea unei crize de nervi; privind încă o dată, și încă o dată, toate acele fețe identice, cu desăvîrșire străine și iremediabil incomunicante, fără să descopăr nici cea mai mică urmă, nici cel mai neînsemnat reziduu al gestului care ar fi putut să însemne atît de mult; două ore în care, netulburați, ei – și, printre ei, cel pe care-l căutam – își continuau mișcările egale exacte, neatinse de oboseală, de gîndire, de îndoială, ca niște mașini simple, perfect programate, lipsite de surprize. În cele din urmă am renunțat. N-am îndrăznit (de teamă să nu declanșez cine știe de val al represiunii) să spun Doctorului Bentan nimic, iar cu timpul m-am obișnuit să consider clipa

Scanned with OKEN Scanner

aceea, atît de percutantă totuși, și care nu-și pierdea intensitatea, nu se degrada, o halucinație. O halucinație? Asta ar fi însemnat că era vorba de o realitate strict subiectivă, a mea, dar totuși o realitate. Ceea ce pînă atunci nici nu intrase în discuție, devenise acum o ipoteză de lucru, un instrument de analiză. Apăruse – chiar dacă numai în capul meu – supoziția că entuziasmul imbecilizant al tovarășilor mei și robotizarea lor nu erau decît o mască la adăpostul căreia un spirit viu și normal rîdea terapeutic și-și pregătea apărarea. Dar în următoarele săptămîni gestul s-a mai repetat de cîteva ori, la fel de fulgerător, la fel de percutant, cu siguranță neîntîmplător, ci încărcat anume de înțelesuri. Cînd m-am convins, în sfîrșit, că nu mi se păruse, că era adevărat, am simțit cum mi se umplu ochii de lacrimi. Nu eram deci cu desăvîrșire singur, iar victoria acelui aparat, părînd atît de perfect, nu era chiar atît de totală. E adevărat că nu am reușit să-mi dau seama dacă era vorba de aceeași persoană sau de altele (de fiecare dată dura prea puțin pentru a avea timpul să mă reculeg, iar ei erau prea asemănători între ei), după cum e adevărat că această complexă comunicare nu avea decît un singur sens, nu putea funcționa decît dinspre ei spre mine, nu aveam nici o posibilitate să le răspund și nici un mijloc să intru cu ei în legătură. Curios, tocmai repetarea gestului a fost cea care m-a lipsit de iluzia unei adevărate comunicări, convigîndu-mă că – în afara mesajului pe care voiau să mi-l transmită – rămîneau în continuare impermeabili.

Astfel, visul unei solidarizări salvatoare întîrzia să se materializeze în vreun fel, și o clipă mi-a trecut chiar prin minte că însăși deriziunea putea fi, la urma urmei, doar un fragment al aceluiași plan din care exercițiile și sertarele cu ovații făceau și ele parte. Continuam însă să sper că suspiciunea mea mergea prea departe.

Cea de-a doua întîmplare a fost în afara oricărei îndoieli.

Era o după-amiază de iarnă, întunecată încă de la prînz, una dintre acele după-amieze cînd la ora patru e deja întuneric și cînd rezervele de speranță ale universului par mai scăzute decît oricînd. Știam că ar fi trebuit să pornesc în cercetare (în zori, cînd trebuise să mă întorc în cameră, tocmai mi se păruse că am depistat un coridor pe care nu mai fusesem și care ar fi putut să-mi rezerve cine știe ce surprize), dar stăteam întins în pat, cu pătura trasă pînă la gît, fără puterea de a o da la o parte,

Scanned with OKEN Scanner

de a mă ridica în camera rece și de a pleca. Odată cu lumina zilei, puterea mea de a mai crede în luptă și în miracol se diminua sensibil. Știam că peste o oră sau două va apărea doctorul Bentan cu monologul lui și că, dacă pînă atunci nu voi fi făcut nimic despre care să știu în sinea mea, în secret, că îi contrazice spusele, deprimarea pe care mi-o va inocula va fi și mai nimicitoare. Și, totuși, nu eram în stare să mă clintesc de sub pătură, și nici măcar să înlocuiesc lipsa de acțiune printr-un efort de gîndire sau de imaginație. Tot ce puteam să fac era să mă uit la geamul a cărui sticlă acoperită cu vopsea albă devenea din ce în ce mai cenușie, estompînd de la un minut la altul cercurile intens negre pe care gratiile le desenau pe acest din ce în ce mai mat ecran. O clipă am întors capul sub impresia că ceva s-a mișcat în direcția ușii, dar cum nu era nimic, aproape mulțumit că nu sînt deranjat din deznădejdea mea, am revenit la fereastra care, în acest scurt răgaz, mai scăzuse cu cîteva tonuri. Am stat așa, liniștit chiar de desăvîrșita lipsă a perspectivei, pînă cînd geamul și gratiile s-au topit cu totul în întunericul nediferențiat al odăii. Apoi, cu o oarecare reticență, conștient că întrerup astfel perfecțiunea unui sentiment, am apăsat pe comutatorul de la capul patului, închizînd reflex ochii pentru a mă apăra de lumina murdară și lipsită de menajamente pe care un tub de neon, cu masca de protecție desfăcută și atîrnînd doar în două șuruburi, o răspîndea din tavan. Cînd i-am deschis, am văzut – nu ca și cum ar fi intrat între timp, ci ca și cum ar fi fost întrupat chiar din substanța acelei lumini lăptoase – un bărbat care stătea aproape lipit de peretele din stînga ușii, cu mîna pe clanță și capul întors înspre mine, într-o poziție ciudată, încremenită, și totuși sugerînd în cel mai înalt grad mișcarea, o poziție care i-ar fi permis, în orice caz și în egală măsură, să se repeadă spre mine sau să dispară pe ușa deschisă cu o smucitură.

– Tu ești normal? m-a întrebat și, ciudat, abia cînd i-am auzit glasul mi-am dat seama că nu se afla de mai mult timp în cameră, că intrase chiar atunci, în secunda aprinderii luminii.

– Cum, normal? am întrebat la rîndul meu, prea surprins pentru a înțelege sau chiar pentru a mă mira cu adevărat.

– Adică la fel cu ceilalți – mi-a răspuns sigur de logica lui, dar uluit și el de ceva, poate chiar de faptul că mă descoperise sau că putea sta de vorbă cu mine. De altfel, în secunda în care ni s-au întîlnit ochii, mi-a trecut prin minte că vede ceea ce aș

Scanned with OKEN Scanner

fi văzut probabil și eu, dacă aș fi găsit în timpul lungilor mele cercetări o singură ușă deschisă. Și m-am gîndit ce-aș fi simțit. L-am privit deci, înainte de a răspunde cu simpatie și cu seriozitate:

– Nu, nu cred că sînt la fel.

– Doamne, a spus el, luînd în sfîrșit mîna de pe clanță, nu mai speram să găsesc pe cineva. Și a făcut chiar un pas spre mine. Deci nu sînt singurul nebun.

Am vrut să zîmbesc. Vorbele ar fi părut o banală glumă, dacă înfățișarea lui nu ar fi infirmat cu hotărîre o asemenea idee. Era un bărbat tînăr, prea serios, totuși, ca să poată fi numit pur și simplu "un tînăr" și avînd în înfățișare ceva care excludea o profesiune umanistică. O anumită decizie a privirii părea să indice omul care lucrează direct cu materia, ceea ce putea însemna inginer, dar și sculptor, de exemplu, sau chiar muncitor. Mi s-a părut chiar ciudat că, deși era îmbrăcat într-un halat de molton vechi, vișiniu, pus peste pijamaua mototolită și rărită și ea de purtare, prima sugestie pe care mi-o dădea înfățișarea lui era legată de profesiune, dar n-am renunțat la această primă impresie. Era înalt, dar nu foarte înalt și, deși slab, proeminența oaselor îl împiedica să pară firav sau neajutorat, dîndu-i un fel de patetism reținut al trăsăturilor. Fără să fie ceea ce se numește un om simpatic (deși în puținul timp petrecut împreună a vorbit aproape fără încetare, cred că în condiții obișnuite era mai curînd taciturn), îți trezea de la început încrederea și un fel de dorință de a te solidariza cu el, nu atît pentru a-i fi alături, cît pentru a-l ști pe el alături de tine.

– Și eu credeam că sînt singur, i-am răspuns, privindu-l în ochi. Este pentru prima oară cînd vorbesc cu cineva, bineînțeles în afara doctorului sau personalului de aici, vreau să spun: cu cineva aflat în aceeași situație cu mine.

– De unde știți că sîntem în aceeași situație? a întrebat el, cu o ușoară suspiciune, mi s-a părut, și s-a îndepărtat de ușă, oprindu-se la picioarele patului.

– Adică internat aici, dar nefăcînd, totuși, parte dintre ceilalți, neadus încă la numitorul comun, încă normal...

– Te înșeli, m-a întrerupt el aproape tăios. Vă înșelați foarte tare în ceea ce mă privește, după cum se pare că și eu mă înșel în ceea ce vă privește. Eu nu sînt normal. Sînt nebun, și sperasem că și dumneata ești.

Scanned with OKEN Scanner

– Îmi pare rău că vă dezamăgesc, am răspuns în glumă, neștiind încă unde vrea să ajungă. Și, cum continua să nu zîmbească, am adăugat serios: De altfel, nu pot să vă cred. N-am avut de-a face cu nebuni adevărați, dar sînt convins că nu arată, că nu se poartă așa.

– Dar cum crezi dumneata că se poartă nebunii? mă întrerupse el din nou, ofensiv și fără urmă de umor, mai degrabă grăbit și cu un fel de iritare care mi se transmitea și mie.

– Cum se poartă?! am repetat descumpănit. Nu știu exact, dar în orice caz anormal, altfel decît ceilalți oameni.

– Exact ce spun și eu! exclamă el, îmbunîndu-se brusc, ca și cum i-aș fi dat dreptate. "Anormal, altfel decît ceilalți", repetă încîntat, și pentru o clipă, în încîntarea lui mi se păru că disting chiar un licăr de nebunie. Înseamnă că sîntem de acord. Dar dumneata, ia gîndește-te, nu cumva, totuși... , și glasul, ba chiar și figura lui, exprimară pentru o clipă o dorință atît de copilărească, atît de nepotrivită cu trăsăturile și cu asprimea lui obișnuită, un fel de implorare care prin contrast devenea în chiar clipa nașterii ei nespus de comică, încît izbucnii fără să vreau – și fără măcar să mă gîndesc că l-aș putea jigni – într-un hohot de rîs, primul probabil de cînd mă găseam în încăperea aceea:

– Bine, dacă țineți atît de mult... nu văd de ce v-aș strica plăcerea... mai ales că, recunosc, potrivit acestei definiții... la urma urmei și eu... Dar de ce nu stați jos? Am reușit în cele din urmă să mă opresc din rîs. Doar n-o să ne certăm că sîntem sau nu sîntem nebuni. Îmi pare atît de bine că ați apărut, că m-ați găsit (trebuie să-mi povestiți cum ați reușit să mă găsiți!) încît, la drept vorbind, aproape că nu mai contează cum sînteți. Îmi ajunge că nu sînteți ca ceilalți.

– Care ceilalți? întrebă el, așezîndu-se familiar pe scaun, ca și cum abia acum ar descoperi că am putea vorbi de noțiuni deosebite.

– Colegii de exerciții... cum să spun...

– A! mă întrerupse pentru a nu știu cîtea oară, cu un fel de nerăbdare din care reieșea că știe la cine mă refeream, fără să reiasă prea clar dacă și el se referise la același lucru.

În general, îmi dădeam seama că se stabilise între noi un ciudat raport de inegalitate, ca între un adult și un copil intimidat de prezența celui mai mare. Chiar faptul că eu îi

Scanned with OKEN Scanner

spuneam Dumneavoastră, în timp ce el îmi spunea cel mult Dumneata, mă punea într-o inferioritate – liber consimțită, de altfel – și mă făcea oarecum nesigur, dar nu și nebucuros de întîmplare. De fapt, chiar la asta se reducea totul: în timp ce el părea să pună condiții pentru acceptarea prieteniei, eu mă bucuram pur și simplu de posibilitatea existenței ei."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 17

"—Nu e nimic de rîs aici, începu el, oarecum didactic, dar fără să pară supărat totuși de veselia mea, ba chiar puțin flatat de ea. N-am glumit cînd am spus că sînt nebun. Nu este un diagnostic medical, și nici o samavolnicie – sau, mă rog, este și una și altă – dar nu asta are importanță. Important este că propria mea concluzie, serioasă, logică, responsabilă, este aceasta. N-aș vrea să mă înțelegeți greșit, sînt ținut aici cu forța și, evident, n-ar avea dreptul s-o facă. Ca să existe un pospai de legalitate (întotdeauna m-am mirat de ce se mai obosesc, cînd oricum o fac neglijent, neconvinși, știind dinainte că nu-i crede nimeni), ei susțin că sînt nebun, ceea ce este, evident, o simplă invenție, primul lucru care le-a venit în minte. Și totuși – fără ca ei înșiși să o știe – judecata lor e adevărată: "tuturor celor normali li-e frică, lui nu-i e frică, deci el e nebun." O să-mi răspunzi că silogismul nu prea stă în picioare, că la fel de bine concluzia ar putea fi "el e curajos". Și, totuși, ei au dreptate: într-o lume în care toți se tem, curajos nu poate fi decît nebunul. Ei bine, eu sînt acela. Din clipa în care am acceptat acest adevăr, mult mai subtil decît poate părea la prima vedere (de altfel, mă îndoiesc că am reușit să te fac să-l înțelegi, eu am avut nevoie de ani pentru a-l înțelege și accepta), viața mea a încetat să mai fie infernul de pînă atunci. În momentul în care am renunțat să mă mai încăpățînez să fiu la fel cu ceilalți sau, și mai absurd, să-i fac pe ceilalți să fie asemenea mie, totul, dar absolut totul a devenit mai comprehensibil, mai *de înțeles*, mai armonios chiar. Pînă atunci mă simțeam mereu vinovat că nu reușesc să fac nimic esențial pentru a schimba ceva, pentru a transforma (sau, pur și simplu, pentru a împiedica să mai funcționeze) mecanismul infam care mi se părea că mă macină

Scanned with OKEN Scanner

împreună cu ceilalți. Îmi era milă de toți – pentru că nu mă îndoiam că suferă asemenea mie – și mă simțeam vinovat față de toți, pentru că nu-mi găseam nici o scuză că nu reușesc (ba chiar nu încerc) să-i salvez, în timp ce lor – care nu încercau să se salveze singuri – le găseam mereu scuze: că aveau copii, că erau slabi, că erau înșelați, că erau proști. Curios și apăsător era faptul că, ciudat, cu cît le descopeream mai multe defecte, cu atît mă simțeam mai responsabil față de ei, așa cum un tutore s-ar simți cu atît mai plin de răspunderi față de copilul pe care l-ar avea în grijă, cu cît l-ar ști mai bolnav, sau mai mic. Nu neg că aveam momente în care lașitatea și inconștiența lor mă scîrbea și mă revolta, dar de fiecare dată reveneam, reproșîndu-mi tot mie momentul, ca pe o lașitate, ca pe un subterfugiu al comodității, ca pe un pretext de a scăpa de enormele obligații – deloc ușoare – pe care consideram că le am față de ei. Se mai întîmpla, de asemenea, să mă întreb de ce numai eu trebuie să suport toate acele obligații și răspunderi; dar de fiecare dată trebuia să-mi răspund că nu aveam de unde să știu că în sinea lor nu și le impuneau și alții, pe care nu-i bănuiam, așa cum nici ei nu mă ghiceau pe mine, pentru simplul motiv că nu găsiseră (găsisem) nici un mijloc de exteriorizare a sentimentelor și intențiilor. De fapt, astea erau cele două probleme, legate între ele printr-un cerc vicios: 1) cum să te întîlnești cu cei asemenea ție (pentru a putea acționa), din moment ce nu acționezi, ca să poți fi recunoscut după fapte? și 2) cum să acționezi singur, fără alții, pe care să-i știi alături și asemeni ție, pentru a da sens și amploare acțiunii? Ajunsesem să merg pe stradă încercînd să privesc trecătorii în ochi pentru a descoperi pe cei cu care aș putea să mă solidarizez. Oamenii mergeau însă cu capetele în pămînt, obosiți, grăbiți, încărcați de sacoșe și dacă se întîmpla totuși să prind o privire, o descopeream suspicioasă, speriată de a mea, neliniștită de insistență și dornică să scape mai repede, să se întoarcă în sine, să se închidă, să nu fie obligată să răspundă cumva. N-aș putea spune cu siguranță dacă atunci s-a născut în mine bănuiala îngrozitoare că sînt altfel decît ceilalți, dar, chiar dacă nu reușeam să o formulez, germenii ei trebuie să se fi născut în acea lungă perioadă de exasperare în care îmi dădeam seama că nu mai sînt în stare nici să suport umilința amorfă a tuturor, nici să-i aleg din mulțimea chinuită pe cei hotărîți s-o salveze. Tot ce-mi rămînea era să tai nodul gordian, începînd singur să fac

Scanned with OKEN Scanner

ceva, chiar dacă acel ceva nu putea fi, în mod fatal, decît ineficient, lipsit de importanță reală și, chiar, în ultimă instanță, ridicol. Dar ce puteam să fac?

Se opri brusc și în aceeași fracțiune de secundă, enorma lumină din privire i se stinse și fu înlocuită după o imperceptibilă cenzură întunecată de o altă lumină, mai metalică, batjocoritoare poate, sau numai atentă, curioasă.

– După cum vezi, nu mai e nevóie să te conving că sînt nebun. Simplul fapt că îți povestesc toate astea, fără să te cunosc măcar, o dovedește din plin.

Nu i-am răspuns. Nu aveam nici o îndoială că întreruperea nu se datora unei reale suspiciuni sau ironii la adresa mea, ci mai curînd nevoii de a se sustrage o clipă tensiunii povestirii și chiar unei pudori, care crea patetismului o pauză de respirație. Am așteptat, deci, și el a știut că aștept; a tăcut puțin și, în timpul tăcerii – ca și cum liniștea ar fi reîncărcat bateriile –, privirea i s-a umplut din nou de lumina aceea mare, existînd în sine, neîndreptată spre ceva, iar vocea, lipsită de orice legătură cu tonul ultimei fraze, și-a reluat povestirea din punctul exact în care o părăsise.

– Ce puteam să fac? Vreau să spun: ce puteam să fac de unul singur? Să împrăștii manifeste? Să scriu slogane incendiare pe ziduri? Da. Puteam, fără îndoială, s-o fac, dar și una și alta interzic, prin chiar natura lor, contextul între cel ce adresează și cei cărora li se adresează mesajul, eludînd astfel chiar posibilitatea solidarizării. Nu-mi era greu să mi-i închipui pe cei care se speriaseră de privirea mea trecînd grăbiți, cu aerul că nu le-au citit, pe lîngă inscripțiile de pe ziduri sau mototolind în pumn – fără a îndrăzni nici să-l bage în buzunar, nici să-l arunce – manifestul. Nu-mi făceam iluzii și nu pentru ei o făceam. Ceea ce aș fi vrut era ca, prin gestul meu, să dau posibilitatea celor asemenea mie să mă găsească, iar pentru asta trebuia să pot fi găsit , să fiu de față.

Așa am ajuns la soluția nebunească – vezi, încă un argument! – a discursului public. Am ales cu grijă locul și timpul. Un loc de maximă aglomerație statică, locul unde stațiile îngemănate a cinci sau șase linii de autobuze, troleibuze și tramvaie strîng în orele de vîrf adevărate mitinguri mute; și un timp al supremei exasperări, ora cinci a după-amiezei, atunci cînd, după ieșirea de la lucru, oamenii și-au făcut cumpărăturile, au stat la cozi, s-au înghesuit, s-au enervat, s-au

Scanned with OKEN Scanner

certat, au luat tot ce-au găsit și-n cantitățile pe care le-au găsit, ajungînd epuizați, încărcați de sacoșe, pungi și plase, în stație, unde autobuzul care întîrzie este ultima picătură de umilință și povară pe care trupurile acelea obosite și nervii aceia întinși o mai pot îndura. Trebuie să mărturisesc că am ales aproape cu cruzime acele circumstanțe agravante, cu o cruzime deliberată și cu o bunăvoință fără margini, încercînd să le acord toate atuurile posibile, pentru a izbucni, pentru a nu mai răbda, pentru a se uni. Eu trebuia să fiu doar liantul, sau poate și mai puțin, semnalul.

Se ridicase de pe scaun vorbind și, cum îl priveam de jos, de la nivelul patului, l-am descoperit deodată orbitor de frumos, dacă se poate spune așa, de o frumusețe pe care nu i-o observasem înainte, cu ceva întunecat și strălucitor în același timp, ca un înger exterminator. Sau ca un nebun, nu m-am putut opri să adaug. Dar am alungat repede gîndul.

– M-am urcat pe o schelă (nu știam că fusese montată acolo cînd am optat pentru locul acela, dar prezența ei mi s-a părut nu numai necesară, dar și de bun augur) și am început să le vorbesc. Nu mai țin minte ce le-am spus, tot ce țin minte e că de la înălțimea la care mă aflam se vedeau mai mulți încă decît mi se păruseră de jos, și pentru o clipă, clipa de început, am avut iluzia că era într-adevăr un miting, că toți oamenii aceia (mai multe sute) erau strînși anume să mă asculte. O făceau în tăcere, într-o absolută tăcere, care mă încuraja să continui și în același timp îmi dădea un fel de amețeală, ca și cum aș fi căzut într-o prăpastie, a cărei adîncime nesfîrșită era, în egală măsură, un semn că nu voi mai putea reveni la suprafață și o amînare a strivirii. Înclin să cred că tăcerea aceea totală, care reprezenta cel puțin o atenție încordată, era mai curînd aprobatoare. De altfel, mă priveau cu toții nemișcați, cu capetele date puțin pe spate, și cele cîteva priviri cu care mi s-au încrucișat privirile au fost tot ce speram de atîta timp, și chiar și recompensa pentru tot ce a urmat. Nu mai țin minte cît am vorbit. Cred că mult timp, în orice caz destul pentru ca știrea despre ce se întîmplă acolo să se răspîndească, să se strîngă oameni din ce în ce mai mulți, unii apropiindu-se în fugă, vorbind, strigînd, dar, odată ajunși, la limita auditoriului, să intre ca într-o încăpere în tăcerea aceea profundă, destul timp pentru ca pe malurile mulțimii (folosesc expresia care îmi amintesc că mi-a venit în minte atunci, pentru că mulțimea

Scanned with OKEN Scanner

părea ca o apă adîncă, nemișcată, ca un lac), să apară cîteva mașini care au frînat brusc, deosebit de sonor. Am continuat să vorbesc, deși nu mă mai asculta toată lumea. Cei de pe margini întorseseră capul și priveau neliniștiți mașinile din care au început să coboare bărbați îmbrăcați la fel, încălțați la fel, tunși la fel și avînd aceleași priviri, același mers, aceeași vîrstă, aceleași trăsături chiar, încît nimeni, oricît ar fi fost de străin, sau de naiv, sau de nepriceput, sau de distrat, n-ar fi putut să nu le observe asemănarea și să nu-i remarce astfel. Pe vremuri credeam ca toată lumea că această standardizare era un semn al lipsei de imaginație, al neglijenței și al prostiei. O armată, în fond, o armată care ar fi trebuit să fie secretă, dar care nu reușea să se camufleze credibil. Abia mai tîrziu am înțeles că forța și subtilitatea ei constă tocmai în aparența acestei stîngăcii, în faptul că și-o putea permite. Ea nu are nevoie să-și mai ascundă lupta, pentru simplul fapt că ea nu mai trebuie să lupte, este destul să existe. Cu cît se vede mai tare, cu cît se vede mai numeroasă, cu atît este mai infailibilă. În același timp, lipsa uniformei propriu-zise și înlocuirea ei prin acel infinit mai complicat sistem de stanțare psihologică mărește efectul produs printr-un aer ocult, care nu lasă nici o clipă atenția privitorului să se tocească, să se obișnuiască cu situația, să n-o mai vadă.

Iartă-mă, îți spun lucruri pe care le știi cu siguranță, altfel n-ai avea cum să fii aici (și avui din nou, pentru o fracțiune de secundă, senzația că lumina din ochi i se ascute, gata să taie). La drept vorbind cred că încerc să amîn clipa adevărului, cum se spune în luptele de tauri, sfîrșitul întîmplării de la care mi s-a schimbat viața și care, chiar și acum, după cîțiva ani și după nenumărate rememorări și analize, mă răscolește, mă uluiește, mă înspăimîntă. Deci, am continuat să vorbesc în timp ce pasagerii a trei dintre mașini au coborît, s-au apropiat de mulțime și s-au pierdut în ea. Nu reușeam să-i mai disting de sus, dar ceea ce reușeam să simt, să văd chiar, era fiorul care străbătea pe mai multe direcții, ca pe un corp viu, mulțimea, zgribulită deodată ca un animal înfrigurat. Din clipa aceea am avut senzația că însăși compoziția chimică a acelei ființe colective s-a schimbat. Dar n-am încetat să vorbesc. De fapt, nici nu mi-a trecut prin minte că aș fi putut-o face, deși știam că nu mai sînt ascultat: cele cîteva priviri care mă făcuseră fericit, lăsîndu-se stăpînite de ale mele, se roteau acum neliniștite în jur, încercînd să discearnă schimbările din jur.

Scanned with OKEN Scanner

Totul se suspendase într-o așteptare pe care cuvintele mele, sfîșiind-o, încercau s-o explice. Așteptare a ce? Evident, ei, noii veniți, așteptau ca eu să mă sperii și să tac. Nefăcînd-o, călcînd acest prim punct al cooperării, al complicității, îmi era foarte greu să presupun ce putea să urmeze. Mi-i închipuiam cu greu scoțînd armele în public și trăgînd. Nu existau antecedente. Dar nici antecedente ale necomplicității nu existau. De altfel, în cine să tragă? Spre onoarea sau, poate, spre rușinea mea, trebuie să mărturisesc că nici o clipă nu mi-a trecut prin minte că ar fi putut să tragă în mine. Cei solidarizați în jur mi se păreau în primejdie, și încă mai în primejdie decît ei mi se părea solidaritatea însăși, germenele acela abia vizibil, dar totuși real, de solidaritate. De aceea cred că am continuat să vorbesc. M-am întrebat de atunci de multe ori dacă aș fi continuat să vorbesc și dacă aș fi văzut armele apărînd. Cinstit fiind, n-am putut să-mi răspund. Fapt este că m-am oprit, totuși, și încă în fața unor unelte mult mai nepericuloase decît armele. Din cea de a patra mașină au coborît trei bărbați încărcați de cabluri și aparate. Unul avea un aparat de filmat, ceilalți doi, numai reflectoare, legate de acumulatoare portative. În prima clipă nu le-a dat nimeni importanță, mai precis n-a sesizat nimeni cu o clipă mai înainte ceea ce se va întîmpla. De fapt, ce s-a întîmplat? Fără să spună nimic, fără să facă un gest în plus sau fără să atragă prin ceva atenția, cei cu lămpile portative le-au aprins și le-au dirijat spre mulțime, iar cel cu aparatul a început s-o filmeze. Dar nu asta a fost întîmplarea. Asta a fost cel mult grăuntele de geniu care a declanșat-o. Întîmplarea a fost că în secunda declanșării bîzîitului care-a marcat începutul filmării, o mișcare bruscă, asemenea unui val născut din senin, s-a produs în mulțimea care – după ce întorsese imprudent sutele ei de capete pentru a vedea ce se întîmplă – s-a tras înapoi din fața obiectivului, instinctiv mai întîi, probabil, și apoi cu spaimă mereu crescătoare.

În clipa aceea m-am oprit. Înainte chiar de a înțelege ei înșiși, cred, am înțeles incredibila logică a spaimei lor și, implicit, uluitoarea ingeniozitate a celor care îi înspăimîntau. În mai puțin de zece secunde priveliștea căpătă înfățișarea unei mări în furtună, de la tălăzuirea materiei înnebunite, încercînd să scape din propria ei definiție, pînă la vuietul dezordonat și crescător care a acoperit instantaneu zgomotul aparatului (încît am avut timp să mă întreb dacă nu cumva era numai o mimare

Scanned with OKEN Scanner

a filmării, ceea ce – trebuie să recunosc – ar fi dat întregii scene dimensiunile unei capodopere). Valuri de oameni încercau să fugă și, nereușind să o facă atît de repede cum ar fi vrut, neputința lor relativă era preluată de panică și transformată într-una absolută, încît cei care fugeau cel mai tare, abandonîndu-și greutățile, călcîndu-și în picioare vecinii, scoțînd sunete isterice, nearticulate, de nerăbdare și de frică, aveau impresia că nu înaintează destul de repede, că nu dispar cu viteza cu care ar fi vrut, că nu reușesc să se salveze atît de rapid pe cît ar fi dorit-o. Priveliștea, văzută de sus, a acelei viermuieli dezarticulate, dezgustătoare, tabloul acelei spaime în care nu intra în joc moartea, ci numai viața cu socotelile ei meschine și fantasmele ei jalnice, scena acelei fugi dezlănțuite, deznădăjduite, dezgustătoare, a fost pentru mine *întîmplarea*, definitiva lecție de psihologie a poporului meu, pe care am primit-o, ireversibilă intrare în maturitate și renunțare la iluzii. După ce au dispărut, locul a rămas murdar, răvășit de lucruri pierdute, pachete desfăcute cu mîncare, pungi sparte din care se scurgea mălaiul, picioare de porc amestecate cu tacîmuri de pasăre, hîrtii mototolite, plase de plastic pe care vîntul serii încerca să le umfle ca pe niște baloane și să le miște cîțiva pași, mere stricate rostogolindu-se pe asfalt.

Cînd reflectoarele au fost stinse, am descoperit deodată că se lăsase întunericul; o lumină noroioasă mai reușea să decupeze contururile aproximative ale lucrurilor care, fără a mai reuși să se distingă cu adevărat, își bolboroseau totuși dreptul la existență, diluînd, zdrențuind din loc în loc întunericul. Ca într-o deplasată ironie, cîteva autobuze, două sau trei, ca într-o formație de luptă, au oprit în stație și, mîhnite de pustietate, au demarat cu zgomot demonstrativ. La lumina farurilor, i-am văzut pe cineași urcîndu-se în mașină serioși, fără zîmbet, ca și cum nu era primul loc în care își făceau în felul acesta datoria. Cît despre ocupanții celorlalte mașini, ei n-au plecat, bineînțeles, decît împreună cu mine. Cînd mi-am dat seama ce vor, vreau să spun cînd mi-am dat seama – întorcîndu-mi ochii de la acel oribil cîmp de luptă pe care nu căzuse nimeni, pe care se luptaseră numai șmecheria și simțul de conservare – că la picioarele schelei pe care eram cocoțat stăteau nemișcate vreo zece persoane identice, asemenea unor soldați de plumb, am coborît, aproape liniștit, fără cel mai mic gînd de împotrivire și aproape fără păreri de rău. Experiența

Scanned with OKEN Scanner

mea se terminase. Făcusem tot ce putuse depinde de mine, spărsesem cercul vicios al celor două întrebări, ba chiar reușisem să le și rezolv pe amîndouă: faptul că rezultatul era negativ nu mai era vina mea. La întrebarea: "Cum să te întîlnești cu cei asemenea ție?" răspunsul apărea cum nu se poate mai limpede: cei asemenea mie nu existau. Cea mai bună dovadă că acesta era adevărul o constituia ideea – pusă în aplicare cu atîta siguranță – potrivit căreia un aparat de filmat poate să țină cu succes locul mai multor mitraliere. Coboram privind fără expresie, fără o vorbă, la cei ce mă așteptau și, în timp ce puneam piciorul pe barele metalice, pipăindu-le cu talpa piciorului în întuneric, mă simțeam ridicol, ridicol ca un copil care se mai miră de lucruri pe care oamenii mari le știu de mult.

Ce-a urmat are mai puțină importanță, sau mai precis, intră în logica lucrurilor. Important este că atunci, în timp ce priveam locul rămas gol, și în timp ce coboram de pe schela metalică, și în timp ce mă lăsam dus spre mașină și mai departe, am înțeles deodată că faptul că sînt singur nu e o dovadă că sînt excepțional, ci una că sînt anormal. Ei toți se comportau potrivit unor legi pe care eu nu numai că nu le respectam, dar nici nu le bănuiam măcar. Să fii cuprins de panică în fața unei camere de luat vederi care ar putea să fixeze imaginea ta ascultînd (ascultînd, nu rostind!) un discurs, indiferent de conținutul acelui discurs, însemna să fii înspăimîntat de umbra unei umbre, de bănuiala unei bănuieli, să renunți de a-ți exprima adevărul tău (să renunți de a-l asculta chiar) nu pentru că ești amenințat, ci pentru că în felul acesta se va ști că tu îl știi; să-ți fie teamă, deci, nu numai să-ți susții adevărul și să lupți pentru el, dar și să-l înregistrezi, să iei cunoștință de el; toate astea mie mi se par nu numai de neînchipuit, incredibile, ci și – atunci cînd nu mai puteam să mă îndoiesc că există – dovezi ale unei boli psihice, argumente ale unei manii a persecuției, ale unei demențe colective. Dar un popor întreg nu poate fi nebun. Nebun este cel ce-i cere să fie altfel, cel ce nu se integrează logicii generale a lucrurilor, psihologiei colective (atît de perfect intuite de ideea cu aparatul de filmat).

Tăcu puțin, ca și cum s-ar fi întrebat dacă mai are ceva de spus. Brusc părea să-i fi trecut și cheful de vorbă, și ușurința de a formula. Totuși adăugă, silnic oarecum, privindu-mă în ochi

Scanned with OKEN Scanner

fără strălucire, rezonabil: Din clipa în care a trebuit să accept această concluzie de bun simț, totul a devenit mai simplu. Am încetat să mă mai simt vinovat că nu fac nimic pentru a îndrepta lucrurile, am încetat să caut ieșiri și să inventez soluții. Ei își urmează legea normalității lor, eu pe cea a nebuniei mele.

Părea deodată foarte obosit. Nu eram sigur că terminase tot ce voise să-mi spună, dar oricum nu mai putea fi mult, vizitatorul meu părea la capătul puterilor. În ultimele minute lăsase impresia că se învîrte în gol, că repetă mecanic fraze pe care le mai spusese în alte momente ale povestirii, ca un disc care nu se putea opri. Vrusesem chiar să-l întrerup, dar nu știusem ce să spun. Acum tăcea, cu ochii în pămînt, cu coatele sprijinite pe genunchi, într-un fel de poziție intermediară, de trecere spre altceva. Am tăcut și eu, așteptînd.

– De asta te-am întrebat dacă ești nebun. Voiam să știu dacă, cel puțin aici, există și alții asemenea mie. Vreau să spun definitivi, needucabili...

– Oh, am răspuns, oarecum confuz, nu sînt chiar atît de... Sînt mai puțin supuși decît ai crede; și eu credeam la fel, dar de curînd am făcut o descoperire care...

Se uita la mine atît de atent, încît nu eram sigur că înțelege ce-i spun. I-am povestit întîmplarea cu semnul pe care mi l-a făcut unul sau mai mulți "aplaudatori". M-a lăsat să vorbesc, fără să mă întrerupă, și n-a spus nimic nici după ce am terminat. Continua să mă privească, însă, făcînd parcă un efort, de dincolo de o mare oboseală. Am crezut că trebuie să explic:

– A fost pentru mine o enormă surpriză și o dovadă că nu era totul pierdut. Chiar și acum mi se pare incredibil. Faptul că dincolo de mecanismul fanatic, dincolo de robotizarea entuziastă se ascunde, supraviețuiește spiritul critic, rîsul, batjocura, chiar, mi se pare un adevărat miracol, un sîmbure de viață într-un univers pe care-l credeam definitiv condamnat, un sîmbure de nemurire. Îmi dau seama că pot să vă par exaltat, dar nu cred că exagerez...

Eram din ce în ce mai puțin sigur de mine și începea să mă irite poziția subalternă pe care o acceptasem, poziție în care lipsa de aprobare a celuilalt era în stare să mă inhibe. În același timp, suferința care emana din ființa lui, ca și povestea sa, mă impresionaseră și mă făcuseră să-l simt într-un anume fel superior.

– Nu crezi că am dreptate? am întrebat, încercînd să trec

Scanned with OKEN Scanner

dincolo și de pronumele de politețe și de evidența lui neaderență.

– Nu – mi-a răspuns el, scurt, neschimbîndu-și privirea. Bășcălia nu e viață și cu atît mai puțin nemurire. Avea aerul că mă condamnă pentru mai mult decît spusesem și, în același timp, că mă cîntărește, măsurîndu-mi reacțiile. Dar mai ales părea că totul, și vorbele mele, și vorbele la care se refereau ele, îl obosesc de moarte.

– Sînteți obosit, i-am spus fără să vreau, reîntorcîndu-mă tot fără să vreau la plurălul pronumelui.

– Sînt obosit de a auzi mereu că numai umorul, bătaia de joc, luarea peste picior, neluarea în serios, rîsul ne salvează, că numai ele ne mențin în viață. Ca și cum n-ar avea nici o importanță despre ce fel de viață e vorba, că rămînem în viață se bucură toți, dar cum rămînem nu mai interesează pe nimeni.

– Știu la ce vă referiți, dar nu cred că aveți dreptate. Și știam într-adevăr. Discuția deschisă de el o purtasem de nenumărate ori cu Valeria, care nu reușea să mă convingă de ceea ce voiam să-l conving eu acum pe el. De fapt, mi-am adus aminte de Valeria, chiar în clipa în care am început să vorbesc, în clipa în care am realizat că ceea ce vreau să spun este vechea ei poziție, pe care o combăteam cu îndîrjire de pe poziția bărbatului din fața mea. Descoperirea îmi provocă un fel de vagă, neașteptată emoție, ca și cum faptul că ajunsesem fără să-mi dau seama să gîndesc asemenea acelei femei, pe care o admirasem întotdeauna într-un fel pe care nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să i-l mărturisesc, m-ar fi apropiat deodată de ea, ar fi creat o bruscă intimitate între noi. Știu la ce vă referiți, am repetat. Ani întregi am fost și eu de părerea dumneavoastră. Dar nu aveam dreptate. Sau cel puțin nu în aceste condiții. Dacă poți să condamni bășcălia, interpretînd-o ca o acceptare a umilinței, opunînd-o seriozității, revoltei, nu poți să n-o recunoști superioară fanatismului, instrumentalizării. La urma urmei, rîsul nici nu este acceptarea umilinței, ci dimpotrivă, negarea ei. Un om lovit care continuă să rîdă de cel ce-l lovește este, chiar dacă rîsul și lovitura îl costă viața, un neînvins, stăpînul unei – chiar dacă secrete – victorii.

– Am obosit de atîta subtilitate, șopti el, încetînd să mă mai privească. Toate victoriile noastre sînt secrete, ascunse cu grijă să nu le bănuiască cineva, să nu cumva să afle cel ce crede că ne-a învins. Umilințele în schimb, schingiuirile, sînt în văzul

Scanned with OKEN Scanner

tuturor, nu are nimeni de ce să se îndoiască de ele. Era în vocea lui o amărăciune care îmi făcea rău cu atît mai mult cu cît o simțeam înrăită și nedreaptă.

– Dar, omule, nu înțelegi că nu puteam să nu mă bucur. Era ca și cum într-un deșert, pe care-l credeam în întregime mort, aș fi descoperit deodată o incredibilă plantă. Desigur, nu putea să-mi astîmpere setea, dar era oricum un semn că izvorul există. După ce de nu mai știu cît timp în jurul meu nu vedeam decît mașini care abia dacă se oboseau să imite forma umană, un semn, un simplu semn – șmecheresc, batjocoritor, ironic, spune-i oricum și ia-l cum vrei să-l iei – făcut cu ochiul, răstoarnă totul, demonstrează fără putință de îndoială sau că mașinile se defectaseră, sau – și mai probabil – că nu funcționaseră niciodată perfect, că nu făcuseră decît să mimeze perfecțiunea morții. N-am de ales între o ironie și o revoluție, ci între ironie și neant. Cînd dumneata îmi explici că biata floricică găsită de mine în deșert este o buruiană, și că pe pămînt există infinit mai frumoase și mai demne de admirație flori, nu înțelegi că pentru mine ea reprezintă însuși miracolul vieții, alternativa pustiei. M-am oprit, fără intenția de a mai adăuga ceva, întrucîtva jenat de brusca mea retorică. Continua să nu mă privească, stînd nemișcat cu coatele sprijinite pe genunchi și capul în pămînt. Asta, bineînțeles, dacă nu e vorba de o înscenare mai complicată, dacă totul – inclusiv făcutul cu ochiul – nu intră într-un scenariu mai larg în care mașinilor de aplaudat li s-a mai adăugat un program: ironia – am adăugat totuși, pe un alt ton, mai reținut, deși de data aceasta varianta complicată mi se părea puțin probabilă. Voiam însă să se știe că nu exclud nici această posibilitate.

Se lăsă o scurtă tăcere, cu atît mai penibilă cu cît întreaga discuție despre făcutul cu ochiul nu era decît o derivație periferică, ce ne îndepărtase de centrul întîlnirii și pe unul de altul. Îmi părea rău. Simții nevoia să mai adaug:

– E adevărat că bășcălia se potrivește destul de bine cu fuga din fața aparatului de filmat.

Se ridică de pe scaun ca și cum nu m-ar fi auzit, sau, dimpotrivă, în loc de răspuns.

– S-a făcut deodată foarte frig, spuse, zgribulindu-se și făcînd doi pași.

Într-adevăr, și mie mi-era frig într-un fel neobișnuit, dar cunoscut, nu ca și cum s-ar fi răcit odaia, ci ca și cum un curent

de aer rece, delimitat precis, o formă de aer rece, mai exact, ar fi trecut prin apropiere. Vrui să-mi trag pătura mai sus, spre umeri, dar ca de obicei o făcui prea brusc, dezvelindu-mi picioarele. Atunci se auzi un rîs amuzat, melodios, deși uimea prin atingerea unor note extrem de joase ale portativului și îmi privii mirat musafirul. Dar, la fel de mirat, el privea spre geam, unde, sprijinit puțin de perete, ca și cum ne urmărise îndelung, stătea Doctorul Bentan. Înainte de a mă mira că-l vedeam acolo – sau, mai precis, ca o parte introductivă a marii mirări că-l vedeam acolo – mă frapă observația legată de frig a conlocutorului meu. Întotdeauna mi se păruse că în timpul vizitelor "fără halat" ale doctorului se răcește camera, dar pentru prima dată o altă persoană verifica impresia asupra căreia nu stăruisem, considerînd-o subiectivă. "Doctor Faustus", mă gîndii, mai mult amuzat decît îngrozit, și abia apoi mă întrebai pe unde intrase.

– Pe unde ați intrat? l-am întrebat chiar pe el, dar el continua să rîdă încet și bas, încît, dacă n-ar fi fost gura hlizită și ochii lucind, s-ar fi putut găsi o altă interpretare sunetelor. Mă uitai la celălalt să văd dacă înțelege mai mult, dar omul mi se păru mai uluit chiar decît mine. În plus, ceea ce mi se păru extrem de ciudat, nu avea aerul că-l mai văzuse vreodată pe doctor, că-l cunoștea dinainte.

– Pe unde ați intrat? am întrebat încă o dată, mai imperativ, ridicîndu-mă pe jumătate din pat. Dar el continuă să rîdă, făcînd doar un gest ambiguu cu mîna spre geam.

– Geamul are gratii, am spus sec, în timp ce simțeam cum crește în mine nevoia aproape isterică de a ceda evidenței, și de a recunoaște caracterul magic al acelei prezențe. Pe geam nu se poate nici intra, nici ieși, am mai adăugat, luptînd cu mine însămi, în timp ce măsuram din ochi spațiul dintre pat și ușă ocupat de celălalt vizitator, care privea întreaga scenă într-un fel ce mi se păru deodată foarte ciudat.

– Ei, nu mai spune! exclamă doctorul, oprindu-se din rîs pe un ton – mi s-a părut – voit vulgar, în orice caz într-o totală schimbare de ton față de toate întîlnirile noastre de pînă atunci. Cine spune că nu se poate ieși? și sublinie cuvîntul *ieși* într-un fel grosolan, jignitor, folosindu-l evident nu din greșeală în locul lui *intra*. Vă rog să mă iertați, domnule inginer – adăugă el adresîndu-se neglijent și intim celuilalt, care nu reacționă în nici un fel: doar o mică demonstrație prietenească. Și, aferat, se

Scanned with OKEN Scanner

îndreptă spre fereastră, unde, fără nici un efort, deschise, așa cum s-ar deschide cel mai banal geam, gratiile, învîrtindu-le în niște balamale pe care nu le văzusem niciodată. Apoi, cu același gest ușor împinse aripa din exterior, vopsită în ulei alb, a ferestrei și în odaie pătrunse un val masiv de aer rece, în timp ce lumina din odaie decupă din întunericul serii cîteva crengi încărcate de promoroacă. Era iarnă!

N-am fost în stare să rostesc nici un cuvînt. Cred că rămăsesem cu ochii încremeniți pe gratiile deschise ca o ușă, de care m-am și apropiat, ca hipnotizat, și le-am atins. Printr-o singură mișcare de mînă, doctorul îmi azvîrlise în ridicol sutele, miile de ore de spaimă petrecute pe culoarele pustii și zăvorîte, căutînd o ieșire. Dar chiar acest argument îmi dovedea irealitatea sa: dacă geamul ar fi fost într-adevăr neferecat, ce sens ar mai fi avut ferecarea sutelor de uși pe care le încercasem de-a lungul kilometrilor de coridoare și scări? Mîna îmi înghețase la contactul cu fierul zăbrelei și, totuși, eram tot mai sigur că sînt victima unei operații magice. Negricios și sfrijit, doctorul părea să-și fi pierdut din înălțime, așa cum se sprijinise din nou de perete, cocîrjat ca un semn de întrebare. Oferind o explicație logică prezenței sale în încăpere, produsese un fapt și mai greu de explicat pe cale naturală. Mi-aș fi făcut cruce, dacă n-aș fi fost convins că e vorba de o armă inventată pentru diavoli infinit mai naivi. Nu spunea nimic, cum nu spuneam nici eu, urmărindu-mă doar cu ochii strălucitori, batjocoritori, poate, dar, mai ales, plini de un fel de aviditate (poate că nu acesta e termenul cel mai potrivit, totuși *curiozitate* ar fi mult prea slab), plini de o așteptare nervoasă care m-a făcut să bănuiesc că, nici pentru el, momentul nu era lipsit de importanță. Nu știu cît a durat în realitate clipa aceea, care pentru mine a fost nesfîrșită, dotată cu trăsăturile unui stop-cadru, dar am simțit din toate puterile sufletești că este clipa *mea*, că de felul în care voi trece acest examen vor putea depinde multe.

– S-a făcut rece, am spus, aplecîndu-mă să închid geamul exterior. E iarnă. În fracțiunea de secundă cît am fost aplecat în afară am văzut pămîntul înghețat, acoperit pe alocuri cu zăpadă, destul de aproape. Eram cel mult la etajul al doilea, dar crengile unor arbori bătrîni, întinse spre clădire, rezolvau romantic orice problemă. Geamul vopsit în ulei a întrerupt

Scanned with OKEN Scanner

brusc perspectiva. Am închis și gratiile. Închise, păreau gratii obișnuite. Am făcut un efort să nu le mai privesc.

– Nu știu dacă vă cunoașteți... – am început, întorcîndu-mă cît am putut mai firesc și mutîndu-mi ochii de la unul la altul: doctorul își pierduse brusc strălucirea malefică, arăta numai ponosit, cel mult rău; celălalt, privea în continuare atent și serios, ca la teatru, cu o detașare care putea să sugereze cel mult că mai văzuse o dată piesa. O secundă mi-a trecut prin minte că, probabil, trăise și el povestea cu gratiile (care poate că nu era decît un foarte banal truc al instituției), ceea ce ar fi putut să explice de ce expresia lui de la apariția doctorului mi se păruse ciudată.

– Domnule doctor, îmi dați voie să vă prezint pe... dar chiar în clipa rostirii replicii mi-am dat seama că nu știu numele musafirului meu, m-am oprit însă atît de afectat, încît oprirea a părut că face și ea parte din scenariu.

– Ei, dar cine nu-l cunoaște pe domnul inginer, a exclamat doctorul, dezlipindu-se de perete și întinzînd mîna ca și cum n-ar fi observat încurcătura mea. Sîntem cunoștințe vechi, mult mai vechi decît... ,și nu-și încheie fraza, dar nici nu mai înaintă spre cel ce nu făcuse nici un gest de întîmpinare, ci rămăsese așezat, în aceeași poziție de spectator care-și verifică impresiile de la un spectacol trecut, fără să confirme sau să nege în vreun fel cele auzite. Oricum, eu păream exclus din relația lor, în mod evident anterioară celei pe care o aveam cu fiecare dintre ei în parte.

– E tîrziu, se ridică inginerul, rostind cuvîntul alb, ca pe-un salut, ca și cum ar fi răspuns astfel cuvintelor doctorului. Îmi pare bine că te-am găsit, mi se adresă peste capul doctorului. O să mai vin. Și dădu să iasă fără să-i arunce acestuia o privire, ceea ce mi-a întărit impresia că-l cunoaște bine, infinit mai bine decît mine.

– Vin și eu, se repezi doctorul să-l urmeze, fără să pară deloc supărat, ba chiar vesel deodată, ca și cum ar fi descoperit o nouă ocupație a serii, mult mai interesantă.

– Ne scuzi, îmi aruncă din mers, zîmbind cu înțeles și făcînd un gest ambiguu spre fereastră. Oricum, acum n-aș face decît să te deranjez. Nu numai că era jignitor, dar voia să observ că avea intenția să fie.

Am rămas nemișcat lîngă fereastră. Primul gest pe care l-am făcut după ce ușa s-a închis a fost să cercetez gratiile pentru a

Scanned with OKEN Scanner

vedea dacă nu au redevenit fixe. Nu. Le-am privit îndelung, încercînd să-mi amintesc dacă așa arătau și în zilele trecute. Nu-mi dădeam seama. Faptul că luni de zile căutasem o ieșire, în timp ce ea se afla la îndemîna mea mi se părea mai mult decît înnebunitor: simbolic. Dar cu cît mă gîndeam mai mult, cu atît mă îndoiam de această supoziție. Deși nu s-ar fi putut imagina ceva mai perfect în arta de a produce și de a batjocori în același timp sentimentele omenești, și dintre ele cel mai puternic: spaima. Și, totuși, ochii doctorului îmi dovedeau că asta fusese o inovație de ultimă oră. Aștepta evident să reacționez într-un anume fel, să fac ceva, și nu știu dacă făcusem ceea ce aștepta de la mine. Înclinam să cred că nu. Dar dacă ceea ce aștepta era chiar fuga? Dacă nu voia decît să mă ajute? Era greu de crezut, mai ales că în acest caz ar mai fi rămas de explicat de ce o făcea abia acum. Oricum, eu nu puteam să nu profit de ocazia oferită – sincer sau perfid – de către doctor. Diavolul pe care îmi plăcea să-l presupun travestit în uzatul său costum negru are – după cum se știe – nu numai răutate, ci și spirit. De ce n-aș fi presupus că se distrează oferindu-mi o șansă pe care nu aveam dreptul s-o neglijez. Imaginea Sabinei, așa cum o văzusem ultima oară, cu cearcăne aproape albastre și cu degetele pătate de cerneală, îmi trecu încet prin minte, fără a se opune. Asemenea ocnașilor lui Dostoievski, din "Casa morților", trebuia să-mi "schimb soarta", indiferent de risc și chiar indiferent de perspectivă. La drept vorbind, asta ar fi însemnat să încalec pervazul și să pornesc în noapte. Fereastra deschisă de acum o puteam găsi dimineața blocată, ba nu era deloc exclus ca dimineață întîmplarea din această seară să-mi apară incredibilă și aberantă. Dar eram prea obosit. Îmi dădeam seama că gestul de a mă reîntinde pe pat echivala cu o trădare a mea de către mine, cu o batjocorire a tuturor nopților orbecăite pe culoare întunecate, a tuturor speranțelor și umilințelor. Dar nu eram în stare. Tot ce puteam face era să închid ochii și să sper că mă voi trezi cît mai tîrziu. În timp ce adormeam, mi-a apărut sub pleoape, alunecînd ușor, misterioasă, silueta inginerului, dar mi-am spus că mă voi gîndi la el mîine."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 18

Am senzația că – iată! – construiesc o scară, pe care de altfel sînt cățărată și, într-un absurd echilibru, reușesc să mai adaug cîte o treaptă, pe care pășesc imediat mai sus. Ideea că s-ar putea întîmpla ca la sfîrșit să se nască un întreg palat, unde totul să pară savant prevăzut și calculat, în loc de a mă consola de emoțiile care mă consumă acum, mi se pare rezultatul unui cinic joc al divinității cu sufletul meu lipsit de apărare și, paradoxal, creator.

De altfel, orice spun, cea mai neînsemnată afirmație, se dovedește, în același timp și în egală măsură, adevărată și falsă, iar această dedublare, departe de a contribui la lărgirea limitelor universului meu, le anchilozează într-o indecizie ambiguă, amînătoare. Cînd afirm că s-ar putea întîmpla ca, în cele din urmă, totul să pară savant gîndit dinainte nu vreau să spun că n-am calculat cu minuție totul, ci că mă mir că din întreaga mea premeditare – supusă divergenței teribilelor forțe ale vieții și inspirației – s-a mai păstrat vreo urmă. Iar atunci cînd vorbesc de calitatea mea de creator ca despre un paradox, nu o fac din modestie sau din neîncredere în puterea mea de a închega viziuni și elanuri, ci, aproape dimpotrivă, dintr-un fel de uimire specială în fața misterioasei naturi a acestei puteri puse în funcțiune și oprite după legi și criterii pe care nu reușesc să le determin și care dispun de mine într-un mod în același timp flatant și umilitor.

De exemplu ideea inițială – inițială este un fel de a zice, pentru că a apărut după mai bine de un an de la începerea cărții, adică după ce multe alte planuri arhitectonice, mai vechi sau mai noi,

Scanned with OKEN Scanner

clasice sau inventate ad hoc, fuseseră îmbrățișate cu entuziasm și părăsite ca inutile – ideea celor trei fluxuri epice dependente unul de altul printr-o relație aparent univocă, relația dintre cel ce scrie și pagina sa scrisă, mi-a apărut la început ca utopică, de nerealizat. Și asta tocmai pentru că (și deși) ea părea să rezolve, într-o măsură mai mare decît celelalte soluții luate în discuție, nevoia mea de sinteză, dorita împletire într-un întreg unic a mai multor fire, care nu semănau decît prin faptul că izvorîseră din aceeași realitate. Ceea ce căutam eu era, deci, un fel de mare care să strîngă la un loc (dar, dacă se poate, totuși, fără a combina cu totul) toate rîurile izvorîte dintr-un munte, recreînd astfel, în altă stare de agregare, marea, realitatea muntelui care le-a născut. O dată apărută, ideea celor trei fluvii mi s-a părut că satisface dorința mea de ordine fără a leza nevoia mea de natural (realizat prin legăturile genealogice, ca să zic așa, între părți), dar tocmai pentru că soluția era găsită și alegerea mea între diversele posibilități făcută, mă îndoiam de punerea ei în practică, pentru că mă îndoiam că o idee prestabilită poate fi acceptată de capriciosul mecanism care trebuia să se pună în funcțiune pentru a naște la capătul unui îndelungat și complicat travaliu cîte o literă pe pagină. De aceea, mirarea mea n-a cunoscut margini (și bucuria, ar trebui să zic, dar adevărul e că nu îndrăzneam să mă bucur) cînd am văzut că am început să scriu urmînd acest plan în care nu credeam nici eu însămi, dar care se năștea totuși de la literă la literă, așa cum o scară se naște treaptă de treaptă, într-un efort unde întreaga concentrare e mișcare pentru realizarea treptei în lucru și nimeni nu are nici timpul, nici perspectiva necesară să mai privească sau să-și imagineze, cel puțin, întreaga construcție. Și totuși – și asta îmi trezea nemărginita mirare – planul general – al celor trei fluxuri – nu se pierdea, ci dimpotrivă, se întregea încetul cu încetul, ca și cum nu ar fi fost o schiță prestabilită a mozaicului, ci o emanație a acelor particule multicolore, care se adăugau cu atîta trudă una alteia și la un loc îl formau.

Dacă ar fi să folosesc – în glumă – desigur, infantilul model structuralist, schema simplistă ar fi

$F_3 \rightarrow F_2 \rightarrow F_1$

Scanned with OKEN Scanner

ceea ce ar însemna că fluxul al treilea îl naște și-l comentează pe cel de al doilea, iar cel de al doilea îl naște pe cel dintîi. Dar – așa cum sper să reiasă destul de limpede din lectura capitolelor de pînă acum – cel mai important dintre fluxuri nu este, așa cum s-ar părea, cel în care exist și scriu eu, autorul cărții, ci F_2, cel în care există personajul meu, scriitorul. Acesta (F_2) este de altfel și singurul cu pretenții de obiectivitate sau cel puțin de realism. În el ființele și lucrurile există, așa cum ne place să credem că există și în realitate, indiscutabil, pur și simplu. Ele sînt relatate la persoana a III-a, cea mai obiectivă dintre persoane, cea mai impersonală, și la timpul prezent, singurul existînd în afara dubiilor, căruia trecutul și viitorul îi sînt supuse. Mi-ar fi plăcut ca el să fi existat cu desăvîrșire liber de prezența omniscientă a autorului – care să nu fie mai mult decît un înregistrator, tăcut și modest, al gesturilor și faptelor neînsoțite de motivații interioare și explicații psihologice, neamputate de aura misterioasă pe care fiecare dintre noi o poartă cu sine pentru ochii celorlalți – așa cum în filmele lui Bresson camera de luat vederi urmărește mișcările actorilor, fără a da de înțeles că știe de ce se mișcă astfel și ce au de gînd să facă în următoarea secvență – dar a trebuit în curînd să renunț cu regret la acest vis ascetic.

(Am refăcut, astfel, aproape fără să-mi dau seama, iluziile noului roman francez părăsindu-le înainte de a le da formă materială. Nu era pentru prima oară cînd renunțam la o experiență artistică, descoperind că era și mai puțin permeabilă ideii decît vechile forme, cărora le reproșam impermeabilitatea).

Față de acest F_2, cu precădere epic și desfășurîndu-se într-un loc și într-un timp precise și chiar determinante (un moment am cochetat chiar cu ideea respectării regulei celor trei unități, dar, deși – sau tocmai pentru că – realizarea ei nu mi-ar fi pus mari probleme, n-am acceptat-o, jocul aluziei culturale apărîndu-mi neserios și frivol în context), față de acest F_2, deci, sobru și echilibrat de tip clasic, F_1, lunecat nesigur pe muchia irealității, apare nebulos și nesigur de sine, de aspect fantastic și de structură romantică; iar F_3, modern în inconsistența sa, existînd doar ca proiect și concluzie, a celorlalte două, comentar continuu și viață

Scanned with OKEN Scanner

numai în măsura în care comentează viața: ei bine, față de F_2, așezat ca un punct de sprijin, la mijloc, F_1 și F_3 sînt numai ceea ce un adolescent și un bătrîn pot să fie față de un adult, proiecții și semne de întrebare, umbre nesigure dar pline de semnificații, oglinzi măritoare așezate în unghiuri menite să deformeze și să se încarce astfel, prin anomalie, de sens. Și totuși, F_1 este o oglindă convexă, care reușește să cuprindă o realitate largă, poate chiar întreagă, în timp ce F_2 este o lupă cuprinzînd un minim fragment, din care nu se poate deduce, în afara texturii, aproape nimic. În ceea ce privește F_3, el este numai cutia în care sînt ținute lentilele, cu indicațiile de utilizare și condițiile în care au fost produse.

Cel mai literar dintre fluxuri, F_1, este scris, gramatical, la timpul tradițional al literaturii, imperfectul, și, dat fiind caracterul lui acuzat subiectiv, folosește persoana întîia. De altfel, cel puțin în capitolele scrise pînă acum, el este de departe preponderent, așa cum visul și imaginile noastre subiective despre viață ocupă din viața noastră mai mult decît viața! Dacă F_2 aparține genului epic, F_1 – cu toate întîmplările și suspensurile sale – aparține totuși genului liric, poeziei. Iar F_3 nu aparține nici unui gen. El este scris la prezent sau la trecut, după cum e format din comentarii sau din amintiri, și n-ar fi exclus să folosesc și viitorul, în măsura în care voi simți nevoia să-mi înșir și proiectele. El este în egală măsură un aide-memoire și-un instrument de exorcizare, un depozit de schițe și-un cimitir de intenții. Mi-ar fi ușor să spun că este un fel de jurnal al cărții, dacă n-aș fi superstițioasă și nu mi-aș aminti că Maurice Blanchot consideră că nu există decît jurnale ale cărților nescrise. După cum aș putea să-l consider un fel de "Cum am scris Sertarul cu aplauze", dacă ar fi doar o confesiune asupra unui travaliu încheiat și nu chiar o parte, uneori determinantă, alteori derizorie, a acestui travaliu. Tot ce se poate spune cu precizie despre acest F_3 – atît de important mie pentru scrierea literaturii – este că el nu aparține literaturii – decît prin faptul că o ajută să se nască. Iată o formulare cel puțin inexactă: Ca și cînd aș spune că maieutica socratică nu aparține filosofiei! Și totuși – exact sau inexact – este sentimentul pe care îl încerc în fața acestor pagini lipsite de pretenții și atît de gata să se ofere, schele,

Scanned with OKEN Scanner

altor construcții mai ambițioase. El este graficul efortului de a le scrie pe celelalte două și inventarul materiilor prime din care substanța lor s-a decantat. Din păcate, deși lipsit de pretenții stilistice, îl scriu aproape la fel de greu ca și pe celelalte, pentru că efortul de a scrie nu începe pentru mine de la cine știe ce amețitor nivel artistic, ci de la simpla caznă a grafiei. Spun grafie și nu caligrafie, pentru că nici nu poate fi vorba de vreo urmă de frumusețe: cu cît mi-e mai greu să scriu, cu atît litera mea devine mai monstruoasă, mai de nerecunoscut, mai ilizibilă. Există momente (și, ciudat, ele pot să apară la fel de bine în transa inspirației, sau dimpotrivă, pe parcursul unor rînduri căznite), cînd literele se întind de-a lungul rîndului, ca și cum cineva ar trage de firul albastru din care sînt formate (cum tragi de fir ca să destrami o împletitură de lînă) pînă la limita în care nu mai pot fi deosebite decît cu greu între ele (a sau e sau l, l sau r sau s, u sau n sau m, p sau g sau j) ori se poticnesc încîlcindu-se pur și simplu unele într-altele într-o evidentă dovadă a oboselii de a mai continua această desenare de semne monotone lăsate mereu în urmă de gînd, și împiedicîndu-l să se urmeze în voie. Alteori, în mod și mai straniu, descopăr la citirea cîte unui text scris de mine în clipe de febrilitate a ideilor și de neastîmpăr interior, substituiri ale unor litere prin altele, înrudite din punct de vedere sonor (de exemplu, labiale sonore și labiale surde: p în loc de b, t în loc de d), ca și cum aș fi scris textul după dictare și n-aș fi auzit bine sunetele care pot fi confundate între ele. Nu pot să ascund spaima care mă cuprinde la citirea unui astfel de text care – oricît aș fi de echilibrată – dovedește existența unor mari zone necunoscute (și amenințătoare) în geografia condiției mele de scriitor. De multe ori m-am gîndit că dictarea la care au recurs unii (și care mie mi se pare nu numai iresponsabilă, dar și monstruoasă) trebuie să fie o formă de lașitate în fața unor astfel de spaime. Și totuși, niciodată, nici o clipă, nu m-am gîndit că aș putea folosi mașina de scris (la care, de altfel, îmi copiez singură manuscrisele), pentru că de nimic nu mă tem mai mult decît de sentimentul de înstrăinare și chiar de repulsie care se naște în mine în fața literei mecanice, sentiment care mă rănește chiar și după încheierea lucrării, dar care, apărut pe

Scanned with OKEN Scanner

parcursul ei, i-ar putea fi fatal. Din același motiv, nu îndrăznesc nici măcar să transcriu ceva pînă nu este în întregime gata, deși, în cazul unei cărți de dimensiuni mai mari, a cărei scriere poate să se întindă de-a lungul unor întregi ani, manuscrisul unic, mutat mereu dintr-un loc într-altul, tot mai hărtănit, tot mai deteriorat, amenință cu o degradare care poate merge pînă la dispariție (nu mai vorbesc de riscurile pierderii!). Trebuie să mai adaug că acest manuscris jerpelit, cu cerneala din ce în ce mai palidă, devine cu timpul – și cu cît timpul e mai lung cu atît procesul este mai total – o parte din ființa mea (ca și cum ar fi scris cu sîngele meu sau ca și cum în vinele mele ar curge cerneala lui), încît în clipa în care difuzarea nu mai poate fi – sau, cel puțin, nu mai găsește motive raționale pentru a fi – amînată, gestul seamănă cu o dureroasă operație de amputare a unui membru nou, crescut, desigur, monstruos și care trebuie sacrificat pentru a asigura funcționarea normală a corpului.

Ei bine, această carte se naște fără pericolul unui asemenea traumatism. Spre deosebire de multe alte cărți, pe care, scriindu-le, mă pregăteam a le pierde (și a le cîștiga, pierzîndu-le, dacă-mi pot permite să parafrazez), această carte se naște fără amenințarea și fără răsplata publicării. Paginile acestea din ce în ce mai zdrențuite, din ce în ce mai ale mele, necitite de nimeni altcineva (pentru că sînt atît de nesigură de ele și de încrederea mea în ele și în mine, încît cea mai mică lucire ironică în ochiul eventualului cititor, cea mai mică șovăială în glasul ce m-ar lăuda – și cu cît m-ar lăuda mai tare cu atît l-aș considera mai nesincer, mai ipocrit, mai amabil, mai condescendent, mai disprețuitor – ar risca să mă paralizeze, să mă împiedice să continui, fără a reuși, în același timp, să mă convingă, totuși, cu adevărat, de lipsa lor de valoare) și despre care nu am vorbit cu nimeni (pentru că știu că vorbesc mai prost decît scriu și o relatare este întotdeauna simplificatoare, lipsită de nuanțe, aplatizantă, iar eu sînt atît de nesigură de mine însămi, încît incapacitatea de a rezuma ar risca să se confunde în propriul meu auz cu nulitatea fondului de rezumat), paginile acestea la care reușesc să adaug cu greu și numai din cînd în cînd cîte 4–5 pe zi (așa cum cei săraci reușesc cu greu și numai din cînd în cînd să pună deoparte din salariul insuficient cîte cîțiva bănuți

Scanned with OKEN Scanner

pentru mai tîrziu) nu sînt amenințate să fie smulse vreodată (despre acest vreodată, *despre rezervele de speranță și descurajare pe care le închide s-ar putea glosa la infinit, ca și despre curajul și lașitatea pe care aceste rezerve, și raportul dintre ele, le demască în noi) din trupul viu pe care au crescut ca niște aripi ascunse și de neîntrebuințat. Sensul, rostul, utilitatea acestui al treilea flux, acestui compozit și nestructurat F_3, a apărut din această caracteristică a cărții de față: aceea de a se naște fără gîndul că va fi citită de cineva într-un viitor apropiat, destul de apropiat pentru a fi în stare să influențeze prezentul. Dacă această carte, deci, crește pe trupul meu ca niște aripi pe care nu am nici curajul, nici posibilitatea să le arăt și să le încerc, F_3 este oglinda în care mă căznesc să mi le văd și, studiindu-le dimensiunile, modul de dispunere a penajului, calitatea penelor, să deduc în ce măsură sînt capabile să zboare și să mă conving că vor putea într-adevăr s-o facă – de ce nu? – cîndva. Îmi amintesc "Muzeul zidului" din Berlinul de vest și-mi vine în minte o imagine înrudită, dar mai exactă. Principalul exponat al acestui cutremurător muzeu al încercărilor reușite sau nu (dar reușite, mai ales, pentru că celelalte, cele nereușite, lăsaseră în urmă doar niște cruci albe, majoritatea lipsite de nume, înșirate de-a lungul zidului propriu-zis) era un aeroplan portabil, construit în secret într-o cameră de locuit din piese de aluminiu, montabile, care încăpeau, toate, într-un geamantan. Ani de zile, constructorul a muncit știind bine că nu se va putea convinge de rostul muncii sale pînă în ultima clipă, pînă în clipa supremă – a montării și, deci, a demascării aparatului – clipă în care va fi oricum prea tîrziu să mai dea, în caz de insucces, înapoi. F_3 este pentru mine camera – sau poate chiar geamantanul, în care sînt strînse la un loc piesele componente ale aparatului făcut pentru a zbura, dar despre care nu se putea ști deocamdată dacă va zbura sau nu. Pe această nesiguranță esențială se întemeiază apariția insolitului F_3, spațiu de camuflaj și de respirare, de încurajare a speranțelor și de exorcizare a spaimelor, spațiu al construcției, instrument al construcției și chiar element al construcției (așa cum geamantanul care camufla părțile aeroplanului berlinez era, la urma urmei, un element al*

Scanned with OKEN Scanner

aeroplanului). Precum vechii autori de jurnale intime i se adresau jurnalului cu "Dragul meu prieten", pentru că i se confesau și pentru că era singurul în care aveau încredere, nesiguranța mea – nu numai funciară, dar și izvorîtă din lipsa confruntării și a experimentării publice – în propria mea carte mă face să inventez acest instrument de lucru. Să-l inventez este un fel de a vorbi. Nu numai că nu eu l-am inventat, dar eu mă număr printre cei de mult plictisiți de spectacolele în care decorul se schimbă la vedere și mașiniștii se amestecă pe scenă cu actorii. Dar orice acceptare a lumii este o reinventare a ei. În clipa cînd i-am simțit lipsa și i-am recunoscut necesitatea, am reinventat, ca și cum aș fi uitat tot ce știam despre el înainte (și uitînd, într-adevăr) acest răsuflat procedeu din recuzita modernă. Pentru că, dacă "orice carte este o boală învinsă", atunci eu nu știu (și nici nu știu dacă voi ști vreodată) cînd am învins boala. F_3 este analiza unei boli care s-ar putea să nu fie niciodată învinsă.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 19

– "A murit Profesorul Emil", eu așa îi spuneam, "profesorul Emil" – rostește în cele din urmă Tudor. De atîta tăcere, vocea pare să i se fi ruginit și el însuși, după ce a vorbit, tușește de cîteva ori, încercînd să și-o limpezească.

Merg împreună, Alexandru și el, de mai bine de o jumătate de oră, fără ca vreunul dintre ei să scoată un cuvînt, de fapt, tăcînd amîndoi, după ce Alexandru încercase în mai multe rînduri să vorbească, dar se izbise ca de un zid de sticlă de tăcerea celuilalt. Tudor tăcuse într-un fel compact, dușmănos, inexplicabil, mergînd îndesat cu capul în pămînt, încît, privindu-l dintr-o parte, Alexandru nu reușise să determine dacă o durere fizică sau una morală acționa cu o asemenea înverșunare asupra prietenului său. Exista desigur și posibilitatea ca dintr-un motiv pe care el, Alexandru, îl ignora, Tudor să fie supărat chiar pe el, pe Alexandru, dar asta n-ar fi făcut decît să complice și mai mult lucrurile. Preferase să tacă el însuși, mergînd în același ritm susținut și privind peisajul care de fiecare dată i se părea altul, într-un mod care ținea mult mai mult de miracol decît de geografie. De aceea cuvintele lui Tudor l-au găsit nepregătit și nu știe ce să răspundă. Vrea să întrebe "Care Emil!?", dar ca prin vis își dă seama că nu e pentru prima oară cînd Tudor îi pomenește acest nume, fără să fie totuși capabil de a face vreo legătură cu ceva din memoria răvășită brusc de emoție.

– Cînd? întreabă ca să cîștige timp, și își privește prietenul încercînd să afle ceva în plus. Dar Tudor îl privește și el, deodată deschis, cu ochii înotînd în lacrimi și cu trăsăturile robuste, moderne, ale obrazului atît de muiate, de lipsite de apărare, încît pare deodată copil și Alexandru are chiar pentru o

Scanned with OKEN Scanner

secundă viziunea înfățișării lui de pe la 8–10 ani.

– Profesorul Emil Tănăsescu, spune el, și glasul i se înecă aproape infantil, iar Alexandru recunoaște brusc numele unui cunoscut bizantinolog. A fost profesorul meu de istorie și de demnitate, reușește să adauge și, spuse printre lacrimi, aproape indescifrabile, cuvintele nu par grandilocvente, ci, dimpotrivă, firești, simple.

Tac din nou o bună bucată de drum, dar de data aceasta culoarea tăcerii e alta. Se îndreaptă spre sat. Au depășit porțiunea de mal acoperită de scoici și melci minusculi, apoi pădurea de plopi aliniați, dar răvășiți de vînt și deveniți exotici prin efortul de supraviețuire, apoi digul de cîțiva kilometri, cu lutul permanent crăpat de secetă și imaginînd desene nonfigurative, cu linii adînci, sălbatece, de grafică mexicană. Acum taie de-a curmezișul curtea fostei mănăstiri, sediu al unei stațiuni de mașini agricole. Sub șirurile de nuci bătrîni plantați cîndva gospodărește zac unelte stricate aruncate, combine răsturnate într-o rînă, tractoare fără roți, semănători ruginite. E o amiază de toamnă strălucitoare și în soarele înmulțit de frunzele luminoase ale nucilor dezolarea apare mai intensă, mașinile seamănă cu niște animale bolnave prăbușite și așteptîndu-și fără speranță sfîrșitul. În spatele unei secerători – printre zbaturile căreia au crescut buruieni înalte pe care se cațără melcișori cu cochiliile asemănătoare celor de pe țărmul fluviului – se vede piatra făcătoare de minuni și inelele mari de fier, unde erau legați nebunii aduși spre vindecare pe vremea cînd mari mulțimi se scurgeau în pelerinaj la izvorul tămăduirii care curge încă în pronaosul bisericii. Ea e la cîteva zeci de metri mai departe, aproape de șosea, închisă, cu zidurile scorojite, stînjenite parcă, sub un acoperiș de tablă ruginită pe alocuri care a înlocuit cîndva, din nevoi grăbite, utilitare și într-un total dezinteres estetic, vechile pante de șindrilă.

– E închisă de tot? întreabă Alexandru, cînd trec pe lîngă ea, și Tudor dă din cap că nu, fără să răspundă.

Abia într-un tîrziu, după ce traversaseră șoseaua și o luaseră perpendicular pe un drum de pămînt bătătorit, el începe să vorbească ca și cum ar fi așteptat pînă atunci să se facă liniște sau să dispară lucrurile a căror vedere ar fi putut să-l întrerupă.

– Nu e închisă de tot, vine o dată pe lună preotul din Măgura și face slujbă, dar de cele mai multe ori nu e absolut nimeni, sau cel mult două sau trei bătrîne. Ești în stare să-ți

Scanned with OKEN Scanner

imaginezi, într-o biserică plină de crăpături, cu mușchiul crescînd printre dalele pardoselii, cu susurul izvorului făcător de minuni din pronaos amplificat de zidurile umede și mucegăite de umezeală, o liturghie slujită de un preot absolut singur, tu înțelegi, absolut singur, dînd el și replicile cîntărețului din strană?

A fost o întrebare retorică. Alexandru nu încearcă să răspundă pentru că erau împreună, el și Tudor, vara trecută, într-o duminică dimineața, cînd, trecînd ca și acum, au intrat în biserica din care se auzea glasul cîntînd al preotului și l-au găsit slujind singur, absolut singur, într-un fel de exercițiu mistic pur, de-o mare pace și în același timp dezechilibrant, înfricoșător. De altfel, Tudor continuă să vorbească și, un timp, Alexandru nu înțelege exact la cine se referă, apoi își dă seama și ascultă în tăcere, privind ciudatele pante coborînd spre Dunăre, într-un efort calm, îmblînzitor.

– Nu faptul că nu mai e mi se pare de neacceptat, pot să admit că la șaptezeci și opt de ani se poate muri aproape de bătrînețe, nu faptul că el a încetat să fie, ci faptul că nu poate fi înlocuit, că este ultimul, irevocabil ultimul, mi se pare înnebunitor. S-au mai născut și se vor mai naște istorici talentați, savanți tobă de carte, arheologi plini de intuiție, vor putea scrie mai mult și poate mai bine decît el, dar niciunul nu va putea să aibă scepticismul lui luminos, privirea lui calmă, venind în suferință dinspre cultură, și zîmbetul lui bun venind în cultură dinspre suferință. Aparținea unei lumi care se stinsese mai demult, dar de care prezența lui printre noi ne mai lega paradoxal ca o speranță întoarsă spre trecut. Tace o clipă lungă, gîndindu-se parcă dacă să mai continue sau nu, sau poate numai ascultîndu-și cuvintele rostite. Apoi reia puțin mai încet sau chiar mai nesigur: Nu am naivitatea să cred că era tipic pentru lumea aceea, care de altfel, dispare definitiv o dată cu el. Nu, cu siguranță că nu. Cu siguranță că și acolo, în lumea lui, făcea parte dintre cei mai buni și, cine știe, poate că nici nu și-o simțea a lui, poate că nici nu se simțise bine în ea. Nici în ea. Dar oricum, ea îl născuse, pe el și pe alții, puțini dar adevărați, asemenea lui, iar acest merit nu poate nimeni să i-l nege.

Tace din nou, un timp destul de îndelungat, dar Alexandru nu are nici o îndoială că va continua, de aceea nu se întoarce nici o clipă spre el, ca să-l întrebe sau ca să-l grăbească, ci

Scanned with OKEN Scanner

continuă să meargă cu ochii pierduți, în peisajul format din pînza Dunării strălucind în depărtare împărțită în brațe și insule mai strălucitoare încă decît apa, pentru că apa care le înconjură împrumută propriile sale irizări irizărilor verzi ale frunzelor neliniștite, clipind asemenea undelor; deasupra, norii se mișcă după legile fluviului, în timp ce în planul apropiat se amestecă idilic bălți albastre și islazuri întinse și înclinate, punctate de turme de oi și de cîrduri de gîște. E un peisaj de basm acvatic, adus la realitate de liniile de fugă ale podgoriilor care îl circumscriu oblice, neobosite.

Reîncepînd să vorbească, glasul lui Tudor se schimbă din nou (acum mai ridicat cu un semiton, mai interogativ, parcă), deși nu pare cu nimic mai curios să afle dacă este urmărit sau nu.

– De fapt, am avut întotdeauna impresia că nu știu prea bine de ce fusese arestat și de ce a stat treisprezece ani la închisoare. N-am îndrăznit niciodată să-l întreb, deși gîndul recluziunii nu părea să-l facă să sufere, aproape dimpotrivă. Odată l-am auzit chiar spunînd: "A fost marele meu noroc. Am fost astfel scutit de examenul libertății, pe care atît de puțini au fost în stare să-l treacă." În orice caz, nu fusese acuzat de nimic precis. Avusese întotdeauna oroare de politică. Totuși, timpul pierdut (pierdut din punct de vedere al operei propriu-zise, al scrisului, pentru că altfel, spiritual și chiar intelectual, se considera un timp cîștigat), anii de închisoare îl obsedau. Ba chiar, dacă nu mi-ar fi frică de cuvinte, aș putea spune că îl obsedaseră de dinainte de a se produce. A lucrat și înainte de a fi închis, și după ieșirea din închisoare, cu o asemenea încrîncenare, într-un asemenea ritm (de neînchipuit pentru omul firav care fusese întotdeauna), încît părea mereu că vrea să răzbune timpul – viitor sau trecut – nefolosit. La orice oră veneam la institut, îl găseam instalat deja la lucru și la orice oră plecam, îl lăsam acolo, încît, uneori, mai ales de cînd trecuse de șaptezeci de ani, începusem să mă tem pentru sănătatea lui, care nu putea să nu se resimtă de pe urma acelei continue, obsedante, tensiuni. Dar surprinzător era, dimpotrivă, că munca aceea aproape nesănătoasă părea să-l suspende în afara timpului, ca un drog care s-ar fi făcut resimțit numai în momentul în care i s-ar fi încetat uzul.

Nouă pauză în care stau amîndoi și privesc – Tudor cu aerul că s-a trezit dintr-un vis și încearcă să se obișnuiască, mirat, cu nuanțele zilei – deschiderea aproape miraculoasă a orizontului

Scanned with OKEN Scanner

desenat de mai multe linii strălucitoare, paralele: Dunărea veche, brațele noi și nenumăratele bălți, intrate toate cuminți în geometria plană a amiezei, și transformate în dungi intens luminoase, aproape orbitoare. Drumul spre sat se depărtează de fluviu, urcînd, iar această urcare, ca și poziția malului cu bordeie de la Plai, îi lasă lui Alexandru, de fiecare dată cînd o descoperă, sentimentul puțin neliniștitor al unei nepotriviri de nivel între placa străveche și înaltă, dură ca o carapace uscată de brontozaur, a Dobrogei și pămîntul mai nou și mai moale, mai fertil și mai jos al Luncii Dunării, pe care fluviul încearcă să le lege prin propriul său trup și chiar reușește, într-un provizorat care istoriei poate să-i pară etern, dar pe care geologia întîrzie să-l omologheze. Drumul spre sat se depărtează de fluviu, urcînd, și cei doi îl urcă un timp în tăcere ("o tăcere balsam", se gîndește Alexandru) pînă cînd pe partea dreaptă încep să se vadă primele înjghebări de paiantă și trestie.

– E adevărat că-n ultimii doi ani îi scăzuse mult randamentul muncii și îmbătrînise, de altfel, vizibil, reîncepe Tudor să vorbească deodată, ca și cum imaginea acelor jalnice încropiri, numite abuziv case, ar fi dizolvat frumusețea peisajului, care îl făcuse să tacă pînă atunci, funcționînd ca un semnal de alarmă și, totodată, ca un gong de reîncepere a suferinței. Dar asta nu din cauza anilor care se adăugaseră – ridică el tonul, contrazicîndu-se pe sine însuși parcă – și nici din cauza bolii care, probabil, își începuse lucrarea. Nu! De altfel, sînt sigur, absolut sigur că boala n-a fost decît o consecință a traumatismului, o urmare, nu o cauză a înfrîngerii sale. Cauza reală, spune el, oprindu-se și privindu-l pe Alexandru în ochi ca o destăinuire, au fost demolările. Demolările, în general, demolarea orașului înainte, mult înainte de a fi vorba de demolarea propriei sale case. Înainte ca trupul său chiar să fie amenințat cu dezghiocarea din cadrul modest, dar clădit definitiv din cărți și obiecte așezate de o viață întreagă și pentru o viață întreagă, la locurile lor, sufletul său a fost smuls cu violență din certitudinea că istoria – în accepția de rezumat material și spiritual al trecutului – este indestructibilă. La început n-a crezut că e posibil. A făcut parte dintre cei ce am semnat memoriile împotriva dărîmării mănăstirii Văcărești și, spre deosebire de mulți dintre noi, a fost convins de eficacitatea intervenției noastre. "Lumea nu poate fi cu desăvîrșire absurdă, ne spunea el, reproșîndu-și –

Scanned with OKEN Scanner

deși de fiecare dată lucrurile se petrecuseră pe ascuns, de la o zi la alta sau chiar de la o seară la dimineața următoare – că nu încercase să intervină în vreun fel împotriva demolării celor cîteva bisericuțe rase de pe fața pămîntului în primele săptămîni ale deschiderii șantierului Centrului Civic.

Vestea despre distrugerea bisericii palatului Cotroceni a venit în această fază de optimism rațional. Buldozerele păreau să fi dat înapoi din fața Văcărești lor, ținute în frîu de argumentele logice ale istoriei artei și ale istoriei propriu-zise. Atunci, în afara oricărei idei și a oricărui sens, s-a aflat despre dispariția ctitoriei de la Cotroceni a lui Șerban Cantacuzino. Atunci a căzut pentru prima oară la pat și tot atunci i s-a pus diagnosticul. Îl vizitam din cînd în cînd, mai întîi acasă, apoi, cînd au hotărît să-l opereze, la spital. Părea să nu observe că este bolnav sau, în orice caz, îl plictisea, ca și cum n-ar fi fost vorba despre trupul lui, tot ce ținea de boală. În schimb, pîndea cea mai mică ocazie de a aduce vorba despre ceea ce se întîmplase și continua să se întîmple. "Spune-mi, te rog – și iartă-mă dacă te-am mai întrebat (îi spuseseră, probabil, cei mai apropiați că se repetă, ceea ce era adevărat, părea pur și simplu obsedat, incapabil să gîndească la altceva, ca într-o boală maniacală) – spune-mi, te rog, dumneata înțelegi? De ce o fac? Pentru zdrobirea sentimentului religios? Dar el oricum există într-o destul de mică măsură. N-am fost niciodată un popor prea înclinat spre misticism, am avut întotdeauna prea mult umor și prea mult scepticism pentru asta. De altfel, dărîmînd bisericile, sentimentul religios nu are, paradoxal, decît de cîștigat, ca orice sentiment persecutat, el va ieși, din spirit de contradicție, întărit de persecuție. Dar să zicem că nu cred în acest paradox. Ar putea să le închidă, să le transforme, ca rușii, în muzee ale ateismului sau în depozite de unelte, dar nu să le dărîme, pentru că forma lor materială nu aparține atît istoriei religiei, cît istoriei culturii, istoriei artei și, pur și simplu, istoriei. Ele nu sînt monumente religioase în primul rînd, ci monumente istorice, unice, supraviețuitoare miraculoase ale unor epoci care n-au fost în stare să ne lase decît foarte puține dovezi".

(Alexandru îl ascultă și emoția prietenului său îi face rău, nu numai pentru că răscolește această rană vie, în fiecare dintre ei, ci și pentru că își dă seama că, asemenea unui actor care a uitat că interpretează un rol, Tudor a uitat că reproduce spusele

Scanned with OKEN Scanner

altcuiva, iar Alexandru nu îndrăznește să-l privească, de teamă că îl va face să se trezească din această transă dureroasă, dar, probabil, exorcizatoare). "Imaginează-ți Parisul dărîmîndu-și La Sainte Chapelle din curtea Palatului de Justiție, pentru că justiția este acum în Franța laică, imaginează-ți Moscova făcînd să dispară Vasili Blajenîi, pentru că se află prea aproape de mausoleul lui Lenin sau Atena demontînd panteonul pentru că aparține unei religii dispărute. Iartă-mă că-ți spun toate astea, știu că le știi, dar aș vrea să-mi spui și mie dacă înțelegi mai mult, dacă înțelegi ceva..." (Tudor se oprește o clipă, apoi continuă). Asta era după Cotroceni. Apoi a urmat Mănăstirea Văcărești, pe care o crezuse salvată. În mod ciudat, șocul a funcționat invers, aproape ca și cum cele două pierderi s-ar fi redus între ele. Sau cel puțin așa apăreau, privite din exterior, lucrurile. Între timp, suferise prima operație. Cînd a ieșit din spital, părea liniștit. Vorbea mai puțin, și deloc despre demolări. Nu mai era nimic de discutat sau de înțeles. Cînd s-a pus problema demolării propriei lui locuințe, era din nou internat în spital. Am amînat mult să-i spunem, și am făcut-o numai în ultimă instanță, înspăimîntați de șocul pe care i l-ar putea produce vestea. Dar a părut că nici nu-l atinge. A refuzat orice locuință în schimb, și ne-a rugat să-i împărțim între noi în institut cărțile, lucrurile, icoanele pe lemn, colecția de ceramică românească veche.

Tace din nou, ca și cum ar fi terminat. Alexandru nu spune nici el nimic. Merg în tăcere, un timp, privind incredibila arhitectură de paie, balegă și pămînt de care se apropie. O secundă ochii li se întîlnesc și o comparație ca un scurt circuit între clădirile distruse și cele care le apar în fața ochilor neatinse, le trece cutremurătoare prin trup și prin minte. Apoi Tudor își reia povestirea ca pe-o datorie pe care trebuie s-o ducă la bun sfîrșit.

– Am crezut că are de gînd să se sinucidă. Dar nu. La ieșirea din spital s-a mutat, adică s-a dus pur și simplu, cu cele două geamantane de haine pe care i le adunasem noi din casa care nu mai exista, la un frate care locuia singur, într-un cartier el însuși propus pentru sistematizare. Au urmat cîteva luni în care și-a reluat lucrul. Stătea tot de dimineața pînă seara la institut, muncind la fel de obsedat, dar fără înverșunarea din trecut, fără acea nevoie de a îngrămădi cît mai multă muncă într-o unitate de timp, de a răzbuna timpul pierdut. Acum nu mai era decît o

Scanned with OKEN Scanner

dorință calmă de a încheia ceva început, mai mult dintr-o nevoie de ordine decît dintr-o devorantă pasiune intelectuală, ca pînă atunci. Părea că însuși sensul, rostul acțiunii dispăruse și tot ce se mai petrecea se petrecea din inerție și din decența de a nu înceta prea brusc o mișcare care păruse amplă și convingătoare. Ultima oară l-am văzut din nou în spital, fusese operat a două oară. Auzisem de mai mult timp că spitalele sînt atît de aglomerate, încît bolnavii stau cîte doi într-un pat. O văzusem chiar pe sora mea la maternitate, într o încăpere ca un fel de hală uzinală, cu cîteva zeci sau, poate, chiar sute de paturi așezate două cîte două, lipite, pentru ca în două paturi să fie așezate cîte trei femei, dintre care unele cu burta rotundă – ca adăugată corpului lor slab – așteptau să nască, altele născuseră și dormeau epuizate de efort, iar altele pierduseră sarcina și așteptau înspăimîntate ancheta. Totuși, acolo, vîrsta femeilor, tinerețea lor, muta accentul de pe mizerie pe animalitate. Era revoltător, degradant, dar era în același timp tonic, era viață, o viață care cuprindea în sine, oricît de puțin probabilă, și posibilitatea victoriei. Dimpotrivă, aici totul, dar absolut totul vorbea despre înfrîngere. Era un salon de patru paturi, în fiecare dintre ele fiind așezați – unul la cap și altul la picioare – cîte doi bărbați. În clipa în care deschideai ușa, asemănarea cu niște uriașe, neobișnuite cărți de joc – din acelea cu figuri exagerat de expresive din care ghicesc țigăncile – era atît de mare, încît îți venea, înainte de a realiza măcar despre ce e vorba, să zîmbești. Profesorul (ciudat, nu fusese niciodată profesor, dar toată lumea, chiar înainte de a ști cine este și cu ce se ocupă, i se adresa așa) era așezat cu capul la picioare într-un pat din care ocupa mai puțin de o treime, restul era umplut de un bărbat gras, ceva mai tînăr decît el, cu trăsăturile chipului extraordinar de marcate, ca și cum pe un portret obișnuit cineva ar fi dublat liniile, grosolan și grăbit, cu tuș. Sublinierea aparținea evident bolii, după cum ochii exoftalmici, înconjurați de cercuri negre nu păreau ai unei ființe bolnave, ci ai bolii înseși, exasperată de ea însăși, urîndu-și suferința, neîngăduindu-i să se decanteze. Îmi amintesc că am înaintat spre pat nesigur, neștiind unde ar trebui să mă opresc și în ce poziție. Era exclus să mă pot așeza undeva, iar din picioare îl obligam pe Emil să mă privească de jos într-un fel de umilință de nesusținut. În plus, simțeam ochii celuilalt cățărîndu-se și mișcîndu-mi-se ca niște gîndaci pe ceafă. Îmi

Scanned with OKEN Scanner

era greu să-l privesc pe profesor în ochi, dar nu eram în stare nici să-mi smulg privirile din ochii lui care înțelegeau totul și care aveau nemărginita putere de a zîmbi. Mi-a spus cu un fel de umor că și fratele lui primise anunțul de demolare. Urmau să fie evacuați peste două luni. Avea un zîmbet mic, ca și cum ar fi pregătit o șotie atunci cînd rostea termenul căruia știa probabil că avea să-i scape. Așa mi-a rămas în minte, cu acel zîmbet mic, aproape copilăresc, și în același timp de o mare, subtilă tristețe, răspunsul lui la tot ce nu putuse să împiedice, la tot ce-l strivise fără remușcare și fără posibilitatea de a-l înlocui.

Pentru că uite, acum realizez – și se întoarce spre Alexandru, bucuros ca de o descoperire – sentimentul intolerabil pe care mi-l dă moartea profesorului Emil Tănăsescu este geamăn cu acela născut din neputința de a asista la dărîmarea bisericilor: sentimentul unei tragice revolte (tragică pentru că nu găsește nici o modalitate de împotrivire reală) în fața distrugerii intenționate a ceva irecuperabil și de neînlocuit.

Trec acum pe o uliță marginașă a satului. Ca de fiecare dată, Alexandru se întreabă dacă *sat* nu e un termen exagerat pentru adunătura de cocioabe de chirpici gata să se prăbușească, înclinate într-o rînă unele, pe jumătate dărîmate – altele, așezate fiecare într-o aproximativă îngrăditură de bețe și de fire de papură uscate legate între ele cu bucăți de sîrmă ruginite, într-o *bătătură*. Cu mulți ani în urmă, cînd a fost adus pentru prima oară de Tudor la Pîrlița, și cînd totul i s-a părut atît de incredibil încît, revenind, se mira de fiecare dată, ca și cum ar fi văzut totul pentru prima oară (și asta dintr-o nevoie aproape fizică de a reacționa într-un fel, de a nu accepta pur și simplu o asemenea realitate), Alexandru a avut revelația cuvîntului *bătătură*. Pînă atunci, acesta fusese pentru el un cuvînt obișnuit, regional, simplu sinonim al cuvîntului *curte*. Abia la Pîrlița, privind bucățile acelea de pămînt gol, galben, exasperant de pustiu și de bătătorit, fără nici un fir de iarbă, fără nici o sămînță de plantă, cel mult, pe cîte o margine, cu un salcîm sau oțetar, crescuți evident singuri, aduși de vînt și uscați pe jumătate de secetă, înțelesese sensul monstruos, înrudit cu moartea, al cuvîntului pe care a început să-l urască împreună cu realitatea pe care o rezuma.

– De treizeci de ani de cînd vin în satul ăsta – începe Tudor, cu o altă voce, ieșită dintr-o mare oboseală, dar curățită de

Scanned with OKEN Scanner

lacrimi, neutră, și Alexandru știe că prietenul său nu va mai vorbi mult timp de durerea pe care a reușit în sfîrșit să o îngroape adînc, să nu o mai lase să se vadă din afară – de treizeci de ani încerc să-i conving să planteze ceva în curțile astea. Unora le-am dăruit puieți, altora le-am adus semințe de flori. Cînd reveneam după cîtva timp, îmi spuneau cele mai copilărești, cele mai nerușinate povești: că puieții i-a mîncat capra, că semințele le-au pierdut, sau le-au mîncat găinile, sau le-a furat cineva. Și-mi spuneau asta privindu-mă în ochi, fără să încerce să mă convingă, dar fără să se lase convinși. O încăpățînare agnostică, de netrecut, asemenea unui zid. La fel cum refuză să mănînce ciuperci, de exemplu. Sînt pline insulele și crîngurile de pe mal de toate soiurile de bureți. Le-am dat să mănînce gata gătiți, le-am vorbit despre calitățile lor nutritive. Degeaba. "La noi nu se mănîncă", și asta nu cred că de teama otrăvirii, ci așa, pur și simplu.

Alexandru simte că Tudor vorbește dintr-o nevoie de exorcizare, ca și cum ar turna apă într-un alcool ca să-l dilueze.

– Te-ai întrebat cumva cum le-a venit ideea acestei culori aproape neomenești, care le dă aerul ăsta murdar și pe drept cuvînt suspect? Și de ce sînt vopsite în vopsea de ulei, care se prinde pe perete mult mai greu decît varul și care este în plus mult mai scumpă?

Te-ai întrebat și ți-ai răspuns că, probabil, sînt nebuni și, așa cum preferă bătăturile unor curți înverzite, preferă varului jegul acestor vopsele oribile. Ei bine, de data aceasta adevărul este mai puțin absurd decît pare. Dar cum puteai tu să bănuiești că un sfert din sat lucrează la fabrica de lacuri și coloranți de la Călușari și că, probabil, verdele este culoarea cea mai ușor de furat?

... De fapt, atunci cînd nu sînt vopsite în verde închis de ulei, casele au culoarea pămîntului, nevăruite și uneori chiar netencuite, lăsînd să se vadă rîndurile de văioage înclinate din care ies mustățile paielor neamestecate bine în bălegar. Astfel, pămîntul bătăturii și cel al clădirilor este același, atît de același încît poți să crezi că nu e vorba de construcții omenești, ci de forme de relief – stranii, desigur – dar nu mai imposibile în ordinea naturii decît sînt în ordinea arhitecturii umane...

– Mă întreb dacă cineva născut într-o asemenea casă – gîndește Alexandru, cu voce tare – poate să aibă, o dată plecat

Scanned with OKEN Scanner

de aici, ajuns într-o lume normală, nostalgii, poate să-și viseze copilăria și să i se pară plină de farmec... Cred că da...

– Cred că da, răspunde Tudor, ca un ecou.

Gunoaie etalate (poate, împrăștiate de vînt, în orice caz mai ostentative și mai personale decît în alte locuri: un tenis rupt, o mînecă de supraelastic, niște pungi colorate, un cap de păpușă) dau un relief acestei lumi de pămînt și bălegar prin care trece din cînd în cînd o găină sau un cîine. Peisajul magnific, cu brațele strălucitoare ale fluviului, lacuri albastre și lunci înverzite, pare la mii de kilometri. Nu se vede nici un om.

– Pare nelocuit, se aude spunînd.

– Dorm toți, mîrîie Tudor.

– Cum să doarmă la ora asta? se miră Alexandru, trecînd în sfîrșit la tonul colocvial. E aproape amiază. Dar se oprește, pentru că ulița cotește brusc și de după colț se vede "centrul": o deschidere largă, o bătătură mult mai mare, atît de mare încît i se vede ușoara înclinare spre fluviu, un maidan mărginit de cîteva case lungi cu aspect de magazii goale. Consiliul Popular, școala, cooperativa. În fața lor, un fel de vitrină, din metal vopsit argintiu și sticlă, cu cîteva decrete scorojite de soare și un stîlp marcînd stația autobuzului care leagă fabricile din Călușari de cele cîteva sate de unde își strîng acestea muncitorii. Pe sub streșinile înguste, la umbra aproape inexistentă, sînt înșirate vreo douăzeci, poate douăzeci și cinci de persoane. Densitatea este mai mare în fața magazinului, dar răspîndirea în căutare de umbră demonstrează că așteptarea nu e legată de o speranță prea precisă.

– Nu dorm, așteaptă – spune Alexandru, cu o ironie întîrziată. Dar Tudor nu-l aude.

– Ce se dă ? întreabă el, după ce-a salutat. Cunoaște pe toată lumea din sat și tot satul îl cunoaște.

– Nu se dă nimic, taică, n-are ce, că n-a venit încă mașina. Dac-o veni, poate c-aduce pîine. Da nu-i sigur, că nici ieri n-a venit, îi răspunde, ridicîndu-se, un bătrînel ce stătuse așezat pe vine, cu spatele sprijinit de peretele prăvăliei. Este desculț și îmbrăcat cu o pereche de pantaloni de o croială absolut specială, legați cu un fel de nojițe în jurul gleznelor și lărgindu-se mult, ca la cavaleriști, pe coapse. Tudor știe că toți bătrînii satului poartă astfel de pantaloni, făcuți de comandă la un croitor anume, specializat în această modă care trebuie să fi fost cu adevărat tiranică în tinerețea lor, din moment ce nu-și

Scanned with OKEN Scanner

pierde nici acum puterea.

– Ce mai faci, nea Arvinte? îl salută Tudor, n-ai mai venit de mult să mă vezi. Să vezi ce-am mai găsit.

– Păi, n-am mai avut timp, dom' Profesor, rîde bătrînul. Nu vedeți că sînt ocupat – trebuie să aștept mașina.

– Păi, da, îți convine, după cîte văd, ești plasat bine, rîde și Tudor, arătînd în jur cîteva băbuțe chircite și ele la umbră, care încep să rîdă, acoperindu-și gurile știrbe cu mîinile.

– Da sare o fi avînd? C-am rămas fără sare-n bucate, mai întreabă profesorul.

– E bine c-aveți bucate, dă să glumească Arvinte, dar o femeie îl întrerupe, bine informată:

– N-are maică, n-are nici un fir. Noru-mea a adus tocma de la Constanța, că acum toată lumea caută sare pentru murături, și nu se găsește.

– Ei, rămîneți cu bine, dă Tudor din nou mîna cu bătrînelul, care se așează la loc, cu spatele sprijinit de zid și cu un comic aer, de demnitate mulțumită de sine însuși, pe față.

Alexandru asistase la discuțiile prietenului său, rămas la cîțiva pași depărtare, privind cu atenție. Nu era, evident, pentru prima oară cînd vedea o coadă, făcuse el însuși, de zeci sau poate de sute de ori, parte din asemenea provizorii și simbolice entități umane, dar niciodată i se pare că nu privise o atît de atemporală, de ancestrală imagine. Așa cum stau înșirați de-a lungul zidurilor, în poziții aproape foetale, bătrînii aparțin unei realități ontologice în mult mai mare măsură decît uneia istorice; ei sînt, desprinși din timp, trecerea – într-o materie precară, friabilă, dar tangibilă totuși – a însăși ideii de răbdare a speciei. O clipă, ideea i se pare banală și chiar cunoscută, intrată în obișnuință, are impresia că a scris-o chiar el cîndva, dar imediat, în secunda următoare, are revelația adevărului pe care această obișnuință îl ascunde prin alunecarea dintr-un plan într-altul.

Această trecere din istorie în ontologie explică schimbarea de sens a rezistenței, lipsa revoltei în niște condiții care ar trebui s-o genereze. Dar ceea ce, văzut din afară, din agitația anilor și deceniilor poate apărea ca o pasivitate, ca o impasibilitate, inexplicabile, de neînțeles, este în adîncul mileniilor un eroism liniștit, mineral, implacabil. În planul acesta, al existenței însăși, pînă la care nu ajung determinările temporare, viața nu-și pemite niciodată să se riște pe sine,

Scanned with OKEN Scanner

tocmai pentru că mai presus de ea nu este nimic, iar ea este egală sieși, de la amoebă la scoarța cerebrală. "Dincolo de ontologie, în biologie," se gîndește Alexandru, și o clipă se întreabă dacă gîndurile lui nu sînt jignitoare pentru bătrîneii înșirați de-a lungul pereților scorojiți, dar își spune că nu, pentru că nimic din ceea ce se petrece în natură, nimic din ceea ce este necesar supraviețuirii, nu este rușinos. Dar, fără voia lui, ceea ce ar trebui să fie o concluzie, se formulează aproape ca o întrebare. Cei doi pornesc mai departe.

– Dac-aș fi arhitect, aș construi magazinele prevăzute cu bănci în față pentru confortul cozilor – rîde cu amărăciune Alexandru.

– Dac-ai fi arhitect, ai demola, îi răspunde Tudor, mai sumbru, aproape dușmănos.

– De fapt, unde mergem? formulează Alexandru o iritare bucuroasă de a-și fi găsit un pretext.

– De unde venim? Încotro ne îndreptăm? Cine sîntem? Numai întrebări esențiale, mormăie celălalt. Și fără răspuns. La doctorul veterinar, spune tot el, peste mai puțin de un minut, pe o cu totul altă voce, explicativă. La doctorul Tunaru, cel despre care îți povestea Irina că, atunci cînd venea în vizită la Plai, își aducea în mașină și pisica, iedul, o rață și cățelul, ca să-i plimbe. Tace puțin, apoi continuă pe un ton mai cald: E un om ciudat, poate chiar nebun, despre care ai auzit sau o să auzi nenumărate legende, dintre care unele de-a dreptul neverosimile, dar toate la un loc mai puțin incredibile decît realitatea. Nu știu însă dacă ai auzit că n-a fost întotdeauna așa. Tace din nou cîteva clipe, ca și cum s-ar jena de ceea ce urmează să spună, sau ca și cum n-ar ști să-și formuleze gîndul. A *devenit* așa numai de cînd a fost obligat să dea dispoziția de împușcare a cailor. De atunci, mai spune și se oprește, de parcă ar fi terminat ce avea de spus, dar reia imediat: de atunci este atît de mult timp, încît nimeni nu-și mai amintește că a existat înainte altceva.

Acum a terminat într-adevăr. De altfel, părea că ajunseseră. Sau cel puțin Alexandru se oprise, ca și cum ar fi ajuns, în fața unei case de chirpici vopsită tot în verde închis de ulei, cu niște perdele de tifon aproape cenușiu la ferestre și avînd la intrarea în bătătură, la fel de pustie ca și a celorlalte case, un fel de prepeleac făcut din prăjini înădite, legate între ele prin cuie strîmbe și sîrme înnodate, în care era agățat un clopot de

Scanned with OKEN Scanner

mărimea unei căldări.

– De necrezut, spune Alexandru.

– De ce? întrebă Tudor, oarecum distrat. Cel mai important atu al minciunilor este că par mai credibile decît adevărul.

Dar Alexandru își dă seama că nu privesc amîndoi în aceeași direcție. Se întoarce și el.

– După cum vezi, nu mai trebuie să-ți spun că am ajuns, rîde Tudor cu un fel de răutate dureroasă.

Peste drum de biserică stă doctorul Tunaru. Mai tîrziu, Alexandru avea să-și spună că dacă prima casă văzută în Pîrlița ar fi fost a doctorului, restul satului n-ar fi avut decît de cîștigat. Cu țiglele alunecate, lăsînd să se vadă din loc în loc golul unui pod pe jumătate dărîmat, înclinată spre spate ca și cum s-ar fi mirat de ceva și ar fi încercat să se dea înapoi; netencuită și mustăcind de paiele amestecate în lutul uscat; cu unul dintre colțuri ros de vreun tractor sau camion și prispa, fără gărduleț, neparalelă cu pămîntul; cu unul dintre stîlpii de lemn, proptit cu un bulumac așezat oblic; casa părea mult mai mult o ființă decît o construcție, o ființă nefericită și jalnică, desigur, dar suficient de vie încă pentru a stîrni compasiune și a face enormul efort la capătul căruia se realiza, miraculoasă, supraviețuirea. Într-o parte, marginile acoperișului se prelungeau printr-o foaie de plastic gros, legată cu sfori, sîrme și crengi de salcîm, tresărind la fiecare boare de vînt și rezistînd, totuși – aproape mîndră de limitele împinse la absurd ale rezistenței ei –, un fel de cort sub care – pe trei roți și un butuc – putrezea un Opel-adam, fără parbriz și cu una dintre uși legată cu sfoară. În fața lor (a celor două ființe, mașina și casa) o curte de cîțiva zeci de metri pătrați pustie, dar nebătătorită, răscolită ca de plug, cu noroiul vechi de cîteva luni uscat în brazde înalte, ca și cum bătătorirea obișnuită, netezirea, ar fi adus un dram nepotrivit de ordine în această priveliște de apocalips.

– Doctore, strigă Tudor, doctore! Și după un timp, în care se vede că se simte caraghios în așteptare, reia: Domnu' Doctor! Domnu' Doctor Tunaru! Ei, drăcie, sînt eu, Tudor Țărnea! Hai, domnule, și deschide!

– N-o fi acasă, își dă cu părerea Alexandru, căruia comportarea prietenului său, adăugată cadrului ireal, i se pare de-a dreptul bizară.

– Cum să nu fie acasă la ora asta? se miră Tudor, plin de o

Scanned with OKEN Scanner

candoare care îl face pe Alexandru să explodeze.

– Cum, la ora asta? Ai idee ce oră e? E ora 12! Cel mai normal lucru ar fi să nu fie acasă, să fie la dispensar, sau, mă rog, la lucru.

– Normal! îl îngînă celălalt. Ți-ai găsit unde să aplici normele normalității. Habar n-ai de ce vorbești. La ora asta, adică la 12, în luna asta, adică în octombrie, un locuitor normal al acestui sat, adică Pîrlița, nu poate fi decît în pat.

Alexandru vrea să întrebe de ce luna octombrie pare să se bucure de o mențiune specială, dar nu mai are timp, pentru că Tudor lansează o nouă rafală de apelative, încercînd în același timp să întredeschidă poarta proptită strîmb și ținută închisă de un cerc de sîrmă, la care ușa casei se întredeschide și o mînă îmbrăcată într-o mînecă fluturătoare face un semn care poate fi la fel de bine interpretat ca un îndemn la răbdare sau ca o dovadă de înfrîngere.

– Ei! Ce mai zici? rîde Tudor, fericit ca un copil. Cine a avut dreptate?

S-a liniștit ca prin minune și așteaptă răbdător ceea ce urmează să se întîmple, arborînd un aer modest de profet ale cărui spuse se vor împlini în curînd. Alexandru zîmbește fără să vrea, înduioșat. Amiaza de toamnă care reușește să fie melodioasă, chiar și în lipsa instrumentelor vegetale, menite s-o interpreteze; pustietatea legănătoare a satului și chiar urîțenia lui, atît de nestînjenită încît devine incitantă, neliniștitoare; așteptarea de a intra în această stranie locuință pe care o presimte ca o aventură; toate împletesc în jurul lui sentimentul unei irealități palpabile. Ca de atîtea ori în viață, Alexandru se simte martor al unei lumi fantastice, ale cărei suferințe, știe dinainte, nu vor întîrzia să-l atingă, așa cum gloanțele oarbe din *Tosca* nu uită niciodată să ucidă. Dar tocmai această prestiință a scenariului, acest presentiment al unor drame de neocolit îl fac bun și plin de un calm care seamănă cu speranța.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 20

...Orice zbor e o fugă,
Orice fugă o-nfrîngere,
Și totuși, și totuși,
Salvează-te, îngere.

Orice fugă de înger
E o fugă din rai,
Și totuși, și totuși,
Pe-o arípă de plai...

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 21

În sfîrșit, după o așteptare destul de lungă, ușa casei se deschide din nou și lasă să apară un bărbat de vreo șaizeci de ani, înalt și derutant de frumos, cu o figură de senator roman sau de actor american, încadrată de un păr des și aspru, care a fost cîndva blond din moment ce argintiul de acum mai păstrează pe alocuri reflexe mai calde.

– Vă rog să mă scuzați, spune el deosebit de protocolar, dar fără a avea cît de puțin aerul că e încurcat sau că se scuză într-adevăr. Este îmbrăcat într-un pulover luat pe dos și un pantalon incredibil de mototolit și de pătat, pe care le poartă cu atîta naturalețe încît, departe de a-l urîți, îi subliniază elasticitatea liniilor și noblețea staturii. Îi poftește, la fel de serios, cu un fel de seriozitate a protocolului, înăuntru și Alexandru îl lasă pe Tudor să treacă primul, iar el, înainte de a intra, se mai întoarce o dată și aruncă o privire bisericii de peste drum, ca și cum n-ar fi sigur că o va mai găsi acolo cînd va ieși. Direct de afară se intră într-o primă încăpere, relativ decentă, cu un vag aer medical, dat de un dulăpior alb și un pat acoperit cu o pătură de spital, din care însă – într-un mod inexplicabil – sînt dirijați într-o altă odaie, nemobilată – unde abia se poate călca printre o grămadă de boarfe (pantofi, haine, mănuși, o umbrelă, o geantă, ciorapi, un fular), un teanc de ziare și de cărți, un purcoi de roșii pe jumătate putrezite, un delușor de piei de iepure găurite de alice și jerpelite de molii – și de acolo și mai departe, spre o a treia, unde haosul atinge apogeul și judecata începe să se îndoiască de ceea ce ochii văd. Un pat lat desfăcut, cu așternutul cenușiu și plin de pene, un dulap cu ușile deschise în care se deslușește vălmășagul unor haine murdare și rupte; o masă joasă cu resturile unei mese – fărîmituri, pahare pe

Scanned with OKEN Scanner

jumătate pline, farfurii cu urme de sos – și trei scaune, supraîncărcate de zdrențe, ghete, bucăți de pîine uscată, pe care, cu un gest liniștit și sigur de sine, oaspeții sînt rugați să se așeze.

Alexandru se uită la Tudor, iar acesta, după o infinitesimală clipă de derută, mătură cu palma lucrurile de pe un scaun și se așează. Alexandru face la fel – dar mai stîngaci, repezindu-se să prindă din aer o lanternă care, amestecată printre haine, amenința să se spargă în cădere – în timp ce amfitrionul, cu un singur gest elegant, înclină ușor scaunul, pentru a obliga lucrurile să alunece pe podea, apoi se așează și așteaptă, liniștit ca într-un salon. O clipă lungă stau toți trei față în față, privindu-se unul pe altul. Tudor – avid de efectul produs de spectacolul, pe care el îl cunoștea, asupra lui Alexandru; acesta, întrebîndu-se, îngrozit și amuzat în același timp, ce-a putut face acest straniu doctor în lungile minute în care i-a lăsat să aștepte la poartă; iar doctorul, serios și decent, ușor interogativ, dar nu prea mult, atît cît îi stă bine unei gazde bucuroase de oaspeți.

– Pot să vă ofer ceva? rostește el alb, ca și cum și-ar fi adus aminte o replică obișnuită în astfel de ocazii. Semnul întrebării de la sfîrșit este atît de convențional, încît întrebarea rămîne în aer ca un avion de hîrtie care nu se hotărăște să cadă și cei doi – Tudor în primul rînd – izbucnesc fără să vrea în rîs, un rîs lung, amestecat cu tuse și icnituri căruia reușesc cu greu să-i pună capăt, în timp ce doctorul, calm și drept pe scaun, fără să zîmbească, îi așteaptă, politicos, să sfîrșească.

– Iartă-mă, doctore, se liniștește Tudor, ștergîndu-și ochii de lacrimi. Dacă ai, dă-mi ceva de băut. Astăzi, oricum, nu mai lucrăm. Și iartă-mă că te-am scos din pat. Voiam să-l cunoști pe prietenul meu, Alexandru Șerban, și mai ales voiam ca și el să te cunoască. N-ai mai trecut pe la noi de mult, Irina mereu întreabă de dumneata. Nu te superi dacă-ți spun că pentru mine, pentru noi, dumneata ești un punct de sprijin, un fel de personaj simbolic.

– Simbolic? zîmbește pentru prima oară doctorul și, ciudat, zîmbetul îl dezavantajează violent, îi strică simetria liniilor, devenite deodată groase, oarecare. Simbolic, nu cred. Mai curînd netipic.

Pe Alexandru îl frapează finețea delimitării, într-un moment cînd tocmai se pregătea să se îndoiască de calitatea ciudatului personaj. Îl privește, probabil surprins, pentru că doctorul

Scanned with OKEN Scanner

continuă pentru el.

– Da, vreau să spun că ceea ce face din mine un personaj; ceea ce mă deosebește de ceilalți este faptul că am reacționat mereu diferit față de ei la întîmplări cărora le-am fost supuși împreună.

Vorbește mereu cu acea liniște care, la început, din cauza contrastului cadrului, părea aproape afectată, dar care acum, odată trecuți peste șocul scenografiei excentrice, se dovedește o simplă liniște interioară, neatinsă de ceea ce o înconjura. Între timp aduce din camera pe care o străbătuseră ca să se așeze aici o damigeană astupată țărănește cu un cocean de porumb, strînge cele trei pahare pe jumătate pline de pe masa încărcată de resturi, le varsă conținutul într-una din farfurii, apoi le cufundă pentru a le clăti într-o găleată cu apă aflată sub fereastră. Totul e îndeplinit cu un minimum de gesturi posibile și o simplitate care exclude cu desăvîrșire nu numai jena, ci și mirarea. Împinge puțin cu dosul palmei dezordinea de pe masă, eliberînd un colț pe care așează cele trei pahare șiroind. Apoi, fără să se grăbească, le umple cu grija de a nu vărsa din recipientul prea mare ținut cu greutate în aer – un lichid tulbure și gălbui. Pune damigeana jos și ridică unul dintre pahare, privindu-i fără zîmbet în ochi pe rînd:

– Fiți bineveniți, spune aproape solemn și bea paharul în întregime.

Tudor ridică și el paharul de parcă ar vrea să toasteze, dar îl oprește la jumătatea drumului și, înclinîndu-l, face să cadă pe podea o picătură mare, aproape uleioasă.

– Pentru sufletul Profesorului Emil, spune el, aproape șoptit, apoi bea paharul în întregime, asemenea doctorului. Alexandru îl imită, repetîndu-i gesturile, dar fără cuvînt, și abia după ce înghite din conformism conținutul paharului – pe care îl bănuia cel puțin dubios – realizează că vinul fusese minunat. Surpriza și regretul i se amestecă, o clipă, comic, pe față, dar nici unul dintre cei doi nu-l privește.

– Am aflat astăzi, spune Tudor privind în pămînt, și am simțit nevoia să vin și să-ți spun. Ți-am povestit de atîtea ori despre el, încît este ca și cum l-ai fi cunoscut.

Alexandru îi privește pe amîndoi (Tudor vorbind, celălalt ascultînd cu aceeași liniște care pare cel puțin distantă, dacă nu și indiferentă) și simte un fel de mică – ridicolă, își dă seama – gelozie față de legătura evident ciudată dintre cei doi. Se

Scanned with OKEN Scanner

dovedește mai puternică decît bănuise. Doctorul nu spune nimic. În tăcerea care se instalează, materială, în cameră, cuvintele arheologului primesc greutate, se lasă cîntărite, se mai aud, minute în șir. Apoi doctorul se ridică și, cu aceleași precauții și aceeași îndemînare, umple din nou, din damigeana mare, paharele. Gestul lui este ca o cortină, ca o pagină albă între două capitole.

De fapt, după ce se așează, începe să vorbească despre cu totul altceva.

– Am adormit foarte tîrziu, abia spre dimineață. Cu vacarmul și agitația asta, mi-e imposibil să închid ochii înainte de cinci.

Vorbește ca și cînd ceilalți ar ști la ce se referă și Alexandru își dă seama că Tudor știe într-adevăr.

– E ca-n fiecare an, nu-i așa? întreabă acesta. Și răspunde singur. Mi-am dat seama după liniștea din sat. Alexandru îi privește intrigat. Dialogul pare sau cifrat, sau fără sens.

– Domnul Șerban nu înțelege, zîmbește doctorul politicos, iar Tudor izbucnește în rîs:

– Explică-i! Nu m-a crezut cînd i-am spus că tot satul doarme.

– Nu e ușor de explicat, oftează doctorul. Și după o clipă: Ați vizitat vreodată podgoria de la Măgura?

– Da... Nu... se bîlbîie Alexandru, înțelegînd că lui i se adresează întrebarea, deși nu se uitase la el... Vreau să spun, se văd, de jur împrejur...

– A, nu, spune celălalt, oarecum profesoral. Am întrebat dacă ați intrat în vie, printre butuci, dacă ați văzut cum sînt dispuse rîndurile?

– Nu, bineînțeles, dar nu înțeleg...

– V-am spus că nu e ușor de explicat. Nu faptele, ele pot fi relatate în trei minute, ceea ce e greu este să vă conving să le luați așa cum sînt, fără a le adăuga vreo interpretare. Pentru că ceea ce încerc să vă fac să înțelegeți este că orice interpretare "normală" a faptelor le-ar putea transforma în niște monstruozități, și n-ar fi adevărat sau, în orice caz, ar fi o deformare a unei realități care există pur și simplu, izvorîtă nu din sentimente facultative și imperative morale, ci din nevoi materiale obligatorii.

– "Normală", îngînă Tudor în șoaptă, ca un ecou sarcastic.

– Mă speriați, spune Alexandru în glumă, pentru a slăbi

Scanned with OKEN Scanner

puțin încordarea pe care o simte în aer.

– O să vă înspăimînt, îi răspunde doctorul, fără să zîmbească, și Alexandru nu știe dacă este vorba de un umor sec, greu de intuit, sau pur și simplu de o lipsă de umor.

– Deși o să trebuiască să încep prin a vă descrie cum sînt trasate rîndurile de viță în celebra podgorie care ne înconjoară. O să-ncerc să fiu cît mai succint. Vițele sînt, după cum se vede cu ochiul liber, chiar de la mare depărtare, plantate pe spalier, iar spalierele, paralele la nesfîrșit, sînt tăiate radial de alei. Între două alei, un rînd are o lungime de 500 pînă la 800 de metri. Ei, bine, după cum probabil știți, podgoria, imensă, este culeasă – din economie – în mare parte, cu studenți și soldați; facultăți întregi și regimente întregi, aduse, încartiruite cum dă Dumnezeu și puse să culeagă, într-un ritm cît mai susținut, ciorchinii care se ambalează în lădițe banderolate cu tricolor și încărcate în TIR-uri. Întreagă producția este pentru export și întreg exportul este realizat mereu în asalt, cu istericale și cu sufletul la gură. Ca să se imprime un ritm cît mai susținut culesului, studenților și soldaților li se fixează o normă, un număr de rînduri pe care trebuie să le culeagă într-un număr de ore, o normă care n-ar fi exagerată pentru niște viticultori care-și culeg propriile roade și se pricep să o facă de decenii și de secole, dar care este cu desăvîrșire absurdă pentru niște ființe preocupate de cu totul alte lucruri (studenți care mai au restanțe, pe care-i obsedează repartizările, soldați care-și așteaptă eliberarea etc.), ființe care de cele mai multe ori n-au mai văzut un butuc de vie decît în filme și un ciorchine decît la Aprozar, cărora în primele ore totul li se pare o distracție și în următoarele săptămîni totul li se pare un chin; ființe nelegate prin nici un fel de cointeresare de tot acest subtil proces de producție, care pentru cei vechi era un ritual religios și o descărcare psihologică. Urmarea este că toți acești culegători amatori, și de altfel silnici, culeg numai capetele rîndurilor, zece, douăzeci de butuci, atît cît poate face să pară la un control superficial că este cules tot rîndul. Același lucru îl fac, de altfel, și culegătorii angajați cu ziua – locuitori ai celor șapte sate din jur – cu deosebirea că ei știu că se vor întoarce. La un control superficial, spun, pentru că, pe de o parte, cine și-ar putea permite un număr suficient de controlori pentru o asemenea suprafață, iar pe de altă parte, cine ar avea interesul să o facă?

– Nu înțeleg, spune Alexandru, care simte cum îi scapă nu

Scanned with OKEN Scanner

înțelesul cuvintelor, ci justificarea lor, legătura ocultă dintre ele, sensul de care simte că începe să se teamă. Ascultase la început cu o atenție mai mult binevoitoare decît interesată, explicațiile i se păruseră prea meticuloase pentru a trebui într-adevăr urmărite în litera lor, fusese mai atent la omul care vorbea decît la vorbele lui și deodată simțise că un lucru esențial trece pe lîngă el într-o viteză prea mare pentru a-l putea prinde și stăpîni.

– Nu e de înțeles, îi răspunde Tudor în locul doctorului, care trage aer în piept adînc, ca un oftat sau ca o pregătire pentru ceea ce urmează.

– În felul acesta, în principiu, o parte din suprafață rămîne neculeasă. Face o mică pauză, pentru a sublinia cele spuse, apoi continuă: după cum am mai spus, cred, de jur împrejurul podgoriei, care este cea mai mare gospodărie de stat din țară, se înșiră, ca o centură, șapte sate. Pîrlița este unul dintre ele. Aceste sate sînt foarte puțin asemănătoare, au însă în comun două lucruri: faptul că, deși se află într-o miraculoasă regiune viticolă, nu veți găsi plantat nici un butuc de vie, nici măcar ca umbrar, în curțile oamenilor, și faptul că, indiferent unde ar lucra (și majoritatea lucrează în industria chimică de la Călușari) locuitorii lor își iau concediul în luna octombrie. Mai e nevoie să continui? întreabă zîmbind neașteptat și zîmbetul îl schimbă, înlocuindu-i masca liniștită, intimidant de frumoasă, prin niște linii îngroșate, nesigure, fluctuante.

Dar Alexandru nu răspunde, așa că trăsăturile obrazului reintră pe vechile lor linii, ca niște săbii în teacă. Și doctorul continuă: Noapte de noapte, locuitorii satelor din jur, mii și mii de oameni, înarmați cu coșuri și găleți, îmbarcați în căruțe, încolonate unele după altele în nesfîrșite șiruri de adevărate procesiuni, intră în incinta podgoriei odată cu căderea întunericului și ies înainte de a se face ziuă, purtînd zeci și zeci de tone de struguri culeși de pe mijlocul rîndurilor considerate culese în timpul zilei.

– Dar... începe Alexandru, pe care această imagine aproape onirică îl face să-și piardă respirația. Doctorul însă nu se lasă întrerupt.

– Evident, paznicii, brigadierii, milițienii, securiștii chiar, sînt localnici, sînt născuți și crescuți în respectarea acestui cult care împarte anul în timpul dinaintea misterelor și timpul de după ele, încît nu faptul că ele pot să funcționeze fără greș de

Scanned with OKEN Scanner

zeci de ani apare uluitor, ci faptul că o complicitate generală poate să țină, cu atîta succes, locul unei solidarități care se dovedește mereu imposibilă.

– De ce crezi că sînt atît de opuse? întreabă Tudor, fără să-l întrerupă, luminînd doar dintr-o altă parte construcția de cuvinte sau făcînd-o să se oglindească într-o apă care o cufundă în interiorul pămîntului. Dar doctorul nu-l aude.

– Înțelegi, i se adresează numai lui Alexandru, care de altfel îl privește ca hipnotizat, înțelegi? Acești oameni, care nu sînt în stare să se unească pentru a pretinde pîinea ce le lipsește, salariul pe care-l primesc pe jumătate, se unesc, se sudează – și încă într-o oarecare măsură chiar cu dușmanii lor, deși, sincer vorbind, ei n-au ajuns niciodată să-i considere pe cei ieșiți dintre ei, și intrați în rîndurile aparatului de represiune, dușmani – într-o acțiune aproape absurdă, pentru că e lipsită de o finalitate practică esențială. Sau, cine știe..., doctorul se oprește mai multe secunde, poate chiar un minut, de parcă s-ar gîndi dacă să renunțe sau să înceapă altă lungă explicație suplimentară. În cele din urmă, continuă fără a fi prea limpede pentru ce a optat. Cine poate preciza, fără teama de a greși, ce e esențial și ce nu... În orice caz, săptămîni la rînd, noapte de noapte, coloane de căruțe, toligi, cărucioare, IMS-uri și chiar camioane se întorc în sat și, înainte de coborîrea zorilor, își descarcă sub șoproane sau prelate, în magazii sau pur și simplu în bătături, conținutul îmbătător care se transformă în următoarele ore în mustul din care va fierbe vinul. Tace puțin. Ai observat, probabil, cum arată casele din Pîrlița? reia apoi pe un cu totul alt ton, egal depărtat de afirmație și întrebare, perfect obiectiv, de altfel, fără nici o nuanță din care s-ar putea deduce ceea ce crede el despre felul cum arată casele sau despre faptul că propria lui casă arată la fel. Nu cred, însă, că ai bănuit că sub fiecare dintre aceste case, așa cum sînt ele, se ascunde cîte o pivniță prețioasă mobilată cu butoaie de cea mai bună calitate. De altfel, în Pîrlița un băiat nu poate să se însoare pînă nu are pivnița construită. Casa nu e obligatorie. Uneori trec ani în care deasupra pivniței nu e decît o baracă sau o colibă de stuf în care tinerii dorm vara, iarna îngrămădindu-se în casele părintești. Ciudat e nu numai că nu comercializează nimic din aceste mări cantități de vin, că însăși ideea de a vinde vinul este socotită degradantă, iar cei, puțini, care au ajuns să o facă, sînt considerați exemple de decădere socială sau chiar morală. Vinul nu se vinde, vinul se bea.

Scanned with OKEN Scanner

Tace din nou. Nu pare însă încurcat că nu știe cum să continue, ci preocupat de a găsi cuvintele care ar putea sintetiza o situație, evident prea subtilă pentru a se putea rezuma în cuvinte.

– N-aș vrea să înțelegeți greșit, spune el, oarecum pedant. Cea mai mare greșeală ar fi să interpretați imensa cantitate de vin băută anual în aceste sate, ca și procurarea ei cel puțin neobișnuită, ca pe dovada unui viciu însoțit de sacrificiile pe care le cere practicarea lui.

Doctorul umple din nou paharele, dar nu o face de data aceasta ca pe o îndeplinire a datoriei de gazdă, ci ca pe un argument, ca pe o fază a demonstrației.

– Vinul este foarte bun, spune el, dar nu-și atinge paharul de parcă ar vrea să dovedească astfel obiectivitatea afirmației sale. Oaspeții își golesc paharele, aprobîndu-l astfel, și abia după ce-li se umple din nou, îl golește și el pe al său și îl reumple. În tot acest timp, nimeni nu spune nimic, dar tăcerea nu este jenantă, ci, dimpotrivă, necesară, ca un element al ritualului pe care îl ajută astfel să se îndeplinească. De altfel, întreaga atmosferă a camerei s-a schimbat, Alexandru își dă seama de asta și își amintește – cu un mic sentiment nu numai de mirare, ci chiar de stînjeneală – impresia promiscuă pe care i-a putut-o produce odaia la intrare, faptul că putuse chiar să-l judece pe doctor din cauza aspectului casei sale.

Încăperea nu mai pare umplută cu toate acele resturi și boarfe care șocaseră privirea la intrare, ci cu o pulbere fină, luminoasă, care pune pe lucruri un fel de polen, transfigurîndu-le, transformîndu-le în forme pure și în pete de culori topite cu gingășie unele într-altele. Ceva magic și bun, ceva tămăduitor plutește în aerul dintre ei și îi face să-și înțeleagă mai bine cuvintele și chiar gîndurile.

– Cred că trebuie să vă fac să uitați una dintre frazele pe care le-am spus – reia doctorul, puțin visător. Cea în legătură cu absurditatea complicității care face posibilă această stranie poveste. A considera absurd acest ritual aproape ocult, care reușește nu numai să dea un ritm vieții, dar și să o scoată de sub imperiul celorlalte legi rămase, aproape ridicole, alături, înseamnă a nu înțelege nevoia din care s-au născut de la începuturile timpurilor toate misterele religioase, capabile prin simpla lor apariție să facă să dispară realitatea, așa cum un simplu chibrit aprins apropiat de ochi poate să facă să dispară

Scanned with OKEN Scanner

stelele de pe cer. Locuitorii Pîrliței și ai celorlalte șapte sate nu sînt alcoolici, așa cum nici menadele, nici dezlănțuiții misterelor dionisiace nu erau alcoolici. Vinul – și el umple din nou paharele despre care nimeni nu-și amintește cum se goliseră – nu este un alcool care taie legătura cu perceperea realității, este o licoare care trage între ochiul privitorului și realitatea privită un văl aproape transparent, îmblînzitor, îndulcind muchiile, rotunjind asperitățile. Prea slabe ca să se solidarizeze pentru a se opune restului lumii, aceste ființe ancestrale își unesc slăbiciunile într-o complicitate care reușește să facă mai mult decît ar putea orice luptă, să dizolve din interior o realitate pe care au aerul că o acceptă – și sînt convinse că o acceptă – dar căreia i se sustrag într-un mod aproape magic, susținîndu-i, o dată cu propria lor participare, liantul care îi dă coeziunea și o face credibilă. În timp ce solidarizarea, revolta, este o operație fizică, o luptă, o împotrivire a cuiva împotriva a ceva, această complicitate neformulată în cuvinte și, de fapt, de neformulat, este un proces chimic desfășurat în adîncul insondabil al materiei vii, acolo unde nici decretele, nici aparatele de represiune nu pot interveni și nici măcar nu bănuiesc că ar trebui să intervină. De altfel, într-o atît de mare măsură fiecare are un frate, sau un văr, sau un fiu înregimentat în aceste aparate, încît între ei, cei împotriva cărora este îndreptat tot acest eșafodaj, și tot ei, cei care l-au alimentat cu propriile lor vlăstare, se produce cu timpul o confuzie extrem de greu de elucidat și pe care ei nici nu încearcă s-o elucideze.

– De cîți ani visez, spune deodată Tudor, și glasul lui are un timbru atît de special, încît ceilalți doi se întorc spre el, așteptînd. Cîteva clipe tace și el, ca și cum n-ar fi vrut să spună mai mult, apoi continuă, neadresîndu-se celorlalți: De cîți ani visez clipa fantastică în care, crescînd și crescînd, aparatul acesta nu-și va mai putea deosebi propriile margini de marginile poporului pe care trebuie să-l controleze și să-l reprime, clipa ireală, perfectă, în care cel ce interzice și cel interzis vor cu exactitate unul și același lucru...

Rîde puțin, cu un rîs straniu, necunoscut și abia acum îi privește luminos, ca și cum le-ar cere părerea. Ce se va întîmpla atunci? Nu știu, dar, oricît de absurdă, ar fi și asta o soluție a insolubilei istorii... A istoriei, mai repetă și vrea să-și bea paharul pe care îl descoperă gol. Dar doctorul se grăbește

Scanned with OKEN Scanner

să-l umple și între timp Alexandru îl golește și el pe al lui, de teamă că va rămîne în urmă. De altfel simte că i-ar plăcea și lui să înceapă să vorbească, nu pentru că i-ar fi venit în minte să spună ceva anume, ci pentru că simte nevoia să se descarce, să se reverse asemenea celorlalți, să se lase amestecat în sentimentele și ideile care umplu încăperea ca o apă luminoasă, fraternizatoare.

– Avem mereu tendința să-i învinovățim pe ceilalți – se aude el spunînd și se bucură, și se pregătește să asculte cu atenție ceea ce va spune – cînd ar trebui să nu obosim niciodată învinovățindu-ne pe noi înșine, și asta nu numai pentru că sîntem vinovați de totul, ci și pentru că ne simțim vinovați, fiecare dintre noi, de totul. Îmi dau seama că ceea ce spun are un aer oarecum masochist, dar ăsta e defectul tuturor adevărurilor prea mari pentru a fi puse cu adevărat în practică. Simte că nu asta ar fi vrut să spună și mai ales că nu astea ar fi trebuit să fie cuvintele. Simte mai ales o nevoie de a se exprima direct, fără intermediul cuvintelor care se sleiesc pe marginea răcită a gîndurilor. Tace, deci, dar e o tăcere bună, nestrăbătută de nici o reticență, de nici o jenă. Pe marginea geamului deschis, prin care se vede o parte a curții, răscolite – prin brazdele căreia încearcă să se cațere cu greutate o rață, oprindu-se pe fiecare creastă escaladată cu un aer victorios și comic – sare o pisică, un motan roșcovan de dimensiuni neobișnuite, care, după ce aruncă o privire circulară încăperii, se întinde pe pervaz într-o atitudine de evidentă desconsiderare a ceea ce descoperise înlăuntru.

– Salut, Mitică, îl întîmpină Tudor, familiar, iar motanul, fără să-l privească, îi răspunde printr-un miau plicitisit și disprețuitor.

În aceeași secundă, ca într-un desen animat, de sub grămada de haine din dulapul deschis, un șoricel scoate speriat capul și țîșnește de-a curmezișul, printre picioarele mesei și ale musafirilor spre colțul opus. Cu excepția lui Mitică, l-a văzut toată lumea. De fapt, așa cum stă întors cu spatele, mișcîndu-și alene, într-un ritm savant și-ntr-o nevoie subtilă de negare, coada, Mitică însuși pare să fie conștient de prezența pe care o consideră prea neînsemnată pentru a interveni. Totul este atît de elocvent, încît Tudor și Alexandru izbucnesc împreună în rîs, iar doctorul se simte obligat să detalieze.

– Din fericire, nu-i plac șoarecii...

Scanned with OKEN Scanner

– Din fericire? hohotesc cei doi, interogativ, de fapt Alexandru mai interogativ decît Tudor.

– Da, n-aș putea suporta lupta pentru existență între prietenii mei...

Alexandru se oprește din rîs, ca și cum n-ar fi rîs niciodată, iar Tudor mai scoate un sunet scurt, stingher, și, neștiind ce să facă, își golește din nou paharul.

– Mi-ar plăcea, spune Alexandru, să fiți personajul meu. Și în aceeași clipă își dă seama că doctorul ar putea să nu-i înțeleagă gîndul rostit aproape ca un omagiu și să se simtă jignit. Îl privește suspendat de răspuns.

– Sper că în cartea dumneavoastră aș fi un personaj mai reușit decît în viața mea, rîde pentru prima oară doctorul și Alexandru observă că, spre deosebire de zîmbet, rîsul îl face mai dur.

– Nu știu... nu știu..., îi răspunde, privindu-l în ochi, dar cu gîndul parcă în altă parte, poate chiar în cartea lui, apoi concentrîndu-se: Cred că mi-ar fi foarte greu.

– Și nici mie, probabil, nu mi-ar fi prea ușor, rîde în continuare personajul.

– A, să nu crezi! se amuză Tudor. Nici nu simți. Pe mine m-a încondeiat deja și, dacă nu mi-ar fi spus el, nici nu mi-aș fi dat seama – folosește tonul copilăros pe care Alexandru îl bănuiește uneori de contrafacere, mai precis de supralicitare, pentru că are farmecul verificat.

– Operația se face cu anestezie, intră și el în joc, pacientul nu simte nici o durere, încearcă cel mult o ușoară senzație de greață la aflarea rezultatului.

– Singura problemă nerezolvată este aceea dacă e preferabil să ieși mai bine sau mai rău decît în viață: dacă ieși mai bine, e flatant, dar, ca orice personaj pozitiv, vei plictisi pe toată lumea; dacă ieși mai rău, toată lumea va spune "ce personaj reușit", iar tu vei începe să te întrebi dacă nu cumva a copiat modelul, din moment ce i-a ieșit atît de bine, explică Tudor, doct, ca omul care încearcă să împărtășească și altora învățămintele rezultate din propria sa experiență, dar pare să-i fi trecut cheful de glumă. La drept vorbind, nu e prea plăcut să te imprimi, să rămîi notat, rezumat, în niște linii imuabile, cînd tu te schimbi mereu. Este aceeași senzație pe care o am cînd îmi citesc propriile mele pagini – infinit mai sărace, nu numai decît realitatea complexă a săpăturilor, dar și decît propriile

Scanned with OKEN Scanner

mele gînduri din momentul scrierii. Aceeași senzație, minus bucuria efortului împlinit. Toate neajunsurile obiectului, minus mîndria subiectului de a-și fi făcut datoria de subiect.

– Cred că greșeala ta este una de perspectivă, îi răspunde Alexandru după ce lăsase să se scurgă cîteva clipe lungi, așteptînd parcă să vadă dacă vorbitorul nu-și va continua ideea sau dacă doctorul nu mai vrea să adauge ceva. Din punctul în care te situezi ți se pare că vezi o proiecție, infidelă, a propriilor tale gesturi, cînd ceea ce vezi este umbra pe care gesturile mele, încercînd să le stilizeze pe ale tale, o lasă pe pagină. Ceea ce rezultă nu este o deformare a ceea ce ești, ci o încercare de formare a ceea ce vei fi. O pasăre în zbor desenată de un pictor va reprezenta întotdeauna mult mai mult ideea despre zbor a pictorului decît pasărea, și chiar decît zborul păsării. E adevărat că asta nu-l va scuti pe pictor să se considere tributar zborului păsării, și chiar păsării pur și simplu – la drept vorbind, interesantă numai prin zbor – și chiar să se simtă vinovat că a trădat pasărea, zburînd cu zborul ei. Este o vinovăție pe care el (pictorul sau scriitorul) o va păstra, cu drept cuvînt, vie de-a lungul întregii sale vieți și o va îndrepta spre toți cei pe lîngă care trece; pentru că el știe că orice li se întîmplă, lor și lui deopotrivă, pentru ei este numai întîmplare în sine, bună sau nu, și, bineînțeles, de mai multe ori rea decît bună, în timp ce pentru el este o materie primă, o depunere la banca trăirii, care îl va îmbogăți cu propria lui suferință, dar și cu suferința lor, rămasă pentru ei numai suferință. Ei vor apărea, deci, în opera lui ca niște elemente purtătoare de sens (ceea ce în realitate nu sînt, tocmai pentru că sînt vii, iar viața nu este niciodată purtătoare, ci generatoare de sensuri), dar nu vor purta propriul lor sens (sensul generat de ei), ci sensul lui, sau ceea ce el înțelege din sensul lor. Ei vor fi, deci, pentru el, elemente de construcție ale operei lui, iar acest beneficiu, pe care nu el l-a inventat, dar de care profită după o lege funcționînd în eternitate, îl face eternul lor debitor. Îmi dau seama că ceea ce spun este banal și dificil de înțeles, în același timp, dar am început această discuție nu, așa cum s-ar părea, pornind de la o glumă, ci din cauza atmosferei ciudat de fraterne a acestei camere, din cauza vinului foarte bun; și, poate, din cauza descrierii atît de tulburătoare a acestor mistere dionisiace, din cauza mărturisirii lui Tudor despre clipa perfectă a refacerii unității, nu prin dispariția unuia dintre termenii opuși, ci prin

Scanned with OKEN Scanner

înghițirea unuia de către altul, ca și cum tot mîncînd miei, lupul ar putea fi considerat, logic, el însuși miel, din moment ce carnea, sîngele și forța lui sînt rezultatul înghițirii și digerării mereu repetate a mieilor...

Se oprește și rîde puțin, singur, sub privirile oarecum paterne, în orice caz protectoare, ale celorlalți.

– Ce să mă mai scuz! Simt cum îmi face pur și simplu plăcere să vorbesc, să vorbesc cu voi, vreau să zic, așa cum îmi face plăcere să beau cu voi. Și asta deși, sau cu atît mai mult, cu cît mi se întîmplă rar și să vorbesc, și să beau.

Un timp, toți trei, uitîndu-se pe fereastra prin care, pe deasupra trupului lung, destins de incredibilă beatitudine în somn, al lui Mitică, se vede un straniu peisaj, format parcă din straturi suprapuse, ca acele tablouri pe sticlă în care planul apropiat este pictat pe o parte, iar planul depărtat pe cealaltă parte a geamului: aproape de tot, atît de aproape încît scapă de fapt cadrului, este curtea de noroi uscat, apoi clopotnița jalnică puțin înclinată, apoi o altă curte, probabil, cu o movilă acoperită de o prelată, apoi spatele vopsit în ulei, strălucind în soare, al unei case, căreia distanța îi estompează urîțenia, ba chiar o face să funcționeze ca un fel de cratimă între peisajul brun, de pămînt, al satului și cel intens verde, topit spre margine în albastru, al luncilor, apelor și cerului de deasupra lor. Soarele a trecut probabil undeva în spatele casei doctorului, pentru că luminează peisajul decupat de fereastră într-un fel oblic, aproape teatral, lăsînd în umbră odaia care conține publicul și punînd în valoare numai scena pe care un scenograf modern a așezat asimetric în cadru cîteva elemente grosiere și violent nefrumoase, pentru a face să izbucnească cu o brutalitate aproape dureroasă frumusețea calmă, nespus de blîndă, a pînzei din fundal. De fapt, după ce trece lent, cu indiferență, de la blana roșcată a pisicii la culoarea gri-maronie a noroiului, apoi la liniile negre ale clopotniței și la pătratul lucios al calcanului vopsit în ulei, privirea cade aproape cu spaimă, ca într-o prăpastie, în frumusețea peisajului depărtat, ireal. Cînd se întoarce în încăpere, întîlnindu-se cu privirile celorlalți, lărgite de contemplare, interiorul îi apare întunecos și aproape sumbru, greu de descifrat, pregătitor de surprize.

– De cîte ori vin în satul ăsta – reîncepe Alexandru să vorbească, în timp ce doctorul umple paharele și cu toții au sentimentul că începe un nou capitol al zilei – de cîte ori

Scanned with OKEN Scanner

privesc o casă, o curte, o stradă, am sentimentul ciudat că am pătruns în literatură, că ceea ce străbat nu e realitatea, ci o proiecție stilizată și exagerată a ei. Tot ce ne-ați povestit, îl privește el pe doctor, nu face decît să se subsumeze neliniștitor acestei impresii atît de puternice încît mă împiedică aproape să mă gîndesc la sensul lucrurilor, preocupat de ceea ce mi se pare că este, mai important, stilul lor. Asta mă și împiedică să folosesc, literar vorbind, materialul, care mi se pare prea prelucrat pentru a mai reprezenta o materie primă autentică, genuină. Prelucrat? Prelucrat de cine? Asta e întrebarea. Și în clipa în care, de fiecare dată, ajung în acest punct al raționamentului, simt cum mă cuprinde un fel de spaimă aproape plăcută. Îi privește pe cei doi, care îl ascultă cu atenție, și le zîmbește ca și cum le-ar mulțumi sau ca și cum ar fi vrut să le atragă atenția asupra a ceea ce va spune în continuare. Pentru că știu că imediat urmează partea a doua a întrebării. De ce o face? Tace de data aceasta mai mult și așteaptă evident răspunsul. Ceilalți așteaptă și ei.

– Nu știu – continuă în cele din urmă. Tot ce știu este că umblu, privesc, pipăi dacă vreau, mă mișc, nu printr-o viață, ci printr-o operă, o operă cu autorul necunoscut și cu sensurile închise ermetic, amenințător. Doctorul mînuiește damigeana cu mult mai mare ușurință decît la început. Tudor face zîmbind această remarcă, și el zîmbește ca de un compliment, dar totul se petrece în paranteză, fără ca cineva să aibă intenția sau impresia de a-l fi întrerupt pe cel ce gîndește cu voce tare.

– De altfel, chiar dacă n-ar fi această blestemată, fascinantă impresie că totul aparține unei alte opere, unei opere deja încheiate, mi-ar fi greu să scriu despre acest sat, pentru că mi-e greu să înțeleg care este explicația caracterului lui atît de violent netipic. Nu înțeleg de ce, în aceleași condiții în care alte sate se umplu cu vile de 8 –10 camere, acoperite de faianță sau modele populare făcute din oglinzi, îngrădite de grilaje de fier forjat vopsit în negru și argintiu, aici se rămîne la paiantă și la gardul de trestie. Singurul lucru pe care îl înțeleg este că această despuiere – casele astea netencuite mi-au sugerat întotdeauna acele mulaje de la orele de anatomie în care corpul omenesc este prezentat ca o arhitectură de mușchi neacoperită de piele – este nu o neputință, ci un refuz. Din aceleași jumătăți de salarii, sferturi de hoții, complicități, orientări și aranjamente (*s-a orientat*, se spune cu admirație despre cineva care a știut să

Scanned with OKEN Scanner

se strecoare printre decrete și legi, persoane mituite și persoane trase pe sfoară, influențe și pile) din care alții și-au construit case și averi (amenințate mereu ba cu legea 18, ba cu demolarea), ei n-au făcut nimic, într-un fel de acontare demonstrativă a neantului, într-un fel de adaptare la pustiul aflat chiar în sîmburele timpului.

– Adaptarea! exclamă Tudor, aproape întrerupîndu-l, trezit brusc din toropeala în care îl cufundase lunga atenție a ascultării. Adaptarea, mai spune, vrînd parcă să vadă cum sună cuvîntul. Am auzit o întîmplare fantastică, începe să povestească grăbit, pe cu totul alt ton, ca și cum ar fi vorba despre altceva, iar cuvîntul repetat nu ar fi chiar titlul întîmplării. O prietenă – și clipește glumeț, de parcă ar urma o întîmplare galantă – avea în bucătărie niște gîndaci mari, negri, împotriva cărora lupta de ani de zile cu mijloace chimice din ce în ce mai puternice, fără a reuși să-i stîrpească. Uneori părea că sînt învinși, se împuținau, dispăreau chiar, pentru ca să năvălească apoi, alte generații, cu o forță sporită. În sfîrșit, a folosit o substanță atît de toxică, încît era profund nocivă și pentru om. Au răspîndit-o peste tot, apoi au închis apartamentul și au plecat în concediu. Cînd s-au întors, au curățăt totul cu migală ca să îndepărteze urmele otrăvirii, ca și cadavrele celor învinși. O lungă perioadă au fost convinși că, în sfîrșit, totul s-a terminat. Gîndacii nu mai apăreau. Învinseseră! Pentru ca, după mai multe luni, să se producă șocul care, pur și simplu, i-a îmbolnăvit de nervi: gîndacii au năvălit din nou, dar nu mai erau negri, erau transparenți! Vă dați seama! Transparenți! În următoarea etapă ar fi continuat să năvălească, dar invizibili... Și noi ne mirăm de adaptarea pîrlițenilor, de complicitățile și orientările lor. Pînă la capacitatea de adaptare a gîndacilor mai avem de străbătut mulți ani lumină! Rîde sonor, dar nu-l urmează nimeni.

– Nu toate organismele au aceeași putere de adaptare, spune doctorul, serios, preluînd nivelul strict biologic al discuției. Unele par, dimpotrivă, absolut lipsite de apărare. Din păcate, ordinea capacităților de adaptare nu este una valorică, nici, cu atît mai puțin, estetică. De pildă, lebedele.

Dar nu apucă să termine, pentru că Tudor – evident într-o fază mare de expansionism – izbucnește în strigăte:

– Doctore, doctore, ești colosal! Eu aș fi fost în stare să uit... De nenumărate ori am vrut să te întreb... Îmi aduceam

Scanned with OKEN Scanner

întotdeauna aminte după ce ne despărțeam... Hai, doctore, povestește-mi și mie, povestește-ne și nouă cum a fost cu lebedele. Toată lumea, tot județul vuiește, am auzit și la București povestea, numai eu n-o știu...

Doctorul așteaptă serios să termine, așa cum așteaptă un virtuoz să se termine aplauzele pentru a putea continua concertul.

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul 22

"Dimineața, primul gest pe care l-am făcut, sărind din pat, a fost să cercetez gratiile. În timpul somnului mi se păruse că le revăd așa cum le știam dinainte, înfipte adînc în lemnul cercevelei, de neclintit. Mi se păruse chiar că îmi aminteam un obicei al meu de la început, de după venire, de a sta cu pumnii încleștați de ele și cu fruntea sprijinită în pumni, ca și cum aș fi putut privi prin sticla vopsită în afară. Dar nu, gratiile erau fixate pe o ramă de fier cornier prinsă în balamale care se pot roti, deschizîndu-se. Le-am atins și s-au rotit ușor, ca o ușă fermecată. Am deschis geamul. Era o dimineață mohorîtă, cu cerul jos, încîlcit în crengi, iar crengile nu mai erau albe de promoroacă, nu mai aveau nimic idilic. Nu era o vreme care să te îmbie la plimbări și cu atît mai puțin la fugă. Știam însă că nu pot să-mi permit nici o nouă amînare.

Mi-am adus aminte de vizitatorul meu de ieri seara. În timp ce adormisem, silueta lui îmi lunecase pe sub pleoape, lăsînd urme de neliniște. Relația cu doctorul, care îmi scăpa evident, ar fi putut să-l facă suspect și am mai avut chiar puterea să-mi spun că, poate, totul – întreaga întîmplare povestită – se integra într-un scenariu mai larg, orchestrat din afara lui și chiar dinafara doctorului. Nu înțelegeam, bineînțeles, care ar putea fi sensul unei asemenea mașinării, dar erau atît de multe lucruri pe care nu le înțelegeam încît... Oricum, eram prea obosit de emoții și impresii și am împins bănuiala cu spaimă, mai spre viitor. Acum, în viitorul dimineții, suspiciunea îmi apărea absurdă și prostească, umilitoare nu pentru el, ci pentru mine. Simțeam față de acel tînăr sever, care mă tratase din prima clipă ca și cum i-aș fi fost elev, o vinovăție complexă așezată pe mai multe nivele, contrazicîndu-se între ele, dar însumîn-

Scanned with OKEN Scanner

du-se totuși unul altuia într-un sentiment de subordonare care era în același timp o formă de remușcare și o metodă de ispășire. Astfel, știam că, dacă povestea lui era adevărată – și nici o nuanță, oricît de neînsemnată, de ton sau de construcție nu-mi dădea dreptul la umbra unei îndoieli, iar faptul că ea (îndoiala și umbra) apăreau totuși nu puteam să mi-l imput decît mie însumi –, ea îl situa pe o înălțime morală pe care nici nu-mi propusesem vreodată să o ating. În același timp – și deși în adîncul meu știam că nu am motive și nu am dreptate – nu mă puteam împiedica să mă îndoiesc, mai precis, nu mă puteam împiedica să mă apăr, să mă scuz prin îndoială. Iar aceste două vinovății, cea provenită din faptul că îl credeam și cea provenită din faptul că nu îl credeam, deși erau de sens contrar, se lăsau însumate și se adăugau unei a treia: aceea că, plecînd, îl părăseam. De fapt, din întreaga apariție, tulburătoare, a inginerului, rămînea mai bulversantă decît descoperirea unui egal, descoperirea faptului că, pentru celălalt, problema se punea probabil în cu totul alți termeni, din moment ce fuga nu apărea ca un ideal și nici măcar ca o perspectivă. Existența – neștiută pînă atunci – a acelui tovarăș, atît de deosebit de mine însămi, dar neaparținînd nici masei căreia voiam să mă sustrag, mărea nelimitat numărul necunoscutelor problemei, care se dovedea deodată infinit mai complexă decît o bănuisem eu. Iar această complexitate pe care n-o bănuisem și ale cărei dimensiuni nu aveam cum să le presupun, mă făcea deodată și mai nesigur de mine, și mai pierdut. Dar tocmai nesiguranța mă obliga, paradoxal, la hotărîre. Din oricare parte aș fi privit lucrurile, cea mai verosimilă interpretare a lor se dovedea aceea în care rolul meu era acela al unei jucării aflate în mîna puternică a unor făpturi cărora nu reușeam să le deslușesc, în ceața care mă înconjura, nici măcar statura, sau chipul, cu atît mai puțin mobilurile sau intențiile. Tot ce puteam să deduc era că intențiile existau și că existența lor se trăda din cînd în cînd, în mod misterios, atît de misterios încît nu reușeam niciodată să ghicesc dacă o făceau deliberat sau din greșeală. Iar aceste intenții dispuneau, evident, de soarta mea ca de o cantitate nu numai neglijabilă, ci și ușor de manevrat. Singurul fel în care inteligența mea putea să se manifeste – și nu puteam fi sigur că această manifestare chiar nu fusese ea însăși stabilită și aprobată dinainte tot de ei – era de a realiza și recunoaște starea de lucruri, de a nu-mi face nici o iluzie asupra ei, și de a încerca

Scanned with OKEN Scanner

astfel să stabilesc, dacă nu granițele realității – care îmi scăpa cu desăvîrșire de sub control – atunci, cel puțin, cele ale propriei mele conștiințe, a cărei singură formă posibilă de demnitate rămăsese scepticismul.

"Inteligența e o demnitate", spune undeva, mi se pare, Doamna de Staël. Inteligența și demnitatea mea nu-mi permiteau să nu observ nici că interminabilele mele rătăciri în căutarea unei ieșiri se bucuraseră de statutul non-intervenției – ceea ce putea fi, desigur, în egală măsură un semn de protecție sau de deriziune –, nici că deconspirarea posibilității de deschidere a gratiilor îi aparținea cu desăvîrșire, și numai Dumnezeu știe în ce scop, Doctorului Bentan. Tocmai de aceea – și pentru că, și într-un caz și în altul, ipoteza întinderii unei curse nu numai că nu putea fi respinsă din capul locului, dar se dovedea chiar cea mai verosimilă – tot ce rămînea să-mi aparțină în exclusivitate era ideea de a fugi, soluția fugii, la care nu puteam, chiar dacă aș fi vrut – dar, bineînțeles, că nu se punea o astfel de problemă – să renunț. E adevărat însă că și existența Sabinei, și apariția inginerului, și aportul Doctorului Bentan, îmi scăzuseră mult – pînă la a o apropia de cota zero – bucuria pe care mi-o imaginam că va însoți mult visata evadare. Și, deși știam că nu îmi pot permite nici o clipă de amînare, tot ce am găsit de făcut, după ce m-am convins încă o dată de posibilitatea fugii, a fost să mă întind la loc în pat, lăsîndu-mi gîndurile să rătăcească prin obositorul și nesfîrșitul labirint al suspiciunii, așa cum ochii îmi rătăceau printre crengile negre și ude născute din și pierzîndu-se în ceața tulbure a dimineții. O imensă oboseală mă cuprinse, una dintre acele binecunoscute astenii matinale, greu de suportat tocmai pentru că sînt absurde, așa cum apar la chiar ieșirea din somn și a căror singură explicație poate fi istovitorul efort al trezirii, silnica reîntoarcere la viață. Cunoșteam prea bine acest moment cotidian de depresiune, care putea fi interpretat în egală măsură ca o urmare a spaimelor încheiate ale nopții și ca o presimțire a celor ale zilei, și cunoșteam imensa cantitate de voință de care aveam nevoie să mă ridic din pat și să o iau de la capăt. De data aceasta mi se cerea în plus voința de a nu mă îndoi de soluția mea, de soluția fugii. Trebuia să cred că am dreptate și că, fugind, sînt mai curajos nu numai decît cei ce nici nu și-au pus problema fugii, dar și decît cei ce au respins-o. Nu era ușor. După ce luni de zile ceea ce se găsea dincolo de gratii

Scanned with OKEN Scanner

reprezentase un ideal în stare să contracareze tot ce era dincoace de ele, descopeream deodată că idealul nu era de neatins, ci necunoscut. Cele două lumi plasate de o parte și de alta a zăbrelelor se dovedeau în continuare opuse, dar într-un fel nou: în timp ce tot ce se vedea în afară apărea cu desăvîrșire străin – și, prin asta, imprevizibil și, deci, amenințător – ceea ce era înlăuntru, oricît de îngrozitor ar fi fost, era, de bine de rău, cunoscut și – chiar dacă în stare încă de surprize – mai mult sau mai puțin previzibil. Mizerabilul pat în care mă întinsesem la loc, zgribulit, acoperit pînă la bărbie – în timp ce ochii îmi urmăreau clătinarea de rău augur a crengilor, urechile urmăreau scîrțîitul răgușit și neregulat al geamurilor mișcate în țîțîni, iar odaia era cucerită de valuri de frig, devenit aburos înlăuntru – jalnicul pat de fier, cu periculoasa sa fișe agățată la picioare, cu cearșafurile sale îndoielnice și pătura de cazarmă, era singurul loc pe care îl puteam numi *acasă* din întregul univers, o casă care era, desigur, o închisoare, dar prin asta nu mai puțin o casă. De mai multe ori mai tîrziu aveam să-mi amintesc cu înțelegere și rușine acel sentiment de *acasă* pe care l-am încercat – ca un ultim, disperat efort al inerției de a mă reține între liniile ei aprobate și neschimbate de milenii – în clipa imediat premergătoare fugii; de multe ori, mai tîrziu aveam să-mi amintesc, de cîte ori eram înclinat să disprețuiesc ceea ce mi se părea lașitatea unuia sau altuia, cînd nu era – îmi dădeam seama – decît apariția acestui sentiment de *acasă* (care preferă întotdeauna o certitudine, oricît de rea, unei surprize, oricît de bune), apariția acestui sentiment, mai puternic decît orice morală și orice filosofie, pentru că nu e izvorît nici de inimă, nici de minte, nici de literatură, ci de forțe mult mai obscure și mai greu de înfrînt, înrudite cu legea care face puiul să se împotrivească ieșirii din ou și mamiferul să opună rezistență ieșirii din uter. Și deși fuga, părăsirea locului dramei, ca și cum nemaivăzuta dramă ar înceta să existe, este departe de a fi o dovadă de eroism, nefuga este, cel puțin în primul ei impuls, acela de neschimbare, și mai lașă încă, și mai profund ancorată în pivnițele instinctului de conservare din care emană toate nostalgiile lumii. Pentru că orice fugă este o fugă din paradis. Greșesc mereu confundînd curajul cu demnitatea și dificultatea cu eroismul, dar în clipa aceea tocmai sentimentul acela monstruos nostalgic de *acasă*, aplicat patului de penitenciar,

Scanned with OKEN Scanner

încălzit de propria mea căldură, m-a făcut să-l părăsesc, convins în sfîrșit – tocmai pentru că îmi venea atît de greu să fug – de necesitatea fugii. Sărind în picioare am îmbrăcat în grabă halatul tocit peste pijamaua devenită alburie de spălături, am deschis fereastra de tot (mai întîi ușa de zăbrele, apoi geamul transparent, apoi cel de al doilea geam, acoperit cu vopseaua de ulei) și am încălecat pervazul. O clipă, cu picioarele suspendate, în gol, am văzut-o aevea pe Sabina, cu ochii măriți de spaimă, lipită de peretele de lîngă ușă și am simțit, aproape cu egală intensitate, ispita de a mă întoarce în încăpere sau de a-mi da drumul, ca pe o saltea amortizoare, în golul umplut de vălătuci; dar m-am recules încă o dată și, cu un efort de care nu mă credeam în stare și nu-l credeam necesar pînă cu un minut înainte, am început să cobor din cracă în cracă, gata să alunec la fiecare mișcare pe crengile bătoase de brumă, zgîriat și cu respirația tăiată. Am coborît astfel un nesfîrșit de lung și de mut interval pînă cînd, nemaigăsind nimic dedesubt, m-am lăsat pur și simplu în jos, cu brațele atîrnate dureros de un ultim punct de sprijin, pe care l-am auzit trosnind uscat, ultimativ. Atunci m-am hotărît să mă desprind și, foarte jos, pămîntul m-a primit cu un bufnet surd, ca o înjurătură.

Cred că am rămas întins în poziția stîngace în care căzusem cîteva secunde numai, deși mi s-au părut minute multe și lungi, un timp, în orice caz, suficient pentru a putea privi aerul gros de deasupra mea prin care, foarte departe, ramurile se vedeau estompate de înălțime și ceață și deasupra lor, mai sus, încă, suspendat în substanța vîrtoasă a văzduhului, se desena nesigur un geam deschis, care, la fiecare clătinare a universului, scotea un scîrțîit subțire, auzit surprinzător de aproape, ca un scîncet de animal. Faptul că acela era chiar geamul meu, că de acolo privisem, mi se părea nu numai incredibil, ci și de mult încheiat, vechi, aproape uitat. Gîndurile ultimei jumătăți de oră aveau aerul unor amintiri supraviețuind uimitor, dar prin asta nu mai puțin indiferente, nu mai străine. Chiar și faptul că stăteam întins pe pămînt, în poziția stîngace în care căzusem, părea vechi și de mult consumat, ca și cum nu ar fi fost încă în curs de a se petrece, ca și cum acest prezent, chiar, n-ar fi fost decît o imagine developată cu întîrziere a unui alt timp, și el trecut, ca într-un vis. Am sărit în picioare și m-am îndepărtat

Scanned with OKEN Scanner

repede. La urma urmei nu era exclus ca toată această succesiune de întîmplări, mai mult sau mai puțin nesigure de propria lor existență, să nici nu existe în realitate. Înaintam repede, din cauza frigului, desigur, dar și dintr-o nevoie de mișcare care aparținea, mai mult decît planului fizic, unei febrilități bruște sau unei presimțiri. Străbăteam parcul prin care pătrunsesem în acest univers îndoielnic în urmă cu un număr nedeterminat de săptămîni (sau poate luni? sau chiar ani?) și, în mod curios, ziua aceea depărtată – spre deosebire de ora pe care tocmai o încheiasem și care se rostogolea cu viteză astronomică în trecut – părea să alerge spre mine, să se întoarcă în fugă, venind dinspre poartă, încercînd să se refacă și să se repete. Ceața era neschimbată, ora tulbure a dimineții aceeași, anotimpul jilav și rece identic (identic în sensul că nu-i depășisem încă granițele sau în sensul că una sau mai multe rotiri complete ale zodiacului aduseseră pămîntul într-un același punct, capabil să dea iluzia nemișcării?). Mi-a apărut în minte, întreagă, dimineața sosirii, cu apariția tovarășei Mardare și gluma mea cu biserica, și sarcasmul Mariei Sărescu auzindu-se încă în aer, și apariția ironică, miraculoasă întrucîtva, a bisericii.

Biserica! mi-am amintit și am grăbit pasul, ca și cum de redescoperirea acelei siluete clătinate în amintire ar fi depins legitimitatea amintirii însăși, și chiar mai mult decît atîta, alte fapte, legate între ele, din viitor. Dar cum în față nu se zărea nimic, m-am oprit și m-am uitat de jur împrejur, de o parte și de alta a aleii late cît o șosea pe care înaintam. De fapt am căutat-o mai întîi pe partea pe care știam că ar fi trebuit s-o găsesc, dar cum nu se vedea nimic; am căutat-o pe cealaltă parte, neexcluzînd o schimbare de perspectivă a amintirii, un punct de reper greșit care ar fi putut să răstoarne imaginea și s-o mute peste drum de ea însăși. Dar pînă departe, prin ceața care părea să se subție, sau să se ridice, nu se vedeau decît siluete fantomatice de arbori profilați pe un orizont care nu se mai vedea, dar care era, fără îndoială, construit din cărămida veche a zidurilor înconjurătoare și-a clădirilor ascunse de ele. Nu exista, în mod evident, nici o biserică. Mi-am rememorat în minte din nou episoadele dimineții în care o descoperisem: gluma mea cu chiostrul mănăstirii, negația enervată a femeii cu coc, dezvelirea din ceață, ca o negare a negării, ca o confirmare a unei realități mai puternice și mai vechi decît contrafacerea

Scanned with OKEN Scanner

și, în cele din urmă, din nou, lăsarea cortinei de ceață, dispariția unei realități care putuse fi la fel de bine numai un argument într-o discuție. Puteam oare, eram în stare, să mă îndoiesc cu adevărat de faptul că existase, aducînd în sprijinul lui – atît de simplu – jalnicul argument că nu mai exista? Simțeam că nu. Și mai simțeam – în mod absurd, îmi dădeam seama – că, dacă biserica nu existase, atunci nimic din tot ce trăisem aici nu fusese real, și, ciudat, în loc să mă bucur ca de eludarea unor suferințe, această inconsistență a ceea ce crezusem că e realitate mi se părea intolerabilă și mă înspăimînta.

Atunci, ca și cum ar fi vrut să încheie o discuție care se prelungea fără rost, ceața se hotărî să se risipească, și o făcu într-un fel brusc, tranșant, aproape polemic, lăsînd peisajul unui aer morocănos, dar limpede, lipsit de orice complezență. Și clădirile urîte, și zidul înconjurător jerpelit, se desenară net dincolo de marginea meschină a parcului, iar în dreapta aleii, acolo unde căutasem de altfel în prima clipă biserica, o dezordine – strîngînd la un loc grămezi de bîrne și scînduri vechi, mormane de șindrilă sfărmată, moloz, un buldozer părăsit cu botul proptit într-un deal de strane sculptate țărănește – crea un spațiu special, o zonă afectată dezolării. Biserica existase. Tot ce se vedea era o dovadă suficientă. Aruncate de-a valma, scîndurile păstrau urme de pictură ștearsă cu blîndețe de timp și pe care, acum, bruma se așezase neregulat, suprapunînd arii nonfigurative, argintii, peste figurile care mai puteau fi, totuși, ghicite din loc în loc. Ca într-un joc de puzzle, cu puțin efort aș fi putut găsi bucata cu brațul aparținînd mîinii divine, cu degetele strînse pentru binecuvîntare, care îmi zăcea în dreptul pantofului. Puțin mai încolo, un cap cu plete blonde, retezate de ruptura scîndurii, își căuta, frumos și androgin, trupul îmbrăcat într-un costum menit să-i determine sexul. Dar nu aveam putere să fac vreo mișcare, abia dacă aveam putere să înțeleg. De-a curmezișul unui morman de cercevele de ferestre și de rame de uși, de stîlpi în sculptura cărora, uscată de secole, intemperiile recente deformaseră modelele și creau efecte noi, de streșini dantelate pe jumătate putrezite, o bîrnă mult mai groasă decît celelalte părea să le strivească sub greutatea ei așezată într-un echilibru întîmplător, o bîrnă groasă și sculptată adînc, cu motive torsionate oblic, închipuind o enormă funie răsucită pentru a strînge la un loc ceva ce nu mai exista. Mi-am amintit exact

Scanned with OKEN Scanner

locul acelui brîu care, înconjurînd talpa bisericii, părea să îi dea, prin efortul strînsorii, tensiunea necesară verticalității ei atît de riscante ce făcea vîrful subțire și deosebit de înalt să pară că vibrează ușor în văzduh. Centura aceea de lemn, sugerînd atît de ascuțit încordarea, mă frapase de la început – ca și cum n-ar fi fost prima oară cînd o vedeam, nici atunci, ca și acum ea mi-ar fi amintit și atunci, prima oară cînd o vedeam, ceva important, chiar dacă nedefinit – iar faptul că acum stătea aruncată demonstrativ, nu-mi apărea nici el ca întîmplător. Dacă mai era nevoie să fiu convins că dărîmăturile nu erau ale unei construcții oarecare, ci ale unei biserici, și nu ale unei biserici oarecare, ci chiar ale bisericii "mele", demonstrația era făcută. Biserica nu mai exista. Tovarășa Mardare putea fi liniștită: realitatea nu-i va mai putea infirma prefabricatele lingvistice și peisajul nu va mai putea s-o pună la punct. Ciudat, mai mult decît resturile de pictură de pe scîndurile sfărmate, bîrna sculptată ca o funie, menită să lege strîns lucruri, care altfel s-ar fi risipit fără speranță în timp, constituia argumentul definitiv al lipsei de speranță. Mi-am apropiat mîna încet, cu frica de a nu brusca ceva, și am atins-o mai întîi (era rece și umedă), apoi am mîngîiat-o, simțind pe toată palma fibrele sforii de lemn, încordate, neucise încă de tot, încercînd să mai adune la un loc ceva pierdut, incredibil pierdut...

M-am îndepărtat așa cum te îndepărtezi de un mormînt, cu sentimentul că nu încerc astfel să-mi părăsesc decît propria deznădejde. Trebuia să-mi continui fuga. Zgomotul ritmic de aplauze care începuse de un timp și pe care aproape nu-l remarcasem, ca pe un element firesc al cadrului (trebuia să fi început exercițiile în sălile colective) creștea, în mod paradoxal, o dată cu îndepărtarea mea. Trebuia să mă grăbesc, pentru că tocmai începerea programului, demonstrată de ritmul susținut care creștea în aer, era momentul în care lipsa mea din cameră avea să fie observată. De altfel, începuse o ploaie subțire, ceva mai mult decît o burniță, destul pentru a simți moltonul de sugativă al halatului, îmbibîndu-se și îngreunîndu-se de apă. Am început să alerg, să mă apropii de clădirea, apărută la cotitură, a porții și, pentru prima oară, mi-am pus problema trecerii dincolo de ea. Vreau să spun că într-o asemenea măsură tot ce mă obsedase fusese evadarea din clădirea în care eram închis, încît nu ajunsesem niciodată să mă gîndesc la bariera porții, derizorie după rezolvarea primei probe de îndrăzneală și

Scanned with OKEN Scanner

noroc. Fugeam, deci, din ce în ce mai repede și mai îngrijorat, cu zgomotul ritmic al aplauzelor ritmîndu-mi pașii și crescînd în jurul meu, pînă cînd, brusc, n-am putut să mai ignor faptul că pe cît mă apropiam de poartă vuietul – căci devenise un adevărat vuiet – aplauzelor creștea și se făcea mai asurzitor. În mod evident – și a trebuit s-o recunosc, oricît de absurd mi s-ar fi părut faptul – el nu provenea din sălile de repetiții, rămase mult în urmă și dispărute printre arborii uzi, ci din stradă. O clipă n-am știut ce să fac. În virtutea inerției, am continuat să înaintez cîțiva pași, apoi m-am oprit și ca un fulger mi-a trecut prin minte să o iau la fugă înapoi. Dar toate nu erau decît gesturi, sau frînturi de gesturi, reflexe, fără argumente. În clipa următoare logica, sau numai curiozitatea, m-a hotărît să-mi continui drumul. În încăperea portarului nu părea să fie nimeni; în orice caz, ușa era închisă și înlăuntru întuneric, iar poarta mare era întredeschisă. Mai mult decît aș fi sperat, dacă aș mai fi avut putere să sper ceva. Am ieșit.

Din piațeta pe care o țineam minte, și pe care nu aveam s-o uit niciodată, n-am mai recunoscut nimic. Întregul spațiu era arhiplin de oameni înghesuiți unii într-alții și care, nereușind să încapă, se revărsau în străzile ce porneau din acel nod și le umpleau pînă cine știe unde. De sus, întreaga priveliște trebuie să semene cu o caracatiță, îmi amintesc că mi-a trecut prin minte, la prima vedere a acelei mulțimi despre care nu știam ce să cred și care, văzută din spate (pentru că toți stăteau întorși cu fața spre centrul scuarului, acolo unde îmi aminteam că remarcasem un soclu gol, sau golit, de statuie) avea un aer – n-aș fi putut să spun de ce – schematic, ușor caricatural.

– Cum de nu-și dau seama că soclul e gol? m-am mirat, și am privit mai cu atenție mulțimea care aplauda neobosită, urlînd niște sunete pe care nu reușeam să le disting. Poate sînt orbi... am adăugat nesigur, dar cu un sîmbure de speranță, pentru că, oricît ar părea de ciudat, orbirea ar fi fost singura explicație rezonabilă a acelei priveliști. Singura explicație mai ușor de suportat. Rostită numai în cap, fraza a sunat mai întîi banal, ca un automatism, dar imediat după aceea a revenit mai puternică, răsfrîngîndu-și interogația asupra ei însăși. O bănuială mai îngrozitoare decît tot ce mi s-ar fi putut întîmpla mă smulse de lîngă poarta vopsită în negru și mă făcu să mă zbat să pătrund printre trupurile acelea aplaudatoare, să ajung să le văd fețele, să le descopăr. Da. Bănuiala care mă

Scanned with OKEN Scanner

înspăimîntase se dovedea exactă: fețele celor ce aplaudau erau identice. Identice între ele și identice cu cele de care încercam de luni de zile (sau poate ani?) să fug. Nici un rictus și nici o expresie nu le strica simetria, repetată la nesfîrșit, a liniilor, care tresăltau doar ușor în ritmul bătăilor, viguroase și puternic ritmate, a palmelor. Aș fi putut crede – presupunere evident optimistă – că e vorba de niște măști de carnaval asiatic (pentru că lipsa lor de expresie se opunea mobilității europene și conținea în sine o sugestie exotică, îndepărtată), dacă din cînd în cînd, cîte unul nu ar fi clipit șmecherește din ochii orbi, azvîrlind între el și mine o punte absurdă de familiaritate violentă, de neînțeles. M-am smuls, m-am furișat, m-am insinuat, m-am înghesuit, m-am vîrît, m-am înșurubat printre fețele acelea așezate unele lîngă altele, ca la o expoziție de mostre identice. Și, în timp ce treceam de la unul la altul, privindu-i, și brațele lor mă loveau fără să observe măcar că o fac, în exercițiul aplaudării, mă simțeam pălmuit, și eram într-adevăr, de fiecare lovitură menită să exprime acel entuziasm misterios atît de egal cu indiferența; iar glasurile lor sacadate, țipînd vocale – numai vocale – de neînțeles, îmi spărgeau timpanele și-și arătau, monstruos, gurile lor căscate ca niște peșteri, în care vibra, în fiecare, o membrană de carne roșie identică. Ar fi fost inutil să mă întreb dacă erau aceiași pe care-i știam din sălile de exerciții și pe care-i descoperisem în înspăimîntătorul public al primei mele zile acolo. Aceiași sau alții, oricum mult mai mulți decît ar fi putut complexul tovarășei Mardare cuprinde o singură dată. Erau opera eșalonată pe generații și ani a acestei întreprinderi, care în mod evident își depășea planul și nu lucra în deficit. Rebutul care eram, din punctul lor de vedere, ca și cazul special al inginerului (și cîte asemenea cazuri puteau să existe, la urma urmei?) nu se dovedeau decît niște neglijabile excepții, lipsite de orice importanță în cadrul infinit mai larg al succesului absolut. Absolut?

Da, cred că da. Acele fețe inexpresive făcînd din cînd în cînd – atunci cînd presupuneau că nu sînt văzute – complice și bagatelizator cu ochiul, nu puteau reprezenta o rezervă, ci un argument al acestei reușite. La urma urmei, tovarășa Mardare nu-și propusese să modeleze sufletele, ci comportamentul subiecților pe care îi avea în grijă. Timpul se însărcina cu restul. Faptul că-și îndeplineau ireproșabil – nesperat de bine,

Scanned with OKEN Scanner

chiar, sînt convins – lecția învățată, faptul că nu îndrăzneau niciodată să iasă din litera legii care li se impusese, făcea absolut indiferentă problema sincerității lor. La urma urmei, ce dovedea acea clipire ironică: că aplaudatorul își disprețuiește aplauzele? Sau că autorul acelor răcnete sacadate și de neînțeles se dezice de ele? Infinit mai importantă decît această deriziune rămînea îndeplinirea conștiincioasă a actelor asupra cărora ea, deriziunea, se revărsa, fără a încerca să le împiedice. Bucuria mea de la descoperirea pentru prima oară a acelui gest de desolidarizare de sine însuși mi se părea acum nu numai exagerată, ci și greșită. Mă bucurasem, pentru că mi se părea că descoperisem un argument de speranță și interpretasem acea scurtă, abia bănuită, clipire a ochiului ca pe un sîmbure de conștiință, insuficient, desigur, dar capabil de creștere și dezvoltare. Abia acum înțelegeam că existența acelei incipiente conștiințe critice nu-i împiedicase, ci, dimpotrivă, îi ajutase să se supună, le dăduse argumente să-și continue degradarea și disoluția, care, privite prin lentila minimalizatoare a deriziunii, apăreau necatastrofale, lipsite de importanță.

Și deodată, în timp ce-i priveam cu oroare cum își scandau adeziunea mecanică la neant și mă loveau, fără să-și dea seama măcar că o fac, posedați de transa supunerii, m-am întrebat cît timp trebuise să treacă de la inventarea primelor exerciții de gimnastică pentru ca ele să se fixeze în genele generațiilor succesive și să se transforme în aceste reflexe ale supunerii necondiționate? Răspunsul era fără speranță. Secole sau numai ani, timpul modelase monstruos, și cine știe dacă nu ireversibil, însăși celula sufletească a acestor ființe care mă înconjurau cît puteam cuprinde cu ochii. Acum înțelegeam și de ce gratiile nu mai erau necesare: lumea întreagă îmi putea fi la fel de bine celulă. Puteam, dacă îmi făcea plăcere, să fug, fugeam oricum în interiorul ei.

Am început să-mi fac loc înapoi, încercînd să mă retrag înspre poarta de a cărei depășire părea să-mi depindă destinul. Faptul că destinul meu nu mai depindea de nimic – și cu atît mai puțin de mine însumi – îmi dădea o libertate pe care n-o bănuisem: libertatea de a aștepta. Fără să mă întorc, privind mereu spectacolul fantastic care continua să mi se ofere, m-am retras pînă am simțit fierul rece al porții atingîndu-mi spatele și atunci m-am sprijinit de el, oprindu-mă. Nimic nu mă mai grăbea. Reprezentația continua neschimbată. Ceea ce vedeam

Scanned with OKEN Scanner

părea a fi miraculoasa funcționare a unui perpetuum mobile, cuprinzînd întregul univers din care, surprinzător, fusesem lăsat de o parte. Poate că sensul care mi se acordase fusese acela de a asista la întreaga, dementa desfășurare a lucrurilor și că marea mea greșeală fusese aceea de a mă simți fără încetare vinovat că nu reușesc să le schimb. Nu era exclus ca toate suferințele mele să se bazeze pe o neînțelegere.

Am simțit că mă privește cineva și un rîs ușor, nebatjocoritor și nevesel, se auzi de foarte aproape și, sprijinit de cabina portarului, în care părea să nu fie nimeni, îl văzui pe vizitatorul meu din seara trecută. Era îmbrăcat în același halat ponosit, rărit și aproape incolor de atîta purtare, și avea același aer "adult", format din amărăciune, duritate și comprehensiune.

– Rămîi, totuși? – îmi spuse, fără să fiu prea sigur dacă era vorba de o interogație sau de o constatare. De altfel nu aștepta răspuns. Se desprinse de cabina portarului și veni spre mine, strîngîndu-și înfrigurat și parcă grăbit halatul în jurul gîtului. Te-ai hotărît? Febrilitatea tonului nu se potrivea cu rîsul mic și trist de mai înainte și nici nu ascundea ironia pe care cuvintele o presupuneau.

– Ai avut dreptate, i-am spus. Băscălia nu salvează nimic.

Dar el dădu doar din mînă, plictisit sau nerăbdător, și mă prinse de braț:

– Te-ai hotărît, într-adevăr?

Era cea mai improprie definiție a ceea ce simțeam în clipa aceea.

– Cred că nu mai e, în sfîrșit, nimic de hotărît, i-am răspuns, ascultînd tensionat scandările pe care nu reușeam să le descifrez, acoperite de ritmul aplauzelor sacadate și de uralele care ajungeau pînă la mine ca niște vaiete prelungi, disperate.

M-am uitat la bărbatul de lîngă mine, să văd dacă el înțelege. Privea și el înspre poartă, dar pe fața lui se citea o compasiune atît de îndurerată, încît n-am îndrăznit să-l întreb nimic. Îl priveam și-mi dădeam abia acum seama că impresia pe care mi-o produsese cu o seară în urmă fusese mai puternică decît credeam, chiar dacă era departe de-a fi fost exactă. Așa cum stăteam, ascultînd cu ochii umeziți și cu severitatea îmblînzită de o milă sfîșietoare pentru toată acea lume care ne închidea fără să ne cunoască, îmi era deodată foarte apropiat și cunoscut de mult. Din copilărie și din icoane.

– Săracii, spuse aproape șoptit. Săracii de ei! Și după o

Scanned with OKEN Scanner

scurtă tăcere, aproape în șoaptă: Nu știu ce fac. Și mîna lui îmi strîngea brațul într-un fel care părea să mă înglobeze sentimentului.

– Pe soclu nu există nici o statuie, am șoptit evident fără rost. Și ei știu asta.

– Săracii, săracii de ei! Și ca și cum și-ar fi adus aminte: Îmi pare atît de bine că te-ai hotărît, că ai înțeles.

– Ce? aș fi vrut să întreb, dar n-am avut puterea. Înțelesesem în sfîrșit totul, chiar și că vorbele nu folosesc la nimic. Simțeam în mine o zădărnicie atît de totală, încît efortul de a o mai preface în cuvinte mi se părea absolut de neîndeplinit. Simțeam ca și cum însăși materia din care îmi fuseseră făcute mîinile și picioarele, pieptul, ochii, buzele era zădărnicia. Nu eu încercasem să fug în lume, ci mi se dăduse drumul în lume, pentru simplul motiv că lumea nu mai exista. Închisoarea se extinsese și o înghițise. Eram deci liber să mă plimb prin burta chitului.

– Cu puțin înainte de a ajunge aici – începu să vorbească inginerul, în timp ce cu pași aproape tîrșiți, prin ziua tulbure, porniserm înapoi încet, ca niște bătrîni – am făcut o descoperire. Înconjuram Bucureștiul pe centură, pentru că iar erau blocate bulevardele de trecerea convoiului prezidențial, și treceam pe lîngă închisoarea Jilava. O vedeam pentru prima dată și, așa cum se vedea din exterior – cu foișoarele înalte de lemn așezate din loc în loc de-a lungul gardului de sîrmă, ca niște turnuri de pază –, înfățișarea ei mi s-a părut cunoscută, oarecum livrescă (văzusem prea multe filme de lagăr) și, involuntar, am căutat cu ochii silueta înarmată pînă în dinți a soldatului neamț din mirador. În locul lui am descoperit însă un personaj tuns chilug și îmbrăcat în dungi, care privea, cu spatele întors spre țarc, plin de curiozitate, șoseaua. Am încetinit, ca să pot cerceta și celelalte foișoare și, după ce am depășit încercuirea, am întors mașina, ca să mai pot încă o dată privi. Oricît ar părea de necrezut, nu exista nici un paznic, nici un soldat, nici o pușcă. Deținuții înșiși își păzeau închisoarea. La început nu-mi venea să cred. Am oprit mașina și am stat cutremurat să contemplu priveliștea acelui paradis penitenciar în care nelibertatea liber consimțită părea să fi atins perfecțiunea. De fapt, lucrurile nu stăteau chiar așa. Atunci am înțeles ceea ce înțelegi tu azi. Am înțeles că nu mai era nevoie de paznici, pentru simplul motiv

Scanned with OKEN Scanner

că, toată țara fiind o închisoare, deținuții nu aveau oricum unde să fugă. Ceea ce am făcut după aceea nu a fost fără legătură cu această descoperire, care mi-a dat brusc o mai mare libertate de mișcare. Pentru că, cu cît diferența dintre ceea ce era înafara și înlăuntrul sîrmei ghimpate era mai mică, cu atît riscul de a trece dintr-o parte într-alta a lui mi se părea mai lipsit de importanță.

Nu era, evident, nimic de adăugat. În orice caz, nu cuvinte. Pășeam alături ca pe o planetă pustie, de pe care n-aveam unde fugi, ascultînd zgomotele, tot mai îndepărtate, ale mulțimii din stradă. Estompat de distanță, vuietul sacadat al aplauzelor, rămînea doar un ritm, un fel de puls imens și accelerat de spaimă al unui organism, nevăzut, dar bolnav, care ne înconjura, însumîndu-ne spaimei sale. Înaintam fără să ne grăbim în interiorul acelui organism, care devenise pentru noi, fără altă speranță, lumea, cînd am auzit în urma noastră voci și, întorcînd capul, am văzut un grup de vreo zece persoane – dintre care unele cu halate albe așezate neglijent pe umeri, înaintînd aferat pe alee. M-am oprit fără să vreau: înconjurați de personajele cu halate se aflau cîțiva colegi ai mei, scriitori, care înaintau descumpăniți, fără să înțeleagă prea bine unde se află, în timp ce o femeie, care nu mai părea să fie tovarășa Mardare, le ținea din mers un speach. Se afla în mijlocul grupului și nu reușeam să deslușesc cuvintele, dar așteptam emoționat repetarea ritualului și apropierea procesiunii. Ea s-a apropiat și a trecut pe lîngă noi fără ca vreunul din grup să ne observe, și fără ca eu să am puterea să înțeleg vorbele care m-au învăluit o clipă ca un roi de insecte în zbor: femeia care vorbea nu era, într-adevăr, tovarășa Mardare. Era Sabina.

Folosea oare același limbaj? m-am întrebat. Spunea aceleași lucruri? Dar n-am fost în stare să-mi răspund. Îi vedeam numai fața neschimbată, în care gura palidă se mișca repede și mult, pentru a produce cuvinte, cuvinte. Nu era nici o îndoială că nu ne văzuseră: nici ea, nici scriitorii care-mi erau amici, n-au făcut nici cel mai mic gest de eschivare, după cum nu era nici o îndoială c-ar fi trebuit să ne vadă.

Ne aflam în dreptul bisericii dărîmate și am făcut cîțiva pași așezîndu-mă pe bîrna groasă, sculptată ca o funie răsucită, care zăcea lîngă alee.

– Poate c-am murit, mă gîndii.

Dar inginerul zîmbea:

– Nu noi.

Scanned with OKEN Scanner

L-am privit cu atenție, fără să-i înțeleg expresia feței, tristă peste orice măsură și totuși luminoasă, într-un fel care îmi amintea ceva ce nu reușeam să-mi aduc aminte.

– Nu te-nțeleg, i-am spus. De ce zîmbești? și de unde ai puterea? Sîntem singuri, ei sînt un întreg popor.

Urmă o tăcere lungă în care am ascultat pierduți, aproape visători, pulsul îndepărtat al aplauzelor.

– Noi sîntem poporul, spuse tîrziu și aproape în șoaptă, în timp ce, într-un mod absolut neașteptat, ochii i se umplură de lacrimi. Apoi zîmbi ca-n icoanele copilăriei și se așeză lîngă mîne pe bîrnă, așteptînd."

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul ultim

– Domnule Alexandru! Domnule Alexandru!

Vocea Frusinicăi răsună îndepărtată și oarecum teatrală, ca din culisele unei scene. "O scenă patetică" se gîndește Alexandru, privind pe geam priveliștea aproape fantastică, încropită din bucăți sfîșiate de fluviu, amestecate cu vîrfuri uimitoare de plopi și mari mormane de ceață, mutate din loc în loc de o boare nehotărîtă. Totul pare înscenat în grabă și totuși se simte mîna artistului atent să nu imite natura, ci s-o contrazică. Alexandru stă la fereastră și privește, cu senzația că el însuși este artistul.

"O priveliște nenaturală", se gîndește și încearcă să imagineze unde se va întrupa din această devălmășire Frusinica. N-a mai văzut-o de cel puțin o lună și-și dă seama că nu s-a gîndit la ea în tot acest timp, așa cum nu s-a mai gîndit la zilele calde ale verii.

Atunci cînd, la vestea fugii lui Radu, atmosfera de la Plai se schimbase brusc – ca și cum s-ar fi stins deodată lumina ori s-ar fi schimbat anotimpul peste noapte – și toată lumea începuse să-și facă bagajele, Alexandru singur se oprise, după un timp, și hotărîse să rămînă.

Ieșise din bordei și se așezase pe banca din față, privind ca pe un tablou de Brueghel cel Bătrîn agitația care cuprinsese așezarea, siluetele colorate care împăturau așternuturi, scoteau geamantane, scuturau haine, aruncau ambalaje. Era o amiază caldă de sfîrșit de octombrie, cu aerul blînd și obosit, iar Alexandru simțise clipa ca pe un sfîrșit etern, ca pe o încremenire. Voise să plece și el, ca toată lumea – oricum plecarea ar fi trebuit să aibă loc peste o săptămînă, două, trei, o dată cu începerea ploilor – dar se oprise deodată, aplecat

Scanned with OKEN Scanner

peste geamantanul deschis pe salteaua burdușită cu paie. Unde să plece?

Imaginea locuinței, imaginea coridoarelor Casei Scînteii, imaginea celor cîțiva colegi pe care îi întîlnea fără să știe dacă îi sînt sau nu prieteni, imaginea cozilor și-a grămezilor de gunoi din Piața Matache i se amestecară o clipă în minte și, dîndu-și seama că n-o să aibă puterea să continue împachetarea, se așeză stors de vlagă pe banca din fața bordeiului. Simțea nu numai că nu avea puterea să se întoarcă, dar nici nu avea de ce. Privea toate acele siluete cuprinse de febra plecării cu un fel de mirare și de invidie, dar mai ales cu sentimentul spectatorului pentru care acțiunea care se petrece pe scenă este – oricît de dramatică – o destindere, o distracție. Așa l-a găsit Tudor, așezat – cu bărbia sprijinită în pumni și coatele pe genunchi – ca la un spectacol.

– Nu pleci? a rostit în loc de salut, dar semnul întrebării era atît de slab încît părea să fie vorba mai mult de o constatare. Rămîi aici, a mai adăugat, de data asta afirmativ, în timp ce s-a așezat cu un oftat aproape bătrînesc alături, pe bancă. Și după o pauză: în curînd vor începe noroiul și frigul. Vorbea fără să-l privească și vorbele aveau un lirism nepotrivit cu sensul lor, ca și cum n-ar fi încercat să-l convingă să plece, ci l-ar fi invidiat că rămîne. Au tăcut împreună un timp, urmărind distrați mișcarea studenților și fusta destrămată a Frusinicăi agitîndu-se printre ei.

– Tu cînd crezi că s-a hotărît? șoptise la un moment dat Tudor, și Alexandru nu avusese nevoie să întrebe la cine se referă. Fuga lui Radu fusese pentru Tudor o lovitură pe care nu încercase să o ascundă și la care reacționase aproape maladiv.

Într-o dimineață, văzînd că nu apare la întîlnirea de la barca pregătită să pornească spre insulă, Ștefana îl strigase și apoi o luase la fugă spre bordeiul lui, în timp ce ceilalți își ocupau – făcînd glume pe jumătate somnoroase – locurile. Dar se opriseră din vorbă, așteptînd în tăcere, cînd Ștefana reapăruse singură, fără să se grăbească și citind din mers o foaie de caiet, pe care, în timp ce se instala și ea în barcă, le-o întinse. Radu se scuza că a trebuit să plece pe nepregătite la București și că va trebui să lipsească un timp, după care – într-un mod absolut nepotrivit cu prima frază – spunea că îi îmbrățișează pe toți și mai ales pe Domnul Profesor. Biletul

Scanned with OKEN Scanner

trecuse din mînă în mînă, fără ca cineva să comenteze, și se oprise la Profesor, care, după ce își aruncase ochii pe el, îl băgă grăbit în buzunarul șorțului, ca și cum ar fi vrut să-l citească altădată, cînd va rămîne singur. De altfel, nimeni nu spusese nimic și numai într-un tîrziu începuseră să vorbească, fără prea mult chef, despre altceva. Că biletul era ciudat și ascundea ceva își dăduse fiecare seama, după cum fiecare bănuise că e vorba de ceva rău. Următoarele zile se scurseseră într-un fel de normalitate tăcută, într-o eludare a ceva nedefinit, dar amenințător, construită cu grijă de toți, cu excepția Profesorului, care găsea orice prilej bun pentru a-și da frîu liber enervării și pentru a întreba cu voce tare: "Și, totuși, cînd are de gînd să se întoarcă?" sau "Ar fi putut da cel puțin o telegramă, să anunțe că mai întîrzie" (deși toată lumea știa că la Plai nu ajungea niciodată un poștaș, scrisorile, cîte erau, se adunau la poșta din Pîrlița și erau luate cînd ajungea cineva pe-acolo).

Alexandru, însă, bănuise că tăcerea prevenitoare a studenților și întrebările lipsite de tact ale Profesorului spuneau de fapt același lucru: că nu vor să ia act de realitate, că refuză să o analizeze și să o recunoască. Cînd, peste mai multe săptămîni, Frusinica a adus povestea și explicația completă, Tudor a izbucnit pur și simpu în plîns, ca un copil, urmat de Ștefana și acompaniat de tăcerea ca de înmormîntare a celorlalți: un șofer de TIR, de loc din Pîrlița, întors din cursă, povestise cum, la desigilarea mașinii și livrarea mărfii în Istanbul, Radu fusese găsit leșinat printre sacii cu pesticide, pentru că, în loc să facă obișnuitele treizeci de ore, o pană de motor blocase camionul mai bine de trei zile într-un service din Dimitrovgrad. De data asta, chiar că nu mai era nimic de spus. Dar nici nu se putea continua ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Deși fiecare din ei știa că nu au dreptul să-l condamne pe Radu, că într-un moment sau altul – chiar dacă numai prin absurd – fiecăruia îi trecuse prin minte o asemenea soluție, îl condamnau, totuși, și se simțeau, fiecare în parte, părăsiți și umiliți de gestul lui. Privindu-i, Alexandru își dăduse seama că amestecul de admirație și de revoltă, aproape de ură, era prea exploziv pentru a putea fi suportat multă vreme. Facerea bagajelor era soluția salvatoare, prima care le venise în minte, pentru a schimba ceva în exasperarea, împotriva lor înșile și-a întregii lumi, care-i apăsa.

Scanned with OKEN Scanner

– Nu știu, răspunse Alexandru, atît de tîrziu încît Tudor însuși uitase întrebarea și-l privise mirat dintr-o parte. Nu știu, reluase, dar sînt sigur că nu de mult, că la un moment dat s-a întîmplat ceva, ceva ce noi nu știm, care l-a făcut să ia deodată această hotărîre... Se oprise însă, pentru că i se păruse că tonul este prea protector și că prietenul lui tot nu-l va crede; de altfel nici el nu știa dacă e sau nu ceva de crezut: simțise, privindu-și prietenul din profil, pur și simplu simțise nevoia să vorbească, să spună ceva, indiferent ce. Apoi, deodată, sărind la o întrebare și mai veche: N-am puterea să plec, și după o pauză: N-am unde. Apoi, cu altă voce: O să mai rămîn un timp. Să nu-ți faci griji, mă descurc eu...

– Să te muți în casă, răspunse Tudor, ridicîndu-se în picioare. Iar Alexandru dădu din cap și se ridică și el, spunînd mulțumesc.

– Domnule Alexandru! Domnule Alexandru!

Vocea Frusinicăi pare să se audă acum mai de departe decît prima oară. Palele ceții se mișcă, probabil, în sens contrar. Alexandru se gîndește că ar trebui să-i răspundă, dar i se pare ridicol să înceapă să țipe fără să știe încotro. Deschide geamul și ceața pătrunde ca o ființă vie în casă fără ca vocea tot mai misterioasă a femeii să se limpezească sau să se apropie prin asta.

Casa este o clădire din cărămidă, formată dintr-o verandă, un antreu și două odăi văruite în alb și cu podele de scînduri geluite țărănește. Este așezată în partea cea mai înaltă a malului și – dacă facem abstracție de încropitura din scînduri și carton asfaltat a bucătăriei de vară – este singura construcție așezată deasupra pămîntului, a așezării arheologice. A fost construită de Irina, într-o vară mai îndepărtată, "în perioada constructivă, plasată în timp înaintea perioadei plastice și perioadei agricole, dar după perioada muzicală", cum spunea ea însăși, autoironică, rîzînd scurt și răgușit, cu un fel de asprime. Toată casa este mobilată cu două paturi, trei mese, o sobă și nenumărate cărți. Ea mai adăpostește, de asemenea (în antreu), un delușor de cartofi, o grămadă de nuci, două funii de ceapă și cîteva zeci de mere mici, aproape pădurețe, așezate ca într-o serigrafie pe masa din verandă.

– Domnule Alexandru! vocea este deodată extrem de apropiată, alături. Dovadă că adaugă aproape în șoaptă și

Scanned with OKEN Scanner

parcă speriată: Vă caută cineva...

– Sînt aici, spune Alexandru, aproape la fel de încet, și, în secunda următoare, o vede chiar sub fereastră, ca și cum nu ar fi așteptat decît răspunsul lui ca să se întrupeze din ceață.

Este îmbrăcată cu un fel de scurtă, care seamănă cu o pufoaică, de sub care iese veșnica fustă descusută, cu părul dezordonat și încîlcit de umezeală căzîndu-i în ochii galbeni, nesemănînd cu ei înșiși. Pare într-adevăr speriată.

– Vă caută cineva, repetă, oarecum conspirativ, ca și cum ar vrea să audă numai el informația, dar în aceeași clipă, în spatele ei, ca niște aripi diforme, disproporționate, se decupează din ceață trei siluete.

De fapt, mai întîi, s-au auzit gîfîiturile efortului de urcare a pantei, exagerat de sonore, amestecate cu un fel de grohăituri, oftaturi și fragmente indescifrabile de înjurături care prevestesc, mai întîi sonor, una sau mai multe namile, încît la început apariția propriu-zisă pare mai puțin îngrijorătoare decît premoniția ei. Curînd însă Alexandru își dă seama că proporțiile rezonabile se datorau doar faptului că, pur și simplu, nu terminaseră încă de urcat.

Cînd au făcut-o, și a putut, cîteva clipe, cît au trecut pe sub geam, să-i cîntărească, a descoperit trei personaje insolite: un munte de grăsime roșcovană, enorm și moale, transpirat și dogoritor; un îndesat, cu forme rotunjite și trăsături ascuțite, subliniate de pipă și negi; și un al treilea, negricios și uscățiv, cu ochelari negri și mustața desenată cu tuș, un fel de personaj ratat de filme polițiste de serie. Alexandru îi privește un minut cu mirare și curiozitate, apoi părăsește fereastra, pentru a trece la ușă să deschidă. Ajunge însă prea tîrziu, zăvorul sărise sub zgîlțîiturile namilei sau, pur și simplu, uitase să-l pună, pentru că cei trei sînt deja în verandă, înghesuindu-se veseli, scuturîndu-și pe podele picioarele încărcate de noroi, uitîndu-se la pereți, pipăind ramele geamlîcului. Uriașul își umple buzunarele cu mere și începe să mănînce două fructe deodată, ținîndu-le pe amîndouă în același pumn și mușcînd din ele pe rînd.

– Bucuroși de oaspeți? întreabă el jovial și cu gura plină, în timp ce-l împinge pe Alexandru cu tot trupul și-l dă la o parte, trecînd în prima încăpere fără să mai aștepte răspunsul.

– Ei asta-i! Parcă-l întreabă cineva! – răspunde cu autoritate purtătorul de pipă și negi, preluînd conducerea

Scanned with OKEN Scanner

înaintării și intrînd în camera, nelocuită, a Irinei, în timp ce negriciosul lua de pe masa de scris obiect cu obiect, apropiindu-l cu un fel de minuție mioapă de ochi și apoi cercetîndu-l – parcă nesigur că în secunda următoare nu va exploda – și punîndu-l la loc de unde îl luase.

În verandă, Alexandru rămîne singur, uitîndu-se la Frusinica, oprită pe scări, neintrată încă și privindu-l de-acolo, înconjurată de zdrențele și de aburii ceții, cu un fel de mirare neajutorată, care o făcea să nu mai semene cu ea însăși.

– Nu intri? o întreabă el, cu o blîndețe care ar vrea să contracareze momentul, și, cum ea nu răspunde, face doi pași, o ia de mînă și apoi închide ușa în urma ei.

– Îi cunoști? întreabă ea mai mult din ochi, și el o privește brusc interesat de întrebare.

– Îi cunosc? repetă ca și cum nu și-ar da seama că o îngînă. Și răspunde tot el, imediat, ca mirat de propriul răspuns: Nu știu.

De fapt, nu e în stare să răspundă la o asemenea întrebare, pentru că, deși, în mod evident, nu i-a văzut niciodată pe cei trei, nu i se par cu totul necunoscuți. Îi cunoaște de undeva, fără să-și amintească de unde și mai ales fără să știe cum.

Intră după ei, mai mult jenat decît înspăimîntat, oprindu-se în antreu și privindu-i pe rînd, cînd pe unul, cînd pe altul. Grăsanul rămăsese el însuși în antreu și după ce-și turnase în buzunare peste mere nuci, acum începuse să le spargă în pumni, uitîndu-se amuzat la încurcătura lui Alexandru, care, în mod evident, nu știe ce atitudine să ia și-și întoarce capul de la stînga la dreapta spre cele două camere cu ușile deschise, cu ritmicitatea spectatorului unui meci de tenis. Tipul cu pipă răscolește cu piciorul printre cărțile Irinei, clădite la picioarele patului pe podea, în timp ce negriciosul se face că citește foile de pe masa de scris, aruncînd demonstrativ peste umăr pe cele citite.

– Dumneavoastră mă cunoașteți pe mine? – se aude Alexandru spunînd, și-și dă seama de stupiditatea întrebării, dar n-are rost să se mai oprească – pentru că eu nu vă cunosc pe dumneavoastră...

– Patroane, patroane, oare aud eu ce aud?... se alintă namila, mestecînd. Ce ne facem?

– Ține-ți firea, Ilie, răspunde patronul, cu o voce pedantă,

Scanned with OKEN Scanner

în timp ce se apleacă să privească mai cu atenție un volum pe care pînă atunci îl întorsese cu pantoful de pe o parte pe alta, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu se murdărească. Nu ne cunoaștem noi, nu știm de ce sîntem în stare? adăugă oarecum misterios și se întoarce spre Alexandru, zîmbindu-i, adică făcînd pipa să alunece din dinte în dinte spre extremitatea foarte îndepărtată a gurii.

Alexandru se uită la el, nevenindu-i să creadă. Este înspăimîntat, desigur, dar spaima nu depășește fascinația. Se uită la el cum s-ar uita la o stafie pe care ar vrea înainte de toate să o pipăie ca să-și dea seama dacă e reală.

– De altfel, adaugă Patronul care îl privește la rîndul lui amuzat, cred că domnul Șerban și-a dat, în sfîrșit, seama de situație.

– Sînteți... sînteți..., se bîlbîie Alexandru întorcînd capul de la unul la altul. Apoi, ca și cum ar fi fost mai ușor de rostit: Cum ați ajuns aici? Și, ca și cum ar fi curios pe unde va scoate cămașa, cum se va descurca – face un pas și-l prinde de braț pe roșcovanul care tocmai spărsese cu zgomot încă o nucă. Dar în secunda următoare își retrage mîna ca ars:

– Cum ați ajuns aici? strigă el mult mai hotărît. Sînteți personajele mele!

– În sfîrșit, mormăie negriciosul, care terminase de împrăștiat manuscrisele, și, drept urmare, toată camera lui Tudor era acoperită de hîrtii albe, ca la sfîrșitul unei ninsori. În sfîrșit, repetă el, punîndu-se pe burtă și întinzînd brațul pe după un morman de cărți.

În prima secundă, Alexandru crede că negriciosul a prins un șoarece, în așa măsură figura lui, inexpresivă de obicei, oglindește pentru o clipă satisfacția, pe care scriitorul (terorizat de un șoarece căruia îi blocase borta practicată în perete chiar acolo, după mormanul de cărți), o pune în legătură cu visul său cinegetic. În aceeași secundă izbucnește însă în rîs, cînd îl vede retrăgîndu-și brațul, cu degetele ținînd victorioase nu obsedanta codiță, ci cîteva microfoane minuscule. Printre hohote, reușește totuși să se întrebe de unde știe că sînt microfoane, dar nu ajunge să-și răspundă (știe oricum, din propria carte, care este profesiunea ochelaristului) pentru că își amintește intonația lui Tudor vorbind visător, cu nețărmurită duioșie, despre așezarea de la Plai: "o rezervație fără turnători și fără microfoane". Și un

Scanned with OKEN Scanner

nou val, aproape dureros, de hohote de rîs îl zguduie și-l răvășește.

– Nu vă enervați, boieri, stați blînzi, spune Patronul, dar el nu-l aude, asurzit de sine însuși. Cînd se liniștește, reia pe alt ton, aproape bucuros:

– Sînteți personajele mele! Sînteți ficțiuni, compuneri, creații ale mele! Pare din ce în ce mai sigur de el și de dreptul lui de a interveni. Locul vostru e-n carte. Cine v-a dat dreptul să ieșiți? Și-l prinde, de data asta cu hotărîre, pe roșcovan de braț, încercînd să-l smucească, să-l împingă spre ieșire. Nu reușește să clintească însă, nici cu un milimetru, carnea amorfă și grea de parcă ar fi neînsuflețită, și, cum se încăpățînează acum cu amîndouă mîinile să-l scuture, namila rîde ușor, ca gîdilată, și-și lasă cealaltă palmă să lunece peste braț cu un gest care pare moale și de apărare, dar care reușește să desprindă, ca retezate dintr-o singură cădere, mîinile încleștate ale scriitorului. Alexandru se întoarce spre Frusinica, uluit, furios, vrînd să vadă ce înțelege ea din toată povestea.

– Sînt personajele mele, îi spune. Și, pentru că vede că n-a înțeles: eu le-am scris. Ele nu există decît în capul meu. Nu sînt din această lume.

– Mi s-a părut mie sau a citat din Biblie? întreabă retoric Patronul, întinzîndu-se încălțat, cu ghetele pline de noroi, pe patul Irinei. Să mă sculați cînd își revine, mai spune și se întoarce cu fața la perete.

În cealaltă cameră, ceilalți doi calcă cu bocancii înnoroiți, parcă atenți să murdărească fiecare pagină, peste hîrtiile presărate prin toată încăperea. Alexandru îi privește și simte că i se face frică. Apoi o privește pe Frusinica, rămasă, de cînd a intrat, lîngă ușă, cu o expresie și într-o postură care nu i se potrivesc, reticentă, gata să se retragă, defensivă. Pare mult mai tînără, dar, ciudat, mai puțin ispititoare, mai puțin de neînțeles.

– Înțelegi ce-ți spun? o întreabă, și ea dă la început afirmativ din cap, apoi, ca și cînd s-ar fi recules, neagă, mișcînd capul, mai hotărît decît afirmase.

– Ei nu există în realitate, îi șoptește încurajator. Eu i-am creat.

– De ce? întreabă ea, tot în șoaptă, și el nu înțelege la început.

Scanned with OKEN Scanner

– De ce i-ai creat? Și pentru că i se pare că el tot nu înțelege, reia: De ce i-ai creat așa, atît de răi?

Alexandru nu știe ce să-i răspundă. Ar fi prea mult de spus și mai ales n-ar limpezi cu nimic lucrurile.

– Încearcă să mă crezi, îi spune rugător, ca și cum ea n-ar fi ea, n-au cum să ne facă vreun rău. Ei nu există decît în măsura în care îi recunoaștem și îi acceptăm. În realitate nu există. Dar știe că minte și vocea își pierde din consistență, devine poroasă și femeia îi simte nesiguranța.

– Dacă n-ar fi existat în realitate, n-aveai de unde să-i pui în carte, spune ea și se așează, obosită deodată, pe prag, ca țărăncile. Alexandru privește de sus și-și dă seama că faptul că s-a așezat e o dovadă că nu-l va părăsi, că nu-l va lăsa singur. Se mai gîndește că nu s-a întîmplat încă niciodată să încheie vreo discuție cu ea în favoarea lui și, ciudat, această constatare, în loc să-l deprime, îl încurajează ca un semn de stabilitate a lumii.

Acum cei trei sînt strînși cu toții în camera lui Tudor și par să examineze hîrtiile risipite peste tot. Alexandru își dă seama că este doar o îngînare în deriziune a gesturilor, o parodiere. Foile sînt luate în mînă, întoarse pe o parte și pe alta, apoi sfîșiate demonstrativ, ca și cum ar fi vorba de hîrtii fără importanță, și aruncate. De fapt, numai Patronul este ocupat cu această operație, oarecum teatrală, în timp ce negriciosul se învîrte în jurul lui și strînge bucățelele rupte, depozitîndu-le într-o grămadă, alături de care namila aprinde la nesfîrșit bricheta, vrînd să le dea foc.

– Ce faceți cu manuscrisele mele? întreabă Alexandru, repezindu-se să-i oprească. Ați înnebunit? Și încearcă să smulgă din mîinile Patronului hîrtiile, reușind doar să le rupă și mai tare, încearcă să le scoată de sub bocancii invadatorilor, reușind doar să le murdărească și să le mototolească și mai rău.

– Cum vă permiteți? spune între timp. Sînt fragmente dintr-o carte. Și, privindu-i o clipă: cartea în care existați și voi, de ce o distrugeți?

Dar nu par să-l asculte și-și dă și el seama că vorbește fără rost. De altfel, totul e zadarnic și nebunesc. Se oprește cu hîrtiile, cîte a reușit să smulgă, în mîinile murdare de noroiul care le năclăia. Și se întreabă ce să facă. Între timp, namila a reușit să aprindă bricheta și se trudește să dea foc grămăjoarei

Scanned with OKEN Scanner

de hîrtii, prea ude și înnoroiate ca să se pornească pe ars. Îi smulge bricheta din mînă și încearcă să stingă cu tălpile începutul de foc, dar roșcovanul – înfuriat că a fost luat prin surprindere – se ridică, îmbrîncindu-l acum cu o asemenea putere încît Alexandru își pierde echilibrul și zboară pînă în peretele de care se izbește, prăvălindu-se.

Cînd deschide ochii, se descoperă sprijinit cu spatele de perete. Ilie – se miră că-i știe numele, că nu l-a uitat, dar imediat își amintește că el l-a botezat așa, deci nu-i nici o mirare – Ilie, deci, a reușit în sfîrșit să dea foc grămezii de hîrtii. Camera pare acum mai ordonată, iar ceilalți stau liniștiți în jurul focului arzînd sănătos, cu flacără înaltă, peste o vatră rotundă și strălucitoare, adîncită în podele. Alexandru își dă seama că jarul acela nu poate fi format numai din bietele lui manuscrise, și mai ales înțelege că a trebuit să treacă un timp destul de lung pentru ca să se formeze. "M-am lovit la cap", se gîndește, și-și duce mîna la cap într-un fel nesigur, parcă nu ar ști dacă va nimeri unde trebuie, dar mîna îl găsește și îl pipăie cu atenție, meticulos, ca și cum fiecare – și mîna și capul – ar aparține unor ființe ce nu se cunosc între ele, dar cărora le face plăcere să se atingă și să se cunoască. Își dă seama că ar trebui să spună ceva, dar nu știe ce ar putea spune. Întoarce cu greu capul să vadă ce face Frusinica, dar n-o mai găsește pe prag. "M-a părăsit", se gîndește și închide ochii la loc, și mai obosit. Îi deschide însă imediat. Simte că e mai mult decît atîta. Simte brusc în tot trupul o alarmă, o amenințare legată de dispariția femeii chircite de pe prag. Și vrea să se ridice brusc, dar nu reușește. Capul îi este infinit mai greu decît își aducea aminte, și mai ales foarte dificil de ținut în echilibru pe umeri. Se lasă la loc și, abia cînd deschide ochii din nou, observă că în jurul focului nu sînt trei, ci doar două personaje: Ilie și uscățivul cu ochelari negri. Patronul lipsește. Atunci se aude din cealaltă cameră o mișcare, un foșnet, și Alexandru se întoarce cu tot trupul într-acolo. Dincolo de antreu, prin ușa deschisă, se vede capătul patului Irinei pe care se împletesc două perechi de cisme înnoroiate: unele de piele, cu fermoar, aproape militare, celelalte țărănești, de cauciuc. Alexandru revine, epuizat, în poziția inițială. Își simte capul ca pe o enormă picătură vîscoasă, pe care trebuie s-o țină între umeri în echilibru instabil. Îl sprijină din nou de perete. Oricît ar părea de

Scanned with OKEN Scanner

absurd, privește cu plăcere vatra de jăratec. Descoperă în formele incandescente o muchie mai fermă și-și dă seama că au fost puse pe foc și cărți. Dar asta nu schimbă cu nimic situația. Acum își dă seama că de alături se aud destul de tare mișcări, șoapte și chiar gîlgîituri, din cînd în cînd, de rîs. De ce nu-nchid ușa? se gîndește, și-și răspunde că, probabil, anume; promiscuitatea este mai umilitoare și mai greu de suportat decît trădarea. Trădarea a ce? se întreabă. Niciodată între el și Frusinica nu a existat altceva decît fascinația lui pentru cantitatea de libertate pe care trupul și sufletul acestei femei reușeau să o cuprindă. Nu era îndrăgostit de ea și n-o admira pentru el, ci pentru ea însăși, cea care nu putea fi supusă, cea care făcea ce voia, se iubea cu cine voia, nu putea fi strunită sau stăpînită. În timp ce toți încercau să se salveze supunîndu-se, ea se salva prin nesupunere, bătîndu-și joc de toți și degradînd în această deriziune înseși regulile supunerii sau ale revoltei. "Ea e singura dintre noi care nu fuge, spunea Tudor, care dizolvă prin deriziune motivele fugii, degradîndu-se în această dizolvare pe ea însăși." Nu faptul că îl trăda pe el, ci faptul că se trăda pe ea însăși era de nesuportat; sau, dacă nu, dacă nu era vorba de o trădare, atunci ce fibră a libertății ei fără frîu se simțise atrasă de acest personaj? Și de ce? În ce fel? Prin ce se puteau înrudi fascinanta ei forță vitală și monstruozitatea lui contra naturii? Acest personaj, în care pusese tot ce disprețuia mai tare în lume, se dovedea atrăgător pentru femeia pe care o admira la fel de mult... Ca dovadă că totul se-amestecă și se topește într-o pastă amorfă, în care limitele dintre bine și rău, dintre opresori și victime, dintre vinovați și inocenți dispar sub impenetrabila, generala murdărie! Ca dovadă că totul se împletește, se amestecă, se substituie, se înlocuiește, se parodiază, se îngînă, într-o savantă confuzie, în care nu mai poate fi deosebit adevărul de minciună, omul de personaj, întrebarea de răspuns, urmăritorul de urmărit, eroul de sclav, călăul de martir, sublimul de ridicol, jertfa de trădare, băscălia de credință...

Doamne! totul se-amestecă într-adevăr! Cum am putut să las să pătrundă aici, în acest loc al fugii de ele, aceste personaje ale personajului meu, și cum pot să stau să privesc, fără să intervîn și fără să mă revolt, toată această nebunie, toată această dizolvare în umilință și vulgaritate? Numai de mine depinde să opresc mersul lucrurilor și să-l întorc, să pun

Scanned with OKEN Scanner

aceste brute să-l lingușească, iar femeia să-i cadă la picioare. Numai de mine depinde să nu permit incendiului să se întindă... Sau cel puțin așa ar trebui să fie, pentru că eu sînt autorul cărții în care toate astea se oglindesc, deci se întîmplă. E adevărat, însă, că nu și autorul realității în fața căreia așez, cu infinită grijă, oglinda. De mine depinde unghiul din care se vor vedea lucrurile, cum vor fi și mai ales ce sens vor avea. De mine depinde ca oglinda să fie așezată în așa fel, încît să dea foc realității. E adevărat că Arhimede, mînuitorul de oglinzi, nu poate să și reflecteze corăbiile în oglinda cu care le încendiază. Ești obligat întotdeauna să alegi între a distruge o lume sau a o reproduce. Trebuie întotdeauna să hotărăști singur ce este mai important: să fixezi în memoria oamenilor imaginea unei crime, pentru ca să nu se piardă în uitarea care ar putea-o lăsa cu naivitate să se repete, sau să îți folosești toate forțele pentru a o împiedica să se producă? Dar dacă ea s-a și produs? Uit mereu că nu sînt decît autorul oglinzii... Totul se amestecă, într-adevăr. Stau în camera în care stau, în chiar această clipă, și personajul meu Alexandru, și personajele lui.

Privesc vatra de jăratec care se adîncește tot mai mult în podea, așa cum o privește și Alexandru. Și mă întreb dacă el știe ceva despre mine; de exemplu, faptul că sînt aici...

Alexandru se uită pierdut în jarul care își mărește diametrul pe măsură ce cuprinde marginile de podea. Privește cum cei doi se distrează așezînd cîte o foaie, aceasta face pentru o secundă flacără vie, înaltă, care mistuie hulpavă materia și o transformă într-un cărbune suav, aproape transparent, risipit în cădere. Apoi așează deasupra jarului alta. De fiecare dată, o lungă secundă, hîrtia refuză să se aprindă, sau pur și simplu ezită, se răsucește puțin, încearcă să reziste, mai nu vrea și mai se lasă, și deodată izbucnește, dispare în propria ei pasiune, se mistuie, se risipește. Este un joc de-a moartea și strălucirea prea subtil pentru brutele care îl practică, se gîndește Alexandru. Dar focul fascinează deopotrivă animalele și oamenii, revine asupra judecății. El însuși privește cu lăcomie spectacolul în care obiectul distrugerii este el însuși...

– Pot să scriu altele – se aude spunînd, ca și cum s-ar scuza singur pentru pasivitatea cu care asistă la acest sfîrșit. Apoi adaugă mai ferm, aproape sfidător: Pot să le mai scriu o

Scanned with OKEN Scanner

dată. Dar nu-i răspunde nimeni, deși nu se poate să nu-l fi auzit. Asta îl întărîtă: Vă obosiți degeaba, vă spun, pot oricînd să le refac, pot oricînd să le iau de la capăt, și încă avînd șansa să le scriu mai bine, să folosesc în ele inclusiv ceea ce simt în aceste clipe.

Dar nu-i răspunde nimeni. Namila Ilie sparge și mănîncă nuci, iar cojile le aruncă în jarul din mijlocul odăii. Dincolo se aude rîsul Frusinicăi, urcînd ca pe fușteii unei scări treptele gamei, și vocea, bădărană într-un fel prea explicit, aproape exhibiționist, pentru a fi autentică, a bărbatului. Ascultîndu-i, Alexandru are senzația că – nemulțumit de cantitatea de vulgaritate pe care o conține în mod natural – Patronul face destul de silnic efortul de a o spori, de a o face mai mare, ca și cum s-ar fi zbătut să mărească dimensiunile cloacăi în care se bălăcește, pentru a o face cît mai confortabilă.

– Eu l-am inventat, își spune Alexandru cu un fel de voce nelipsită de orgoliu. Eu sînt părintele acestor monștri. Își aduce aminte începutul cărții și se gîndește că n-a fost ars încă, din moment ce personajele lui continuă să existe. Îi privește îndelung pe cei doi pe care îi are în față și și-i închipuie pe îndelete luînd foc, contorsionîndu-se, scorojindu-se, devenind cărbune friabil, aproape gingaș, gata să se destrame, la cea mai mică mișcare sau adiere, în cenușă. Duce pînă la capăt viziunea, apoi revine asupra ei și pe Ilie îl vede arzînd mai întîi cu o flacără mică, alergătoare de-a lungul trupului uriaș, peste tot unde părul roșcat pare un talaș pregătit anume pentru aprinderea focului, apoi făcînd vîlvătăi vesele, în timp ce grăsimea care îl alimentează se topește în stropi exuberanți ce împroașcă aprinși în dreapta și stînga, sfîrîind și pătînd, îmbîcsind aerul, făcîndu-l nerespirabil. Cînd, în sfîrșit, termină și cea de a doua variantă, apar, ca și cum ar fi știut că le-a venit tocmai rîndul, Patronul și Frusinica, aranjîndu-și hainele, scuturîndu-se, potrivindu-le, într-un mod atît de demonstrativ încît lui Alexandru îi trece prin minte că de fapt nu s-a întîmplat nimic, că totul este doar o îngînare a vieții, o grotească imitație de coșmar. Vrea să-i pedepsească reluîndu-și viziunea, dar deodată totul i se pare o prostie dezgustătoare, plictisitoare, fără rost.

– Poate că visez, își spune. La urma urmei, toată lumea știe că viața e vis. Și rostește tare, pîndind cu urechea ecoul cuvintelor: Viața e vis. Dar nici unul din cei trei nu dă vreun

Scanned with OKEN Scanner

semn că a auzit și atunci, ca și cînd de reacția lor ar fi depins verificarea și acceptarea aserțiunii, revine:

– Sau, poate și mai bine, nu un vis, ceva la fel de absurd, dar mai fără sfîrșit: o carte...

Zîmbește și se ridică în sfîrșit, îndreptîndu-se spre ușă. Are sentimentul că fuge și-și amintește că, de fapt, tot așa și începea cartea. Dar acum o face fără să se ascundă. Se gîndește, cu ironie, că a devenit între timp mai curajos, sau, poate, adaugă serios, doar mai lipsit de speranță. În timp ce iese, o aude pe Frusinica fredonînd pe o melodie cunoscută: "viața e o carte, viața e o carte", apoi izbucnind în rîsul atît de al ei:

– Dac-ați ști ce poate fi în capul lui. Dac-ați ști... Ce că voi nu existați în realitate... că sînteți numai...

Și îmbrățișează cu un braț gîtul gros al Namilei, și-i termină acestuia fraza, printre gîlgîituri, la ureche. Cu această imagine agățată în colțul privirii, Alexandru reușește să închidă în sfîrșit ușa din urma lui.

Ies și eu din încăpere. Nu-mi mai amintesc de cînd n-am fost afară, dar totul pare schimbat într-un mod esențial și – înainte chiar de a putea spune de ce – înspăimîntător. În secunda următoare înțeleg:

Peisajul nu mai există. E format doar dintr-o singură culoare, gri, împărțită în două, pe două mișcări diferite: în timp ce partea dinspre înalt se învolburează, frămîntîndu-se pe loc în enorme, neobișnuite troiene cenușii, partea de jos curge greoi și amenințător într-o singură direcție. Nimic altceva, nici măcar o linie, oricît de puțin diferită, care să le despartă. Am stat privind acest cenușiu cosmic, înspăimîntător desigur, dar nu lipsit de măreție, rămasă în picioare, la spatele lui Alexandru, care se așezase pe banca înfiptă în pămînt și privea și el cu aviditate universul.

Am vrut să-i pun mîna pe umăr, obligîndu-l să mă descopere, să ia cunoștință de prezența și de existența mea, și-am și întins mîna – în timp ce ochii îmi rămăseseră îngropați în rostogolirea grăbită de ape și urechile începeau să înțeleagă și să lege uriașul uruit din spațiul ocupat de jumătatea lichidă a lumii –, cînd am observat:

– Insula! am țipat, și el a întors capul, dovadă nu numai că m-a descoperit, ci și că știa înaintea mea totul. Insula nu mai există! Mă gîndisem numai la Plai, dar în a doua clipă am

Scanned with OKEN Scanner

văzut că nu mai exista nici o insulă. Aurora dispăruse de asemenea.

– Da, insulele nu mai există – spuse el, ca o confirmare că se gîndea la același lucru. Și adăugă, oarecum misterios: s-a terminat cu rezervațiile.

– Bine, dar plopii? am strigat din nou, pentru că am avut nevoie de cîteva secunde ca să-mi dau seama că faptul de a nu se mai vedea din apele vijelioase pămîntul insulelor, nu e un motiv să nu se vadă nici vîrfurile infinit mai înalte ale plopilor.

– Plopii nu mai există nici ei, mi-a răspuns Alexandru, ca un bătrîn obosit de a ști mereu răspunsurile la toate întrebările.

Abia atunci mi-am dat seama cît de mare era apa. Țărmul înalt pe care stăteam mă împiedicase să realizez din prima clipă diferențele catastrofale, abia acum descopeream că promontoriul se transformase într-un biet mal la marginea căruia valurile se spărgeau din ce în ce mai furioase. M-am așezat pe bancă alături de Alexandru.

– Să facem cunoștință! i-am spus, întinzîndu-i mîna. De fapt ne cunoaștem, poate chiar ne înrudim: ești personajul meu.

S-a ridicat în picioare și mi-a sărutat protocolar mîna, zîmbind:

– A, nu! Cel mult alter-ego-ul, dublul, sau, cum ar zice nemții, strigoiul.

– Nu înțeleg.

– În germană, strigoi se spune Döppelgänger, ceea ce înseamnă Dublul.

– L-am privit mai atent și mi-am dat seama că n-aș fi în stare să-l descriu fizic, cum nu poți să spui cum arată un obiect pe care l-ai privit numai la microscop sau, și mai exact, cum nu poți să-ți recunoști în prima clipă propria siluetă într-o poză de grup. Am încercat să-l privesc în ochi, dar am simțit amîndoi că e mai bine să renunț.

– Cred că ai dreptate, i-am spus, întorcîndu-mi ochii spre fluviu, întotdeauna mi-am suportat greu privirea din oglindă.

Un timp am stat alături în tăcere, contemplînd amîndoi cum jumătatea lichidă a lumii tinde să ocupe și cealaltă parte. Se vedea într-adevăr cu ochiul liber cum aproape de la minut la minut granițele uscatului se micșorează și se chircesc.

Scanned with OKEN Scanner

Mi-am agățat privirea de un smoc uscat de iarbă mai ridicat, transformat în cursul anilor într-un fel de treaptă pentru nenumăraţii paşi grăbiţi care urcau sau coborau între fluviu şi casă. Se găsea la zece sau douăzeci de centimetri de apă. Era evident că va fi în cel mai scurt timp înghiţit de apa murdară, care creştea ca un aluat, dar voiam să văd cît durează şi cum se produce, şi, deşi nu avea nici o şansă, mi se părea că de felul în care va dispărea va depinde şi propria mea dispariţie. Priveam fix smocul acela de iarbă şi apa care se apropia tot mai mult, tulbure, umflată de gunoaie, înmulţită cu dejecţii, colorată cu otravă, rostogolind bolovani şi trunchiuri de arbori, animale înecate şi peşti morţi.

– Ce murdărie profundă, spuse dublul meu, cu o voce joasă, aproape visătoare, care m-a făcut să ridic o clipă ochii spre el.

Cînd i-am întors, iarba mea dispăruse. Ştiam că aşa trebuia să se întîmple, că aşa se va întîmpla, ştiam că este în fond o prostie, un pariu copilăresc, dar nu puteam opri spaima să crească în mine, ca şi cum şi-ar fi cîştigat, prin semnul acela pierdut, drepturi asupra mea. Apa a ajuns acum la mai puţin de un metru de picioarele noastre, miasma ei, fetidă şi chimică în acelaşi timp, urcă, o dată cu vuietul isteric, mai repede chiar decît ea însăşi.

– Să mergem, i-am spus, şi l-am prins de mînă, trăgîndu-l ca pe-un copil în sus, spre dealul de deasupra casei. S-a lăsat tras, fără să spună nimic, dar întorcînd capul mereu, ca şi cum ar fi aşteptat din minut în minut să se întîmple ceva esenţial – salvator sau, dimpotrivă, catastrofal – acolo, în inima adîncă şi murdară a apelor.

Am trecut pe lîngă casă, înconjurînd-o, pentru a urca panta care creştea aproape vertical din spatele ei. Dinlăuntru se auzeau vorbe şi cîntece, o gălăgie veselă, care părea produsă de mult mai mulţi oameni decît ştiam noi că sînt.

– Personajele tale, i-am spus în glumă personajului meu, ştiu să trăiască, nu se încurcă...

– Viaţa e o carte, viaţa e o carte..., se auzea, pe melodia unui şlagăr, vocea batjocoritoare a Frusinicăi.

– Nu, Frusinica nu este a mea, îmi răspunse Alexandru aproape pedant, ea este, ca şi mine, a Dumneavoastră.

Dar fu acoperit de un hohot de rîs gros, care reuşea să antreneze nenumărate alte chicote, triluri, behăituri, cascade,

Scanned with OKEN Scanner

spasme, țipete, marcînd o veselie nesănătoasă, ce creștea isteric, odată cu viitura care părea să-i incite și să-i înmulțească.

– Sînt într-adevăr mult mai mulți – admise, privindu-mă serios, și, desprinzîndu-și mîna din mîna mea, o luă înainte pe cărarea aproximativă ce ducea în vîrful dealului. L-am urmat cu sentimentul irevocabilului și cu senzația absurdă a rostogolirii. Vreau să spun că, deși urcușul era dificil și extrem de abrupt, mi se părea că trebuie să încerc să frînez, ca pe o cădere, înaintarea, pentru a nu mă prăvăli din acest drum, evident fără întoarcere. Abia cînd am ajuns, mi-am dat seama în ce enormă măsură sentimentul meu corespundea realității.

De-acolo de sus, adevărul se dezvăluia mult mai violent decît putuse el s-o facă vreodată în imaginația mea. Universul întreg părea că se topise, se lichefiase. Se amestecase și începuse să curgă din zare în zare și, probabil, dincolo de zări. Era o curgere furioasă, clocotitoare, exprimînd cu greu și insuficient o ură de nestăpînit, frămîntată în sine însăși și rămasă acolo, otrăvitoare. Primul lucru pe care îți venea să-l spui privind acea nesfîrșită întindere de apă rostogolită cu neagră mînie în sine însăși și cosmos, era: "Cîtă ură!"

– Cîtă ură! am spus, auzindu-mi vocea cu greu și aproape necunoscută în vacarmul care suia. Dar mi s-a părut insuficient, inexact și am repetat: Ce ură profundă!

Vite umflate, acoperișuri desprinse, arbori porniți în lume cu rădăcinile descriind descurajate volute prin aer, folii de plastic despletite colorat în vîrtejuri, garduri, butuci, butoaie, păsări înecate, pești morți, și gunoaie, hecatombe de gunoaie, lumi întregi transformate în gunoaie și învolburate amenințător erau mestecate, ca într-un malaxor al furiei universale, într-un adînc dispreț de sine și de lume...

– Murdăria și ura – a încheiat Alexandru și, în continuare, am tăcut amîndoi un timp lung, aproape plăcut, ascultînd. Vuietul parcă scăzuse puțin, sau pur și simplu auzul nostru se obișnuise cu el. Se auzeau însă – ciudat – mai tare vorbele și rîsetele din casă. Mai ales de cînd fusese acoperită de apă. Despre casă vorbesc. Se întîmplase simplu, aproape la fel de simplu ca și cu smocul de iarbă. Dar acum nimic nu-mi mai distrăsese atenția, stătusem la pîndă secundă de secundă (poate că durase un minut, poate ceva mai puțin) și o văzusem dispărînd ușor, ca prin miracol, după ce apa clipocise aproape

Scanned with OKEN Scanner

prietenos pe scări, se izbise apoi de fereastră și, în cele din urmă, mai lăsase un timp, parcă înduioșată, acoperișul de țiglă roșie, care așa, de sine stătător, dobîndise deodată o frumusețe pe care nu i-o observasem înainte. Apoi, începu să se îngusteze, să se subțieze pînă rămase o clipă deasupra nesfîrșitului un horn înalt, foarte roșu, din care, înainte de-a dispărea cu totul, țîșni ca într-o glumă sau ca într-un miracol, în loc de fum, un fuior vălătucit de apă. De altfel, deasupra lui, a hornului, în minutele următoare, cînd, parcă sătule, apele stăteau să se odihnească puțin, continua să bolborosească un fel de vîrtej, prin care casa de dedesubt părea să respire, sau (cine știe?) să se zbată.

Dar nu, glasurile care – printr-un straniu fenomen acustic – ajungeau pînă la noi cu claritate, păreau vesele, și nu numai împăcate cu situația, ci și bucuroase de ea. "Un avînt fără precedent, realizînd treptat un nou raport între om și natură, armonizînd interesele pe linia înaltelor comandamente" – spunea o voce care nu putea fi decît a Tovarășei Mardare, dar care nu reuși să termine, pentru că izbucni în rîs, și Alexandru nu-și dădu seama dacă, pur și simplu, își bătea joc de toate cuvintele pe care le spusese pînă atunci sau rîdea întîmplător și din alt motiv. Înainte însă de a avea timp să se mire și să se hotărască asupra interpretării, un alt rîs, mai băiețesc parcă, dar și mai melodios, se împleti fără vorbe cu primul, și Alexandru simți nevoia să țipe, să facă ceva, orice.

– Nu, nu, e prea mult! se plîngea cea de a doua voce, nemaiputîndu-se opri, odihnindu-se o secundă și pornind din nou să hohotească.

– Da de ce, duduiță, de ce credeți dumneavoastră una ca asta?! se izmenea, după toate probabilitățile, Ilie, acoperit ca de un vuiet al apelor de gîlgîitul hohotelor Frusinicăi.

– Cum pot...? – întreabă Alexandru, cu o voce pe care, de mînie, abia și-o aude – cum pot să continue să trăiască acolo, cum pot continua să respire, cum nu mor?!

Am întors capul spre el, ca să înțeleg mai bine ce spune, și mi-am dat seama mai mult după fața lui descompusă de suferință, decît după cuvintele aproape înecate de furie, răgușite, pe jumătate înghițite.

Vede că-l ascult și se întoarce spre mine:

– Înțelegi ce întreb? și mă prinde, ca pentru a mă ajuta să fiu atentă la întrebare, sau să înțeleg mai bine, de braț: Cum

Scanned with OKEN Scanner

pot, cum sînt în stare să-și continue viața ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat? Cum pot să supraviețuiască, acoperiți de toate aceste valuri imunde? Cum reușesc să respire în apa murdară? Cum nu se înecă? Cum nu mor?

Tace o clipă, apoi mă prinde cu amîndouă mîinile de umeri și mă scutură fără să-și dea seama, febril:

– Îi auzi? Îi auzi cum respiră, și rîd, și-și bat joc, și fac băşcălie? Îi auzi cum se adaptează, cum se descurcă, cum își transformă plămînii în branhii și pielea în solzi? Cum și cine îi face să accepte orice, să o scoată la capăt în orice condiții, să învingă oricum? Să nu le pese de nimic? Și, deodată, țipînd ca de o durere fizică: Cum și cine i-a învățat acest miracol împuțit? Și începe să plîngă, lăsîndu-se la pămînt și lovind pămîntul cu pumnii, într-un gest de-o dezolare fără limite.

– Alexandre, îi spun, încercînd să-l mîngîi, dar el se ferește, fără să mă privească.

– Nu mi-ai ales bine numele. N-am fost niciodată învingător... N-am învins niciodată pe nimeni...

Îl privesc cum stă chircit pe pămînt, biată siluetă strînsă în ea însăși, ca un punct în mijlocul unui cerc înconjurat tot mai strîns de ape, și mă simt vinovată pentru toată suferința pe care i-am hărăzit-o, mă simt vinovată – pentru el mai mult decît pentru mine – de destinul pe care l-am ales.

– Pot să mai schimb, îi spun. Pot să te salvez. Un autor poate orice. Uite, dacă vrei, pot să fac să-ți crească aripi, să zbori, să scapi... Se uită la mine ca și cum ar fi vrut să vadă dacă nu-mi bat joc și, în aceeași clipă, se ridică jenat:

– Orice zbor e o fugă, rostește aproape ostil. Și, ca și cînd n-ar fi fost destul de explicit: și orice fugă e o înfrîngere. Apoi rămîne un timp cu ochii pierduți pe întinderea nesfîrșită de ape:

– Ții minte? "Să stau pe malul unei ape mari"... Asta pe vremea cînd mai existau maluri... Peste cîteva minute, nu va mai exista decît jumătatea lichidă a universului și rîsetele celor în stare să se fi descurcat în ea...

– Nu-i adevărat! Nu-i adevărat, încep să strig cuprinzîndu-l cu brațele, în timp ce apa ne ajunge pînă la glezne, pînă la genunchi. Numai de noi depinde să nu acceptăm. Ai aripi, îți spun. Deschide aripile! Trebuie să fie o soluție. Spune-mi ce să fac! Pot orice: eu sînt autorul!

Scanned with OKEN Scanner

Dar apa ne ajunge pînă la piept, pînă la umeri, îmbibă aripile care atîrnă acum grele și moi, ca niște zdrențe.

– Deschide aripile! țip, plîngînd în hohote și încercînd să i le întind cu de-a sila, în timp ce apa ne ajunge pînă la gît, ne umple gura și nările, încearcă să înece sunetele care mai plutesc o vreme pe ape.

– Ce rost ar avea? mai aud. Nu poți fugi din propria ta carte…

– Ba da, ba da, mă încăpățînez să hohotesc, să mă zbat, să mai cîștig o secundă înghițind lichidul fetid, otrăvitor. Pot orice… Eu sînt autorul. Pot s-o schimb…

…Orice zbor e o fugă,
Orice fugă o-nfrîngere,
Și totuși, și totuși,
Salvează-te, îngere.

Orice fugă de înger
E o fugă din rai,
Și totuși, și totuși…

(Comana, 1983 – 1989;
ultimul capitol – martie 1991)

– Deschide aripile! țip, plîngînd în hohote și încercînd să i le întind cu de-a sila, în timp ce apa ne ajunge pînă la gît, ne umple gura și nările, încearcă să înece sunetele care mai plutesc o vreme pe ape.

– Ce rost ar avea? mai aud. Nu poți fugi din propria ta carte…

– Ba da, ba da, mă încăpățînez să hohotesc, să mă zbat, să mai cîștig o secundă înghițind lichidul fetid, otrăvitor. Pot orice… Eu sînt autorul. Pot s-o schimb…

EDITURA TinePama

ISBN 973-9138-00-4

TIRAJ II
LEI 390

Scanned with OKEN Scanner